

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ BREVIARIUM

AUCTORE

JOANNE - LAURENTIO BERTI FLORENTINO

FRATRE EREMITA AUGUSTINIANO.

EDITIO NOVISSIMA

Ab Auctore ipso recognita, pluribus locis emendata, atque Isagoge ad sacram Geographiam nunc primum locupletata.

PARS SECUNDA

Quæ complectitur Isagogem ad sacram Geographiam, & progreditur usque ad annum Vulgaris Æræ millesimum septingentesimum sexagesimum.

VENETIIS,

MDCCLXIII.

Ex Typographia Remondiniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

LECTORI
MONITUM.

Quod in hac Historiarum Epitome Scriptores recenseo complures, qui Magni Augustini *doctrinam temere oppugnant, aut vellicant, adbibendæ moderationi, prudens Lector, adtribuas. In decimo autem septimo, atque in postremo Seculo, ubi quosdam præstantissimos Viros appello* Jansenianos, *scias velim, meum non esse eo loci statuere, an tales sint, propterea quod proscriptas quinque propositiones tradiderint, an quod ut* Jansenii *asseclæ ab insimulatoribus traducantur. Etsi id tertio capite* Synopsis *Seculi XVIII., necnon in mea adversus Senonensium Præsulem* Expostulatione *declaro, meque ipsum invidioso illo nomine traduci a quibusdam Augustinianæ scholæ adversariis audio, patiorque lubenter; istic tamen ratus sum iterum præmonendum, ne Auctores longe doctissimos, quos quarto capite seculi XVII.* Jansenianos, *fortassis nimium incaute, dixi, existimes a me infamari tanquam damnatæ hæresis assertores. Consultum magis futurum fuisse puto a nomine, quod sine additamento prolatum*

est opprobriosum atque inhonestum, penitus abstinere; at postquam calamo excidit, eos, quos Molinistæ Jansenistas *indiscriminatim appellitant, ab iis, qui revera sunt, oportet ut caute prudenterque secernas. Quæ in re Ecclesiæ judicium attende, non criminantium dicteria. Dissidia itidem, quæ excitata diximus cujusdam Doctoris Sorbonici lucubrationibus, quibus incentoribus excitata sint, probe nosti. Absit ut laudes promeritos aliqua afficiamus injuria; aut dignos vituperatione, laudibus prosequamur. Illos demum, quos* Antijansenianos *ibidem voco, ubi damnatos errores perstringunt, commendo plurimum; ubi autem damnatorum errorum insimulant Orthodoxos, nemo unus, nisi iniquus & improbus, commendabit. Recte nobis ceterisque Democriti proloquium ad mentem revocavit Stobæus :* Bona collaudare honestum est, mala vero laudibus vehere est adulterini animi, & impostoris indicium.

AD SACRAM GEOGRAPHIAM ISAGOGE.

CAPUT PRIMUM.

QUINAM FUERIT JUDAICÆ REIPUBLICÆ STATUS, QUANDO IN MUNDUM CHRISTUS ADVENIT.

E temporibus quantum ratio instituti nostri postulabat, pertractatum est in Prolegomenis primæ partis: nunc agendum de locis, ac primum de Judæa ob nativitatem, prædicationem, ac mortem Redemptoris nostri regionum universarum celeberrima. Constat ex supradictis tempore Natalis dominici regnasse in Judæa Herodem alienigenam & Idumæum; nempe sub Messiæ adventu sceptrum ac principatus de Juda ablatus est, quemadmodum prænuntiaverat Gen. 49. 10. Jacob Patriarcha. Ubi autem Herodes sceleratam efflavit animam anno Juliano 43., regnum ejus discissum, & in filios distributum fuit, postremo ipsius Herodis testamento, C. Augusti auctoritate, & Senatus consulto. Legendus FL. Josephus lib. 17. Antiquit. cap. 10. & seqq.

ARCHELAUS itaque, qui sepulto Patris corpore in Herodio Castello, 60. stadiis a Jerusalem, Arabiam versus

ab ipſo Herode conſtructo, compreſſiſque ſeditioſis, qui ob dejectam Aquilam auream tumultus Jeroſolymis excitaverant, Romam advenerat, ut paternum regnum conſequeretur; poſt contentiones plures Ethnarcha, ideſt, Gentis princeps, non autem Rex, declaratus fuit ab Auguſto, regium quoque titulum ei pollicente, ſi hoc dignum ſeſe præſtitiſſet. Philippo item, qui Romam navigaverat, ut fratri, cujus res periclitabantur, adeſſet, aſſignatam ab Herode Tetrarchiam, quartam ſcilicet partem paterni principatus, conceſſit Auguſtus. Tetrarchiam alteram conſecutus eſt Philippi, & Archelai frater Herodes Antipas: Salomi etiam urbes, quas frater legaverat, attributæ. Hinc intelligimus quæ initio capitis 3. de iiſdem Tetrarchiis ſcribit S. Lucas Evangeliſta..

Ethnarchiam Archelai conſtituebant Judæa, Idumæa, & Samaria; urbeſque Ethnarchiæ principes fuerunt Cæſarea, Sebaſte, Joppe, & Jeroſolyma. Judæa proprie dicta eſt terra Chanaan & promiſſionis citra Jordanem, quam Palæſtinam, Terram ſanctam, & *Soriam* appellamus. Idumæa, quam hodie *Bidumi* vocant, conjungitur Palæſtinæ ad meridiem, habens Arabiam ad ortum, Ægyptum ad occaſum, & Sinum Arabicum ad auſtrum. Samaria autem inter Judæam & Galilæam in tribu Ephraim ſita erat. Cæſarea maritima Palæſtinæ civitas, ea eſt, quam olim Turrim Stratonicam, deinde Flaviam Coloniam nominarunt, intra limites dimidiæ Tribus Manaſſe. Sebaſte, ideſt, Auguſta, a Hieronymo Sebaſtopolis nuncupata, a monte Samariæ, ubi ædificata fuerat ab Amri rege Iſrael, Samaria paſſim dicebatur. Joppe, Hebræis Japha, quod nomen etiamnum retinet, urbs, & portus Judææ, in excelſo ſaxo condita eſt in Tribu Dan. De Jeroſolymis, ne ſæpe eadem repetantur, dicendum eſt infra.

Tetrarchia Herodis Antipæ comprehendebat Galilæam & Peræam, tractus inter lacus Tiberiadis, & Aſphaltiten ad occaſum, & ortum Jordanis. Quatuor Tribus Galilæa continebat, Aſer, Nephthali, Zabulon, & Iſſachar. Pars Galilææ ſuperior, tendens ad Septentrionem, eſt illa, quæ ab Eſaja 9. 1. dicitur *Galilæa gentium*. Sunt vero Galilææ fines Mons Carmelus, Phœnicia, Jordanis & Mare Magnum. Peræa, ſive terra Gilead, ab Apamæa ad Macheruntem, & a Jordane ad Arabiam extendebatur. Lacus Aſphaltitis idem eſt, ac

mare

mare mortuum, ita a bitumine, & a sale maris vocatum, inter tribum Juda, & tribum Ruben; quemadmodum lacus Tiberiadis est idem, ac mare Galilææ, & stagnum Genezareth, nunc *Tabaria*, habens tribum Zabulon ad Occidentem, & tribum Issachar ad austrum.

CESSERE Philippo Batanæa, Trachonitis, & Auranitis cum agris nonnullis finitimis. Batanæa regio est trans Jordanem, sita in dimidia tribu Manasse, & Trachonitidi ad Aquilonem contermina. Trachonitis, quæ & tetrarchia Lysaniæ, propinqnior est monti Libano & Cælesyriæ, ac protenditur usque ad mare Galilææ, seu Tiberiadis. Ibidem, scilicet in eadem tribu Manasse, & trans Jordanem fuit Auranitis, sic nominata ab Aran urbe, inter Cæsaream Philippi, & Damascum.

RELIQUA pars Herodianæ ditionis, urbesque Samaria, Azotus, & Phaselis concessæ fuerunt Salomi Herodis sorori, cui Cæsar Augustus largitus quoque est argenti signati quingenta millia, ædesque regias conditas Ascalone. Azotus autem, & Ascalon amplissimæ olim fuerunt urbes, & satrapiæ Philistinorum; Jamnia, nunc *Zania*, urbs maritima ac portus in Tribu Dan, dissita ab Azoto & Ascalone 200. stadiis. Spectabant omnes istæ urbes ad Palæstinam.

CAPUT II.

DE LOCIS, QUÆ CHRISTUS PRÆSENTIA SUA DECORAVIT.

TALIS erat, qualem nuper descripsimus, Judææ status, cum Dominus prædicationem, & redemptionis opus incepit. Superstite tamen Herode Magno natus fuerat in Bethlehem, & Archelao Ethnarchiam assecuto rediens ex Ægypto habitavit in Nazareth; ibique privatam vitam transegit usque ad annum tricesimum, & prædicationem ac baptismum Joannis.

IGITUR Christus anno U. C. 749., sive anno Juliano 41. ad finem vergente, in Bethlehem natus est, Matth. 2. 1. & Lucæ 2. 4. Dominum nasciturum in Bethlehem prænuntiaverat Michæas 5. 2. dicens: *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda, ex te enim mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Id testati sunt Populi scribæ,

legisque interpretes, Herodi sciscitanti, ubi Christus nasceretur? necnon Judæi illi, qui Joan. 7. 42. ajebant, *Ex semine David, & de Bethlehem Castello, ubi erat David, venit Christus*. Hinc aperte refelluntur Messiam adhuc expectantes; quoniam oppidum Bethlehem a fundamentis excisum est, neque illius vestigia modo apparent. Qui autem vel Davidi, vel Elimelech, vel cuilibet alii tribuendum putant Michææ oraculum, refutantur iis verbis, *Et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Sita erat civitas Bethlehem in tribu Juda, 7. milliariis distans a Jerosolymis, Hebron versus ad austrum; & appellatur Ephrata, idest frugifera, necnon civitas David, ut distinguatur a civitate altera ejusdem nominis, quæ erat in tribu Zabulon in monte præralto, vocata Bethlehem Josue 19. 15., a LXX. ibidem Βαιθμάν, atque in libro Judith Bethulia, ob cædem Holophernis clarissima.

Vix in lucem editus Christus in Ægyptum delatus est, ut indictam ab Herode necem vitaret, & adimpletur vaticinium Oseæ 11. 1. *Ex Ægypto vocavi filium meum*. Ægyptus regio Africæ amplissima habet a Meridie Æthiopiam, ab Occasu regionem Cyrenaicam, seu Pentapolim, a Septentrione mare Ægyptium, & ab ortu Palæstinam, Arabiam Petream, & Sinum Arabicum; idest, mare rubrum. In qua Ægypti parte Dominus, ejusque parentes moram gesserint, incertum est. Quidam cum Sozomeno putant commoratum Hermopoli: alii cum Brochardo in oppido Matarea, dissito 10. milliariis a Babylone; nonnulli cum Magino Remesse, ubi olim habitaverant filii Israel; aliqui demum recentiores Alexandriæ, ubi facilius ob florentissimam Synagogam castissimi conjuges Maria, & Joseph exercere potuissent pietatis, & religionis officia; sed, ut inquit Joannes Maldonatus in cap. 2. Matth. nemo hac in re inquirenda curiosus, & in credenda, vel affirmanda incautus esse debet.

Post Herodis obitum Christus reversus in Patriam habitavit in oppido Galilææ Nazareth, in ditione Herodis Tetrarchæ. Nazareth vero fuit *viculus Galilææ juxta montem Thabor*, inquit Hieronymus de locis Hebraicis. Geographi tradunt Nazaretham distare a monte Thabor duabus leucis, & a civitate Jerusalem itinere trium dierum. Ab illius oppidi domicilio Dominus dictus est Nazarenus, idest, sanctus, a radice נזר *separare*; qui enim sanctificantur in Dei cultum, ab hominibus quodammodo segre-

gan-

gantur. Hinc S. Hieronymus in caput 2. Matthæi ait: *Nazaræus sanctus interpretatur: Sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura commemorat*. Scribitur tamen Nazareth etiam per צ derivatque a radicali נֵצֶר, *ramus*, *aut surculus*: unde flos Hebræis dicitur *Natsir*, atque ita de Christo intelligendum oraculum Isajæ 11. *Egredietur Virga de radice Jesse*, & *flos de radice ejus ascendet*: atque hac etymologia servata prælaudatus Hieronymus invitans per epistolam Eustochium ad loca Palæstinæ invisenda, *Ibimus*, inquit, *ad Nazareth*, & *juxta interpretationem nominis ejus*, *florem videbimus Galilææ*.

Diu ibidem permansit sacra Virginis Ædes, ob peractum divinæ Incarnationis mysterium, & sacræ Familiæ domicilium celeberrima & sacratissima. Imperatricem Helenam ornatissimum templum ibi excitasse, sacra adhuc æde persistente, narrat Nicephorus lib. VIII. cap. 30. Meminit ejusdem Templi S. Hieronymus præcit. opusculo de locis Hebraicis, Beda de locis sanctis cap. 16. ibique se confecisse sacrum testatur in descriptione Terræ sanctæ Jacobus S. R. E. Cardinalis de Vitriaco. Ibi etiam S. Ludovicum Francorum regem sacra Communione refectum narrant omnes ejusdem Gentis Annales. Prædicta tamen B. Virginis domus ministerio angelorum Tersactum apud Dalmatas translata fuit, sedente Nicolao IV. Pontifice Maximo, an. 1291. 7. Idus Majas, inde vero in agrum Lauretanum Piceni, anno 1294. IV. Idus Decembris sedente S. Cælestino V. Prædicto enim anno 1291. & quarto Pontificatus Nicolai, a Saladino rege Babyloniæ expugnata fuit Jerosolyma, & Christiani omnes e Syria fuerunt expulsi. Ita sacræ Domui, ad Dalmatas primum, deinde in Pontificiam ditionem, & in Ecclesiæ sinum transvectæ, divinitus provisum fuit. Perpetua populorum traditio, Benedicti XII. aliorumque Pontificum Romanorum Apostolicæ Litteræ, Blondus Flavius, aliique Historici accuratiores, ingentia miracula, lucubrationesque Canisii, Turriani, Raynaudi, Martorellii, & aliorum complurima, non sinunt nos dubitare de hujus rei veritate; quam confirmat, quidquid cum apostata Vergerio obganniant quidam Heterodoxi, magna illa frequentia populorum ad Lauretanum Templum confluentium, de qua Baptista Mantuanus Carmelita libro Agelariorum sexto:

Huc

Huc Itali, Siculique ferunt ſolemnia vota:
Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni,
Accola Danubii; venit uſque a littore Narbo
Galliæ, & Iſthmiacæ Spartanus ab æquore terræ.

NUNC in Palæſtinam redeuntes, illic anno V. Æ. 26. Judæam poſt Valerium Gratum adminiſtrante Pontio Pilato, legimus cap. tertio Matthæi, Marci, & Lucæ, necnon primo, ac tertio Joannis, filium Zachariæ Joannem Baptiſtam prædicaſſe ingenti multitudini confluenti ad Jordanem Baptiſmum Pœnitentiæ, & Vocis parantis Viam Domini impleſſe munus, quod Iſaias 40. 3. prænuntiaverat. In Campeſtribus Jordani proximis, ac præſertim in Aennon, & in Bethania præcurſorem Baptiſtam annuntiaſſe Chriſtum venturum, traditur ab Evangeliſta Joanne præcitatis in locis. Aennon vero in medio tribus Manaſſe cis flumen, non procul a Salem regia olim urbe, ſita erat. Bethania autem, ab ea diverſa, ubi Dominus Lazarum ſuſcitavit, Adrichomius fuiſſe putat Bataneam regionem ſitam in prælaudata Tribu Manaſſe; complures innixi vetuſtæ lectioni pro Bethania contendunt ſcribendum eſſe in *Βηθαβαρᾶ*. Verum cum Hebraica lingua בית-עברה, *Bethabora* ſignificet locum tranſitus, *Bethania* autem locum navium; ad illorum opinionem accedimus, qui ſentiunt utroque nomine deſignari Jordanis trajectum, maxime quod in Syriaco habetur, פית-עברה הירדן, *In Trajectu Jordanis*, loco nempe percommodo cis, & ultra fluvium habitantibus, ut ad baptiſmum Joannis accederent.

UBI etiam Chriſtus baptizatus eſt, in deſertum locum ſecedens jejunavit, pugnavitque cum dæmone. Deſertum illum locum inter Jeruſalem, & Jericho, inter Anathot, & Galgala, nec procul a mare mortuo, conſtituunt ſacri Geographi. Inde vero Dominus petiit Capharnaum, quam urbem ſuæ prædicationi potiſſimum deſtinavit, quemadmodum Bethlehem nativitati, & Jeroſolymam paſſioni. Matthæus cap. 4. 13. ait Capharnaum, fuiſſe civitatem maritimam in finibus Zabulon & Nephthalim, eamque deſcribunt Geographi ad dexteram, & occiduam ripam Jordanis, ubi influit in mare Galilææ: unde aperta ſunt quæ prædixerat Iſajas cap. 9. 1. &c.

Ex hac urbe, tunc metropoli Galilææ, facillimum fuit Domino per finitimas regiones benefaciendo & ſanando tranſire; primumque ſignum patravit in Cana, exigua urbe

urbe tribus Zabulon inter Carmelum, & Ptolemaidem. Bethsaide, quæ & Julias appellata est, ad ripam septentrionalem maris Tiberiadis Andream, Petrum, & Philippum vocavit, ceteris apostolis ex eadem provincia accersitis. In montano Tractu Genesaretico oravit, docuit, ingentem turbam prodigiosa quinque panum multiplicatione satiavit. In Jericho regia olim civitate, & una ex Judæorum toparchiis, cæco lumen, Zachæo æqui rectique cognitionem impertiit. In Sichar, aut Sichem, quam & Flaviam Neapolim dixerunt, sita inter duos montes in Samaria, mulierem suosque concives de suo adventu ac missione reddidit certiores. Thabor ubi gloriosus apparuit, erigitur in tribu Zabulon, sive in medio campo Galilææ, & est idem mons, quem Polybius Mastoim, Septuaginta autem, & Josephus *ἰταβίριον* appellaverunt. Bethania, castellum Mariæ, & Marthæ, ubi Lazarum quatriduanum suscitavit a mortuis, erat in tribu Benjamin, Orientem versus, stadiis quindecim dissitum a Jerusalem.

Hanc, quam postremo commemoravi, civitatem passione sua, & peracta humani Generis redemptione Dominus consecravit. Hæc Jebus olim dicta, a Græcis Solyma, in libris Macchabæorum Jerosolyma, a Ptolomæo autem Capitolia, a Romanis Ælia, ac tandem a Turcis Cutz, regalis urbs fuit, Palæstinæ metropolis, sedesque regni Davidici, & omnium regum Juda, quos cap. 10. enumeravimus. Sita est Jerosolyma in tribu Beniamin procul a littore maris Syrii 40. mill. pass., inter Damascum, & Babylonem, illinc 160. milliariis, hinc vero 300. distans, ab Alexandria autem Ægypti, quam Turcæ Scanderiam vocant, milliariis 400. Tanta fuit urbis hujus amplitudo, tantaque populorum ad illam concursus, redeunte præsertim Paschatis solemnitate, ut obsidionis tempore in ea perierint undecies centena millia, & nonaginta septem millia capta fuerint. Etiam Augustinus serm. 204. de Temp. inquit, confluxisse Jerosolymas tricies centena millia Judæorum, idque comprobatur enumeratione victimarum, quæ sub Cestio Præside Syriæ, anno Christi 64. mactatæ fuerunt. Eversa est Jerusalem a Tito anno 2. Vespasiani, Ær. Christ. 70. die octavo mensis Septembris. Nunc parvi circuitus est, vix incolas continens decem mille, deficitque magis in dies propter Arabum incursiones.

Crucem subiturus oravit, & comprehensus est in horto

horto Getſemani *26. 36.* Hoc autem Hebraico vocabulo גיא־את־שמני ſignificatur *Vallis cum oleis*. Vallem pinguiſſimam interpretatur Hieronymus. Ibi junicem illam piacularem, de qua Num. 19. 5. comburere Sacerdotes conſueverunt. Ibi erat & vicus ejuſdem nominis, unde Matthæus vocat χωρίον Γεθσημανῆ, *Villam Gethſemani*. Joannes 18. 1. locum delineat *trans torrentem Cedron*. Græci Codices habent τῶν κέδρων, *Cedrorum*, & vallem Jeroſolymis adjacentem, *locum Cedris conſitum* in 6. libro de Bello Judaico appellat Joſephus. Putat Grotius in torrentis marginibus cedros utrinque plantatos. At Judæis dicitur קדרון *Cedron*, quaſi nigreſcens a radice קדר, fortaſſe ob arborum, valliſque opacitatem. Irrigat Cedron vallem Joſaphat, ſeparatque tribum Benjamin a tribu Juda, ac in mare mortuum demergitur.

Γολγοθᾶ *Golgotha*, ubi crucifixus eſt Dominus dicitur quoque ab Evangeliſtis Κρανίου τόπος, *Calvariæ locus*, quod ibi rei decollarentur, & ſupremo afficerentur ſupplicio. Sane Hebræi, & Syriaci caput appellitant גלגלתא, *Golgoltha*. Mons ille civitati proximus erat ad Occidentem. Ibi ſepultum protoparentem Adamum plures ſcripſerunt, a quibus non diſſentit S. Hieronymus in epiſtola, quam ad Marcellam dedit nomine Paulæ, & Euſtochii. At idem Hieronymus Commentar. in cap. 27. Matth. hanc ſententiam rejicit, affirmans primum hominem in Hebron & Arbeæ fuiſſe ſepultum, ut legitur Joſue 14. 15. Videtur tamen hic Joſue locus accipiendus de homine inter *Enacim*, ideſt Gigantes, maximo.

Emmaus, ſive Ammaum, quo proficiſcentibus duobus diſcipulis Jeſus redivivus apparuit, a Luca 24. 13. diſtare dicitur a Jeruſalem *ſtadiis ſexaginta*. Eſt autem ſtadium 125. paſſuum menſura. Porro Emmaus ab Evangeliſta vocatur κώμην, caſtellum, aut pagus, a Joſepho χωρίον, oppidulum, a Plinio tamen Toparchia. Emmauntem exuſſit Varus; Nicopolim poſtea dixerunt, quaſi Victoriæ urbem: quod nomen etiamnum retinet, civitas pene exciſa, & Epiſcopalis ſub Patriarchatu Jeroſolymitano.

AD CÆLOS denique Salvator adſcendit ex vertice Montis Oliveti, proximi Jeroſolymæ ad Orientem, torrente Cedron, de quo paullo ſupra, interfluente. Ibi impreſſa ejuſdem Salvatoris veſtigia tradit vetuſta traditio, quam & laudant Auguſtinus Tract. 47. in Joannem, S. Paulinus epiſt. 31. ad Severum, Severus Sulpitius Hiſt. Sacræ lib.

lib. 2. cap. 3. Auctor libri de Locis Hebraicis in Actis Apostolorum apud Hieronymum, & de Locis Sanctis apud Ven. Bedam. Atque de hac traditione nec hæsitat Casaubonus Exercit. 16. n. 154. adversus Baronium. Ipse Ecclesiasticorum Annalium Parens ad annum Christi 34. illam de impressis Domini vestigiis traditionem corroborans, animadvertit ad litteram in Christi adscensu impletum fuisse vaticinium Zachariæ 14. 4. *Stabunt pedes ejus supra montem Oliveti, qui est contra Jerusalem, ad Orientem.*

CAPUT III.

UBI POST CHRISTI PASSIONEM APOSTOLI PRÆDICAVERINT EVANGELIUM.

PRIUSQUAM ad cælum adscenderet, Christum mandasse Apostolis, ut Evangelium per universum orbem hominibus annuntiarent, Matthæus, & Marcus affirmant postremo capite. Ubi ergo induti fuerunt virtute ex alto, & Paracleti muneribus locupletati, ab civitate Jerusalem inchoarunt Apostolicam prædicationem, adimplentes oraculum Isajæ 2. 3. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.* Tum forte sibi divisisse provincias tradit S. Hieronymus comment. in cap. 35. Isajæ, confirmatque Socrates lib. 1. Hist. Eccl. cap. 19., quamquam Baronius ad annum Ch. 44. non sorti commissam, sed instinctu speciali Spiritus sancti divisionem illam peractam fuisse existimet. Sed potest utrumque componi, ut forte simul, & divini Spiritus assistentia singulas sibi regiones distribuerint, ne alicujus privatæ affectionis oriretur suspicio. De eadem distributione scribit S. Leo M. Serm. 80. in Natali Apostolorum: *Duodecim Apostoli accepta per Spiritum Sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Evangelio mundum distributis sibi terrarum partibus susceperunt.*

AT UBINAM singuli Apostoli prædicarunt? Fidem adhibendam puto Eusebio Cæsareensi, scribenti initio lib. 3. E. H. „ Thomas quidem, ut a majoribus traditum „ accepimus, Parthiam sortitus est: Andreas vero Scythiam. „ Joanni Asia obvenit, qui plurimum temporis in ea commoratus, Ephesi tandem diem obiit. At Petrus per „ Pontum, Galatiam, Bythiniam, atque Asiam Judæis,

„ dæis, qui in dispersione erant, prædicasse existimatur.
„ Qui ad extremum Romam veniens, cruci suffixus est capite deorsum demisso; sic enim ut in cruce collocaretur, oraverat. De Paulo jam quid attinet dicere, qui a Jerosolymis usque ad Illyricum munus Evangelicæ prædicationis implevit, ac postremo Romæ sub Nerone Martyrio perfunctus est? Hæc Origenes in tertio Volumine Expositionum in Genesim disertis verbis commemorat „. Hactenus Eusebius, cui consentiunt Socrates lib. 1. cap. 19. & Nicephorus lib. 2. cap. 39. & seqq. necnon lib. 3. cap. 1.

Dixi fidem Eusebio adhibendam; nam præter allatum ab ipso testimonium Origenis, S. Gregorius Nazianzenus orat. 25. inquit, Petrum in Judæa, Paulum gentibus, Lucam in Achaja, Andream in Epiro, Joannem Ephesi, Thomam in India, & Marcum in Italia evangelium annuntiasse. Similia scribunt S. Joannes Chrysostomus in homilia de duodecim Apostolis, S. Gregorius Magnus hom. 17. in Evangelia, & S. Isidorus Hispalensis in libro de Vita & Morte SS. cap. 82.

Baronius ad annum Ch. 44., ubi plura narrat de Apostolorum prædicatione atque itinere, postquam luculenter demonstravit Petrum fuisse Romæ, quod nonnulli Heterodoxi temere audent negare, ex locorum traditione narrat, eumdem Petrum Neapolim Campaniæ urbem navigio fuisse delatum, & inde solventem Liburnum, & Pisas proxime positas divertisse, hic vero ex more Sacrificium obtulisse incruentum in loco, quem constat tantæ rei memoria celebrem esse, summoque honore a posteris habitum; id, quod nos experimento cognoscimus, oculisque conspicimus. Addit insignis Auctor, Andream ad Scithas missum, in Græciam quoque, & in Epirum fuisse profectum, Thraciam insuper, Macedoniam, Thessaliam, Achajam, necnon ad Sogdianos, & Æthiopas peragrasse. In describendo Philippi itinere in Asiam superiorem, monet alienum esse a vero quod scribit Isidorus paullo supra laudatus, & habetur quoque in Breviario Ecclesiæ Toletanæ, ab eodem Philippo etiam Gallos Christiana fide fuisse imbutos, ac repetit quæ notaverat ad Martyrologium Romanum, pro Gallis *Galatas* esse legendum. Thomam, qui primum ad Parthos profectus fuerat, ad Indos quoque, Æthiopes, Persas, Medos, ac Brachmanos penetrasse, asserit ex Nazianzeno, Chrysostomo, ac Theodoreto.

doreto. Lustratam demonstrat a Bartholomæo majorem Armeniam, Lycaoniam, & Albaniam, testimonia proferens Origenis, Socratis, & Pantheni philosophi. A Simone Chananæo, qui & Judas, Mesopotamiam, Persidem, necnon Africam, & Britanniam Evangelica luce perfusas narrat, Hieronymi, Bedæ, aliorumque testimoniis laudatis. Thaddæum prædicasse in Arabia, & Idumæa refert ex libro 2. Nicephori, sciteque admonet Thaddæum, quem ferunt missum ad Abgarum regem Edessenorum, alterum fuisse a Thaddæo Apostolo, & unum ex numero Septuaginta duorum discipulorum, ut lib. 1. H. E. cap. 13. tradidit Eusebius. Plura sunt alia in prolixa illa narratione Baronii, ex quibus hæc tantum duximus observanda.

Edita est post Baronii obitum a Combefisio tomo 2. Auctarii ad Bibliothecam Patrum edit. Paris. 1648. Græce, & Latine Synopsis quædam sub nomine Hippolyti Martyris cum titulo, *Indiculus de duodecim Apostolis, ubinam quisque eorum prædicaverit, & ubi consummatus sit*. Hippolyto tamen Eruditi omnes eamdem Synopsim abjudicant. Et revera nulla hujus fit mentio in Catalogo Operum ejusdem Martyris, marmoreæ ipsius tabulæ insculpto, servatoque in Vaticana Bibliotheca. Cotelerius etiam in Notis ad Opera Patrum, qui floruerunt temporibus Apostolicis eamdem Synopsim inter Regios Codices adinvenit sub nomine Dorothei Tyri Episcopi, necnon sub nomine S. Epiphanii Episcopi Cypri. Quamquam hæc Hippolyto afficta Synopsis ab ea, quam adtribuunt Dorotheo, plurimum discrepat, ut percipient oculum in utranque conjicientes, in Synopsi autem Dorothei incerta, & dubia complura, nonnulla quoque falsa, & absurda habeantur; id tamen non evincit ejusdem furfuris eam esse, quæ sub Hippolyti nomine circumfertur. Cujuscunque vero sit pretii, eam hic exscribere, necessarium atque opportunum existimamus.

„ Petrus quidem cum prædicasset Evangelium in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia, atque Asia, postea a Nerone crucifigitur, capite deorsum verso, cum ipse sic pati rogasset.

„ Andreas cum Scythis, ac Thracibus prædicasset, cruci affixus est Patræ in Achaja rectus in olea arbore, ibique sepelitur.

„ Joannes vero in Asia a Domitiano Imperatore in

„ Pat-

„ Patmos insulam relegatus, ubi etiam Evangelium conscripsit, & Apocalypsim vidit. Sub Trajano obdormivit Ephesi. Ejus reliquiæ cum fuissent quæsitæ, non sunt inventæ.

„ JACOBUS ejus frater prædicans in Judæa ab Herode Tetrarcha (scribendum erat, ab Herode Agrippa) gladio occiditur, ibique sepelitur.

„ PHILIPPUS prædicans in Phrygia Hierapoli crucifixus est, capite deorsum verso, sub Domitiano Principe, eodemque loco sepultus.

„ BARTHOLOMÆUS cum Indis prædicasset, eisque conscriptum a Matthæo Evangelium exposuisset, crucifixus est, & ipse capite deorsum verso, Albani magnæ Armeniæ urbe.

„ MATTHÆUS cum Evangelium hebraice scripsisset, Jerosolymis edidit, obdormivitque Hiereæ Parthorum civitate.

„ THOMAS cum Parthis, Medis, Persis, Hircanis, Bactris, Margis prædicasset, abietina lancea quatuor sui corporis partibus confossus est Calaminæ, quæ est urbs Indiæ, ibique sepelitur.

„ JACOBUS Alphæi prædicans Jerosolymis lapidatus a Judæis occiditur, illicque prope templum sepelitur.

„ JUDAS, qui & Lebbæus, ubi populo Edessæ, ac toti Mesopotamiæ prædicasset, obiit Beryti, ac illic sepelitur.

„ SIMON Chananæus filius Cleophæ, qui & Judas, post Jacobum Justum creatus Hierosolymorum Episcopus obiit, sepeliturque eodem in loco cum annos 120. vixisset.

„ MATTHIAS cum esset unus de Septuaginta, accensetur duodecim Apostolis, cumque prædicasset Jerosolymis obiit, & illic sepultus est.

„ PAULUS denique post annum ab assumptione Christi adiit Apostolatum, incipiensque ab Hierusalem pervenit usque ad Illyricum, & Italiam, ac Hispaniam prædicans Evangelium per annos quinque ac triginta: sub Nerone autem amputato Romæ capite, illic sepelitur. "
Hæc Synopsis Hippolyto adscripta.

IN EA *Synopsi* alienum a veritate arbitramur, quod Joannes Evangelium scripserit in insula Patmos, in quam a Domitiano fuerat relegatus. Scripsit enim illud Ephesi rogatus ab Asiæ episcopis adversus Cerinthum, aliosque hæreti-

hæreticos, qui Christi negabant divinitatem; ut colligimus ex Eusebio lib. 3. cap. 20. Irenæo lib. 3. cap. 1. & Hieronymo in Catalogo Script. Eccles. Id vero contigit imperante Nerva, qui ad principatum evectus post mortem Domitiani in suo cubiculo occisi anno Ch. 96. XIV. Calendas Octobris, eos, qui in exsilium pulsi fuerant, Senatus consulto revocavit. Philippum passum Hierapoli tradit etiam S. Joannes Chrysostomus præcit. Hom. de XII. Apost. At genus mortis in hac Synopsi descriptum non cohæret omnino Eusebio scribenti in Chronico ad annum 12. Claudii, fuisse affixum cruci, & lapidibus insuper obrutum. Quod hic de Bartholomæo narratur, crucifixum fuisse inverso capite, legitur quoque apud Metaphrastem, & Nicephorum; sed excoriatum tradit vetustior, & communior opinio. De Pauli autem profectione ad Hispanos, ut ad annum Christi 61. animadvertit Baronius, non eadem est Historicorum sententia, quamquam nos id affirmantibus adhæreamus.

Movet nos eximiorum Ecclesiæ Patrum auctoritas. Enimvero S. Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 17. de Paulo inquit: *Ab Jerosolymis usque ad Illyricum disseminavit Evangelium, qui regiam quoque Romam instituebat, & in Hispaniam usque promptitudinem prædicationis extendit.* S. Athanasius in epist. ad Dracontium ait: *Studium fuit Sancto viro, nempe Paulo, usque ad Illyricum Evangelium prædicare, nec segnescere, nec omittere quin Romam iret, & in Hispaniam descenderet, ut pro graviori labore, majore frueretur mercede laboris.* S. Joannes Chrysostomus hom. 76. in Matth. *Videas*, inquit, *Paulum Jerosolymis ad Hispanias usque currentem*; quod & repetit Præf. in Epistolam ad Hebræos, & Hom. 7. de Laudibus Pauli. Sanctus denique Hieronymus (non enim necessarium putamus singulos producere) in caput 5. Amos hæc habet: *Paulus Apostolus, quasi turbo violentus, & sæva tempestas, & tumentes maris gurgites persequebatur, & opprimere nitebatur Ecclesiam Dei. Qui vocatus a Domino effusus est super faciem universæ terræ, ut prædicaret Evangelium de Jerosolymis usque ad Illyricum, & ædificaret non super alterius fundamentum, ubi jam fuerat prædicatum, sed usque ad Hispanias tenderet, & a mari rubro, imo ab Oceano usque ad Oceanum curreret, imitans Dominum suum & solem justitiæ, de quo legimus*, A summo cælo egressio ejus, & occursus ejus usque ad summum ejus; *ut ante*

te eum terra deficeret, quam ſtudium prædicandi. Indubitatum profecto eſt, apertumque ex Epiſtola ad Rom. cap. 15. 24. & 28. Apoſtolum habuiſſe magnum deſiderium in Hiſpaniam proficiſcendi; quod arbitramur expleviſſe anno Aeræ Chriſt. 63.

INTER regiones, quas Paulus imbuit Evangelio, memoratur in Act. Apoſtol. cap. 28. 1. Melita inſula maris Mediterranei, ad quam appulit poſt naufragium, ſita ad Siciliæ meridiem, & olim colonia Carthaginenſium, nunc Sedes Equitum Jeroſolymitanorum, ſeu Melitenſium. Conatus eſt tamen evincere vir eruditus Ignatius Georgius Monachus Raguſinus, non ad hanc Melitam Africanam, ſed ad Melitam alteram Maris Adriatici, ſubjectam dominio Reipublicæ Raguſinæ, Paulum tempeſtate fuiſſe appulſum, ibique patraſſe quæ narrantur præcitato capite 28. Actuum Apoſtolorum. Quamquam vero ætate noſtra pro utraque Melita acerrime ſit decertatum; videtur nobis aperte cit. cap. 28. verſ. 12., ubi legitur, Paulum ex illa ſolventem inſula in navi Alexandrina Syracuſam primum, deinde Rhegium, poſtea Puteolos, hinc vero Romam veniſſe, commonſtrari Melitam, de qua agimus, fuiſſe Africanam; cum ex Dalmatina Romam profecturis iſtiuſmodi iter longum nimis ſit, & obliquum.

QUIDAM denique recentiores etiam Apoſtolatum S. Thomæ apud Indos aut in dubium revocant, aut oppugnare nituntur. Ajunt enim ad Indos Thomam quemdam Manichæum, non Thomam Apoſtolum, ut enuntiaret Evangelium, penetraſſe, nec uſpiam apud Geographos inveniri urbem illam Calaminam, ubi a Pſeudo-Hippolyto Thomas aſſeritur lancea confoſſus; in urbe etiam Edeſſa a Rufino, & a Socrate Sacram Thomæ ædem, in eaque reconditas ipſius exuvias commemorari. Verum opinionem illam conſtantiſſima Patrum, quos ſupra laudavimus, traditione refellimus. Gregorius enim Nazianzenus Orat. 25., Hieronymus epiſt. 148., & Ambroſius in Pſalmum 45. S. Thomæ apud Indos Apoſtolatum apertiſſime aſſerunt. Adde Gaudentium Brixianum ſerm. de Dedicat. Eccl., Paulinum Carm. 27., Theodoretum lib. 9. de Verit. Evangel. Nicephorum lib. 2. cap. 40. necnon Menologia Græcorum, Latinorumque Martyrologia. Neque traditio iſta evertitur, etiamſi concedatur in Indiam poſt tempora Apoſtolorum profectum quoque fuiſſe Thomam aliquem Manichæum, quod ex apo-

apocryphis Manichæorum libris fluxisse non dubitamus. Ad Calaminam quod attinet, Tillemontius pro Calamina *Calamonem* legendum putat; at Calamon in Arabia, non in India, invenitur. Meliaporem unam esse urbem cum ipsa Calamina docent permulti; nisi mavis Calaminæ vocabulo significari collem proximum, ubi Thomas martyrium fuerit perpessus. *Calaminthe* enim Syriaca lingua, qua interdum Christiani Sancti Thomæ uti solent, idem sonat, ac *Mons prope urbem*, aut, *Urbs in monte*, sive *in colle* fundata. Ex India Corpus S. Thomæ Edessam translatum scribit S. Gregorius Turonensis de Gl. Martyrum cap. 31. eamque translationem contigisse circa annum 232. Tillemontius, Florentinius, aliique litteris tradunt. Edessa autem solo æquata, Thomæ corpus in Insulam Chios maris Icarii, & inde Ortonam urbem Aprutii citerioris in Archiepiscopatu Teatino, anno 1258. translatum est. Non itaque S. Thomæ apostolatus in India ob præmissas conjecturas revocari debet in dubium.

CAPUT IV.

Prospectus Romani Orbis, in quo Apostoli constituerunt Episcopos.

NON eadem semper fuit Orbis, quem Apostoli peragrarunt, & in quo prædicarunt Evangelium, & Episcopos constituerunt, partitio; sed alia erat imperante Cæsare Augusto, alia sub Hadriano, alia denique sub Constantino, & usque ad Arcadium, & Honorium Imperatores.

Distributio Augusti facta anno U. C. 726. ante Christum 28., sive, ut existimat Onuphrius Panvinius, anno proximo, *Augusto VII. & M. Agrippa Coss.*, ita a Dione traditur libro 53. Romanæ Historiæ. „ Is (C. „ Augustus) recepta in se omni Reipublicę cura, nega„ vit se omnes velle provincias obtinere, aut quas regen„ das sumpsisset, in perpetuum gubernare, ideoque infir„ miores, nimirum, quia essent pacatiores, aliis attribuit, „ potentiores provincias, ut quæ plus periculi ostenderent, „ ac vel hostes accolas haberent, vel novos per se ipsæ „ motus turbare possent, sibi retinuit. Id faciebat sub „ hac specie, ut cum Senatus tuto bonis imperii per„ frueretur, ipse laboribus & periculis objectus videretur:

„ at sub eo prætextu eum vere inermem, imbellemque efficiebat, & ad se solum arma militesque transferebat. „ Hac de causa Senatui populoque Africa, Numidia, Asia, „ & cum Epiro Græcia, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, „ Creta, Africa Cyrenaica, Bithynia cum Ponto finitima, „ Sardinia, atque Hispania Bætica adscriptæ sunt: Cæsari „ autem Hispaniæ quod reliquum erat, ut Tarraconensis, „ Lusitaniaque, tum omnis Gallia, & Narbonensis & „ Lugdunensis, Aquitaniaque, & Celtiqua (nam Celtæ „ quidam, quos Germanos vocamus, cum omnes Celticam regionem, quæ ad Rhenum est, occupassent, effecerunt ut ea Germania vocaretur, superior ea, quæ „ Rheni fontibus propior est; inferior, quæ ab hac usque „ ad Oceanum Britannicum se extendit) item Cælesyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus, Ægyptus: ex his tamen postea temporis Cæsar Cyprum, & Galliam Narbonensem populo reddidit, pro eisque Dalmatiam recepit, quæ permutatio etiam, veluti in processu operis „ dicam, in aliis quibusdam provinciis est facta „. In hac distributione 26. Diœceses constitutæ fuerunt, quarum 14. Augustus per rectores perpetuo administravit, reliquas Senatui regendas commisit.

Ex illa Imperii partitione Diœceses 26. natæ fuerunt; quarum numerus paulatim immutatus est, & adauctus. Nam regnante Tiberio accesserunt Imperio Romano provinciæ duæ, idest, Cappadocia, & pars Comagenæ, nimirum Syriæ portionem illam, quam ab Euphrate Procopius, aliique Euphratesiam vocarunt: Sub Claudio Mauritaniæ duæ, Cæsareensis & Tingitana, ambæ pertinentes ad Africam, & quarum tractum vulgo Barbariam nominamus: Sub Claudio Britannia: sub Nerone Pontus Polemoniacus, & Alpes Cottiæ; ille aluit eam Cappadociæ partem, ubi sita olim erat urbs Polemonium; hæ autem Delphinatum a principatu Pedemontano dividunt, ubi Padus fluvius decurrit. Imperium administrante Vespasiano in provinciam redactæ fuerunt Achaja, Lycia, Rhodus, cum ceteris insulis, atque Trajano regnante Armenia, Mesopotamia, Asyria, & Arabia.

Immutato itaque, & confuso priori ordine, atque ad imperium evecto Hadriano anno Christi 117. necessum fuit aliam instituere Romani Imperii distributionem. Italia in duas regiones divisa est: Pars prima comprehendebat regiones a Piceno ad extrema Siciliæ, quas

Sex-

Sextus Rufus vocat *provincias suburbanas*, communius dixerunt *regiones suburbicarias*; & pars altera continebat omnes citra, & cis Padum regiones cum provinciis adjacentibus, idest Liguria, Æmilia, Alpibus Cottiis, Etruria, Rhetiis, Venetiis, & Histria. In Africa tres constitutæ fuerunt provinciæ, Proconsularis, Numidiæ, & Mauritaniæ: in Hispania item tres, Provincia Tarraconensis, Bætica, & Lusitana: In Galliis autem quatuor, Provincia Belgica, Lugdunensis, Aquitanica, & Narbonensis. Ita, ne per universum orbem erremus, in duas provincias Britanniæ, in decem & septem Illyricum, in quatuor Ægyptus, in tredecim Oriens, in sex Thracia, in octo Pontus, & in undecim Asia coaluerunt. Quinam vero esset, imperante Hadriano, status universi Romani Orbis, ex Appiano Alexandrino, qui sub Trajano & Hadriano floruit, ut auctor est Photius, cognosci potest.

Nova rursus distributio Imperii facta est Constantino Magno rempublicam administrante. Is quatuor Præfectos constituit, eisdem committens militarem Disciplinam, erogationem annonæ, amplissimamque regiminis potestatem, adeo, ut nulla post Imperatoriam honorificentior dignitas haberetur. Ac primus fuit Præfectus Prætorio Orientis, cui subjectæ erant quinque Diœceses. Prima Orientis, secunda Ægypti, tertia Asiæ, quarta Ponti, quinta Thraciæ. Alter Præfectus Prætorio Illyrici, cui Macedonia & Dacia fuerunt commissæ, omnibus harum regionum provinciis in Diœceses tantum duas coarctatis. Tertius Præfectus Prætorio Italiæ, sub quo tres Diœceses, Italiæ, Illyrici, & Africæ; sed ex Provinciis decem & septem Italiæ, ut ea numerabantur ætate, septem Italiæ Vicario, & reliquæ Vicario Urbis obtemperabant. Thuscia nostra septem prioribus accensebatur. Quartus denique erat Præfectus Prætorio Galliarum, eique tres Diœceses commissæ, Hispania nempe, Gallia, & Britannia.

De hac Imperii distributione ita Zosimus lib. 2. Historiarum: „ Constantinus recte constituta loco movens, „ unum hunc magistratum (Præfectorum Prætorii) in „ quatuor imperia discerpsit. Nam uni Præfecto totam „ Ægyptum cum Lybiæ Pentapoli, & Orientem ad Mesopotamiam usque, & præterea Cilices, Cappadoces, „ Armenos, oramque maritimam totam a Pamphylia „ Trapezuntem usque, & usque ad Castella propter Pha-

 „ sidem

„ sidem sita, tradidit. Eidem & Thracia commissa, & „ Mysia, Asemi, ac Rhodopes, ac Doberi oppidi finibus circumscripta. Præterea Cyprum adjecit, & Cycladas insulas, Lemno, & Imbro, & Samothracia exceptis. Alteri Macedones attribuit, & Thessalos, & Cretenses, & Græciam, & circumjacentes insulas, & Epirum utramque, & præter has Illyrios, & Dacas, & Triballos, & Pannonios ad Valeriam usque, & Mysiam præterea superiorem. Tertio totam Italiam, & Siciliam, & circumjacentes insulas, itemque Sardiniam, & Corsicam, & Africam a Syrtibus Cyrenem usque. Quarto Transalpinos Celtas, & Hispanos cum Insula Britannica. “ Hæc Zosimus.

In hac autem descriptione primo notandum est, Zosimum iniquo erga Constantinum fuisse anno, ut in Vita ejusdem Constantini demonstravimus; ideoque neminem movere debet, quod Historicus ipse ait, immutata fuisse a Constantino quæ a majoribus recte fuerant constituta. Deinde sciendum est, ante Constantinum duos constitutos fuisse Præfectos ab Imperatore Commodo, postquam is occidit Perennem Prætorio Præfectum, ut scribit Herodianus, nec Zosimus præcitato 2. libro Historiarum diffitetur. Advertendum præterea non fuisse perpetuam Constantinianam illam distributionem; nam Valentinianus Senior adsciscens in consortium imperii Valentem fratrem suum, huic Orientem ad Ægyptum usque & Bithyniam commisit, sibique reservavit Illyricum, Italiam, Hispaniam, Britanniam & Africam universam, ut scribit Sozomenus lib. 4. Hist. cap. 6. assentientibus Zosimo, & Theodoreto. Idem præstitit Gratianus assumens ad imperii consortium Theodosium; ac Theodosius ipse cum Arcadio, Arcadius cum Honorio consimili ratione se gesserunt. Post irruptionem autem Gothorum & Vandalorum, aliarumque barbararum gentium, post scissionem, ac translationem imperii, ac post cruenta Saracenorum bella, quanta fuerit Orbis permutatio, vicissitudo, ac divisio, quantaque humanarum omnium, divinarumque rerum perturbatio & confusio, nostrum non est enarrare, qui stantis duntaxat, & florescentis imperii rudem quamdam formam, prospectumque delineandum suscepimus.

CA-

CAPUT V.

De locis, ubi Apostoli Episcopos constituerunt.

PERAGRANTES Apoſtoli orbem in urbibus locisque præcipuis Epiſcopos, qui Chriſtianam regerent plebem, eamque doctrina monitisque ſaluberrimis imbuerent, provide ſollerterque conſtituerunt. Eosdem Epiſcopos jure & inſtitutione divina presbyteris antecellere, non Cleri duntaxat ordinatione, eodemque pacto, quo electus a militibus imperator, præeſt exercitibus, alibi adverſus Salmaſium, Blondellum, ceteroſque Presbyterianos demonſtratum eſt multiplici genere argumentorum. In vicis autem, parviſque oppidis presbyterum quidem unum, & parochum, non Epiſcopali decoratum honore, priſcis quoque ſeculis, fidelium populorum regimini deſtinatum, intelligimus ex canone ſexto Sardicenſi, in quo habetur, *Non licere Epiſcopum conſtituere in aliquo pago, vel patria urbe, cui vel unus presbyter ſufficit: non neceſſe eſt enim illic epiſcopum conſtitui, ne Epiſcopi nomen & auctoritas vilipendatur*. His ſimilia leguntur canone 57. Laodiceno, & in epiſt. 87. S. Leonis Magni ad Epiſcopos Mauritaniæ. Quare in vicis pagiſque cœperunt primum Epiſcopos collocare hæretici ad oſtentandam eccleſiarum ſuarum amplitudinem, quemadmodum in Collatione Carthaginenſi objecit Donatiſtis S. Alipius Tagaſtenſis; ac de Cataphrygibus, Montaniſtis, & Novatianis ſcribit lib. 7. H. E. cap. 19. Sozomenus.

IGITUR Apoſtoli in urbibus ſaltem præcipuis ſacros locarunt Antiſtites, quos Epiſcopos nominamus. Jeroſolymis ſtatim poſt Domini paſſionem ab Apoſtolis creatum fuiſſe Epiſcopum Jacobum ipſius Domini fratrem, cognomento juſtum, tradunt S. Clemens Alexandrinus lib. 6. Inſtitutionum, Euſebius lib. 2. H. E. cap. 1. necnon S. Hieronymus de Script. Eccl. Polycarpum, a Joanne Apoſtolo & Evangeliſta conſecratum fuiſſe epiſcopum Smyrnæ urbis Maritimæ Joniæ, ſive Aſiæ minoris, ſcribunt prælaudati Euſebius, & Hieronymus, necnon Irenæus lib. 3. cap. 3. ac Tertullianus de Præſcript. capite 32. Ab eodem Joanne alios per Aſiam conſtitutos Epiſcopos conſtat ex libro Apocalypſis, ubi angelos ſeptem Eccle-

siarum alloquitur. Timotheum relictum fuisse a Paullo Episcopum Ephesiorum testatur Eusebius lib. 3. cap. 4., neque obscure id colligitur ex priori ad eumdem Timotheum epistola 1. 3. Titum pariter relictum Cretæ, quæ est insula maris Mediterranei adjacens Peloponneso, ut ea, quæ deerant, corrigeret, & constitueret per civitates presbyteros, ipsomet Paulo scribente (ad Titum 1. 5.) didicimus. Ex Ecclesiastica autem Historia accepimus a Barnaba institutam, & aliquandiu rectam nobilissimam Ecclesiam Mediolanensem: Dionysium Areopagitam fuisse Episcopum Atheniensium, in clarissima nempe Græciæ urbe, & metropoli Atticæ: Epaphroditum episcopum Philippensium in Macedonia: Epaphram Colossensium in Phrygia: Publium Melitensium in insula naufragio Pauli clarissima: Hermagoram Aquilejæ Carnorum olim metropolis, nunc pæne excisi oppiduli. Ita *per omnes provincias* (verba sunt Cypriani epistola 52. ad Antonianum) *& per urbes singulas ordinati sunt Episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti*.

Apostolorum ætate Episcopos Etruriæ etiam nostræ constitutos fuisse non dubito. In hac autem vetustissima Pisarum urbe quisnam primus omnium Pastor extiterit, divinare non ausim, quamquam in Italia Sacra enumeretur S. Perinus discipulus Principis Apostolorum; de quo monimenta Ecclesiastica desiderantur. Sed cum esset eadem civitas Romanorum colonia, situ, amplitudine, & incolarum numero clara, sedes quoque Prætorum, qui jus dicebant Etruriæ; & huc appulerit prælaudatus Apostolorum Princeps Romam versus progrediens, ad litus, ubi nunc conspicitur S. Petri ad gradus Ecclesia, consistente navigio: quod & vetus habet traditio, & Ecclesiasticis Annalibus inseruit Cæsar S. R. E. Cardinalis Baronius ad annum 44. pag. 310. Vaticanæ editionis; non procul a vero existimamus aliquem hic consecratum Episcopum, qui occulte saltim nascenti Ecclesiæ præesset. Si tamen ad certa confugiendum sit monumenta, nullum Pisis sedisse Episcopum invenimus ante Gaudentium; quem ex lib. 1. S. Optati Milevitani contra Parmenianum, scimus interfuisse Romano Concilio Miltiadis, celebrato in Causa Cæciliani & Donati anno 313. VI. Nonas Octobris apud Lateranum in domo Faustæ.

Ad tempora quoque Apostolica referunt initia Episcopa-

ſcopatus patriæ ſuæ Florentini Scriptores, quorum alii Frontinum, alii Romulum fuiſſe primum Epiſcopum Florentiæ contendunt. Sane Romulum æquo jure ſibi vindicant Feſulana, Piſtorienſis, & Volaterrana, necnon Brixienſis, & Bergomenſis Eccleſiæ, quod fortaſſis urbibus hiſce ſingulis Romulus annuntiaverit Evangelium. Sed Feſulis tandem Romulum conſediſſe, ibique Domitiano imperante coronatum fuiſſe martyrio, tradunt cum Romano Martyrologio ad diem 6. Julii Scriptores ibidem a Baronio in Adnotationibus laudati. Nos vero neque Feſulanæ urbi, licet exciſæ ac dirutæ, glorioſiſſimum hunc Epiſcopum, neque Romulo martyrii coronam, de qua docti viri nuperrime diſceptarunt, audemus temere denegare. Commendamus pariter Piſtorienſium civium pietatem, proptereaquod memores ſe a Romulo accepiſſe prima fidei Catholicæ rudimenta, infantes luſtralibus aquis expiando iiſdem una cum peculiari aliquo nomine commune Romuli nomen imponere antiquiſſima Majorum ſuorum traditione conſueverunt.

Quid autem de Virginis civitate Senenſi? Hanc & ſuum ab Eccleſiæ incunabulis habuiſſe Paſtorem, & Chriſti religionem ſuſcepiſſe opera Martialis diſcipuli S. Petri, nonnulli litteris tradiderunt. At Martialem Lemovicenſium in Galliis Epiſcopum, non Senenſium in Etruria, Eccleſiaſtica Hiſtoria commemorat. Senenſes ipſi imbutos ſe fide gloriantur ab Anſano juvene nobiliſſimo, & inviĉtiſſimo martyre; quem Senas adveniſſe putamus anno 12. Diocletiani, Chriſtianæ Aeræ 295. Apud Optatum præcit. libro 1. pag. 25. & tom. 1. Concil. p. 1403. legimus Concilio Miltiadis adfuiſſe Florianum, quem aliqui Senarum, aliqui Cæſenæ faciunt Antiſtitem: ante Florianum vero commemoratur Senenſium Epiſcopus Lucifer.

Perpetua & conſtans Lucenſium traditio docet, primum Lucæ Epiſcopum fuiſſe S. Paulinum, Antiochenum genere, & S. Petri diſcipulum, qui ad radices Piſani Montis (S. Juliani appellitant, ubi ſaluberrima balnea amplioribus in dies exornata ædificiis) martyrium conſummavit, ut Lucenſis Eccleſiæ acta, Martyrologia ad 12. diem Julii, collecta a Florentinio, Etruſcam Pietatem deſcribente, monumenta, atque innumeri Hiſtorici conteſtantur. Ex quibus apertum eſt, quod erat capitis hujus propoſitum, cum in Etruriæ partibus, tum in

cete-

ceteris Orbis terrarum regionibus Apoſtolos ſuamet, aut diſcipulorum ſuorum opera Evangelium diſſeminantes, in civitatibus ſaltim præcipuis, conſtituiſſe virum aliquem probatæ fidei, ac doctrinæ, qui Epiſcopali munere fungeretur.

CAPUT VI.

Quinam inter Episcopos appellati sint Metropolitani, Primates, Archiepiscopi, et Exarchi, vel Patriarchæ.

Ad nominum etymologiam quod attinet, quid titulus hujus capitis proponat, obvium eſt, ac perſpicuum. Ut enim Metropolim urbem illam appellamus, quæ eſt μήτηρ πόλις, civitas nempe, caput, & quaſi mater cæterarum ejuſdem provinciæ; ita μητροπολίτης *Metropolitanus* Epiſcopus ille dicitur, qui præeſt primæ alicujus provinciæ urbi; quamquam Metropolitani nomen quibuſdam etiam conceſſum legitur, quorum ſedes minime in urbe primaria degebat, ut Nicæno, Chalcedonenſi, Nicomedienſi, & Berytenſi. Idem olim *Primas* erat, ac Metropolitanus; ſed poſtea obtinuit, ut *Primates* vocarentur præcipuarum quarumdam Sedium Epiſcopi, ut in Africa ſenior cujuslibet Provinciæ Antiſtes, in Galliis Lugdunenſis, apud nos vero Piſanus Archiepiſcopus. Idem fere ac *Primas* ſignificat ἔξαρχος, quaſi Caput, ac princeps. Exarchum enim canone 9. Concilii Chalcedonenſis, quo definitur, ut Clericus habens adverſus Metropolitanum querelam, petat Primatem diœceſeos, frui jure quodam ampliori compertum eſt. In eodem autem Concilio *Exarchi* vocantur Epiſcopi Epheſinus, Cæſareenſis in Cappadocia, & Heracleenſis in Thracia; eodemque nomine condecorati poſtea ſunt Ancyranus, Cizicenus, Sardenſis, aliique complures. *Patriarchæ* item nomen non aliam habet, quam *Primatis* & *Exarchi* vocabula, ſignificationem, tametſi peculiari quadam ratione Patriarchæ dicantur, præter Romanum Pontificem, Præſules Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hieroſolymitanus. *Archiepiſcopi* autem nomen, licet idem ſonet, ac inter Epiſcopos Primarius, latius nunc patet, pluribuſque in eadem quoque provincia invenitur eſſe commune. Nil ergo,

quod

quod ad nomina attinet, ingerit nobis modo difficultatem.

Subobscurum est tamen, & in controversia positum, cur, & quomodo Metropolitica dignitas fuerit instituta. Nam Petrus de Marca lib. 6. Concordiæ Sacerdotii & Imperii cap. 1. ait Apostolos, quum Ecclesias distribuerent in provincias, in animo habuisse, ut in iis corpus Episcoporum statueretur sub præsidentia Episcopi metropoleos. Institutos ergo putat vir doctissimus Metropolitanos Episcopos ab Apostolis. Atque ad hoc demonstrandum primo ait, Paulum scripsisse ad Titum, se illum reliquisse Cretæ, ut constitueret per civitates *presbyteros*, idest, Episcopos, ut Joannes Chrysostomus, Hieronymus, aliique veteres interpretantur. Addit pari ratione Joannem constituisse in Asia corpus Episcoporum, quorum primarius erat Ephesinus, ut constat ex priori capite Apocalypsis: Apostolum item Paulum suam ad Ephesios scripsisse Epistolam, quod Ephesus esset Asiæ metropolis, unde facile poterant ad subjectos Episcopos Apostolica instituta transmitti; Epistolam quoque scriptam a Paulo ad Corinthios, atque ad Thessalonicenses alteram, quoniam Corinthus, ut Florus adnotavit, erat metropolis Achajæ, Thessalonica autem Metropolis Macedoniæ. Animadvertit idem Auctor, consilium istud non latuisse Tertullianum, qui in libro de Præscriptionibus provocans hæreticos ad Traditionem Ecclesiarum Apostolicarum ait; *Proxima est tibi Achaja. Habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est.* His Petrus de Marca evincere studet institutionem Metropolitanorum factam esse ab Apostolis; qui tamen in sua provinciarum distributione animum intenderunt in eam civitatem, quæ caput erat provinciæ, propterea quod, ut habetur canone 9. Antiocheni Concilii, *ad Metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrunt.*

At non desunt, qui existiment nullam ab Apostolis factam institutionem Metropolitarum, sed eos Episcopos Metropolitanos suomet jure fuisse, qui primariis civitatibus, a quibus reliquæ pendebant, fuerant præpositi, spectata Romani imperii in provincias distributione, & civilis regiminis forma, non attenta Hierarchia, Apostolico instituto firmata. Suadere id conantur, propterea

quod

quod canone 6. Nicæno definitum ſit, in Eccleſiarum præeminentia ſervandam *antiquam conſuetudinem*: ex quo inferunt, ex conſuetudine, non ex inſtitutione Apoſtolica, pendere ampliores Epiſcopatuum prærogativas. Addunt canone 7. conceſſam dignitatem honoris, *ſalva Metropolis præeminentia*, Epiſcopo Aeliæ, ideſt, Jeroſolymorum, non alia ratione, niſi quia metropoli Judæorum per Titum everſa, in Metropolim electa fuerat Cæſarea. Inquiunt, actione 4. Chalcedonenſis Concilii de Jure metropolitico litigaſſe Photium Tyri, & Euſtathium epiſcopum Beryti, quoniam Berytus metropolis declarata erat reſcripto Theodoſii: atque actione 13. jus metropoliticum vindicatum fuiſſe Antiſtiti Nicomedienſi adverſus Nicænum, eo quod Nicomedia metropolis olim fuerit. Aſſerunt præterea canone 17. ejuſdem Synodi Chalcedonenſis ſanciri, ut ſi qua civitas poteſtate Imperiali innovata eſt, aut ſi protinus innovetur, civiles diſpoſitiones, & publicas, Eccleſiaſticarum quoque parochiarum ordines ſubſequantur. His itaque, aliiſque pluribus munimentis, quæ differt. 1. de antiqua Eccleſiæ diſciplina collegit Ellies Dupinius, contendunt quidam evincere, a civili regionum provinciarumque partitione, non ab Apoſtolica, aut a divina inſtitutione Metropoliticam dignitatem fluxiſſe.

Arridet nobis ea ſententia, quæ tenet Metropoles civiles evaſiſſe quoque metropoles Eccleſiaſticas ex inſtituto Apoſtolorum, adeo, ut urbe aliqua ad metropoliticum honorem evecta, Epiſcopus ejuſdem urbis Metropolitani adeptus ſit jura, quoniam Apoſtoli illos metropolitas eſſe conſtituerunt, qui præeſſent primariis & amplioribus civitatibus. Nam Apoſtolos habuiſſe ipſarum civitatum rationem haud obſcure colligitur ex præcitato canone 9. Synodi Antiochenæ: Per ſingulas regiones Epiſcopos convenit noſſe, *Metropolitanum Epiſcopum ſollicitudinem totius provinciæ gerere, propter quod ad Metropolim omnes undique qui negotia videntur habere, concurrunt. Unde placuit eum, & honore præcellere, & nihil amplius præter eum ceteros Epiſcopos agere ſecundum antiquam a Patribus noſtris regulam conſtitutam*. Canon autem iſte editus anno 341. antiquam Patrum conſtitutionem commemorans non aliam utique innuit, quam ab Apoſtolis derivatam; ſiquidem inſtitutionis, atque conſuetudinis, cujus nulla alia adinvenitur origo, ad Apoſtolorum auctori-

ctoritatem, ac traditionem, initia referenda esse ratio ipsa, & communis perceptio demonstrat. Quum insuper Apostoli constituerint per civitates Episcopos, ut in Epistola ad Corinthios scribit Clemens Romanus, & nos ostendimus superiori cap. 21, inverisimile prorsus est, nullum inter ipsos Episcopos statuisse discrimen, nec prævidisse quomodo subortis dissidiis, grassantibus hæresibus, & ipsorum Episcoporum aliquo commissam sibi Ecclesiam deserente, oportebat, ut unus præesset ceteris, qui contentiones sedare, errores avertere, episcopum alterum consecrare, proximiores convocare ad Synodum posset, ampliori aliqua auctoritate suffultus. Dupinii vero momenta, quamquam ex his corruunt, & eliduntur, feliciter dirimit tom. 2, Antiq. Eccl. dissert. 4. Emmanuel a Schelstrate.

Jam vero cum Apostoli in iis civitatibus constituerint Metropolitanos quæ primariæ erant, ceterarumque metropoles; facile inveniemus Apostolicorum & subsequentium temporum metropolitas, si illarum diœceseon, quas memoravimus cap. 20. agentes de Romani Imperii distributione, ampliores illustrioresque urbes, quibus reliquæ subjiciebantur, sedulo investigabimus. Diximus Præfecto Orientis quinque subjectas fuisse diœceses, imperante Constantino, qui priorem Augusti, & Hadriani partitionem paullulum immutavit. Itaque diœceseon quinque Præfecto Orientis subjectarum Episcopi illi erant Metropolitæ, qui præerant singularum provinciarum metropoli, scilicet in provincia Syriæ Apameæ, & Antiochiæ; in Palæstina, quæ subinde in tres alias provincias divisa fuit, Cæsareæ, Scythopolis, & Jerusalem; in Phoenicia Tyri, & Damasci; in Cilicia Tarsi, & Anazarbi; atque ita de aliis provinciis, cum in ea diœcesi, quæ Orientis dicta est, tum in diœcesibus Ægypti, Ponti, Asiæ, & Thraciæ; ac pari ratione de aliis provinciis diœceseon præfectis Illyrici, Italiæ, & Galliæ, subjectarum.

Ut de Italia nonnulla dicamus, quum alius fuerit Vicariatus urbis Romæ, alius autem Vicariatus proprie dictus *Italiæ*, atque illi decem, huic septem provinciæ subjicerentur; certum est Romam fuisse metropolim primi Vicariatus, sub quo constitutæ erant Tuscia & Umbria, Campania, Sicilia, Apulia & Calabria, Lucania & Brutia, Picenum suburbicarium, Samnium, Valeria, Sardinia & Corsica: Mediolanum autem fuisse metropolim

lim Vicariatus Italiæ, cui ſubjiciebantur Liguria, Æmilia, Flaminia, ſeu Picenum Annonarium, * Venetiæ, (quibus poſtea acceſſit Iſtria) Alpes Cottiæ, & utraque Rhetia. Quare inter metropolitanos Italiæ Epiſcopos, præter Romanum, qui habet in Univerſa Eccleſia primatum, antiquis temporibus ſublimiorem locum tenuit Mediolanenſis.

Sunt, qui arbitrantur Siciliæ Epiſcopos, etiam ante Conſtantini ætatem, paruiſſe metropolitæ Syracuſano, quem a ſede Apoſtolica ordinari *juxta Traditionem Apoſtolicam*, aſſeruit Nicolaus I. Romanus Pontifex; idque aſſerunt, quoniam in Synodo I. Arelatenſi priori loco invenitur ſubſcriptio *Chreſti Epiſcopi ex civitate Syracuſanorum provinciæ Siciliæ*. Sed ex Epiſtola 11. lib. 7. S. Gregorii Magni inferunt viri eruditi, nondum Syracuſanum antiſtitem tempore ipſius Gregorii inter Metropolitanos fuiſſe adſcitum, atque hanc ei dignitatem acceſſiſſe opinantur ex quo a Romana diœceſi Syracuſæ fuerunt avulſæ, & Throno Conſtantinopolitano ſubjectæ, ut refert in *Notitia Patriarchatuum* Nilus Doxapatrius. Ante Gregorium tamen in vicariatu Romano fruebatur in Sardinia jure Metropolitico Epiſcopus Calaritanus, prout conſtat ex Epiſtola S. Athanaſii ad Solitariam vitam agentes, & ex Theodoreto lib. 2. H. E. cap. 12. necnon Epiſcopus Ravennas, quem a tempore ſaltem Leonis Magni fuiſſe metropolitanum demonſtratur ex Sermone 175. S. Petri Chryſologi ejuſdem Sedis antiſtitis, qui eo in ſermone jus ſuum metropoliticum vindicat, ac tutatur. Facta eſt autem Ravenna metropolis imperante Valentiniano, qui anno 364. diviſo imperio cum Valente, in Occidentem conceſſit, & in ea urbe ſedem locavit. Eccleſia etiam Aquilejenſis circa Damaſi tempora dicitur aſſecuta Metropoliticam dignitatem; qua proculdubio carebat anno 347. cum Protaſius Mediolanenſis eſſet *metropolitanus Italiæ*, ut colligitur ex ſubſcriptionibus Metropolitarum ad Synodum Sardicenſem celebratam eodem anno. Sane ex quo Epiſcopus Mediolanenſis dictus olim fue-

* Picenum Annonarium, quamvis patebat Vicario Italiæ, ſpectabat tamen ad Metropolitam Romanum, ut demonſtrat Noriſius diſſert. de Syn. v. cap. 10. unde conſtat Juriſdictionem Eccleſiaſticam non eſſe omnino conformem Civili Regimini. Vide Noriſ. tom. 1. pag. 755.

fuerit Metropolitanus Italiæ, magna temeritate & ignorantia a quibusdam hæreticis præponitur Romano Pontifici, cum ex antiqua imperii distributione Vicariatus Italiæ esset a Vicariatu Romæ diversus.

In Africa, ubi ab Hadriani temporibus usque ad ætatem S. Cypriani certum est tres extitisse provincias, *Africæ* nimirum proprie dictæ, seu provinciam Proconsularem, & *Numidiæ*, ac *Mauritaniæ*, antiqua viguit consuetudo, ut provinciæ Proconsularis Primas & Metropolita semper fuerit Episcopus Carthaginiensis: quemadmodum Metropolitico jure functum fuisse prælaudatum Cyprianum colligimus ex Synodis Africanis ab eodem celebratis anno 255. & 256. in causa rebaptizantium, eoque jure potitum Agrippinum, qui circa annum 215. regebat ipsam Carthaginiensem Ecclesiam, constat ex Cyprianica epistola 73. ad Jubajanum, atque ex Augustini libro 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 8. In provinciis autem Mauritaniæ, & Numidiæ ille Episcopus Metropolita dicebatur, qui senior erat in Episcopatu: siquidem Cypriano vivente Numidiæ metropolitanus fuisse invenitur Novatus Thamugadensis, tempore Cæciliani Secundus Tisigitanus, & ætate Augustini Xantippus Tagorensis. Quamobrem ex consuetudine potius Ecclesiastica, quam ex civili provinciarum divisione, ut supra dicebamus, Metropolitica dignitas est repetenda. Partitio itaque Africæ in sex provincias, quas memorat Sextus Rufus in Breviario ad Valentinianum Augustum, commonstratque Constantinus Magnus in Epistola ad Ablavium, auctorem habet ipsummet Constantinum. Sed de Ecclesiastica Africæ Geographia legendi Norisius initio Historiæ Donatistarum, & lib. 2. H. Pelag. cap. 8. auctoresque Additionum ad libros Optati posteriorum editionum.

Hispania itidem constabat olim provinciis tribus, teste Solino in Polyhistore cap. 26, & parum absimilis erat, in quatuor nempe provincias, Galliarum partitio, de qua supra cap. 20. sub Constantino tamen sex divisæ fuerunt Hispaniarum provinciæ, unde totidem metropolitanæ Ecclesiæ natæ sunt, Narbonæ, Bracaræ, Tarraconæ, Hispalis, Emeritæ, Toleti. In Galliis vero antiquiores metropolitani fuerunt, in provincia Belgica Trevirensis, in Lugdunensi Lugdunensis, in Narbonensi Arelatensis, & in Aquitanica Bituricensis. At Arelatensis habuit cum

Vien-

Viennensi Episcopo de jure primatus contentionem magnam, ac diuturnam. Celebre est de hoc jure dissidium inter S. Hilarium Arelatensem, & Projectum ac Celidonium provinciæ Narbonensis Episcopos, quos ille e sede dejecerat. Verum S. Leo Magnus Hilarii acta reprehendit, litemque illam dirimere studuit, civitatibus oppidisque provinciæ partim Arelatensi, partim Viennensi Episcopo attributis; quam definitionem confirmavit Symmachus epistola 9. ad Antistites Galliæ.

RESTAT, ut de jure Metropolitarum pro intelligentia eorum, quæ dicta sunt, adjiciantur perpauca. Si ad antiqua jura animum convertamus, pollebant olim metropolitani in alios provinciæ Episcopos jurisdictione, sive loquamur de causarum appellationibus, sive de visitatione diœceseon, sive de convocatione Synodi Provincialis. Ob jurisdictionem illam, quam memoravimus, poterant absolutionem impendere excommunicatis ab aliquo Episcopo Suffraganeo, hujusque in collationibus beneficiorum, & institutionibus negligentiam supplere; & vacante Episcopatu, ac diœceseos administrationem negligente Capitulo, delegare visitatorem aliquem idoneum, aptumque regimini: quod etiam in 1. decretalium, & in Sexto, tit. *de Supplenda negligentia Prælat.* legitur innovatum. Canones tamen Metropolitanis inhibent sine comprovincialium Episcoporum consilio alienas agere causas, prout legitur in Decreto, IX. Q. 3. Ad dissensiones quoque tollendas jus visitandi Provincialium diœceses a Tridentina Synodo Sess. 24. cap. 3. de Reform. coarctatum fuit ad causam aliquam cognitam, & in Concilio provinciali probatam. Ipsum provinciale Concilium, quod singulis annis juxta canonem 5. Nicænum, & 14. Chalcedonensem bis olim convocabatur, ipsa Tridentina Synodo definiente 2. cap. præcit. Sess., quolibet triennio debet a Metropolitanus indici. Metropolitarum denique jus est Pallio uti in tota provincia præscriptis diebus, atque coram, & ante se facere elevatam crucem gestari. Verum id est etiam Archiepiscoporum privilegium: imo Pallium quibusdam Episcopis concessum legitur, ut Augustodunensi, epist. 3. libri 7. S. Gregorii Magni, Quinquecclesiensi in Pannonia, sive Hungaria, de quo Cap. penult. *de Præsumpt.* Ticinensi, cujus amplissima privilegia connumerat Benedictus XIV. in Apostolicis litteris, quarum vigore ipsi Ticinensi conjunxit Archiepiscopatum

Ama-

Amaseæ urbis Cappadociæ, & metropolis Helenoponti; Arretino demum, ne Etruriam nostram prætermittamus, Clementis XII. privilegio. Verum de Metropolitanis dictum satis.

CAPUT VII.

Agitur de Patriarchis, ac primum de Romano, eique subjectis Ecclesiis Suburbicariis.

Quinam Episcopi Patriarchæ dicantur, & quinam inter Patriarchas habeantur celebriores, diximus capite præcedenti. Asserimus modo tres olim fuisse Patriarchas, Episcopum Romanum, Alexandrinum, & Antiochenum, quemadmodum tres urbes fuerunt sedes Imperii, Roma, Alexandria, & Antiochia. Patriarchis enim, adinstar regum, multas subesse Provincias, canonum, & legum auctoritate demonstrant ICC. in caput *Cum cetera*, De electionibus. Illustria habentur de tribus hisce Patriarchis testimonia in Synodo Romana celebrata anno 494. sub Gelasio, Nicolai I. ad consulta Bulgarorum num. 92. Hincmari Rhemensis in Opusculo 155. capitum num. 16. & Isidori lib. 8. Etymolog. cap. 12. Contendit Launojus ante quartum seculum nullos fuisse in Ecclesia Patriarchas, horumque nomen fuisse prorsus inauditum. De nomine id quidem fatemur: cœperunt enim Patriarchæ nominari sub tempora Synodi Chalcedonensis: sed quantum ad rem attinet, constat antiquissima Patriarcharum institutio ex canone 6. Nicæno, quo ex vetusta consuetudine asseritur Episcopo Alexandrino jurisdictio & potestas in Ægypto, Libya, & Pentapoli. Atque prædictum canonem de Patriarchis intellexere Joannes Scholasticus, Zonaras, Balsamo, Petrus de Marca, necnon Innocentius I. & Synodus VIII. Act. 10. ut adversus Launojum demonstrat Henricus Valesius libro 3. Observationum Ecclesiasticarum in Socratem, & Sozomenum. Sed nulla alia probatione eget veritas, quum illum Patriarcham dicamus, qui pluribus provinciis præsit, eamque præeminentiam prædictus Nicænus canon tam aperte vindicet Episcopo Alexandrino.

Id vero, quod de institutione Metropolitarum repetenda ab Apostolis superiori capite dictum est, asseren-

dum de Patriarchis; quorum dignitatem non derivare ab iis, qui Ecclesias fundarunt, ac primi rexerunt, putat se invicto argumento demonstrare auctor Operis de Antiqua Ecclesiæ disciplina, propterea quod permultas Apostoli instituerunt & gubernarunt Ecclesias, quæ tamen nec sunt, nec unquam fuerunt sedes Patriarchales, ut Corinthus, Ephesus, Thessalonica, Philippi, quas Tertullianus in libro de Præscript. vocat *Ecclesias Apostolicas*. Imo, inquit, nec Jerosolyma, in qua Christus habitavit, & in qua non modo Petrus, sed & cæteri sederunt Apostoli, Patriarchalis fuit in primis Ecclesiæ seculis; & contra Patriarchalis semper fuit Alexandrina, quam non Petrus fundavit, sed Marcus; atque ad Patriarchatus dignitatem evecta postmodum est Ecclesia Constantinopolitana, honorem consecuta, quo certe caruit temporibus Apostolicis.

Verum fracta hæc, & infirma sunt admodum, quippe nemo adeo desipit, ut Patriarchatus dignitatem deferat Ecclesiis singulis, quas Apostoli instituere; sed eas dicimus frui ejusmodi prærogativa, quibus hanc iidem Apostoli contulerunt, habita quidem ratione illarum urbium, in quibus sedes erat imperii; atque non ad primævum, & Apostolicum institutum, sed propter causas inferius narrandas, Patriarchali jure donata fuit regia Civitas Constantinopolis. Nam Jerosolyma, & civitates aliæ, quarum sedes posterius dicta est Patriarchalis, appellationis potius honorem, quam rem, & quidem Ecclesiastico, non civili jure, sunt assecutæ.

Ergo Patriarchalium Ecclesiarum auctoritas a solo Petro, ejusque successoribus Romanis Pontificibus ortum duxit. Quod, præter ea, quæ diximus cap. præcedenti, munimenta alia demonstrant. Roma enim, definiente Gelasio in Synodo Romana, quam paullo supra laudavimus, habet primam Sedem Patriarchalem, quoniam ibi Episcopatum tenuit Petrus princeps Apostolorum. Alexandria secundum locum inter Patriarchales obtinuit, quia nomine ipsius Petri a Marco ejus discipulo, & Evangelista fuit instituta; ac tertia sedes adtributa Antiochiæ, non tam pro civitatis magnificentia, quam quod illic sedit Petrus, antequam Romam veniret, ibique nomen accepit Christiana religio. Nec verum est, quod de Jerosolyma ait præcitatus auctor Operis de Antiq.Eccl. Discipl., nempe Dupinius, ibi Petrum sedisse cum Apostolis cete-

ceteris, si de Sede Episcopali loquamur, non de mora, & quorumdam annorum habitatione; quum certissimum sit pimum Jerosolymorum Episcopum fuisse Jacobum, non Petrum. Neque ex eo tantum Episcopus Constantinopolitanus adeptus est dignitatem Patriarchalem, quod in ea Sedem imperii fixerit Constantinus; sed quoniam hujus Sedis, ac præsertim religiosissimi principis intuitu, hunc illi honorem detulerint, repugnantibus tamen legatis S. Leonis Magni, quidam Synodi Chalcedonensis Antistites. Quare S. Gelasius in epist. 13. ad Episcopos Dardaniæ irridens illorum sententiam, qui ajunt Patriarchatus honorem derivasse a politica urbium dignitate, simulque redarguens ambitionem Acacii, *Risimus autem* (inquit) *quod prærogativam volunt Acacio comparari, quia Episcopus fuerit regiæ civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum; Sirmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquidnam harum urbium Sacerdotes, ultra mensuram sibimet antiquitus deputatam, quidpiam suis dignitatibus usurparunt?*

Primus itaque omnium Patriarcharum est Romanus Episcopus, quia, ut scribit Gregorius Magnus epistola 37. libri 6. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis Sedes in auctoritatem convaluit. Ipse enim sublimavit Sedem, in qua etiam quiescere; & præsentem vitam finire dignatus est.* Sed gravis oritur quæstio, num idem Episcopus Romanus sit Patriarcha totius Occidentis, an vero solius Vicariatus Urbis, ac decem illius provinciarum, Ecclesiarumque, quæ vulgo dicuntur *Suburbicariæ*.

Subscribendum est viris illis doctissimis, qui propugnant prælaudatum Romanum Episcopum esse totius Occidentis Patriarcham, Petro nempe de Marca lib. 1. Concordiæ cap. 5. Emmanueli a Schelstrate dissert. 6. cap. 3. Henrico Valesio lib. 3. Observationum in Socratem cap. 7. Leoni Allatio lib. 1. de Consensione Oriental. & Occid. Eccl. cap. 12. Jacobo Sirmondo in Adventoria, Christiano Lupo in Canonem 6. Nicænum, aliisque compluribus. Corroboratur enim hæc sententia auctoritate Concilii Arelatensis 1. celebrati anno 314. in cujus epistola ad Silvestrum Romanum Pontificem legitur, ab isto *Majores diœceses* teneri: quandoquidem ex Veteri Notitia Imperii perspicuum est, majores illas diœceses esse illas sex Occidentis, quæ tunc solæ numerabantur, Africam

nempe, Illyricum, Italiam, Hispaniam, Galliam, & Britanniam. Hinc S. Basilius epist. 10. appellat Romanum Pontificem τῶν δυτικῶν κορυφαῖον, Augustinus lib. 1. contra Julianum cap. 6. *Ecclesiæ* Occidentalis *præsidentem*; & Hieronymus adversus Vigilantium distinguens limites Patriarchatuum, Antiocheni in Oriente, Alexandrini in Ægypto, & Romani in Occidente, istius Ecclesias quasi in unum corpus collectas, & ab Ecclesiis cum Orientis, tum Occidentis quodammodo distinctas commemorans inquit: *Quid facient Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti, & Sedis Apostolicæ*? Certum quoque est ex Epistola S. Innocentii I. ad Decentium Episcopum Eugubinum, a solo Petro, ejusque Successoribus in prædictis provinciis Occidentalibus constitutos fuisse sacros antistites, exercitumque jus Patriarchicum in ordinatione Metropolitarum, & in Synodorum convocatione, ut cap. 4. præcitatæ dissertationis luculentissime evincit Schelestratenus.

Hujus sententiæ consectarium est apertissimum, non posse in Occidente alium Patriarcham constitui, Romano Pontifice repugnante. Testata id est Gallicana Ecclesia, proscribens anno 1640. in Synodo Parisiensi Parænetícam Epistolam *Optati Galli*, qui post editos in lucem libros Petri Puteani de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, nescio quid mali præsagiens, omnes floridissimi illius regni Antistites hortabatur, ut ad evitandum schisma, consilium inirent creandi aliquem Galliarum Patriarcham. Quod non schismatis remedium, sed incitamentum, atque structuram futurum fuisse nemo non videt. Sed merito damnatum est maleferiatum, & seditiosum Opusculum. Enimvero in loco, ubi nunquam Patriarcha constitutus fuit, a nemine potest institui, *quam a Pontifice Sedis Beati Petri, a quo & Episcopatus & Apostolatus sumpsit initium*, ut inquit Nicolaus I. in Resp. ad Consulta Bulgarorum cap. 73. Ac ne aliunde, quam ab ipsa Gallicana Ecclesia repetamus exempla, scripsit Leo Magnus ep. 89. ad Episcopos per provinciam Viennensem constitutos, *Alienum jus alter sibi non audet vendicare. Suis limitibus, suis terminis sit unusquisque contentus, & privilegium sibi debitum in alium transferre se posse noverit non licere*. Coegit quoque Bonifacius Moguntinus anno 742. Synodum, in qua statutum fuit, ut Metropolitani Galliarum Pallia quærerent ab Apostolica Sede; petieruntque reipsa idem Bonifacius, & Carlomanus a

Zacha-

Zacharia Romano Pontifice tria Pallia pro Achiepiscopis Ecclesiarum Rothomagensis, Remensis, & Senonensis. Quod non diffitetur libro 6. Concordiæ cap. 7. doctissimus Petrus de Marca. Neque alia ratione id factum est, nisi quoniam Pallio conceditur plenitudo Pontificalis officii, & potestas celebrandi Synodum, & Episcopos consecrandi, quemadmodum loquuntur canones: eamque plenitudinem ac potestatem, ideoque & aliam quamlibet ampliorem nequeunt Gallicani, ceterique Antistites aliunde, quam ab Apostolica Sede, obtinere. 5. Ex quo autem Patriarchatus Romanus limites Occidentis comprehendat, percipere nequeo, cur Henricus Valesius prætitato libro 3. Observationum Ecclesiasticarum afferat, sententiam illorum, qui Romano Patriarchæ universum Occidentem adscribunt, displicere Romanis, propugnantibus scilicet auctoritatis Pontificis Maximi in Ecclesia universa amplitudinem. Sed nihil est, quod alicui displiceat, si, quemadmodum eo loci Valesius coarctat Episcopatum Romani Pontificis ad solam provinciam Romanam, Patriarchatum vero ejus extendi fatetur ad extrema Occidentis; ita hoc Patriarchatu limitibus istis concluso, Primatus, sive, ut vulgo dicimus, Papalis jurisdictionis incircumscriptam amplissimamque potestatem pervadere totum Christianum Orbem affirmet. Oportet ergo in Romano Pontifice, quæ Episcopi sunt, quæ Metropolitani, quæ Patriarchæ, quæ Primatis, quæ successoris Principis Apostolorum, cui universa Ecclesia a Domino commissa est, accurate diligenterque secernere. Nos enim eumdem Pontificem, hac distinctione præmissa, Episcopum Urbis, Metropolitanum diœceseon Vicariatus Romani, Italiæ Primatem, Patriarcham Occidentis, & universi Dominici Gregis supremum esse Pastorem minime dubitamus. De hac vero suprema auctoritate, omniumque Ecclesiarum solicitudine, nostrum non est in præsentiarum differere.

Exponemus tantummodo Nicænum canonem sextum, quem non hæretici tantum urgere solent adversus Papæ primatum, sed etiam contra nos ii Catholici, qui Patriarchatum Romanum ad solas Ecclesias suburbicarias extendi autumant. Canon ille est hujusmodi. τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν αἰγύπτῳ καὶ λιβύῃ, καὶ πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον, πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ δὲ τῷ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν.

Quem Canonem ita Latine vertit Dionysius Exiguus: *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est.* Quoniam ergo eo in Canone Alexandrinus Episcopus Romano Pontifici comparatur, abutuntur illo nonnulli ad Ecclesiæ Romanæ principatum labefactandum, & huic adæquandam, aut præferendam Patriarchæ Alexandrini jurisdictionem; quidam vero ex eodem canone inferri putant, Romani Patriarchatus limites comprehendi in Vicariatu Romano superius descripto, ubi pertractavimus de Imperii distributione.

Verum prædictus Canon perperam producitur contra Romanæ Ecclesiæ Primatum. Perspicuum est enim editum illum fuisse ad reparanda Patriarchatus Alexandrini jura Meletiano schismate violata. Cum enim Meletius Lycopolitanus in Thebaide Episcopus, lapsus in persecutione Diocletiani, a S. Petro Alexandrino, ejusque Synodo damnatus fuisset, Ægyptum finitimasque provincias complevit tumultu, & contentionum procellis, ubique instituens Episcopos, & presbyteros, atque Petri, hujusque successorum Achillæ, & Alexandri jurisdictionem invadens. Ad hanc itaque reparandam Nicæni Patres decreverunt, non in Alexandrino tantum Episcopatu, verum etiam in Ecclesiis Ægypti, Lybiæ, & Pentapolis frui Alexandrinum Præsulem auctoritate consecrandi Episcopos, aliaque Patriarchalia munia exercendi; deprompto exemplo ab Episcopo Urbis Romæ, ceterorum principe Patriarcharum, qui non in Romana tantum provincia, sed ubicunque Patriarchatus sui extenditur amplitudo, consimilem jurisdictionem exercet. Quæ cum apertissima sint, constat prælaudato canone definiri, in exercenda Patriarchali potestate ab Episcopo Alexandrino petendam esse regulam a Patriarchatu Romano, ideoque non de *Papali*, sed de Patriarchali jure illic agi. Immo eidem canoni titulus iste adinvenitur præfixus, *De Primatu Ecclesiæ Romanæ, & aliarum civitatum Episcopis*; atque in Synodo Chalcedonensi act. 16. canon ipse perlectus fuit ex quodam codice cum hoc exordio, *Quod Romana Ecclesia semper habuit primatum*. Non itaque sextus Nicænus Canon, contra Romani Pontificis in Ecclesia primatum, quidquam efficit.

Illi vero, qui eodem canone utuntur ad coarctandos inter

inter Ecclesias suburbicarias fines Patriarchatus Romani, ajunt Rufinum ita canonem illum fuisse interpretatum, *Ut apud Alexandriam, & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat*. Ac Rufini auctoritas non levis videtur ponderis, quippe qui vixerit eodem Nicænæ Synodi seculo, & optime noverit eorum temporum consuetudinem. Non est tamen hæc ratio firma prorsus, & inconcussa: primum quia in canone nulla Ecclesiarum suburbicariarum fit mentio; deinde quia vidimus Romano Patriarchatui universum Occidentem subesse: rursus quia Rufinus ut solam Ægyptum commemorans non excludit Pentapolim & Libyam, ita laudans Ecclesias suburbicarias non excipit alias Occidentis Ecclesias: demum, etsi *suburbicariæ Ecclesiæ* servato verborum rigore sint illæ, quæ sunt Urbi Romæ subjectæ; ratio tamen postulat, ut dum agitur de Romano Patriarchatu, Ecclesiæ suburbicariæ dicantur, quæ ab Episcopo Urbis reguntur peculiari quadam solicitudine, & subjectæ sunt juri Patriarchatus Romani, quemadmodum in dissert. 2. *de Suburbicariis* contra Salmasium demonstrat Cl. Jacobus Sirmondus.

Quæret forte aliquis, quænam sint Ecclesiæ passim appellatæ suburbicariæ. Salmasius, & Gothofredus illas Ecclesias, provinciasque suburbicarias esse censent, quæ intra centesimum ab Urbe lapidem continentur, Tusciæ nempe suburbicariæ, Piceni item suburbicarii, Latii, & Valeriæ. Innititur hæc opinio legi 1. *de calcis coctoribus*, in lib. 12. Cod. Theodosiani, inscripta Præfecto Urbis, qua lege Constantinus jubet, ut ad calcem vehendam trecenti boves ex quatuor provinciis eidem Præfecto subjectis subministrentur. Eas autem provincias non excedere centesimum ab Urbe milliare; ex libro 2. prælaudati Codicis Theodosiani *l. 62. de Hæreticis*; ex libro 1. Ulpiani *de Officio Præfecti Urbis*, & ex Dione lib. 52. res est admodum perspicua. Sed hæc ratiocinatio infirmo tibicine nititur: neque enim aliud ex productis locis infertur, nisi ad Præfectum Urbis spectasse dare operam, ut ex quatuor provinciis proximioribus calx Romam deferretur, quas solas dici suburbicarias nequit inde concludi.

Suburbicariæ itaque Provinciæ sunt illæ, quæ Vicario Urbis parebant. Quousque vero Vicariatus urbis ex-

tenderetur, dictum est capite vigesimo. Hæc de Suburbicariis sententia constat ex Codice Theodosiano lib. 9. tit. 30. num. 3. & lib. 11. tit. 16. n. 9. Ibi enim inter Urbicarias provincias recensentur eæ omnes, quæ in Vicariatu Urbis, prout distinguitur a Vicariatu Italiæ, comprehenduntur. Subscribit huic sententiæ etiam Dupinius de antiq. Eccl. disciplina dissert. 1. §. ult., eamque erudite corroborat citato in loco Sirmondus. Du-Cangius in Glossario ait *Suburbicarias* regiones ac provincias dici, quæ subjectæ erant Vicarii urbis jurisdictioni, *Urbicarias* vero, quæ a Præfecto urbis administrabantur. At ex præcitatis legibus liquet provincias, quæ suburbicariæ sunt, appellari quoque *Urbicarias*.

His de Romano Patriarchatu præmissis, lectorem admonemus non esse hujus loci texere Romanorum Pontificum Vitas, quæ nostrarum dissertationum principem tenent locum. Asserimus tantum a Petro ad hæc usque tempora, in quibus Catholicæ Ecclesiæ præest Clemens XIII. numerari Romanos Pontifices 250. quorum 77. in Fastio Sanctorum celebrantur. Singulorum autem nomen, patriam, ætatem, annos Pontificatus, & characteres cum laudis, tum dedecoris, ad calcem Historiæ ipsorum Pontificum, quam conscripserunt Burrius, & Sandinus, legi possunt. Quinam vero in eadem Historia diligentiam adhibuerint, studiumque accuratius, præmonui in priori dissertatione I. Ecclesiastici Seculi.

CAPUT VIII.

De Patriarchatu Alexandrino, et Antiocheno.

Sequitur post Romanum Patriarchatus Alexandrinus. Hunc enim secundo loco recensent Gelasius, Gregorius Magnus, Nicolaus Primus, & sextus Canon Nicænus, ut dixi cap. præcedenti. Rationem inde petendam arbitror, quod *Sedes. Alexandrina Beati Petri nomine a Marco ejus discipulo & Evangelista consecrata est*, ut in Romana septuaginta Episcoporum Synodo inquit prælaudatus Gelasius. Patriarcham Alexandrinum non fuisse inauguratum Episcopum propria consecratione a tempore Marci usque ad Dionysium, idest, spatio annorum prope ducentorum, non ii tantum asseruerunt, qui presbyteros æqua-

æquales autumarunt Epiſcopis, ſed etiam eruditus Morinus Exercit. 7. cap. 7. Quorum opinio præcipue innititur teſtimonio Hieronymi aſſerentis Alexandriæ viguiſſe conſuetudinem, ut presbyteri unum ex ſe electum in excelſiori gradu collocarent, & nominarent Epiſcopum. Verum Hieronymi teſtimonia expendimus lib. 36. Th. diſcipl. cap. II. ubi diximus illa intelligenda eſſe de electione facta ſuffragiis presbyterorum, non autem de Electi conſecratione peracta ab Epiſcopis.

Profecto Patriarcham Alexandrinum ab Epiſcopis conſecratum, & ordinatum fuiſſe, monimenta hiſtorica evidenter commonſtrant. Etenim Euſebius in Chronico ait poſt Marcum Evangeliſtam *ordinatum* fuiſſe Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopum Anianum; idem legitur de Meliano ſucceſſore Aniani, ceteriſque uſque ad Alexandrum decimumoctavum Patriarcham. Solet autem ea *ordinatio* apud Euſebium, & in Chronico Alexandrino, necnon in Chronico Orientali edito ab Abrahamo Ecchellenſi, deſignari verbo *χειροτονία*, quo exprimitur vera ordinatio, manuumque impoſitio. S. Athanaſium ſucceſſorem Alexandri conſecratum fuiſſe manibus Epiſcoporum, ipſemet in 2. Apologia demonſtrat epiſtola encyclica Synodi Alexandrinæ celebratæ anno 339. adverſus Arianos objicientes eumdem Athanaſium clam, & aliis Epiſcopis inſciis, a ſeptem Epiſcopum inauguratum conſecratumque fuiſſe. De qua Arianorum calumnia legendus etiam Sozomenus lib. 2. H. E. cap. 17. Ex quibus infertur ad conſecrationem Patriarchæ Alexandrini, præter populi vota, & presbyterorum ſuffragia, conveniſſe Ægypti, & finitimarum provinciarum Antiſtites.

Ex Synodo Alexandrina nuper commemorata colligitur olim Patriarchatum Alexandrinum conſtaſſe quatuor provinciis, Ægypto, Thebaide, Pentapoli, & Libya: præfigitur enim Epiſtolæ, ab Athanaſio productæ hæc inſcriptio, Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θηβαΐδος, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως, *Sancta Synodus Alexandriæ congregata ex Ægypto, Thebaide, Libya, & Pentapoli*. Connumerantur eædem quatuor provinciæ in Synodo Jeroſolymitana an. 350. in qua pertractatum eſt de recipiendis in communionem epiſcopis, qui ſententiæ in S. Athanaſium ſubſcripſerant, ſuumque fatebantur errorem. De iiſdem provinciis, omiſſa Thebaide, quoniam idem eſt, ac Ægyptus ſuperior,

agi-

agitur in ſexto canone Concilii Nicæni . S. Epiphanius h. 68. inter provincias, quarum Epiſcopus Alexandrinus gerit ſolicitudinem, connumerat etiam Mareotidem, * & Ammoniacam . At ex præcitata Apologia S. Athanaſii perſpicuum eſt , Mareotidem fuiſſe agrum Alexandriæ , ibique nec Epiſcopum , neque Chorepiſcopum unquam fuiſſe. Α'μμωνιακή verò fuit civitas Libyæ inferioris , ut conſtat ex Notitia provinciarum Hieroclis Grammatici num. 64. Quare fallitur vir alioqui doctiſſimus , Petavius, qui in ſua Epiphanii editione Mereotidem, & Ammoniacam recenſet inter provincias.

Ex prædictis quatuor provinciis ſub Theodoſio imperatore decem conflatæ erant ; nam idem Imperator ad Synodum Epheſinam , quæ *Latrocinalis* vulgo dicitur , coactam anno 449. invitavit Dioſcorum Alexandrinum cum decem ſub ejus diœceſi degentibus Metropolitanis Epiſcopis . Quinam hi Metropolitani fuerint , non eſt adeo facile definire . In præcitata notitia Provinciarum Hieroclis a Luca Holſtenio, & ab Emmanuele Schelſtratio plurimum laudati , octo inveniuntur deſcripti . In Provincia Ægyptiaca deſignatur Metropolis Alexandria , ſita inter mare Ægyptium , & Mareotidem paludem . In Auguſtamnica, ſeu Provincia Auguſta Prima, Ρινοκόρουρα, *Rhinocorura* , in ipſo limite Palæſtinæ, ſed alibi Peluſium ad oſtium Nili, nunc Belbais, vel Damieta . In Auguſtamnica ſecunda Λεοντώ , *Leonto* ad Ruſiriticum Nili alveum. Provinciæ autem Arcadiæ metropolis Oxyrynchus, civitas ſic appellata ab oxyrincho piſce , quem olim pagani colebant, non procul a Nilo . Metropolis Thebaidos Antinò, quæ nunc in ruinis jacet, Babylonem inter, & Copton, & Thebaidos ſuperioris Ptolemais , Rhodophoros etiam dicta a roſarum feracitate, ad ſiniſtram Nili ripam, & prope lacum Mœridem . In Libya denique ſuperiori Sozuſa, atque in inferiori Darnes, quam urbem Baudrandus cum Xephyrio confundit.

Quas poſtmodum regiones occupaverit Patriarchatus Alexandrinus, conſtat ex Tabula Geographica ad calcem Hiſtoriæ Euſebii illuſtratæ ab Henrico Valeſio editionum Cantabrigienſis, & Taurinenſis. Illic ante Indicem extat quo-

(*) Eo loci Epiphanius duas Mareotides commemorat , etſi una duntaxat Geographis nota ſit .

quoque Catalogus Patriarcharum Alexandrinorum uſque ad Alexandrum S. Athanaſiii prædeceſſorem. Sed plura de iiſdem, ceteriſque Patriarchis in ſua Hiſtoria Euſebius Renaudotius, & Continuatores Operis Bollandiani in diſſertatione præfixa quinto volumini menſis Junii.

Sederunt Alexandriæ Patriarchæ Sanctiſſimi, S. Marcus Evangeliſta, Anianus, Abilius, Heraclas, Dionyſius, Maximus, Theonas, Petrus, Achillas, Alexander, Athanaſius, Cyrillus, Eulogius, Joannes Eleemoſynarius, alii. Verum eamdem Sedem occuparunt quoque hæretici Eutychiani, Dioſcori duo, Petrus Mongus, Joannes Hemula, atque, ut alios prætermittam, Theodoſius pulſus in exilium ab Imperatore Juſtiniano an. Ch. 538. Tenuerunt inſuper eamdem Sedem Monothelitæ quidam, ut Cyrus, & Petrus, ſeptimo vertente ſeculo; necnon permulti ſectæ Jacobitarum (Genus Eutychianorum a Jacobo monacho Syro nomen trahentium) addicti.

Nunc de Patriarchatu Antiocheno, cujus Geographicam deſcriptionem, & Patriarchas ab Evodio uſque ad Tyrannum habemus poſt Euſebium in præfatis Valeſii editionibus. Tertius olim Patriarchæ Alexandrino locus attributus fuit, non ſecundus, ob præfecturam Alexandrinam magnificentiſſime ab Auguſto nobilitatam, & quoniam ejuſdem Urbis Eccleſia a Marco inſtituta eſt Petri Apoſtolorum Principis nomine; Ipſe autem Petrus, ſuffecto Antiochiæ Evodio, inde diſcedens ſedem principem transtulit in urbem Romam. Ceterum civitas Antiochiæ, condita a Seleuco juxta Daphnem, & ad fluvium Orontem, cognomento Magna, & univerſæ Syriæ Metropolis, ea eſt, in qua primum diſcipuli appellati fuerunt *Chriſtiani*, ut legitur cap. 11. Act. Apoſtol. 26; eamque urbem appellat Synodus Chalcedonenſis act. 7. *τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχέων μεγαλοπόλεως, τοῦ ἁγίου Πέτρου*, *Thronum Antiochiæ, magnæ civitatis, Beati Petri*.

Certum eſt Patriarchæ Antiocheno ſubjectam fuiſſe totam Diœceſim Orientis, illam nempe, quam cap. 20. diximus Præfecto Prætorio Orientis paruiſſe. In ea diœceſi quindecim numerabantur provinciæ, videlicet, Palæſtina, Phœnice, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Iſauria, Palæſtina Salutaris, Palæſtina ſecunda, Phœnice Libani, Euphratenſis, Syria Salutaris, Oſroëna, Meſopotamia, & Cilicia ſecunda. Hinc Patriarcha Antiochenus dicitur *Exarchus Diœceſis Orientalis*, & Antiochia

Civita-

Civitatum sub Oriente positarum Caput, *& mater*. In notitia Provinciarum Hieroclis hæ distinguuntur Metropoles: Palæstinæ I. Cæsarea: Palæstinæ II. Scythopolis: Palæstinæ III. Petra: Phœniciæ Tyrus: Phœniciæ Libani Emissa: Syriæ Consularis Antiochia: Syriæ Libani Apamea: Ciliciæ Primæ Tarsus: Ciliciæ secundæ Anazarbus: Cypri Constantia: Isauriæ Seleucia: Arabiæ Bostra: Provinciæ Euphratensis Hierapolis: Osroënæ Edessa, & Mesopotamiæ Ameda. Harum tamen omnium Civitatum Episcopos Metropolitico jure fuisse præditos non existimo.

CYPRII Episcopi, tametsi Cyprus contineretur intra limites Patriarchatus Antiocheni, decreto Ephesini Concilii, immo ex antiquiori consuetudine à Metropolitano Constantiæ, non à Patriarcha Antiochiæ ordinabantur, & ipsius Metropolitæ ordinatio commissa Synodo illius provinciæ, & Patriarchæ vetita fuit. Post exortam enim hæresim Arianam cœpisse Episcopos Cyprios excutere Patriarchæ Antiocheni jurisdictionem asserit Alexander Patriarcha in epistola ad Innocentium I. Romanum Pontificem. Videsis ejusdem Pontificis epistolam 18. Petrum de Marca lib. 6. Concordiæ cap. 4. & Christianum Lupum in Scholio ad Ephesini Concilii Decretum *De Ecclesia Cypriorum*. Tandem Provincia Cypri declarata fuit autocephala, ob honorem & reverentiam S. Barnabæ Apostoli, *quod in ea inventus sit ad pectus habens Evangelium secundum Marcum*, ut legitur in Notitia Leonis Sapientis tempore Photii conscripta.

TREDECIM Archiepiscopatus sub Patriarcha Antiocheno extitisse suo tempore scribit lib. 14. de Bello Sacro capite 22. Guilelmus Tyrius. Duodecim alii enumerant, Episcopatus autem supra centum & quinquaginta. At subacta a Saracenis Antiochia anno 1268., cæsis in ea hominum 17000., & inde 100000. abductis, miserrime Patriarchatus Antiochenus discissus, & laceratus est. Tres enim modo Patriarchæ creantur, Latinus, & legitimus, a Romano Pontifice, Græcus Schismaticus & segregatus a Romanæ Ecclesiæ communione, & Jacobita qui eligi solet in Cœnobio Barsumæ, sedet autem Alepi, observatque ritum Syriacum. Sunt inter fines Antiocheni Exarchatus & alii Patriarchæ: Unus Catholicus Maronitarum habitans in Monte Libano; Alter hæreticus Nestorianus, qui sese nominat Patriarcham Chaldæorum, seu Babylonium,

nium, sedetque prope antiquam Ninivem: Tertius Patriarcha Armeniæ majoris residens in Perside, & in monasterio prope civitatem Eruan: Quartus Armeniæ minoris, qui residet in Cilicia in Civitate Sis. Ex his autem colligi potest, quantum numerus, & dignitas Patriarcharum ab antiqua nobilitate deciderit.

Floruerunt utique inter Patriarchas Antiochenos plurimi sanctitate conspicui, ac præter Principem Apostolorum Evodius, Ignatius Martyr, Hero, Theophilus, Serapion, Asclepiades, Babylas Martyr, Philogonius, Stephani duo, ac tres Anastasii, quorum memoria in Sanctorum Fastis recolitur. Sed occuparunt quoque prædictam Sedem Paulus Samosatenus hostis individuæ Trinitatis acerrimus, Petrus Fullo Eutychianus, & sex saltem Arrianorum labe infecti, Paulinus, Eulalius, Flacillus, Leontius, Eudoxius, & Euzojus, omissis ceteris, quos, si claruerunt splendore virtutum, nolumus debita laude privari; si hæresibus, vitiisque adhæsere, commendare, & celebrare non possumus, hoc interim gratulantes Romanæ Ecclesiæ, quod numquam adversus illam prævaluerunt portæ inferorum, secus ac evenit duabus aliis Patriarchalibus, Alexandrinæ, & Antiochenæ; de quibus hactenus.

CAPUT IX.

De Reliquis Patriarchis.

Multiplicatio Patriarcharum in solo Exarchatu Antiocheno, quam multiplicationem paullo superius attigimus, evidens est argumentum complures denominari Patriarchas, qui vix Metropolitani dicendi forent. Ac ne rursus commemorem Patriarchas Maronitarum, Armenorum, Chaldæorum, Jacobitarum, habent Patriarcham suum Cophti in Ægypto, & in Æthiopia Abyssini: Georgii quoque, inter Pontum Euxinum, & mare Caspium, Episcopum suum venerantur tanquam Patriarcham, & αὐτοκέφαλον. Præterea Concilium Constantinopolitanum IV. anno 536. act. 5. Patriarchæ nomen attribuit Episcopo Tyri Epiphanio, Concilium Matisconense in Burgundia an. 585. Prisco Episcopo Lugdunensi; Nicolaus I. resp. 73. ad Consulta Bulgarorum, istorum Primati; & Codex Justinianeus sæpe sæpius Patriarchas appellat

lat omnes Diœceſeon Exarchos, ut Novella 3. cap. 2. Novel. 6. c. 3. & epilogo Novellæ 123. c. 22. Denique etiam Hæretici Patriarchas ſuos jactitant, nomenque Patriarchæ ſibimet arrogavit in Collatione Carthaginienſi primus epiſcopus Vandalorum, cum riſu ab Orthodoxis exceptus, ut auctor eſt Victor Vitenſis lib. 2. de Perſecutione Vandalica.

Communiter tamen quatuor inſigniores Patriarchatus, præter Romanum, connumerantur, videlicet, Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Jeroſolymitanus. Hoc ordine recenſentur apud Gratianum diſt. 22. c. 3. & 7., & a Juſtiniano Novel. conſt. 123. Ita vero Conſtantinopolitana Eccleſia, quæ tribus prioribus ſæculis, ſubjecta erat Metropolitano Heracleæ, ad Patriarchatus honorem evecta eſt. Conſtantinopolitana I. Synodus, ſive II. Œcumenica anno 381. hunc tertium canonem edidit: *Conſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopum habere oportet Primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod ſit nova Roma*. Eumdem tamen canonem, utpote contrarium Nicænæ Synodo, a qua can. 6. definitum fuerat, *ut ſuis privilegia ſerventur Eccleſiis*, a Romana Eccleſia non fuiſſe receptum conſtat ex Epiſtola 53. S. Leonis Magni ad Anatolium, & 55. ad Pulcheriam Auguſtam, atque ex teſtimonio Lucentii Legati Sedis Apoſtolicæ in Concilio Chalcedonenſi actione 16. In hac eadem Actione Epiſcopo Conſtantinopolitano confirmatus eſt honor Patriarchatus, a Romano Myrorum Epiſcopo, Seleuco Amaſiæ, & Petro Gangrorum, quorum exemplum ſecuti ſunt alii plurimi, ſponte ſeſe Sedi Conſtantinopolitanæ ſubjecerunt.

Ante prælaudatam Chalcedonenſem Synodum congregatam anno 451. conſtat quoſdam Conſtantinopolitanos Epiſcopos Patriarchalia munia in aliorum ordinationibus exercuiſſe. Nam S. Joannes Chryſoſtomus quindecim Epiſcopos in Aſia depoſuit, & eorum loco alios ordinavit, depoſitoque Gerontio Epiſcopo Nicomedienſi ſuffecit illi Panſophium: Siſinnius conſecravit Proclum in Antiſtitem Cyzicenorum, & Proclus ad Sedem Conſtantinopolitanam evectus Epiſcopum Cæſareenſem Thalaſium. De Chryſoſtomo putat Joannes Morinus exercit. 14. de Patriarcharum, & Primatum origine, id præſtitiſſe, non propria auctoritate, ſed Apoſtolicæ Sedis indulto. Siſinnius, & Proclus aut præcitati canonis tertii auctoritate, aut Chryſoſto-

ſoſtomi exemplo, aut ratione alia nobis incomperta, idem ſibi jus arrogarunt.

Quam late poſt Concilium Chalcedonenſe ſeſe diffuderit Patriarchatus Conſtantinopolitanus, colligi poteſt ex Notitia Patriarchatuum Nili Doxopatrii in Appendice ad Opus Geographicum Emmanuelis a Schelſtrate pag. 721. Recenſentur in ea Notitia ſub Patriarcha Conſtantinopolitano Metropoles 65. & Archiepiſcopatus 34. Extat ejuſdem Patriarchatus accurata deſcriptio facta juſſu Imperatoris Andronici Palæologi Senioris, apud Curopalatam in Opere de Officialibus Palatii Conſtantinopolitani pag. 220.

Habuit Conſtantinopolitana Sedes viros doctrina, & ſanctitate præclariſſimos, Gregorium Nazianzenum, Joannem Chryſoſtomum, Flavianum, Germanum, Tharaſium, Methodium, & Ignatium. At ſederunt & ibi homines perditiſſimi, & hæreticorum anteſignani, Euſebius Arianus, Macedonius oppugnator divinitatis Spiritus ſancti, Neſtorius duarum in Chriſto perſonarum aſſertor, Acacius, Timotheus, & Anthimus fautores Eutychianorum, Sergius, & Pyrrhus Monothelitæ, Anaſtaſius Iconoclaſta, & Photius Sedis invaſor, & pernicioſi atque diuturni conflator ſchiſmatis. Atque hæc de Patriarchatu Conſtantinopolitano.

Jerosolymitanus, qui poſt illum cenſetur, execrandum habuit initium. Cum enim Juvenalis in Œcumenica Synodo Epheſina anno 431. obtinere Palæſtinæ provinciæ principatum, & eſſe, ac dici Apoſtolicæ ſedis Exarchum fruſtra tentaſſet, repugnantibus una cum Cyrillo Alexandrino legatis Romani Pontificis; in Latrocinio Epheſino anno 449. idem attentans contra ſeptimum Nicænum canonem, opera Dioſcori, & Chryſaphii Eunuchi, quorum ſcelera deſcripſimus in Hiſtoria Eutychianorum, obtinuit pragmaticam ſanctionem, qua tres Palæſtinæ, Arabiæ, & duæ Phœniciæ ipſius juri Patriarchico ſubjiciebantur. Ea pragmatica Sanctione conſenſu Marciani Auguſti abrogata in Synodo Chalcedonenſi actione quarta, poſt magnam contentionem actione ſeptima ejuſdem Synodi prædictus Juvenalis, & Maximus Patriarcha Antiochenus ita concordi animo convenere, ut Jeroſolymorum Epiſcopus tres regeret Palæſtinas, Antiocheno autem cederent duæ Phœniciæ, & Arabia. Id vero nec Maximus in præjudicium Eccleſiæ ſuæ, & contra Nicæ-

na

na decreta poterat exequi, nec approbandum censuit Leo Magnus, qui epistola *62.* admonet ipsum Maximum, ne tertiæ Sedis privilegia quodammodo minuat, & Juvenalis insolentes ausus coercet.

NIHILOTAMEN minus Juvenalis, & successores ejus Jerosolymorum episcopi jus in tribus Palæstinis postmodum exercuerunt, ut a Synodo Chalcedonensi firmatum erat, *& imperatoris patrocinio*, quemadmodum scribit Liberatus in Breviario cap. 13. Jamvero in superioribus dictum est, fuisse olim unicam Palæstinam subjectam Cæsareæ, seu Turri Stratonicæ, ac postea in tres Palæstinas divisam, inter quas Jerosolyma, Ælia etiam dicta, nec jure Metropolitico fungebatur. Quare septimus canon Nicænus sancivit, Æliæ Episcopum habendum esse in honore, sed *salva Metropolis*, idest, *Cæsareæ dignitate.* Progressu temporis Patriarcha Jerosolymitanus Arabiam quoque, & utramque Phœniciam invasit. In *Notitia* enim Imperatoris Leonis VI., cognomento Sapientis, qui parenti suo Basilio successit anno Ch. *886.* numerantur sub Patriarchatu Jerosolymitano metropoles quatuor, Ælia Jerosolymorum, Cæsarea, Scythopolis, Petra, & Bostra; nec aliter legitur in Notitia Nili conscripta anno 1143., & in Codicibus Vaticanis, quorum titulus, *Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἁγιωτάτων πατριάρχων τῶν ὀροθεσίων*, *Brevis descriptio finium Sanctissimorum Patriarcharum*, habetur, Hierosolymorum Throno subjici *πᾶσαν τὴν παλαιστίνην χώραν ἄχρι Ἀραβίας*, *totam regionem Palæstinam usque ad Arabiam*.

JEROSOLYMORUM Episcopos XXXIX. a Jacobo Domini fratre usque ad Hermonem, circa annum 300. ad Sedem illam evectum, habemus in Chronico & Historia Eusebii. De aliis legendus Papebrochius in *Tractatu Præliminari* ad Tom. 3. mensis Maji. Horum Episcoporum Romana Ecclesia inter Sanctos veneratur Jacobum, Simeonem, Zachæum, Matthiam, Marcum, Maximum, Narcissum, Zambdam, Cyrillum, Macarium, & Sophronium. Hæc tamen Sedes habuit & ipsa scelerosos Antistites, ut Herennium, & Hilarium Arrianos, & Macarium, hujus nominis secundum Origenistam, sed ad frugem anno 553. revocatum, quo anno in Synodo quinta damnavit Origenem, Didymum, & Evagrium.

PRÆLAUDATA Synodus V., & progressus Patriarchatus Jerosolymitani ad memoriam revocat meam Patriarchatum

Aquile-

Aquilejensem. Episcopum Aquilejæ, vetustissimæ Urbis, sitæ ad Turri, & Alsæ confluentes, potitum circa tempora Damasi jure Metropolitico animadvertimus supra capite 22. Orto itaque occasione Quintæ Synodi Schismate, Macedonius Aquilejensis Episcopus iis adhæsit, qui eidem Synodo refragabantur, Transpadanis scilicet, Istris, & Venetis. Hinc Schismaticorum opera, & Langobardorum Principum favore Antistes Aquilegiensis cœpit nomen & jura Patriarcharum arripere. Sedente autem Pelagio II. Romano Pontifice ad Petri Cathedram assumpto anno 578.. Elias Aquilejensis, annuente Pelagio, sedem suam Metropolitanam transtulit Gradum, in ora litorali maris Adriatici, & sexto ab Aquileja lapide, ubi proximo anno 579. Schismatici Synodum coegerunt descriptam a Norisio in dissert. de V. Synodo cap. 9. §. 4.

Hinc eruitur Patriarchatum Aquilegiensem a Schismate ortum traxisse, ut cum Baronio, Sirmondo, Bollando, Christiano Lupo, aliisque viris clarissimis asserit contra Henricum Palladium prælaudatus Norisius capite 10. ejusdem dissertationis. Cum vero anno 605, consentiente Agilulpho rege Langobardorum, ad Sedem Aquilejensem promotus esset Joannes, ac per idem temporis in Civitate Gradensi Episcopum creassent Candidianum; duæ ex una Sede, ac duo ex uno Schismate prodierunt. Candidianus erga Apostolicam Sedem obsequentissimus, ab ista condecoratus est pallio, & nomine Patriarchæ. Collata deinde fuerunt eadem Palii, & Patriarchatus decora anno 719. Episcopo Aquilejensi a Romano Pontifice Gregorio III. Siquidem opera Sergii Pontificis, qui Romæ sedit anno 687. Istricum Schisma fuerat extinctum, & Aquilejensis Ecclesia in pristinam cum Romana communionem redierat. Habemus ergo Aquilejensis, & Gradensis Episcopatus a Schismate initia.

Amplissimam Episcopi Aquilegiensis jurisdictionem describit præcitato cap. 9. Cardinalis Norisius, & ex eo Sandinus in Vita Pelagii Secundi. *Extendebatur* (inquiunt) *a Pannonia secunda usque ad Abduam in Insubria. Continebat Rhætiam II, cujus metropolis Sabio; Noricum, cujus primaria Urbs erat Tiburnia ad Dravum; complectebatur Istriam, Forum-Julium, ac Venetiam, quæ provinciæ uno Istriæ nomine id temporis, ac in Sexta Synodo vulgo appellabantur*. Ex hæc quidem erat Aquilejensis Antistitis Me-

tropolitica jurifdictio, antequam ab Ecclefia Gradenfi fejungeretur.

Duorum autem Patriarcharum divifione facta, Aquilejenfi fuffraganei Epifcopi conftituti funt, Mantuanus, Cumanus, Tridentinus, Veronenfis, Paduanus, Vicetinus, Tarvifinus, Concordienfis, Cenetenfis, Feltrenfis, Belunenfis, Polanus, Parentinus, Trigeftinus, Comaclenfis, Politanus, five Capitis Iftriæ, Matriarienfis, & Civitatis Novæ Æmoniæ in Iftria ad fluvium Nauportum. Patriarchæ autem Gradenfi Epifcopi Caftellanus, Torcellanus, Equilenfis, Caprulenfis, Clofenus, & Civitatis novæ. Vide Baronium tom. XI. Annalium ad annum 1057. ubi Epifcopatus iftos recenfet ex Autographo Codice Vaticano.

Gradensis Patriarchatus Venetias translatus fuit a Nicolao V. Pontifice Maximo, qui anno 1447. indeptus eft Romanum Epifcopatum, & non a Leone IX. ut ad annum 1050. num. 3. fcribit prælaudatus Baronius. Ac primus Venetorum Patriarcharum fuit S. Laurentius Juftinianus, quem Eugenius IV. Epifcopum confecraverat. In hac Patriarchatus translatione nec explorata, nec poftulata fuit Veneti Senatus voluntas, ut fcribit Bernardus Juftinianus in vita S. Laurentii cap. 8. apud Bollandum priori volumine Januarii.

E Sede autem Aquilejenfi, quam condecorarunt olim Sanctiffimi Epifcopi Hermagoras, Hilarius, Quirinus, Cromatius, Niceas, atque e Patriarchis Paulinus, Fridericus, & Beltrandus, aliique in Sacris Monumentis Provinciæ Fori-Julii, defcripti ab erudito Patritio Utinenfi, nuper a Benedicto XIV. duo conftituti funt Archiepifcopatus: Unus in civitate Utini memoratæ provinciæ metropoli, & poft everfam Aquilejam Sede Patriarchatus: Alter Goritiæ, urbis inter alpes finumque Tergeftinum, in Dominio Auftriaco, & quatuor leucis Germanicis diffitæ ab Aquileja. Præclufus eft hac divifione aditus diffidiis non femel vel ob inaugurationem, vel ob vifitationem Patriarcharum inter Auftriacos Venetofque fubortis, adeo, ut Patriarchatus inchoatus in Schifmate, concordiæ & pacis caufa ceffaverit. Honore demum Patriarchatus anno 1716. a Clemente XI. P. M. cohoneftatus eft Archiepifcopus Occidentalis Ulyffiponenfis, adinftar prælaudati Patriarchæ Venetiarum, & quoad provinciam

etiam Archiepiscopatus Ulyssiponensis: eique Summus Pontifex usum Pallii, præcedentiam supra Archiepiscopos Bracharensem, Ulyssiponensem Orientalem, Eborensem, aliosque singulos illius Regni Prælatos, necnon privilegia alia complura largitus est.

Hæc sunt, quæ *de locis* pro Ecclesiasticæ Historiæ intelligentia duximus conscribenda. Neque enim propositum nostrum erat universam Sacram Geographiam tradere, & explanare, sed, quemadmodum fecimus *de Temporibus*, ita ejusdem Geographiæ declarare elementa, eaque animadversionibus exornare, ac firmissima auctoritate fulcire. Quod si quis Geographiam illam assequi modo peroptat, hisce præceptionibus imbutus perlegat *Notitiam Episcoporum Orbis Christiani* Auberti Miræi, *Geographiam Sacram* Caroli a S. Paulo, *Ecclesiarum notitiam* tempore Cælestini III. a Milone Abbate conscriptam, & *Michaelis Antonii Baudrand* opusculum inscriptum, *Archiepiscopatus & Episcopatus totius Orbis*, impressum post Lexicum Geographicum, ne verbum faciam de Geographico Indice descripto ante Historiam Conciliorum Marci Battaglini, in Appendice Voluminis 2. Antiq. Eccl. Emmanuelis a Schelstrate, & in fine Historiæ Ecclesiasticæ Hyacinthi de Graveson; quos in præsentiarum commemorasse sat est.

UNDECIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

ROMANÆ, ET APOSTOLICÆ ECCLESIÆ PASTORES.

SILVESTER II. anno 1003. V. idus Majas Ecclesiam Catholicam supremo Pastore viduatam reliquit. Commissum est itaque illius regimen Seculo XI., post Silvestri obitum, *Joanni XVII. Joanni XVIII. Sergio IV. Benedicto VIII. Joanni XIX. Benedicto IX. Gregorio VI. Clementi II. Damaso II. S. Leoni IX. Victori II. Stephano IX. Nicolao II. Alexandro II. S. Gregorio VII. Victori III. Urbano II. Paschali II.*

CXXXXIII. DE JOANNE autem *XVII.* qui sex in Pontificatu menses non explevit, nam fatis cessit eodem anno 1003. VIII. Idus Decembris, nil aliud scimus, nisi *Siccum* fuisse cognominatum, ex vetusta familia, Patritiæ, ac Senatoriæ *Paschalicorum* Venetorum conjuncta.

CXXXXIV. SUCCESSIT alter *Joannes* Romanus, hujus nominis *XVIII.* cognomento *Fasanus*, summis laudibus a Fulberto Carnutensi Episcopo celebratus. Qui Romanam Ecclesiam Constantinopolitanæ conciliavit; S. Brunonem Episcopum, deinde martyrem, ad Ruthenos misit Apostolum; & post quinque annos, ac totidem menses e vivis excessit anno 1009., Majo exeunte.

CXXXXV. HUNC *Sergius IV.* excepit. Petrus antea vocatus, (1) qui ob reverentiam Apostolici culminis Sergii nomen assumpsit, liberalitate in pauperes, ceterisque clarus virtutibus, nec immerito recensitus in Menologio Benedictino. Obiit anno 1009. XV. Cal. Septembris.

CXXXXVI.

(1) Ditmarus, aliique tradunt, ante Pontificatum fuisse illi nomen, *Os porci*. Quidam id narrant de *Sergio II.*, ut dixi Seculo IX. cap. 1. Vide Ven. Baronium ad annum 844. num. 1. & ad annum 1009. nu. 3.

CXXXXVI. At Sergio fucceffit *Benedictus VIII.* Tufculanus, antea Joannes Epifcopus Portuenfis. A Gregorio quodam Pontificatus invafore in Germaniam fugere coactus eft: fed a S. Henrico rege Sedi fuæ reftitutus eft omnium plaufu, eumdemque Henricum corona, aureoque globo gemmis & cruce diftincto infignivit. Ut Symbolum caneretur in Miffa, ad Henrici preces mandavit: Saracenos Tyrrheni maris litora infeftantes cohibuit: cantum promovit Ecclefiafticum; & naturæ conceffit poft exactum annum Pontificatus XI. die *6.* Junii anno 1024. (1)

CXXXXVII. Sedit poftea annis 9. Benedicti frater *Joannes XIX.*, a quo magna pompa anno 1027. coronatus eft imperator Conradus: pofuitque vitam anno 1033. die 8. Novembris.

CXXXXVIII. Joanni fuffectus eft *Benedictus IX.* Theophilactus etiam dictus, filius Alberici Comitis Tufculani. E Sede a Romanis dejectus eft, intrufo *Silveftro;* at reftitutus opera imperatoris Conradi. Vendidit tamen Pontificatum Joanni Gratiano anno 1044.

CXXXXIX. Joannes *Gratianus* fimoniace electus poft biennium, (2) ideft anno 1046. in Synodo Sutrii habita, fponte fe abdicavit Pontificatu, quem fub *Gregorii VI.* nomine adminiftraverat.

CL. Post Gregorii abdicationem electus eft Pontifex *Clemens II.* Saxonicus, antea Suidgerus Epifcopus Bambergenfis, qui damnata Simoniaca labe diem claufit extremam anno 1047. VII. Cal. Octob. ejufque corpus Bambergam tranflatum eft.

CLI. Adeptus tunc Sacerdotium *Damafus II.* Germanus anno 1048. die Julii 17., proximo menfe fextili obiit Præneſte, &., fi Bennoni adhibenda fit fides, veneno fublatus a Benedicto IX. qui fupremam Ecclefiæ dignitatem venalem fecerat.

D 3 CLII.

(1) Ego quidem non credo quod aliqui narrant de *Benedicto VIII.* hunc nempe poft mortem cuidam Epifcopo apparuiffe infidentem equo nigerrimo, & defoffi a fe thefauri locum indicaffe, ut fuo nomine pecunias ibi reconditas, & ex rapinis partas pauperibus erogeret. Legi tamen Benedictum precibus S. Odilonis Abbatis Cluniacenfis, & Sanctorum ejus fratrum, cruciatus evafiffe tartareos, & cœleftis Jerufalem confecutum fuiffe beatitudinem. Vide S. Odilonis Vitam tom. 1. Jan. Act. SS. Bollandi, & epiftolam 9. S. Petri Damiani ad Nicolaum II. Rom. Pontif.

(2) Joannes Gratianus fedit annos duos, & menfes 8. ex *Defiderio* Cafinenfi Ab. & Leone Oftienfi.

CLII. Splendorem autem priſtinum Apoſtolicæ Cathedræ reddidit *S. Leo IX.*, antea Bruno Tullenſis Epiſcopus, electus in Conventu (1) Vormatienſi. Qui Simoniacis pluries damnatis, Berengarii proſcripta hæreſi, amoto a Sacerdotii honore Gregorio Vercellenſi, reo adulterii ac perjurii, devictiſque hoſtibus religione potius, quam armis, dum ageret ſextum Pontificii muneris annum, ad cæleſte regnum migravit ann. 1054. die 19. Aprilis.

CLIII. Diuturnum non fuit Pontificium onus *Victoris II.*

CLIV. Stephani IX.

CLV. Atque *Nicolai* II. Enimvero *Victor* Conſiliarius Henrici III, inauguratus anno 1055. idibus Aprilis, Berengario rurſus damnato, obiit in Etruria anno 1057. die 28. Julii. (2) *Stephanus IX.* antea Federicus filius Ducis Lotharingiæ, Abbas Caſſinenſis, & Cardinalis, electus anno 1057. IV. Nonas Auguſti deceſſit Florentiæ proximo anno 1058. Cal. Apriles, intruſo poſt ejus obitum Joanne Mincio Epiſcopo Veliterno, qui ſub nomine *Benedicti X.* Pontificatum decem fere menſibus uſurpavit: & *Nicolaus II.* e Burgundia Epiſcopus Florentinus, (3) admiſſo ad communionem laicam Benedicto X. veniam in Synodo Sutrina petente, Florentiæ item vita functus eſt, tertio Pontificatus anno labente, nimirum 1061. die 22. Julii.

CLVI. Ultra annos XI. ac dimidium ſedit poſtea *Alexander II.* Mediolanenſis, dictus antea Anſelmus Lucenſis Epiſcopus; tametſi Agnetis imperatricis, & Henrici IV. juſſu (4) illegitime intruderetur *Cadolaus* Parmenſis

(1) *Leonis IX.* electio contigit anno 1048., ſed ea conditione, ut ejus electio approbaretur a clero, populoque Romano. Adveniens itaque Romam omnium conſenſu, plauſuque thronum Pontificium conſcendit proximo anno 1049. pridie Idus Februarii. Fuit filius Comitis Daſpurgenſis, natus anno 1002. Creatus eſt Tullenſis Epiſcopus ex Monacho Ord. S. Benedicti anno 1026. Plura de illo Richerius in Chronico Abbatiæ Senonienſis, edito a Luca d'Achery tom. 2. Spicilegii.

(2) *Victor II.* appellatur in ſcriptis hujus ævi *Papa*, *Dux*, & *Marchio*; quoniam Henricus III. ducatum Spoletanum, & Marchiam Camerini regenda illi commiſerat.

(3) *Nicolaus* II. antea Gerardus appellabatur. Creatus eſt Senis, anno 1058. die 28. Decembris, inthronizatus autem Romæ proximo an. 1059. menſe Januario. Florentinam Eccleſiam etiam ad ſummum Pontificatum evectus adminiſtravit. Deceſſiſſe Florentiæ tradunt fere omnes, Excipe Panvinium.

(4) *Henricus* IV. impuber erat, omniaque ad nutum *Agnetis matris ſuæ* agebantur.

ſis Antiſtes, ſub nomine *Honorii II.* electus a duobus tantum Epiſcopis (1) Placentino, & Vercellenſi. Ægre tulerant Auguſti Principes inauguratum Alexandrum, illorum non expetito conſenſu. At Pontifex jura propugnans ſua, Simoniacos, & incontinentes clericos compeſcuit, communem Canonicorum regularium vitam inſtituit in æde Lateranenſi, Eccleſiam ſuam Lucenſem, quam adamavit ſummopere, cruce coram Epiſcopo deferenda, ac ſi Primas foret, aliiſque privilegiis condecoravit, atque mortalitatem exuit XI. Cal, Majas anno 1073.

CLVII. Sequitur S. *Gregorius VII.* antea Hildebrandus S. Rom. Eccl. Archidiaconus, Soanenſis, ut fertur, filius cujuſdam Bonitii, ad cujus ligna dolantis pedes dicitur parvulus & litterarum inſcius formaſſe ex rejectis ſegmentis verba illa Davidica, *Dominabitur a mari uſque ad mare*. Attamen an Etruſcus, an Romanus fuerit, & an fabri lignarii filius, an genere ortus nobili, controvertitur. Fuit monachus Cluniacenſis, & Abbas monaſterii S. Pauli extra muros Urbis, & S. R. E. Cardinalis. Pro Eccleſiaſtica libertate pugnavit acerrime, adeo, ut Henricum IV. imperatorem anathemate obſtrinxerit, & exauctoraverit, miſſa Rodulpho Sveviæ duci, & creato Regi Germaniæ, corona cum inſcriptione, *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho* (2). Simoniacos repreſſit; Berengarium damnavit; obſidionem Romanę

 urbis,

(1) Epiſcopus Placentinus erat *Dionyſius*, de concubinatu convictus, & ſede poſtea dejectus a Gregorio VII. & Vercellenſis *Gregorius*, excommunicatus a Leone IX.

(2) Sunt qui eumdem verſum ita allegant, *Petra dedit Romam Petro : tibi Papa coronam*. De S *Gregorio* VII. nulla ratione credenda ſunt, quæ poſt Bennonem, qui ſe archipresbyterum Cardinalem vocat, promotus ad Purpuram a *Clemente III.* Pſeudopontifice, ſtylo mendaciſſimo, impudentiſſimoque ſcripſerunt Auctores citati a Sagittario, a Schmidio, a Chriſtiano Matthiæ, & poſtremo a Moshemio. Dum enim ajunt Gregorium vitiis omnibus fuiſſe inquinatum, addictum magiæ, per vim inauguratum Pontificem, eumque appellare non verentur ſuperbiſſimum atque turbulentiſſimum; aperte evidenterque ſuam palam faciunt nequitiam, audaciam, maledicentiam. At refutarunt obtrectatorum calumnias S. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus, Papirius, Maſſonus, Berllaminus, Gretſerus, Vincentius Ludovicus Gotti, Lambertinus, & alii. S. Gregorii VII. *Dictatum*, quem *vesanum* dicit Moshemius, Gregorio autem abjudicant Launojus libro Epiſt. 7. ep. 13. Nat. Alex. Diſſert. 3. Seculi XI & Franc. Pagius num. 116. ampliſſimis Scholiis illutravit Chriſtianus Lupus. Caute etiam prudenterque legendi, qui S. Gregorii adverſus Henricum IV. improbant acta, ut Barclajus contra Bellarminum, Dupinius de Eccleſiæ diſciplina, Boſſuet lib. 4. & 7. de-

urbis, ejus expugnationem ab Henrico factam anno 1084. ceterasque ærumnas invicto pertulit animo. Inauguratus est adversus Gregorium pseudopontifex Guibertus Ravennas, *Clemens III.* nominatus. Ad Henrici vitandas insidias Salernum confugit, ibique sancto fine quievit, anno 1085. VIII. Calendas Junias.

CLVIII. Tres alii sederunt Romæ Seculo XI. Pontifices Maximi, scilicet *Victor III.*

CLIX. Urbanus II.

CLX. Et Paschalis II. *Victor* electus anno 1086. decessit anno 1087. XVI. Cal. Octobris extinctus veneno calici opera Henrici IV. injecto, ut scribit lib. 19. Hist. Eccl. Ptolomæus Lucensis. *Urbanus II.* Gallus vita functus est anno 1099. IV. Cal. Augusti. *Paschalis II.* mortem oppetiit anno 1118. XII. Cal. Februarii. Priorem Pontificatum dignum reddidit posterorum memoria insignis victoria ab Exercitu cura Victoris ex universa Italia collecto, reportata de Saracenis in Africa, quorum cæsi fuerunt 100. M. Sedente autem Urbano decretum est Bellum Sacrum ad liberandam Terram Sanctam, & præsertim Sepulcrum Domini a Saracenorum tyrannide. *Paschalis II.* in Menologio Benedictino, & a Scriptoribus Cl. titulo *Beati* insignitus, adversus tres pseudopontifices ab Henrico IV. unum post alium intrusos, scilicet, *Albertum*, *Theodoricum*, & *Magninulfum*, stetit impavidus; multaque ab Henrico V. perpessus, hunc tandem delinivit, & imperiali ornatum corona in templo Vaticano anno 1116. declaravit Augustum.

CA-

sensionis declarationis Cleri Gallicani. Quamquam aliud judicium ferendum est de Catholicis Scriptoribus pugnantibus pro Cæsarum Regumque suprema dominatione; aliud de hæreticis auctoritatem Romanæ Sedis conculcantibus, & maledictis conviciisque Sanctissimos Pontifices proscindentibus. Nos quæstionem de summa Regnantium potestate prætermittimus: sed nullo modo patimur, quæ in S. Gregorium VII. ejaculantur heterodoxi, illum appellantes cum Guilielmo Cave in XI. Seculo, quod in beatissimi Pontificis irrisionem vocat Seculum *Hildebrandinum*, „ falsum monachum, magum, divinaculum, somniorum conjectorem, male sentientem de religione, stupra!, incestus, adulteria casto præferentem connubio, „ & iis consimilia, quæ me pudet referre.

CAPUT II.

Synodi undecimo Seculo celebratæ.

Adversus Pseudopontifices, Simoniacos, incestuosos, & hæreticos, plura Seculo XI. celebrata fuere Concilia (1). Primi generis est coactum *Sutri* anno 1046. in quo Gregorius VI. Simoniacus Pontificatum, quem numerata Benedicto IX. pecunia illicite emerat, abdicavit: Alterum in eadem urbe *Sutrina*, sive Colonia-Julia, anno 1059. in quo Mincius Veliternus, qui assumpto nomine Benedicti X. supremam occupaverat sedem, omni Sacerdotali munere, & honore privatus est, & in ordinem laicorum redactus: *Mantuanum* anno 1064. in quo damnatus est Cadolaus Parmensis Antipapa, & Alexandri II. iniquissimus calumniator; & *Romanum* anno 1078. in quo & Guibertus Ravennas Episcopus, idest, Antipapa Clemens III. & Theodolus Mediolanensis, aliique Guiberto adhærentes amoti fuerunt a communione fidelium.

Simoniaci vero damnati sunt in Synodo *Romana* Clementis II. anno 1047. a multis prætermissa, sed memorata a S. Petro Damiani Opusc. 6. cap. 35. in altera *Romana* anno 1049. sub Leone XI. ubi Kilianus Sutrinus Episcopus negans jurejurando admissum a se crimen Simoniæ, cum omnium terrore divinitus percussus est: in *Remensi*, & *Moguntina* eodem anno 1049., & in *Rotomagensi* proximo anno 1050. in *Lugdunensi* celebrata anno 1055. per Hildebrandum S. Ap. legatum; in qua Synodo Episcopus Simoniacus nunquam Spiritus Sancti nomen proferre potuit, antequam suum palam fateretur errorem: in *Moguntina* altera anno 1071. in qua Episcopus Constantiensis Carolus simoniace electus, e Sede dejectus est; ac in *Romana* 1078. S. Gregorii VII. in qua multa decreta fuerunt contra Simoniacos, bonorumque Ecclesiasticorum raptores.

Ad

(1) Inter Synodos Seculi hujus XI. doctissimus Christianus Lupus tom. 4. pertractat de Concilio Remensi S. Leonis IX. anno 1049. celebrato. Tomo autem 5. illustrat Concilium Tolosanum indictum anno 1056. sedente Victore II. Alterum Coloniense sub eodem Pontifice: Romanum itidem Stephani IX., quem idem Lupus *decimum* vocat. Nicolai item II. Romanum, Amalphitanum, Beneventanum, & Andegavense. Præterea Romanum Alexandri II. & precitatum *Dictatum* S. Gregorii VII. Hujus undecim Concilia, & decreta prolixe explanat tomo sexto.

Ad hanc classem referri possunt Concilia contra *Investituras*, sive rei beneficiariæ possessiones auctoritate secularium Principum initas. Falso investituræ dicuntur Othoni III. concessæ ab Innocentio VIII. tametsi hæc concessio a pseudopontifice facta, esset irrita ac nulla. Damnatæ fuerunt investituræ in Synodo *Romana* S. Gregorii VII. anno 1075. & rursus anno 1080. qua in Synodo etiam exauctoratus est Henricus IV. ablatis ei Theutonicorum & Italorum gubernaculis, & corona imperii, ut diximus, collata Rodulpho. Quæ contra Henricum, & Investituras confirmata fuerunt in Synodo proximi anni 1081. In Concilio item *Beneventano*, anno 1087. sub Victore III. Investituræ fuerunt inhibitæ, damnatis cum Guiberto Antipapa Episcopis, Abbatibus, cunctisque clericis beneficium, vel dignitatem aliquam Ecclesiasticam a laicorum manu recipientibus. Idem in *Romana* Synodo statutum fuit anno 1099. sub Urbano II. a quo Pontifice partim in Italia, partim in Gallia celebrata fuisse *duodecim Concilia*, contra Investituras, contra Simoniacos, contra Pseudopontificem Guibertum, sive Clementem, & contra hujus Seculi turpitudines, pestesque teterrimas, tradunt Acta Pontificum Romanorum.

Teterrimas pestes voco turpitudines libidinum, & adulterina connubia. Ad hæc vero coercenda in *Moguntino Concilio* an. 1049. non solum simoniacæ ordinationes, sed etiam conjugia Clericorum fuerunt inhibita. In *Romano* anno 1051. depositus ob adulterium Episcopus Vercellensis, de quo cap. præcedenti. Gregorii VII. *Synodo* an. 1074. decretum promulgatum est in Clericos concubinarios; & ipsum decretum eodem anno innovatum est in Concilio *Erphordiensi* congregato ab Archiepiscopo Moguntino. Urbanus II. an. 1095. in Synodo *Claromontana* damnavit Nicolaitas, fœdumque mulierum abusum, dirisque devovit Philippum Francorum regem, qui Berta conjuge repudiata, Bertradam raptam Fulconi Comiti Andegavensi viro suo, pellicem habuit, deinde uxorem, vivente Berta, duxit, voluitque reginam inungi, rursus, iterumque pro ea causa perculsus anathemate. Idem Urbanus in Synodo *Placentina* an. 1095. causam dijudicavit Adelaidis-Praxedis imperatricis: quam a se repudiatam, & detrusam in carcerem Henricus IV. ab alienis jusserat violari invitam: quare Praxedes absoluta est, & Henricus hoc etiam nomine anathemati subjectus.

Ad

Ad eliminandas hæreses celebrata fuere, quæ sequuntur, Concilia. Anno 1017. *Aurelianense* contra Lisoium & Heribertum Manichæos, Sabellianos, & Fanaticos: anno 1050. contra *Berengarium*, eodem anno proscriptum tribus aliis Synodis *Brionensi*, *Vercellensi*, & *Parisiensi*; quarum primæ plurimi præter Episcopos eruditi viri interfuerunt, alteri S. Leo IX. Papa, tertiæ rex quoque Francorum Henricus. Damnata est pariter hæresis Berengarii an. 1059. sub Nicolao II. & anno 1079. in Synodo *Romana* sub S. Gregorio VII. & in *Burdigalensi* sub Amato Apostolicæ Sedis Legato. In Concilio *Romano* sub Alexandro II. anno 1065. proscripta est hæresis Incestuosorum: atque in *Barensi* anno 1097. statutum est, ac propugnatum, opera præsertim S. Anselmi Cantuariensis, dogma de processione Spiritus Sancti a Patre & a Filio contra errores Græcorum. De Nicolaitis dictum est paullo supra: de Synodis vero pro reformandis moribus, & pro disciplina restituenda habitis, non opus est agere singillatim.

CAPUT III.

Undecimi Seculi hæreses.

Heribertus & *Lisoius*, quorum supra meminimus, Clerici Aurelianenses Manichæorum aliorumque veterum hæreticorum deliramenta sectantes, divinæ utriusque Testamenti derogabant auctoritati, individuam Trinitatem irridebant, negabant Christum natum de Virgine, & vere passum, ac vere mortuum, cælum terramque semper extitisse autumabant, æternorum suppliciorum, præmiique sempiternæ beatitatis tollebant retributionem, & in baptismo deleri originale peccatum, in Eucharistia Corpus Domini contineri tanta negabant pervicacia, ut damnati in Synodo Aurelianensi, flammis jubente Roberto rege fuerint exusti. Flammis item in Oriente jussu Alexii Comneni viventes absumpti fuerunt Manichæi alii consimilibus erroribus implicati, quos *Bogomilos* dixere.

Novi hujus Seculi *Nicolaitæ*, & *Incestuosi* secerni debent. *Nicolaitæ* enim dicti sunt Clerici in sacris ordinibus constituti, qui ut effusæ in femineum sexum libidini velum quoddam honestatis obtenderent, fas sibi esse tradebant uxorem ducere: quorum tanta fuit multitudo,

tudo, ut ſedente Nicolao II. vix unus in Mediolanenſi inveniretur Eccleſia, qui non eſſet vel turpi concubitu, vel Simoniaca labe pollutus. *Inceſtuoſi* autem conſanguinitatis gradus pervertebant, affirmantes quod germani fratres & ſorores ſint inter ſe in ſecunda generatione; filii eorum vel filiæ in quarta, nepotes vel nuptæ eorum in ſexta; ac tali modo progeniem computantes, & in hujuſmodi ſexto gradu terminantes, ajebant viros ac mulieres deinceps inter ſe poſſe nuptialia jura contrahere. Vide Gratianum XXXV. 5. 2. *Simoniaci*, quorum pariter ingens numerus, contendebant poſſe a Principibus laicis ſine crimine emi epiſcopatus & abbatias, dummodo conſecratio gratis acciperetur; quoniam hoc pacto non emitur Eccleſiaſtica dignitas, ſed poſſeſſio prædiorum, quæ ſunt venalia.

BERENGARIUS Archidiaconus Andegavenſis dogmatizavit panem, & vinum in Euchariſtia non converti in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Domini, ſæpe damnatus, ut diximus cap. præc. interdum rediens ad vomitum; in Romana Synodo ſub Nicolao II. anno 1059. Catholicam fidei profeſſionem emiſit: poſtea virulenta edidit iterum ſcripta: rurſus ſub Gregorio VII. anno 1079. hæreſim ſolemni fidei confeſſione ejuravit, obiitque pœnitens & in communione Catholica die 5. Januarii anno 1088. (1)

Duo alii prodierunt Seculo, in quo verſamur, hæretici *Wecilo*, & *Roſcellinus*. Primus pro Henrico imperatore adverſus S. Gregorium VII. decertans, contendebat ſæculares nullatenus Eccleſiaſtico ſubjacere judicio; nec pro quovis exceſſu poſſe excommunicatione perſtringi. Ex Clerico fugitivo ab Henrico acceperat inveſtituram Archiepiſcopatus Moguntini, & condemnatus fuit in Conventu *Quintiliniburgenſi*, prope Halberſtadium Saxoniæ urbem, anno 1085. *Roſcellinus* vero dialecticus Compendienſis in Gallia Belgica, Petri Abaelardi magiſter, docuit tres in Deo reperiri perſonas, ſubſtantia ab invicem diſtinctas, quomodo ſunt tres homines, vel tres angeli, licet eadem poteſtate, & voluntate præditas; omnes pariter eamdem aſſumpſiſſe humanam naturam, nec incongruum futurum fuiſſe tres deos nominare, ſi invaleſceret uſus. Damnatus eſt autem an. 1092. in Synodo *Sueſſionenſi*.

Hoc

(1) Apud plurimos legi obiiſſe Berengarium die 9. Jan. ſed in Epitaphio edito ab ejus diſcipulo Hildeberto Cenomanenſi habetur, *Jani quinta dies abſtulit auſa nefas*.

Hoc demum Seculo Græci ab Ecclesia Romana sejuncti sunt, dissidia enim sub Photio exorta, fuerant pridem sopita sedente Stephano V, & imperante Leone Philosopho. Renovati schismatis causa *Michael Cerularius*, qui renunciatus Patriarcha C. P. an. 1043. cœpit voce, scriptisque debacchari in Romanam Ecclesiam, obloquens præsertim adversus ejus primatum, adversus particulam *Filioque* insertam Symbolo, & adversus usum azymi in Eucharistia conficienda. (1) Concordiam frustra tentavit per legatos Apostolicos S. Leo IX. nam hujus quoque nomen e diptychis Michael abrasit, fuitque auctor, ut idem facinus auderent quidam alii Orientales Episcopi. Obiit *Cerularius* relegatus in Proconnesum Propontidis insulam ab imperatore Isacio an. 1058.

CAPUT IV.

Ecclesiastici Scriptores Seculi XI.

Aliquos seculi hujus Scriptores inter Sanctos veneratur Ecclesia. Hi sunt, *Petrus Damiani*, *Bruno*, *Ivo*, & *Anselmus*. *S. Petrus* Ravennas, a fratre, quem habuit loco parentis, Damiani appellatus, familia *de Honestis*, & monachus ad Fontem Avellanum, cœlibatus Clericorum strenuissimus vindex, & Simoniaci criminis hostis acerrimus, Faventiæ piissimam efflavit animam an. 1082. die 22. (2) Februarii, cum plures sermones scripsisset, Vitas S. Odilonis Abbatis Cluniacensis, S. Romualdi Camaldulensium Institutoris, aliorumque SS. necnon Tractatus 52. *S. Bruno* Coloniensis patria, & Canonicus Remensis, postea Carthusianorum institutor, in Psalmos Davidis, & in omnes Epistolas Pauli edidit Commentaria, Fideique Confessionem, variaque opuscula. Secessit in Carthusiæ eremum anno 1084. & in Calabriam anno 1095. ex hac autem vita anno 1101. die 6. Octobris. *S. Ivo* Bellovacensis, Abbas primum in patria monasterii S. Quintini, deinde Episcopus Carnutensis in Gallia Celtica creatus ab Urbano II. anno 1092. præter epist. 287. breve Chronicum Regum Francorum, sermones varios,

(1) Noti sunt alii Græcorum errores circa Purgatorium, quod negant, & circa animarum Sanctarum beatitudinem, quam differri opinantur ad extremam usque diem universalis judicii, &c.

(2) Aliis 23.

varios, aliaque hujusmodi scripta, edidit librum Decretorum in partes 17. distributum, & *Panormiam*, scilicet, Decretorum summam, divisam in partes octo. Decessit tamen proximo Seculo XII. nempe anno 1115. die 23. Decemb. *S. Anselmus* ex Abbate Beccensi, in diœcesi Rothomagi, inauguratus Archiepiscopus Cantuariensis an. 1093. defensor Processionis Spiritus S. a Filio contra Græcos, complurium Theologicorum, & Asceticorum Tractatuum Scriptor luculentissimus: quem cælum terris rapuit die 21. Aprilis anno 1109.

PERMULTI alii in omni scientiarum divinarum genere claruerunt. Sacras enim Litteras exquisitis commentariis interpretati sunt, *Michael Psellus* (1) Constantinopoli prosapia ortus consulari, de Aristotelis quoque philosophia, ceterisque disciplinis egregie meritus, & jure appellatus σοφώτατος καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος, a quo Cantica Canticorum eleganti metro fuerunt exposita: *Thoros* Armenorum Patriarcha quatuor Evangeliorum Scholiastes: *Lanfrancus* patria Ticinensis, Beccensis Abbas, & Archiepiscopus Cantuariensis, qui non tantum Berengarii hæresim confutavit, & monachorum digessit statuta, verum etiam in omnes Epistolas Pauli, & in Psalmos Davidicos edidit commentarios: *Villeramus* Teutonicus, item monachus, qui patrio idiomate, & Latino carmine Cantici Canticorum geminam scripsit paraphrasim: *Theophylactus* C. P. & Bulgarorum Archiepiscopus, qui IV. Evangelia, Acta Apostolorum, Epistolas Pauli, & XII. minores Prophetas, defloratis Chrysostomi aliorumque Patrum libris, explanavit; & *Bruno* in oppido Soleria apud Insubres ortus, deinde Canonicus Senensis, postea Signiensis Episcopus, omnium fere Scripturarum divinarum Interpres.

PRÆTER hunc Brunonem, & Lanfrancum, refutarunt hæresim Berengarii *Albericus* monachus Cassinensis, & S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, *Hugo* e Cluniacensi mona-

(1) Distinguendus ab altero, de quo in Appendice Seculi IX. Iste enim fuit præceptor *Michaelis Duca*, quo a Nicephoro Botoniata exauctorato, Psellus coactus solum vertere obiit mœrore confectus. *Pselli* plures fuere, de quibus Allatius, & in Biblioth. Gr. Fabricius. Is vero πολυγραφώτατος nuncupatus omni scientiarum genere excelluit, & carmina etiam elegantissima dictabat ex tempore. Versibus quoque Politicis, jussu Michaelis *Duca*, conscripsit Legum Epitomen; quam tamen aliqua MSS. editam indicat, jubente Constantino *Duca* Patre Michaelis. Editam puto monente Patre, & absolutam, dum imperaret Michael, & huic nuncupatam. Non multum tamen illa Pselli Synopsis ab Antonio Augustino J. C. præstantissimo æstimabatur.

monacho Episcopus Lingonensis, in finibus Burgundiæ, *Theoduinus* Leodiensis Episcopus, & *Adelmannus* Episcopus Brixiensis; qui omnes de veritate Corporis, & Sanguinis Domini in Eucharistia pertractarunt. Pro Romana autem Ecclesia calamum exercuerunt *Humbertus* e monacho Tullensi S. R. E. Cardinalis, a quo refutati sunt libri Michaelis Cerularii, Leonis Achridani, metropolitæ Bulgarorum, & Nicetæ Pactorati monachi, & presbyteri C. P. qui scripserunt contra usum azymi, jejunium Sabbati, & cœlibatum Sacerdotum: *Guitmundus* item, *Albericus*, aliique professione monastica, Ecclesiasticis infulis, sacrorumque dogmatum defensione percelebres. De Messiæ quoque adventu contra Judæos disputavit *Samuel* e Marocho, ex Hebraica ad Christianam religionem conversus, in libro Arabice scripto ad R. Isaac, & latinitate donato, & inserto Voluminis XVIII. Bibliothecæ Patrum.

In Ecclesiastica historia tam universali, quam particulari, versati sunt plurimi. *Aimoinus* Aquitanus, monachus Floriacensis scripsit 4. libris Historiam Francorum; *Ditmarus* Germanus res gestas quinque Imperatorum Saxonum, Henrici I. trium Othonum, & Henrici II. *Sampirus* Hispanus Chronicum regum Legionensium: *Leo* Grammaticus Chronographiam ab anno 813. in quo desiit Theophanes, ad annum 1013. *Ademarus* monachus Lemovicensis Chronicon Francorum ab anno 829. usque ad annum 1029. Hermannus a contractione membrorum *Contractus* denominatus, monachus Augiæ majoris apud Constantiam, de sex mundi ætatibus ab initio mundi ad annum 1054. (1) *Nilo Doxopatrius* Græcus, sed patriæ adhuc incertæ, de Sedibus majorum Patriarcharum. *Gabriel Radulphus* monachus Cluniacensis historiarum libros 5. ab anno 900. ad an. 1045. *Anselmus* Leodicensis historiam Episcoporum Leodicensium ab anno *666.* ad an. 1048. *Georgius Cedrenus*, monachus Græcus, Compendium historiarum ab Orbe condito ad an. Christi 1057. *Marianus Scotus* Hibernus Chronicon ab initio mundi ad an. 1083. Berthpldus Constantiensis historiam suorum temporum ab an. 1053. usque ad an. 1100. *Joannes Xiphilinus* Trapezun-

(1) *Hermannus* obiit eodem anno 1054. Chronicum vero sub ejus nomine editum a Canisio tom. 1. Antiquæ lect. creditur esse diversum. Certe auctius est, & prolixius. Vide Biblioth. PP. tom. 18.

zuntinus in Epitomen redegit hiſtoriam Dionis Caſſii. (1) *Amatus* monachus Caſſinenſis conſcripſit libros 4. de geſtis Apoſtolorum Petri, & Pauli, & libros 8. hiſtoriæ Normannorum : *Ingulphus* Anglus hiſtoriam monaſterii Croylandenſis ab anno 664. ad an. 1091. *Adamus* canonicus Bremenſis in Saxonia inferiori libros quatuor Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ : *Joannes Scylitzes* natus in Aſia minori hiſtoriam rerum in Oriente geſtarum ab anno 811. uſque ad annum 1081. *Raymundus de Agiles* Epiſcopus Podienſis in Gallia Celtica hiſtoriam Jeroſolymitanam.

Complures alii hiſtorias ediderunt peculiares, ut *Fulbertus* Vitam S. Autberti Epiſcopi Cameracenſis : *Adelboldus* S. Henrici I. Imp. *Berno* SS. Uldarici, & Magirandi : *Varmannus* S. Pirminii : *Theodoricus* monachus Trevirenſis inventionem & miracula S. Celſi : *Gerardus* monachus Corbejenſis Vitam S. Adaihardi Abbatis : *Ubertus* R. E. archidiaconus vitam S. Leonis IX. *Alphanus* monachus, & Archiepiſcopus Salernitanus paſſionem S. Chriſtinæ, & XII. Fratrum martyrum Beneventi : *Osbernus* Anglus Vitas SS. Odonis, Dunſtani, & Elphegi Cantuarienſium : *Gualfredus* Epiſcopus Senenſis Heroico deſcripſit carmine ſacram Gothofredi Bullionis in Orientem expeditionem. (2).

RES DENIQUE Eccleſiaſticas, ad ritus, Feſtorumque ſolemnitatem ſpectantes expoſuerunt *Lupus* Anglo-Saxo, *Berno* paullo ſupra laudatus, *David* Syrus Maronitarum in monte Libano Epiſcopus, *Philippus Solitarius*, *Hildebertus* monachus Cluniacenſis, & *Guido* monachus Aretinus, qui miram cantandi artem docuit in Opere muſico, quod appellavit *Micrologum*, & inſcripſit Epiſcopo Aretii Theobaldo. Adde Seculi hujus Scriptoribus *Alulphum* monachum Tornacenſem, qui ex omnibus S. Gregorii Operibus librum contexuit, quem appellavit *Gregorialem*, & *Bonitium* Epiſcopum Sutrinum, qui præter Epitomen Hiſtoriæ Pontificum Romanorum a Petro ad Urbanum II. omnia Opera, omneſque ſententias S. P. Auguſtini in

(1) *Joannes Xiphilinus* iſte non fuit Patriarcha C. P. ut vulgo dicitur, ſed Patriarchæ nepos.

(2) Hiſtorici quidam plurimum laudant *Venericum* ex Clerico Trevirenſi electum anno 1075. Vercellenſ. Epiſcopum : cujus librum de Diſcordia regni, & Sacerdotii citat Trithemius. At ſciendum eſt Venericum iſtum fuiſſe a partibus Henrici IV. & S. Gregorii VII. adverſarium, fautorem quoque Guiberti, ſeu Clementis III. Pſeudopontificis, & Conciliabuli Moguntini coacti anno 1085.

in unum volumen collegit, divisum in libros 8. cum titulo *Paradisi Augustiniani*.

CAPUT V.

OCCIDENTIS, ET ORIENTIS IMPERATORUM, SANCTORUMQUE MULTORUM CHRONOGRAPHIA.

MATURABAT in Germaniam reditum *Otho* III. Imperator post ædificatam Romæ in insula Tiberina in honorem S. Adelberti Pragensis Ecclesiam, eamque *S. Bartholomæi* Apostoli, cujus modo titulum præfert, translatis Benevento exuviis decoratam, nisi Beneventani *S. Paulini*, vel alterius reliquias, pro Apostoli cineribus suppofuerunt; quando Paterni decessit anno 1002. die 28. Januarii, veneno, ut fertur, in chirothecis ei propinato a concubina. Aquisgranum Othonis cadaver translatum fuit. (1).

POST Othonem III. in Comitiis Germanicis eodem anno 1002. inauguratus est *Henricus II.* Sanctorum Fastis adscriptus, aureo coronatus diademate anno 1014. die 22. Febr. a Benedicto VIII. Qui solos decoratos corona a Romano Pontifice, vocant Imperatores, S. Henricum *II. Germaniæ regem*, & Imperatorem *hujus nominis I.* appellitant. Quam nos distinctionem ad confusionem vitandam omittimus. Fuit *Henricus* filius ducis Bavariæ, & nepos Othonis I. Uxor illi *S. Cunegunda* filia Sigefridi Palatini ad Rhenum, appellata

(1) Otho III. venenum hausit infectis chirothecis opera mulieris, qua familiariter utebatur. Ea fuerat uxor Crescentii, quem affectantem imperium, atque rebellem Otho, ut alibi diximus, jusserat suspendi. Patravit femina tantum facinus, dum Imperatore reditum parante in Germaniam, excidit a spe conjugii, & Augustalis, quam immodice concupierat, dignitatis. Othonis III. cadaver ex Italia in Germaniam aromatibus conditum deferri curavit S. Henricus, qui illi in Imperio successit. Intestina viscera Augustæ Vindelicorum, vulgo *Auxbourg*, fuerunt recondita in templo Sanctæ Afræ. Reliquum corpus delatum fuit Aquisgranum. In laudata S. Afræ æde legitur Epitaphium:

Romani Imperii decus amplum, tertius OTTO,
Ossa in Aquis-Grani, hic viscera clausa tenet.

Nullam Otho III. reliquit procreatam ex se prolem; impletumque ajunt in Othone I. Græcum illum versiculum,

Αὐτὸς ϗ παῖδες, ϗ παίδων οὐκ ἔτι παῖδες,

sive Latinum

Tu, natique tui, sed non stirps ulla nepotum.

Mater pauperum: quam, etsi venit aliquando in adulterii suspicionem, a se candentis ferri remotam experimento, Henricus moriens parentibus suis reddidit illibatam. Obiit S. Henricus anno 1024. die 14. Julii, & S. Cunegunda anno 1040. die 3. Martii. (1)

S. Henrico II. successit *Conradus II.* cognomine *Salicus*, inauguratus prædicto anno 1024. coronatus vero a Joanne XX. anno 1027. Qui obiit repentina morte Trajecti in Brabantia anno 1039. die 6. Julii (2). Arripuit autem tunc imperium *Henricus III.* filius ipsius Conradi, & Giselæ filiæ Lotharii Francorum regis: qui imperavit usque ad annum 1056. diem vero 7. Octobris. Obiit Burdfeldiæ in Saxonia, afflictus septem dierum morbo, non suffocatus, ut quidam scripsere, panis fragmento. Illius cadaver Spiram ad Rhenum fuit adsportatum. A capillorum colore appellabatur *Henricus Niger* (3).

Præ-

---

(1) Nomen Patris *S. Henrici* fuit Henricus cognomine *Hezelo*; mater vero *Bertha*, filia Ducis Lotharingiæ, matrona piissima, atque religiosissima. Hunc Henricum Martyrologium Romanum pridie Idus Julii vocat *Henricum Primum*, Molanus vero in Addit. ad Usuardum appellat *Henricum Secundum*. Causam hujus variationis nuper attulimus. Conversionis ad Christi fidem Hungarorum, & sanctitatis Stephani illorum regis, Henricus auctor fuit, eidem Stephano *Giselam* sororem despondens ea conditione, ut susciperet baptismi lavacrum, regnumque suum ad Catholicam pertraheret religionem. Sepultus fuit Bambergæ in Æde S. Petri, ejusque sepulcro insculpta fuit Justitia libram manu tenens.

(2) Hujus *Conradi* genus non satis compertum est, illud quibusdam deducentibus ab *Eberhardo* fratre Conradi I., quibusdam vero a *Conrado* Sapiente duce Lotharingiæ, qui uxorem duxit filiam Othonis Magni Ludgardem. Conradi pater *Hermannus*, mater *Adelhaida* vocabatur. Obiit Trajecti, *Mastricht*, in Belgio: at sepultus est Spiræ ad Rhenum in templo B. M. V. a se constructo. En tumuli Inscriptio:

Conradus Imp. obiit anno Domini 1039. *pridie Nonas Julii*.
Filius hic, Pater hic, Proavus jacet istic,
Hic Proavi Conjux, hic Henrici Senioris.

Non unus tamen Historicus Conradum obiisse tradit die 4. Junii, forte in prædicto Epitaphio legens, *Pridie Nonas Junii*.

(3) *Henricus III.* cognomento Niger, natus est anno 1017. Ex priori uxore *Cunilda* filia Canuti regis Daniæ, & Norvegiæ, cum qua nuptias celebravit anno 1036. nullam suscepit prolem. Ex altera vero conjuge *Agnete* genuit Henricum IV. & Conradum, qui patri non diu supravixit, necnon tres filias, Juditham, Mathildem, & Ittam. Prima filio Regis Hungariæ, altera Svevorum duci, ac tertia Austriæ principi in matrimonium juncta fuit. Prior uxor Cunilda, aut Chunelinda biennio post contractas nuptias extincta est pestilenti febre, non, ut quidam ajunt, a viro repudiata. Una cum Agnete Henricus III. anno 1026. In festo Dominicæ Nativitatis coronatus est a Clemente II. Illius annus, diesque emortualis constant ex inscriptione sepulcri Spirensis:

Anno Dom. Incarnationis MLVI. Henricus Imp.
Non. Octobris obiit.

PRÆCEDENTI anno 1054. die 21. Junii eligi in regem, & coronari curaverat Aquisgrani filium suum parvulum *Henricum*, susceptum ex conjuge Agnete, filia ducis Aquitaniæ Guilelmi. *Henricus* iste, hujus nominis *IV.* in Ecclesiastica historia famosus, imperium indeptus est prædicto anno 1056. adhuc quinquennis, sub matris tutela. Is spiritualia vendidit, jus Investiturarum nimia sibi audacia vindicavit, Agnetem parentem suam prudentissimam feminam, ne sano ejus uteretur consilio, e tutela imprudens adolescentulus amovit: contra S. Gregorium VII. intrusit Antipapam *Clementem III.* seu Guibertum Episcopum Ravennatem: in Romanam Urbem hostis truculentus irrupit. Cum Rodulpho Sveviæ duce, a Gregorio VII. & a Saxonibus acclamato imperatore, sæpius conflixit; at Rodulphus anno 1080. commisso prælio ad Elystrum, non procul a Neuburgo, vulnere discisso ventre, & dextera manu amputata, obiit 15. die Octobris. Bello pariter extincti sunt alii duo, qui se contra Henricum Imperatores dixerunt, *Hermannus* e Lotharingia, & *Ecbertus* Saxoniæ Marchio. Adversus autem Henricum anno 1093. rebellavit quoque filius ejus *Conradus*, ac patrem privavit Italiæ regno. Coronatus est Mediolani, fidemque suam Urbano II. sacramento devinxit. Verum extinctus est repentino obitu, abdicatus a patre, nono post anno. Acclamantibus denique Germaniæ principibus anno 1105. alterum Henrici IV. filium, & hunc *Henricum* nomine, ei Pater tradidit invitus imperii insignia; egitque postmodum vitam miserrimam, vita functus Leodii anno 1106. die 7. Augusti, cum regnasset a morte patris annis 50. Post mortem, utpote non semel excommunicatus, fuit e tumulo extractus: anno tamen 1111. a filio *Henrico V.* Spiræ honorificentissime conditus est tumulo, annuente Paschali II., quoniam ante obitum pœnitentiam egisse testimonio complurium fuerat confirmatum. De *Henrico V.* agendum proximo Seculo XII. (1)

(1) Henrico IV adhuc superstite Imperium occupare tentarunt *Rodulphus* anno 1077. *Hermannus* a Lotharingia anno 1081. & *Ecbertus* e Saxonia. Perierunt omnes in pugna. Rodulphus anno 1080. Hermannus anno 1087. Ecbertus anno 1089.

Ad tantam egestatem Henricus IV. redactus fuerat, ut nullo Clericorum stipem illi erogante, cum beato Job gemebundus clamaret: *Misseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me*. Videntur verba pœnitentis. Vide libro 9. de Regno Italiæ Sigonium.

In oriente post Basilium II. extinctum anno 1028. imperarunt ab hoc anno usque ad annum 1034. *Romanus Argyrus*: hinc *Michael Paphlago* ad annum 1041. tum *Michael V. Calaphatas* ad annum 1041. postmodum *Constantinus Monomachus* usque ad annum 1054. deinde *Theodora* soror Zoes, proximo anno defuncta: deinceps anno 1055. *Michael VI.* cognomento *Stratonicus*, qui senio confectus insequente anno 1056. cessit imperio. Post Michaelis abdicationem imperavit *Isaacius Comnenus* usque ad annum 1059. quo anno vitam amplexus est monasticam: ab anno autem 1059. sive 1060. ad annum 1067. *Constantinus Ducas*, ab anno 1067. ad annum 1071. *Eudocia* ejus uxor, nupta Romano Diogeni: ab anno 1071. ad annum 1078. quo patrem secutus secessit in monasterium, *Michael VII.* filius Constantini Ducæ: ab anno 1078. ad annum 1081. *Nicephorus Botaniates*, & ipse tandem attonsum in monachum; atque ab anno 1081. usque ad annum 1118. administravit Græcorum imperium *Alexius Comnenus* Isaacii Comneni filius minimus. Hæc utriusque imperii Occidentalis, & Orientalis Chronographia.

Regio tamen Augustorum principum diademate gloriosior est regnantium in cælis corona: quam consecuti sunt anno 1002. die 26. Sept. *S. Nilus* Junior, abbas monasterii S. Agathæ Cryptæferratæ duodecimo ab Urbe lapide: anno 1004. *Abbon* abbas Floriacensis, martyrio affectus die 13. Novembris: anno 1007. *S. Petrus* fundator monasterii Perusini, nunc ejus nomine nuncupati, die 10. Julii: anno 1009. *Bruno* Ruthenorum Apostolus coronatus die 15. Octobris: anno 1011. *Elphegus* Cantuariensis Archiepiscopus, a piratis occisus die 19. Aprilis: anno 1012. die 10. Aprilis *Macarius* Antiochenus, eodemque anno die 4. Januarii *Libentius* Archiepiscopus Bremensis, & *Colmanus* peregrinus, laqueo in Austria suspensus die Octobris 13. Migrarunt insuper ad superos anno 1021. die 16. Martii *S. Heribertus* Archiep. Coloniensis: anno 1022. die 27. Jan. *Theodoricus* Aurelianensis: anno 1027. die 19. Junii *Romualdus* abbas Camaldulensium institutor (1); anno 1028. *Olavus* rex Norvegiæ, & martyr anno 1029. die 10. Apr. *Fulbertus* Carnotensis Episcopus: anno 1031. *Guilelmus* abbas Divionensis mortuus die 1. Januarii: anno 1035. die 1. Junii *Simeon* monachus mon-

(1) *Grandius* male refert S. Romualdi transitum ad annum 1037.

montis Sinai, deinde Trevirensis anachoreta: anno 1038. die 15. Augusti *Stephanus I.* rex Hungariæ, cujus etiam filius *Ermericus* inter Sanctos colitur die 4. Novembris. Decessit eodem anno 1038. die 4. Maji Episcopus Hildesiæ *Gothardus*: anno 1048. *Odilon* Ab. Cluniacensis Calendis Januarii: 1060. *Dominicus* eremita, dictus *Loricatus*, pridie Idus Octobris: (1). *Eduardus* rex Angliæ obiit Nonis Januarii 1067. *Robertus* abbas in Arvernia VIII. Cal. Majas, & *Maurilius* Episcopus Andegavensis Idibus Septembris. *S. Joannes Gualbertus* Florentinus Auctor monachorum Vallis Umbrosæ obiit anno 1073. die 12. Julii (2) *S. Leo* abbas Cavensis an. 1075. eadem die Julii 12. *S. Stanislaus* Episcopus Cracoviæ in Polonia ab impio rege Boleslao occisus est anno 1079. die septima Maji. *S. Anselmus* Episcopus Lucensis obiit Mantuæ anno 1086. die 18. *Martii*. *S. Canutus* rex Daniæ trucidatus est anno 1087. die 10. Julii. *Canutum* alterum, regem item, ac martyrem laudat Ven. Baronius in notis ad Martyr. Rom. VI. Idus Januarias. Adhæc Sanctorum Fasti recolunt IV. Idus Junii *Margaritam* Scotorum reginam, & V. Cal. Julias Hungariæ regem *Ladislaum*; quorum illa obiit anno 1093. die 18. Novembris, & iste anno 1095. die Julii tricesima.

CAPUT VI.

SECULI XI. DOGMATA, ET DISCIPLINA.

UBI BERENGARIUS cœpit veritatem Corporis & Sanguinis Domini in Eucharistia negare, Synodis, scriptisque refutatum fuisse, constat ex dictis: ac turpiter Novatores allucinantur, tergiversatorem potius, quam communem Ecclesiæ traditionem sectantes, maxime quod & ille in sententia non perstiterit, suamque abjuraverit hæresim. Utriusque Testamenti auctorem esse Deum, sacramento baptismatis originalem noxam deleri, bonis operibus esse incumbendum, Christum de Virgine natum,

 veram-

(1) *S. Dominicus Loricatus* Eremita Camaldulensis anno 1060. pridie idus Octobris, non ut quidam scripsere anno 1061. aut 1062. aut 1066. Vide Annales Camaldul. tom. 2. pag. 229. *S. Theobaldus* ejusdem Ordinis anno 1066. Kal. Julii.

(2) *S. Petrus Igneus* ejusdem Joannis Gualberti discipulus obiit an. 1094. juxta Brev. Flor., juxta aliquos Scriptores anno 1088.

veramque gestasse carnem, in qua subiit crucis patibulum, ac Spiritum Sanctum Patris Filiique consubstantialem Amorem, ab utroque procedere, definitum est rursus contra novos Manichæos, Græcosque fractarios. Promiscuos concubitus, fœdasque libidines damnavit Ecclesia nullam habens rugam, vel maculam, in recentioribus Nicolaitis. Sacramenta Pœnitentiæ, ac Matrimonii, Sanctorum invocationem, Purgatorium, & sepulturam Christiano ritu servandam, in quadam Synodo Atrebatensi fuisse contra hæreticum Gandulphum expresse corroborata, tradit in libro 13. *Spicilegii* Dacherius.

Diximus Cantus Ecclesiastici facilem methodum docuisse *Guidonem* Aretinum: hunc Benedictus VIII. ut clericos instrueret, Romam accersivit. Qui a Laicis Principibus accipiebant investituras, quæ fieri solebant traditione baculi, & anuli, ac præsertim qui persolventes pecuniam acquirebant Ecclesiasticorum bonorum possessionem, pluries perculsi sunt anathemate. Etiam *Paschalis II.* negavit Henrico V. conferre imperialem consecrationem, nisi prius dominium illud conferendi Ecclesiasticas dignitates ac possessiones dimitteret; quamvis tandem ærumnis pressus indulserit, ut electis regni sui Episcopis & Abbatibus liceret illi baculum anulumque præbere, præter omnem tamen violentiam ac Simoniam. Pontifices Maximi non expectato Imperatorum assensu canonice fuerunt electi: & qui fuere intrusi Imperatorum arbitrio, tanquam raptores & adulteri, Ecclesia unius sponsa execrata est, ac despexit. Latini usum Azymi, qui apud ipsos, mea quidem sententia, semper viguit, retinuerunt, frustra obloquentibus *Michaele Cerulario*, ceterisque Græcis Schismaticis. Gradus consanguinitatis canonicis sanctionibus ita sunt constituti, ut filii & filiæ fratrum & sororum in secunda generatione numerentur, nepotes in tertia, pronepotes in quarta, & sic deinceps: qui vero germanos fratres & sorores in secunda, eorum filios & filias in quarta, ac nepotes vel neptes in sexta generatione locantes, inter hos postremos licita asserebant connubia, *Incestuosi*, ut diximus cap. 2. appellati, ab *Alexandro II.* declarati sunt pro sua temeritate cælesti pœna, & gladio perpetui anathematis puniendi.

Idem *Alexander II.* statuit, ut sacro Presbyteratus ordine consecrati unam tantum singulis diebus *Missam* cele-

celebrarent, excepto die Dominicæ Nativitatis. Definitum id fuit in Synodo Romana anno 1063. ex qua depromptus est can. *Sufficit*, de Consecr. dist. 1. Olim quippe non una fuit in *Missis* agendis consuetudo. Nam fuerunt dies a Card. Bona libro 1. cap. 18. dicti *Aliturgici*, in quibus non offerebatur sacrificium altaris, cujusmodi est etiamnum *Parasceve* Paschatis, & apud Græcos Quadragesimæ tempus, quo utuntur missa *Præsanctificatorum*. Caruit item apud Romanos, & Alexandrinos liturgia dies Sabbati, & quæ modo viget in Sabbato majoris hebdomadæ, ut ex divino liquet Officio, ad insequentem spectabat noctem. Contra consuetum fuit duas celebrare *Missas* prima die Januarii, in vigilia Ascensionis Domini, in tribus diebus jejuniorum post Pentecostem, aliisque, quos prælaudatus Cardinalis Bona appellat dies *Polyliturgicos*. At de his plura tum Scriptor ille doctissimus, tum Edmundus Martene, & ceteri de Sacris Ritibus pertractantes. Nam quantum ad quotidianam attinet oblationem, commendatam invenimus a Tertulliano de Jejunio cap. 14. a Cypriano Epistola 54. ad Cornelium, a Petro Chrysologo, &c. Unius vero a quolibet Sacerdote Sacrificii eadem die offerendi, congruam affert rationem Innocentius III. cap. *Consuluisti*, de celebrat. Missarum.

MULTIPLICATÆ demum sunt Seculo XI. mirum in modum religiosæ Familiæ. Quidam a S. Joanne Gualberto institutam ajunt anno 1010. Congregationem *Vallis Umbrosæ*, cujus originem nos retulimus ad annum 997. Instituti itaque fuerunt hoc Seculo Monachi *Cavenses* in regno Neapolitano, sectantes consuetudines Cluniacensium, anno 1075. Ordo monachorum *Grandimontensium* a S. Stephano Arverno institutus in nemoribus Mureti in districtu Lemovicensi, anno 1076. sed ita denominatus a Generalibus Comitiis ad *Grandem-montem* habitis anno 1267. in eadem provincia Lemovicensi. Canonici regulares *S. Quintini* Bellovacensis, quorum origo consignatur anno 1078. *Carthusiani* auctorem habuere anno 1086. vel, ut supra diximus, anno 1084. (discrepant enim Historici) S. Brunonem, & S. Hugonem Episcopum Gratianopolitanum in Gallia Narbonensi, nomen sortiti a *Carthusia* ejusdem diœcesis eremo. Institutus anno 1095. a Gastone Viennensi in Delphinatu Equite Ordo *S. Antonii*, cu-

cujus alumni infirmis (1) inservientes in veste deferunt litteram *Tau*. Anno demum 1098. S. Robertus abbas Molismensis in Gallia Celtica, B. Albericus, & S. Stephanus, qui Molismense Cœnobium successive gubernarunt, annuentibus Hugone Archiepiscopo Lugdunensi, Valtero Cabilonensi, & Odone duce Burgundiæ, instituerunt sacrum Ordinem *Cisterciensium*.

APPENDIX

Rerum Externarum.

FRANCORUM rex *Robertus* F. Hugonis Capeti administravit rempublicam summa pietate & justitia usque ad annum 1031. Regnavit postmodum *Henricus I.* Roberti Filius usque ad annum 1060. deinde *Philippus I.* filius Henrici usque ad annum 1108. spatio scilicet annorum 48., primum ab Urbano II. ob repudiatam Bertham sacrorum usu interdictus, sed postea reconciliatus Ecclesiæ.

IN HISPANIA post Alphonsum V. anno 1028. regnum Legionis & Castillæ auspicatus est *Veremundus III.* Anno 1038. *Ferdinandus Magnus*, cui etiam cesserunt Asturiæ. Anno 1065. *Sanctius II.* Ferdinandi filius natu maximus. Anno 1072. *Alphonsus VI.* Sanctii frater minor, qui regnavit annis 37. nimirum usque ad annum 1109. Dixi regnum *Castillæ*, jam enim tria surrexerant in Hispania regna, idest, *Castillæ*, *Aragoniæ*, & *Navarræ*; & Seculo XI. in Navarra regnarunt *Sanctius*, (2) *Garzias*, ac *Sanctii* alii duo: (3) in Aragonia autem *Ramirus*, *Sanctius*, & *Petrus I.* (4)

SUB HUJUS Seculi initia, ut libros 8. de Regno Ital. tradit Sigonius, tres originem habuerunt Respublicæ, Florentinorum, Pisanorum, & Genuensium. Saracenis hoc ver-

(1) Laborantibus præsertim elephantia, & impetigine, vel potius erysipelete, quam *sacrum ignem*, seu *ignem S. Antonii* dixerunt; & de qua Virgilius in fine 3. libri Georg.

Nec longo deinde moranti
Tempore, contactos artus sacer ignis edebat;

nisi mavis hoc in loco intelligere pestilentiam.

(2) *Major* appellatus.

(3) Nimirum *Sanctius V.* & VI. ac *Petrus* filius *Sanctii V.*

(4) Ad annum usque 1036. regnavit in Anglia *Canutus*. Ad annum 1040. *Araldus*. Ad 1042. *Harde-Canutus*. Ad 1023. *Alfridus*. Ad annum 1066. *S. Eduardus*. Eodem anno *Eraldus*. Usque ad annum 1087. *Guilelmus I.* Usque ad 1135. *Henricus I.* In Polonia *Boleslaus I.* regnavit usque ad annum 1025. *Micislaus* II. ad 1035. *Casimirus* 1058. *Boleslaus* II. 1079. *Ladislaus* 1102.

vertente Seculo, quæ subjicimus, evenerunt. Anno 1005. Pisani eis eripuerunt Sardiniam, Genuenses Corsicam. Ipsi autem, anno 1007. Capuam, anno 1008. Jerosolymam, & anno 1009. Consentiam in Calabria, & Bituntum in Apulia expugnarunt. (1) At Michael Paphlago anno 1034. Saracenis, duce Marmace, eripuit Siciliam. Turcæ anno 1045. adversus Saracenos arma vertentes paullatim totum pene Orientem occuparunt. Hi quoque Mahumetis receperunt Alcoranum, & anno 1048. tota devicta Perside, cæsoque Saraceno Arvira, regem suum Tangrolipicen *Sultanum* (quod idem sonat ac *Rex regum*) primitus nominarunt. Caliphas Ægypti anno 1056. Jerosolymis Sepulcrum Redemptoris nostri claudi mandavit, inhibito Christianis ingressu. Tunetini Mahumetani anno 1074. fines ac litus Calabriæ, & Siciliæ infestarunt. Rogerius Siciliæ Comes anno 1078. Tauromenio, & anno 1091. ex universa Sicilia Saracenos fugavit. (2)

ADVERSUS Saracenos & Turcas sedente Urbano II. & hortante *Petro Eremita*, anno 1095. decretum est Bellum Sacrum, (*Cruciatam* vulgo appellant) seu expeditionem militarem, cui se addicentes cruce rubri coloris in dextero humero obsignabantur. Collectæ multitudini, & in varias copias distributæ dux & imperator anno 1096. constitutus est *Gothofredus Bullionus*, Dux Lotharingiæ. Quamvis multi perierint, non Turcarum tantum, verum etiam Græcorum insidiis; pervenerunt tamen Nicæam peditum 600. M. & equitum 100. M. Urbs illa Solimani regia, cum aliis civitatibus 41. & oppidis, plus, minus, 200. a Christianis expugnata fuit anno 1097. Fidelium 13. millia, Turcarum 200. M. vario certamine ceciderunt.

An-

(1) Hoc anno 1009. die 6. Octobris feria 5. hora una ante mediam noctem, lunam coopertam teterrimo sanguine tradunt Chronica Belgica.

(2) Poterant inter Seculi XI. calamitates commemorari incendium Papiæ anno 1014. Terræmotus ingens in Franconia, præsertim Fuldæ, anno 1013. Horribilis cometes, & pluvia sanguinis in Gallia an. 1014. Intolerabile frigus anni 1020. Rapta apud Anglos a diabolo mulier venefica cum vehementi ejulatu anno 1045. Colubrorum agmina in finibus Tornaci inter se confligantia, & consecuta inde pestilentia, & fames anno 1059. Aquarum in Italia, & in Belgio talis inundatio, ut innumera ædificia corruerint, & gallinæ, anseres, aliaque domestica animalia in sylvas confugerint, anno 1086. Erumpens fons sanguinis in Normannia, incendia, imbres, & locustarum agmina anno 1091. pestis, quæ apud Gallos, Germanosque anno 1093. desæviit: igneus draco per aerem volitans, jacula ignita, arma in cælo cruenta, monstruosi partus, pluraque id genus ostenta anni 1099.

Antiochia a nostratibus capta est anno 1098. valde Christianorum exercitu diminuto. Proximo anno 1099. Christiani obsidione cinxerunt S. civitatem Jerusalem die 5. Junii: expugnarunt autem & occuparunt die 25. Julii, feria 6. Primus omnium mœnia superavit miles, (1) quem concivem suum Pisani opinantur, secundus Gothofredus, tertius ejus frater Eustachius. Die a capta urbe octavo *Gothofredus* rex Jerosolymorum cunctorum suffragiis fuit declaratus. (2)

Quamquam plura dixi de Saracenis; alia tamen occurrunt commemoranda. Nam *Basilius* Græcorum imperator anno 1014. Bulgaris superatis, crudelissime victoriam exercuit, jubens illorum 1500. oculos erui. *Bohemi* anno 1038. eripuere Polonis Uratislaviam, & Cracoviam. *Scythæ* anno 1064. depopulati sunt Thraciam, Macedoniam, & Græciam: at a Bulgaris anno 1066. internecione deleti sunt. *Henricus IV.* anno 1068. domuit Illyricos, quos appellitant *Sclavos*. In ipsum Henricum anno 1073. arma converterunt Saxones & Thuringi, adeo, ut vix elapsus sit fuga. Anno 1081. rursus cum Rodulpho pugnavit, infausto hujus obitu ex hac pugna consequente. In Italiam venit, urbemque Romam obsedit, & occupavit anno 1083. In ipsam Romam anno 1084. armis, incendio, & rapinis sæviit *Robertus Guiscardus* dux Calabriæ: quem necessitate adactus ad expellendum Henricum vocaverat S. Gregorius VII.

Scriptoribus hujus ævi adnumeremus oportet Avicennam philosophum Arabem, ac medicum præstantissimum, qui nunquam dormivisse fertur integram noctem, ut studiis vacaret, & anno ætatis suæ 18. totam absolverat

(1) Brietius ait in muros omnium primum conscendisse *Raimbaldum Creconium* nobilem Picardum.

(2) Procumbenti ad Sepulcrum Domini Gothofredo, aureamque coronam abjicienti spinea imposita fuit. Hinc epigramma illud,

Laurea non hominem gustare, nec aurea Regem
Fas, ubi Rex Divum spinea serta tulit.

Qui ajunt *Petrum* Eremitam Ambianensem ad promóvendum bellum Sacrum ostentasse epistolam e cælo ad Christianum populum missam, id referunt ex *Dodechino* continuatore Chronici Mariani Scoti. *Voltaire*, ceterisque objicientibus, summa imprudentia susceptam expeditionem, ex qua Europa privata est incolarum suarum parte maxima, profusa immensa thesaurorum copia, extinctæ nobilissimæ familiæ, exortæ innumeræ cædes, pestilentiæ, & calamitates quammaximæ; respondemus plura Deo auctore præcipi, & fieri bona, & utilia, quorum exitus, non ex Deo, sed ex hominum improbitate permultis exitiosus est, atque infelix.

rat ἐγκυκλοπαιδείαν (1). Obiit Alçorano addictus, aut forte nullius religionis, circa annum Ch. 1050. Claruerunt præterea in historia Germanica *Lambertus Schafnaburgensis*, ex quo plura exscripsit Trithemius; inter hæreticos tamen 1. Cl. rejectus in Indice Hispanico anni 1067. atque in Historia regum Dalmatiæ & Croatiæ Auctor *anonymus*, latinitate donatus a Marco Marulo Spalatensi. Ex antiquorum medicorum libris plura collegit *Constantinus* Afer, post universum fere orbem peragratum, omnemque Chaldæorum, Persarum, Arabum, & Saracenorum comparatam sibi disciplinam, insidiis elapsus, & inter Cassinenses monachos cooptatus. *Joannes* Italus, atque, ut arbitror, Siculus tantum in philosophia excelluit, ut profectus Constantinopolim, Michaeli Psello suffectus, cum omnium admiratione Aristotelis, Platonis, Porphyrii, Jamblici, & Procli explanaverit libros: sed propugnans Pythagoricam *Metempsychosim*, transmigrationem scilicet animorum, & sacrarum imaginum cultum evertens, tanquam hæreticus damnatus est, & coactus jussu imperatoris Alexii ex ambone anathematizare undecim pravæ, quam tradiderat, doctrinæ capita (2). Tres libros de Henrici IV. contra Saxones bello condidit carmine *Auctor*, qui ne sibi conflaret invidiam, diraque arcesseret, consulto nomen suppressit suum. Fertur pro Henrico scripsisse quoque *Sigebertum*, de quo proximo Sec. cap. 4. & qui tam prosa, quam carmine plura elucubravit. Sub hujus Seculi exitum, idest, anno 1099. medici *Salernitani* versibus conscripserunt Opusculum de conservanda valetudine (3) inscriptum Roberto Normanniæ Duci, illos de fistula brachii sananda consulenti. Incipit vero idem Opus,

Anglorum regi dicit Schola tota Salerni,

quoniam Robertus designatus fuerat rex Angliæ.

DUO-

(1) ἐγκυκλοπαιδεία, quasi *circularis scientia*, ab ἐγκύκλιος, *circularis*, & a παιδεία, *disciplina*, vel *eruditio*, significat omnem fere scientiam simul compactam, & ductum quemdam multarum disciplinarum consertum.

(2) Rab. *MosesBem-Maimon*, ab initialibus litteris appellatus *Rambam*, præcellens fuit in omni Hebræorum litteratura, in jure, in medicina, in mathesi; natus Cordubæ anno communioris computi Hebræorum 4861., Æræ Christianæ 1130. laudatus a Rabbinis *Abraham Zachut*, & *Isaac*, necnon a *Joanne Buxtorfio*, quem vide in Præfat. ad Opus Maimonidæ inscriptum, *Doctor Perplexorum*.

(3) Libri titulus pervulgatus, *Schola Salernitana*. Auctor vere unus *Joannes* Mediolanensis, qui omnium Medicorum nomine scripsit, sicut opus inscriptum *Collegium Bononiense*, unius Ulyssis Aldrovandi fœtura est.

DUODECIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Pontifices Maximi Recensentur.

Itaque Paschalis II. an. 1118. mortem oppetiit: post quem XVI. sederunt in Petri Cathedra Romani Pontifices, nempe *Gelasius II. Callistus II. Honorius II. Innocentius II. Cælestinus II. Lucius II. Eugenius III. Anastasius IV. Hadrianus IV. Alexander III. Lucius III. Urbanus III. Gregorius VIII. Clemens III. Cælestinus III.* & *Innocentius III.*

CLXI. Gelasius II. antea Joannes Cajetanus electus est, repugnante licet imperatore Henrico V. Is ergo inaugurari Pontificem jussit Mauritium Episcopum Bracarensem, ei Gregorii VIII. nomine imposito. At Gelasius damnatis in Synodo Capuana Mauritio, & Henrico, in Gallias secessit, obiitque pleuritide in monasterio Cluniacensi IV. Cal. Februarias anno 1119.

CLXII. Suffectus ei est Guido Burgundus Archiepiscopus Viennensis, electus Cluniaci suadente Conone Episcopo Prænestino, appellatus *Callistus II.* Qui rursus Henrico, & Mauritio damnatis, & in Synodo Œcumenica Lateranensi compositis circa Investituras dissidiis, ad finem vergente *6.* anno Pontificatus sui, anno scilicet 1124. Idibus Decembris excessit e vivis.

CLXIII. Post Callistum sedit *Honorius II.* Bononiensis, (1) antea Lambertus Ostiensis Episcopus, qui Henrico V. sine prole defuncto, per Apostolicæ Sedis Legatos dedit operam, ut imperator eligeretur Lotharius Dux Saxo-

(1) *Bononiensis* vulgo dicitur, & loco natus obscuro: at Platina Imolensem facit. Inter Bononiam vero, Imolamque, est oppidum nunc fere dirutum, vulgo *Fignagnano*. Fertur hinc Lambertum, seu Honorium II. prodiisse, & annuo Jubilæi privilegio sacram ejusdem oppidi, patriæque suæ Ædem locupletasse.

Saxonum, & Conradum Franconiæ, ac Fridericum Sveviæ Duces filios Agnetis sororis Henrici, armis insectantes Lotharium, ut avunculi potirentur imperio, communione privavit, deposito quoque Anselmo Archiepiscopo Mediolanensi, a quo Conradus Modoetiæ acceperat Italici regni coronam. Obiit vero morte Honorius sexto anno Pontificatus, Æ. Ch. 1130. XVI. Calendas Martii.

CLXIV. Electus deinde est, licet invitus, *Innocentius II.* antea Gregorius Card. S. Angeli: sed eadem die intrusus est factione seditiosa Petrus Leonis, nomine Anacleti II. usurpato, Roma Innocentius cedens ad Ludovicum VI. Galliarum regem, deinde ad Lotharium, a quo Romam deductus est, & restitutus, perrexit summo ubique exceptus honore. Discedente autem ex urbe Lothario imperii corona decorato, Innocentius nondum extincta Anacleti factione Pisas advenit, ibidem commoratus usque ad obitum Anacleti (1). Verum huic seditiosi substituerunt pseudopontificem alterum, quem appellarunt Victorem IV. Hic post tres menses dejectus est: ac Innocentius celebrata Synodo II. Lateranensi Œcumenica, rebusque aliis præclare, & magnifice gestis, anno 1143. humanis exemptus est rebus die 24. Septembris. (2)

CLXV. Administravit deinde Ecclesiam quinque dumtaxat mensibus, paucisque diebus *Cælestinus II.* Hetruscus, vita functus anno 1144. die 9. Martii. Ab hoc Pontifice incipiunt vaticinationes, quæ tribuuntur S. Malachiæ Archiepiscopo Hiberno: quarum prima est, *Ex castro Tiberis*. Nam Cælestinus erat Tiphernas e castro S. Felicitatis ad Tiberim, vulgo e Civitate Castellana. Ingeniose Pontificibus ante Benedictum XIII. eadem vaticinia fuerunt aptata. Huic, & sequentibus Clementi XII. & Benedicto XIV. nescio quo jure conveniant. Vaticinatio de primo est illa. *Miles in bello*: de altero, *Columna excelsa*, de tertio, *Animal rurale*. Proxime futurus prænunciatus est eo symbolo, *Rosa Umbriæ*. Post hunc ad extremum usque Judicium supersunt duntaxat XVIII. Sed nemo credat vaticinationes istas esse S. Malachiæ, atque interpretamenta aliud esse præter, alicujus luxuriantis ingenii commentationes, aut alicui mortalium

talium

(1) Hujus rei causa S. Bernardus ad Pisanos scribens urbem illorum summopere commendavit.

(2) De Innocentio II. in Concilio Remensi anno 1131. sequenti capite laudando, ait S. Bernardus: *Plusquam Moyses hic, &c.*

talium momenta innotescere, *quæ Pater posuit in sua potestate*, ut inquit Dominus Act. 1. 6.

CLXVI. Sequutus est *Lucius II.* antea Gerardus Caccianemicus Bononiensis, extinctus post mensem II. ictu lapidis anno 1145. V. Cal. Martias.

CLXVII. Sedit postea ultra annos 8. *Eugenius III.* discipulus S. Bernardi, Abbas S. Anastasii Ordinis Cisterciensis, (1) qui non sine sanctitatis fama obiit Tibure in Latio. Viget apud Pisanos traditio Eugenii Patriam fuisse Montemmagnum sexto a Pisis lapide.

CLXVIII. Extincto Eugenio anno 1153. Nonis Julii successit *Anastasius IV.* Romanus, antea Conradus, & Episcopus Sabinensis, sublatus e vivis anno proximo 1154. die 2. Decembris.

CLXIX. Anastasio IV. successor datus est *Hadrianus IV.* natione Anglus, cui Nicolai nomen erat. Romanos Senatores conantes sibi pristinam vindicare libertatem ad officium redegit; multaque passus a Federico imperatore, quem decoraverat imperii corona, ob Guilelmum Siciliæ regem, decessit Anagniæ Cal. Septembris anno 1159.

CLXX. Rexit deinde Ecclesiam 22. annis *Alexander III.* Senensis, appellatus antea Rolandus Paperonus. Diuturnum Schisma invicta patientia compescuit, & quatuor Pseudopontifices, *Victorem V. Paschalem III. Callistum III.* & *Innocentium III.* temere se nominantes, perculsit anathemate: atque omnes, teste Pandulpho Pisano, miserrime perierunt. Patrocinatus est Thomæ Archiepiscopo Cantuariensi, quem etiam Sanctis adscripsit: Venetis

(1) Antea vocabatur Bernardus Pisanus. Mirabatur S. Bernardus hunc Pontificem fuisse a S. R. E. Cardinalibus electum. Vide Papirium lib 5. pagina 201. Ornatum ab Eugenio III. templum Virginis in Exquiliis constat ex verbis, quæ legebantur in vestibulo,

Tertius Eugenius Romanus Papa benignus
Obtulit hoc munus, Virgo Maria, tibi.

In Prophetia Malachiæ Eugenius III. prænuntiatus eo symbolo, *Ex magnitudine montis*, ob patriam *Montem magnum*. Anno 1148. Eugenius in Etruria versabatur: eodem quippe anno XI. Kal. Decembris, templum oppidi S. Geminiani, assistentibus pluribus Cardinalibus solemniter consecravit. Proximo anno 1149. Pisis ædem S. Pauli ad Arni ripam dedicavit, ut constat ex asservato illic lapide. Etsi dicitur a S. Bernardo *rusticanus*, *pannosus homuncio*, & evectus *a securi*, *ab ascia*, *a ligone*; parentes tamen habuit nobilis prosapiæ Bernardum Paganelli & Mariam Cajetanam. Fuerat majoris templi Vicedominus, deinde monachus Camaldulensis, & Abbas monasterii S. Zenonis, postea Cisterciensis, S. Bernardi discipulus, & Abbas monasterii SS. Vincentii & Anastasii Romæ ad Aquas Salvias.

netis plura largitus est privilegia: Lateranense Concilium III. Œcumenicum XI. celebravit; ac Federicum imperatorem ad pedes suos provolutum & veniam petentem elevans cum lacrymis excepit osculo, ut veritati, & hujus Pontificis mansuetudini contraria tradant, qui ajunt hunc pede imperatoris pressisse caput, eique insultasse verbis ex psalmo 90. petitis, *Super aspidem*, *& basiliscum ambulabis*, & *conculcabis leonem*, & *draconem*. Obiit Alexander III. Tiphernii, III. Cal. Sept. anno 1181. (1)

CLXXI. Deinde Romanam Ecclesiam rexit Lucius III. antea Humbaldus Allucingolus Lucensis, qui decessorum exemplo civili seditione exagitatus adiit Veronam, ubi anno quinto sui muneris inchoato persolvit naturæ debitum anno 1185. VIII. Cal. Decembris.

CLXXII. Non absolvit in Episcopatu Romano biennium successor Lucii *Urbanus III.* antea Lambertus Cribellus Archiepiscopus Mediolanensis. Etenim Venetias migraturus ad classem adversus Turcas comparandam, Ferrariæ tristi accepto nuncio de expugnatis a Saladino Jerosolymis, conceptoque ex mœrore animi morbo, anno 1187. XIV. Cal. Nov. occubuit.

CLXXIII. At brevior fuit Pontificatus *Gregorii VIII.* antea Alberti de Mora Beneventani, qui Ferrariæ inauguratus, adveniens Pisas hujus urbis cives cum Genuensibus conciliaturus, ibi intempestivo confectus est morbo, anno ipso 1187. die a sui electione 57. & 17. Decembris.

CLXXIV.

(1) Mendacium esse, quod aliqui narrant, Alexandrum Venetiis anno 1177. in vestibulo S. Marci superba tyrannide, & pede super caput ejus imposito, Federico insultasse, demonstrat Ven. Baronius ad prædictum annum numer. 86. Sane Federicum I. humanissime receptum ab Alexandro constat ex Romoaldo Archiepiscopo Salernitano, qui præsens adfuit, ex Chronico Andreæ Danduli, & ex Epistolis ipsius Alexandri III. Vide Sandinum pag. 384. Oppositum tradunt Georgius Luckfeld de Rerum German. Scriptoribus pag. 175. Christ. Matthiæ pag. 939. Gaspar Hedion. lib. 10. Hist. Eccl. cap. 8. Funcius lib. 4. Chron. Ajunt nonnulli spectatorem fuisse hujus facti Theodorum Marchionem Misniæ, qui ad erigendum Imperatorem accurrerit. Mirum fabulæ fidem adhibuisse pag. 205.2. Papirium Massonum! De Guilelmo Cave in Seculo Valdensi, aliisque Protestantibus eamdem adstruentibus nil dicam aliud, nisi unius Theodori incerto testimonio illorum narrationem inniti, nostram vero notis, integerrimis, & ocularibus testibus. Iniqua & illa de Alexandro III. Friderici expostulatio apud Christ. Matthiæ Præcit.

Ecce paterna fides, & magni Præsulis alma
Integritas, humilisque Petri vestigia sectans.
Jam non ferre crucem Domini, sed tradere regna
Gaudet, & Augustus mavult, quam Petrus haberi.

Plura ibidem leguntur hujus furfuris.

CLXXIV. Vix tres Apostolici regiminis expleverat annos *Clemens III.* antea Paulinus Scholarius Episcopus Prænestinus, post obitum Gregorii electus Pisis; quando seditione Romanorum civium composita, e vivis excessit IV. Calend. Apriles anno 1191.

CLXXV. Etsi Hyacinthus Ursinus, dum renunciatus est Pontifex, assumpto nomine *Cælestini III.* ageret annum ætatis suæ 85. superstes fuit tamen annis fere septem, & de Christiana republica optime meritus fatis cessit anno 1198. VI. Idus Januarias.

CLXXVI. Christianam exeunte Seculo XII. moderabatur rempublicam *Innocentius III.* antea Lotharius Comitis Signiæ Filius, electus statim ac Cælestinus reconditus fuit tumulo. Fuit in utroque Jure doctissimus, potestatis, ac ditionis Pontificiæ vindex acerrimus, Quæsitorum Fidei adversus Albigenses primus auctor, & pacis, atque incrementi religionis studiosissimus. Celebratum ab illo IV. Lateranense Concilium, Œcumenicum XII. Istud vero, & Innocentii obitus, qui contigit anno 1216. die 16. Julii, ad Seculum spectant Decimumtertium.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Superiori Seculo dictum est recuperatam fuisse a Christianis civitatem Sanctam Jerusalem. Series itaque Patriarcharum ejusdem civitatis est iterum assumenda. Eodem anno 1099. captæ urbis electus est *Daibertus* Pisanus, Apostolicæ Sedis Legatus, a Balduino depositus anno 1103. Deinde sederunt Seculo XII. *Ebremarus*, *Gobelinus*, *Arnulphus*, *Germundus*, *Stephanus*, *Vuillelmus*, *Fulcherius*, *Almaricus*, *Heraclius*, *Albertus* Eremita, & *Monachus*, (1) qui decessit anno 1204. Antiochiæ vero, quam Christiani expugnarunt anno 1098. primus sedit usque ad annum 1136. *Bernardus* natione Gallus: postea vero *Rodulphus*, *Aimericus*, & *Rodulphus II.* qui ex hac vita migravit anno 1220.

CA-

(1) Proprium nomen. Ortus fuerat in diœcesi Florentina.

CAPUT II.

Synodorum Seculi XII. Elenchus.

ROMÆ plura hoc Seculo celebrata fuere Concilia, eaque præsertim ad abolendum jus a principibus laicis usurpatum conferendi Ecclesiastica beneficia, sive, ut ajunt, investituras, tot schismatum, anathematum, bellorumque originem. Nam eam ob rem superstite adhuc Paschali II. anno 1102. & rursus anno 1104. 1110. 1112. & 1116. quinque celebrata fuere *Lateranensia Concilia*: quorum primo Henricus IV. rursus sacrorum usu fuit interdictus: altero eadem pœna mulctati regii Consiliarii, aliique in Anglia investituras exequentes: in tertio item vindicantes sibi Ecclesiasticorum bonorum dispositionem, simulque diripientes res naufragorum diris devoti fuere: in quarto jus dandi investituras, quod per vim Henricus V. extorserat, revocatum est, promulgato in eumdem imperatorem anathemate; & in quinto proscriptis item investituris præcedentis Concilii acta confirmata fuerunt. Lateranensibus hisce Synodis definitione ac sententia concordes fuere, *Jerosolymitana* anno 1111. celebrata præside Conone Apostolicæ Sedis Legato; *Ansana* anno 1112. collecta ab Archiepiscopo Lugdunensi Joanne: *Bellovacensis* anno 1114. in Archiepiscopatu Remensi sub prælaudato Conone: *Capuana*, & *Coloniensis* anno 1118. & *Remensis* anno 1119. In his vero postremis una cum Henrico V. damnatus est Mauritius cognomento Burdinus, sive Antipapa Gregorius VIII. de quo præced. capite n. 161.

MAGNA de *Investituris* controversia componi cœpit anno 1122. in Concilio Constantiensi adstantibus Legatis Callisti II. atque concordia firmata est, Henrico eique adhærentibus ab omni censura absolutis, in Concilio *Lateranensi VI.* & Generali IX. proximo anno 1123. Præfuit Synodo idem Callistus, & interfuerunt Episcopi 300. In Pandulphi Pisani scriptis *nongenti* mendose leguntur. Restituit in his duobus Synodis Henricus Catholicæ Ecclesiæ omnes investituras, quæ per baculum & anulum fieri consueverant, omnemque liberam Ecclesiasticarum dignitatum electionem & consecrationem: & Callistus concessit imperatori, ut electiones Episcoporum & Abbatum regni

Teutonici fierent eo præsente, absque simonia & violentia; & Electi ab eodem imperatore reciperent *regalia*, idest Feuda per sceptrum, vel signum externum.

PSEUDO-PONTIFICES sequentibus Synodis depositi & damnati fuerunt: Gregorius VIII. anno 1117. in Concilio *Beneventano*, & in Generali Lateranensi nuper laudato. Petrus Leonis, seu Anacletus II. anno 1130. in Concilio *Aniciensi* ad ripam Ligeris: anno 1131. in *Remensi*, cui adsuit Innocentius II. & regi Francorum Ludovico regalem imposuit coronam: anno 1132. in *Placentino*; & anno 1134. in Concilio *Pisano*; in quo etiam depositus fuit Alexander Leodiensis Episcopus Simoniacus, Victor III. Antipapa, & Fridericus imperator, a quo fuerat intrusus, excommunicationis pœnam subierunt in Synodo Papiensi anno 1160. & *Lateranensi VIII*. anno 1168. In Veneta anno 1177. in qua Alexander III. & Federicus imperator reconciliati fuerunt, Paschalis III. dejectus est.

HÆRETICOS proscripsere, quæ sequuntur, Concilia: *Florentinum* anno 1105. vanitatis errorisque redarguit illius urbis Episcopum Fluentium effutientem natum jam esse Antichristum, & mundi interitum imminere: Concilium *Lateranense VII.* & *X.* Generale anno 1139. rescissis Actis pseudopontificis Anacleti II. condemnavit hæresim Arnaldi Brixiensis, Petri de Bruis, atque his adhærentium. Præfuit Concilio Innocentius II. & interfuerunt Archiepiscopi & Episcopi mille. Damnatæ in hoc etiam Concilio hæresis Simoniaca, Investituræ, & Nicolaitarum turpitudines; indictumque anathema iis, qui in clericum, aut monachum violentas manus injiciunt. In Senonensi anno 1140. damnata sunt Petri Abaelardi nefaria dogmata; atque in *Jerosolymitano* 1142. proscripti Armeniorum errores. Bogomilos damnavit anno 1143. *Constantinopolitanum* Concilium collectum a Michaele Oxita Patriarcha, & in *Parisiensi* anno 1147. reprobati fuerunt errores, de quibus accusabatur Gilbertus Porretanus Episcopus Pictavensis. Anno demum 1179. in Concilio *Lateranensi IX.* & Œcumenico XI. sub Alexandro III. statutis iis, quæ ad Ecclesiasticam attinent disciplinam, ab Episcopis tercentis damnati sunt Valdenses, & Albigenses hæretici.

E RELIQUIS Synodis notandæ sunt, *Parisiensis* anno 1105. qua Philippus rex, & Bertrada, ob incestas nuptias excommunicati, præstito juramento omnimodæ separationis, impetrarunt absolutionem; *Moguntina* anno

1105.

1105. in qua deposito Henrico IV. hujus Filius evectus est ad imperium: *Tarsensis* in Cilicia, in qua anno 1177. Græci Armeniique Eutychianam damnarunt pariter hæresim, & ad communionem redierunt: *Abrincatensis* in finibus Normanniæ, ac Britanniæ, quæ a cæde S. Thomæ Cantuariensi anno 1172. absolvit Henricum II. regem Angliæ; & *Divionensis* in Burgundia, in qua anno 1199. damnatæ fuerunt illicitæ nuptiæ Philippi Francorum regis, qui ducta altera uxore Ingeburgem legitimam conjugem repudiaverat. (1)

CAPUT III.

Hæreses Seculi duodecimi.

Sequitur, ut hæreses describamus. Harum Auctores fuere *Tanchelinus*, *Petrus de Bruis*, *Henricus* Tolosanus, *Petrus Abaelardus*, *Constantinus Chrysomalus*, *Bogomilus*, *Arnaldus* Brixiensis, *Gilbertus Porretanus*, *Joachimus Abbas*, & *Petrus Waldo*. De Tanchelino perditissimo homine, tam deliro, ut se Dei filium esse jactaret, ac tam impuro, ut virgines in conspectu parentum, nuptasque coram viris dixerit comprimendas, nil afferendum est aliud, quam illum Antuerpiam claram Brabantiæ Urbem, & emporium toto orbe celeberrimum corrupisse, sed opportune extinctam pestilentissimam contagionem opera S. Norberti, de quo capite proximo.

Petrus de Bruis, & *Henricus* ejus discipulus circa annum 1140. errores spargebant suos. Nam ad illorum evertendam hæresim Eugenius III. anno 1147. Tolosam misit Albericum Episcopum Ostiensem. Hi vetus Testamentum rejiciebant, baptismum ante usum rationis administratum improbabant, adhærebant Iconoclastis, crucesque frangebant, sacras demoliebantur ædes, psalmodiam, precesque ore prolatas irridebant, Sacrificium Missæ, & Sacerdotum abjiciebant consecrationem. Petrus Anatiliæ, sive ad Fanum S. Ægidii crematus est.

 Hen-

(1) Jure meritoque prætermisimus Pseudo-concilium Moguntinum anni 1085. in quo statutum fuit obedientiam præstandam esse Antipapæ Guiberto; exauctoratus fuit S. Gregorius VII., & depositi quindecim Episcopi eidem Gregorio adhærentes. Agunt de hoc Concilio Conradus Uspergensis, & Sigebertus in Chronicis; plura autem Leo Hostiensis lib 5. cap. 70.

Henricus prædicto anno 1147. fuit conjectus in carcerem, ubi decessit.

MEMORAVIMUS superiori Seculo *Bogomilos*, quamdam sectam Manichæorum, horumque ducem Historici ajunt fuisse Basilium medicum, cum suis igni traditum jubente Alexio Comneno. Verum fuit quoque *Bogomilus* monachus, damnatus, ut superiori cap. diximus, anno 1143. in Synodo C. P. cujus meminere perpauci. Ad Manichæorum dogmata addebat dæmones habitare in corporibus defunctorum, quos proinde relinquebat insepultos, effodiendo, & projiciendo extra Ecclesias ossa cineresque fidelium. Fas esse autumabat tondere in monachos etiam copulatos conjugio, & invitos quidem, ac reluctantes, nec verebatur Deo, quem nos colimus, maledicere. Fuit per id temporis *Constantinus Chrysomalus*, duas in homine commentus animas, baptisma parvulorum irridens, exhibendum principibus honorem, ac si diabolo conferretur, execrans, atque id genus ineptiarum nugarumque plenissimus.

PETRUS ABAELARDUS ortus in oppido Palatii diœcesis Nannetensis, post consuetudinem cum Heloisia, ex qua filium suscepit, & cujus causa a feminæ consanguineis amputata fuerunt illi virilia (1), S. Dionysii monachus Parisiis effectus, nimis argute de divina Trinitate disputando, aliaque Theologiæ capita pertractando, non evitavit supinos errores, dogmatizans Deum esse prorsus inaspectabilem beatis, castum Dei timorem non futurum in cælis, nullum dari ignorantiæ peccatum, atque his consimiles errores alios: quos tamen morti proximus dicitur retractasse; immo in Senonensi Concilio anno 1140. S. Bernardo erroris capitula designanti, & asserenti Abaelardum loquentem de Trinitate sapere cum Ario, agentem de gratia sentire cum Pelagio, & de Christi persona scribentem adhærere Nestorio, ipse Abaelardus ad Sedem Apostolicam provocavit, ad quam accessurus præpedi-

(1) Exsectus est *Abaelardus* procurante Fulberto Canonico Parisiensi cui Heloisia neptis erat. Hæc ad preces Episcopi Trecensis præfecta fuit insigni virginum monasterio. S. Bernardi de Abaleardo judicium confirmatur Innocentii II. epistola ad Episcopos Galliarum asservata Lutetiæ Parisiorum ad S. Victoris cœnobium. In ea etenim hæc habentur: *Dolemus quod in Petri Abaelardi perniciosa doctrina Arii, Manichæi, Nestorii, Eutychiani & Dioscori hæreses pullulare cœperunt; unde universa ipsius Petri perversa dogmata cum suo auctore damnamus, &c.*

peditus eſt ægritudine, obiitque anno 1142. apud monachos Cluniacenſes, a Petro Venerabili cohoneſtatus amplo, ſplendidoque Epitaphio (1).

Arnaldus e Brixia contendebat omnia bona temporalia eſſe laicorum, & injuſtiſſime a Clericis detineri, nec ſalutem conſequi poſſe Epiſcopos regalia, & monachos poſſeſſiones habentes: quod poſtea Marſilius Patavinus, Joannes de Iamduno ICC. Waldenſes, Huſſitæ, & alii hæretici propugnarunt. Arnaldus vero Roma expulſus ſub Hadriano IV. captus eſt in finibus Hetruriæ,

Appenſuſque cruci, flammaque cremante ſolutus,

ut lib. 3. de Geſtis Federici inquit Gunterus.

Gilbertus *Porretanus*, cum Deum a Deitate, & relationes divinas ab eſſentia diſtingui affirmaſſet, iſtorum articulorum damnationi factæ anno 1147. in Synodo Pariſienſi, & ſequenti anno in Remenſi præſente Eugenio III. ſponte libenterque ſubſcripſit, Pictavenſi Eccleſiæ ob hanc laudabilem demiſſionem honorifice reſtitutus. Etiam Joachimus abbas Calaber de Trinitate non recte ſenſit; negavit enim divinas perſonas eſſe revera unum, & idem cum divina natura; ſed poſt ejus obitum, cui proximus ſcripta ſua judicio Sedis Apoſtolicæ ſubjecit, vetuit Honorius III. Innocentii III. ſucceſſor, ne hæreſis nota infametur.

Waldensium Secta erupit anno 1160. cum *Petrus Waldus* Lugdunenſis, ſociorum ſuorum uno repentina morte ſublato, perterritus ceteros ad Evangelicam paupertatem ſectandam hortatione exemploque perduxit. Hinc Waldenſes appellati etiam ſunt Pauperes de Lugduno, Cathari, ſeu Puritani, in Sabaudiæ autem & Pedemontii vallibus *les Barbets*. His conjuncti ſunt Albigenſes, nomen ſortiti ab Alba Helviorum, ſeu Albiga Galliæ urbe, in qua frequentiſſimi inſederunt. (2) Non divitiarum contemptus, ſed hæreſeon portenta, in Waldenſibus, & Albigenſibus reprehenduntur. Etenim Eccleſiam Romanam a Silveſtri temporibus defeciſſe, ac modo eſſe vitiorum omnium ſentinam, jejunia, ritus, indulgentias, obedientiam, Eccleſiaſticis Prælatis exhibendam, juramentum res eſſe

 inu-

(1) Epitaphium Petri Abaelardi, ut habetur apud Caveum in Seculo Valdenſi, ita clauditur,

Eſt ſatis in tumulo, Petrus hic jacet Abailardus,
Cui ſoli patuit ſcibile quidquid erat.

Ibidem obiiſſe dicitur XI. Kalendas Majas.

(2) De his rurſus proximo Seculo XIII.

inutiles, & interdictas, nullum dari Sacramentum præter Baptismum, & Eucharistiam, hanc etiam a laicis confici sola recitatione orationis Dominicæ, & Sacerdotes in grave peccatum lapsos consecrandi amittere potestatem, sunt dogmata Waldensibus & Albigensibus communia. Fleurius ad annum 1184. scribit Waldenses initio errasse in eo duntaxat, quod paupertatem desidem, & fanaticam profitebantur, spernebantque Ecclesiasticam potestatem. At paullatim excrescere errorum monstra, & facile improbos convenire, experimento compertum est. *Sabatatos*, & *insabatatos* quidam dixere, non quod in Sabbato judaizarent, ut commenti sunt aliqui; sed quod ob nimiam paupertatem calceos deferrent ligneos, quos Galli vocant *Sabots*.

In prælaudato Concilio Remensi anno 1147. dementiæ potius, quam hæresis laborare malitia visus est *Eudon* quidam, Gallice *Eon*: qui sæpe in Ecclesia audiens clausulam illam Exorcismorum, *Per eum, qui judicaturus est vivos & mortuos*, se futurum esse universorum judicem prædicabat: & quod nemo satis mirabitur, tam insana, & absurda venditans, magnam Vasconiæ atque Armoricæ, sive Britanniæ minoris partem corruperat. Quidam denique Seculo XII. ostentantes vitæ integritatem, omniaque exercentes exterioris pietatis officia, & se *Apostolicos* nominantes, abhorebant a nuptiis, & nihilominus mulieribus turpi concubitu frequentissime miscebantur; quamobrem illos exagitat ac perstringit S. Bernardus sermone 66. in Cantica. Atque de hæresibus hactenus (1).

CA-

(1) Erupit Seculo XII. nova hæresis *Catharorum*, longe ab ea diversa, quæ emersit Seculo III., aliter vocata Novatianorum. Horum Catharorum meminit ad annum 1163. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ubi refutatos ait ab Ecberto Abbate S. Florini, & a S. Hildegarde. Dicitur ab Ughello in Archiepiscopis Mediolanensibus ab an. 1173. Galdinum redivivæ Catharorum hæresi bellum indixisse. At *Catharorum* nomen iis omnibus, qui se puros, probosque Christianos jactarunt, commune est. Hi Cathari, ut apud D. Acherium tom. 1. Spicilegii refert *Bonacursus*, qui Mediolani fuerat illorum magister, dogmatizabant, diabolum divisisse elementa, creasse hominem de limo terræ, vi in illum intrusisse angelum lucis, concubuisse cum Eva, & genuisse Caim, ex hujus sanguine procreatos fuisse canes, omnia fere, quæ in Veteri Testamento narrantur, diabolo auctore evenisse. Addebant ad hæc, aliaque veterum Manichæorum deliramenta, crucis signum esse characterem bestiæ, Silvestrum fuisse Antichristum, defecisse ab illius ætate Ecclesiam. Negabant Christum ea, quæ de ipso narrantur, fecisse, nisi apparenter, ejusque cum Arianis impugnabant divinitatem. Omnes manducantes carnem animalium, ova, caseumque damnari asserebant. Hi *Cathari* videntur esse progenitores *Albigensium*, de quibus proximo Seculo XIII. & paullo supra in *Waldensibus*.

CAPUT IV.

Scriptores Ecclesiastici Seculi duodecimi.

CCXL. circiter enumerat Seculum, in quo versamur, Scriptores. Digni sunt, quorum recolatur memoria, saltem XXIII. tribus additis lectissimis Feminis, quamvis nec ceteri flocci habendi sint, ac spernendi.

Horum itaque primus est *Leo Marsicanus* a patria Lutaniæ urbe ita appellatus, monachus Cassinensis, & S. R. E. Cardinalis; qui monasterii sui Chronicon edidit, obiitque post annum 1115. Secernendus est autem ab alio *Leone* Cassinensi item monacho & Cardinali, a quo editum fuit Epistolarum PP. RR. Regestum. Sequitur *Sigebertus* monachus Gemblacensis (1), præclari in Belgio, seu finibus Brabantiæ cœnobii, scriptor Chronici ab anno 381. ad annum 1112. libri de Scriptoribus Ecclesiasticis, & alterius de Gestis Abbatum Gemblacensium. E vivis sublatus est anno 1113. Tertium locum damus *Ruperto Abbati Tuitiensi* ad ulteriorem Rheni ripam, & e regione Coloniæ Agrippinæ: quem conscriptis in utrumque Testamentum Commentariis plurimis, de divinis Officiis, dialogis Asceticis, aliisque libris multiplicis argumenti, rapuit inexorabile fatum anno 1135.

Quarto laudandus mihi foret, si facundia, ac tempus adesset, *S. Bernardus*, ortus anno 1091. in Gallia Celtica, seu Burgundia, non procul a Divione, amplexus cum adolescentibus aliis supra 30. institutum Cisterciense. Innocentii II., ad cujus obedientiam anno 1135. perduxit S. Guilelmum ducem Aquitaniæ, contra Anacletum invicte partes tutatus, Petri Abaelardi, Gilberti Porretani, Petrobruisianorum, & Apostolicorum strenuus impugnator; sermonum, Epistolarum, variorum Tractatuum, moralium institutionum, hymnorum quoque, Odarumque, quibus universam ferme sacram eruditionem complectitur, auctor egregius, atque a styli fluiditate & dulcedine dictus *Mellifluus*. Migravit ad superos anno 1153. post erecta Ordinis sui monasteria 160.

(1) Sigebertus Henrico IV. adversus Romanos Pontifices S. Gregorium VII. & Paschalem II. dicitur adhæsisse. Scripsit & Chronicum Otho Frisingensis, cujus urbis pars amplior igne conflagravit octavo post obitum Chronographi mense anno 1159. Honorius itidem Augustodunensis Chronicum usque ad annum 1138. perduxit; ejusque hoc eodem capite Ecclesiastica Scripta recensemus.

Occurrunt modo duo Græci, *Euthymius Zigabenus* monachus C. P. & *Nicetas Byzantinus*, quorum unus edidit Commentaria in Sacros libros, & Panopliam adversus hæreses; alter tractatum Apologeticum pro Synodo Chalcedonensi. Floruit autem uterque circa annum 1120. Qua ætate Græco item annales, epistolas, variosque tractatus conscripsit *Michael Glycas* natione Siculus.

Tres ordine servato sequuntur inter Latinos percelebres, *Hugo de S. Victore*, *Honorius Augustodunensis*, & *Petrus Mauricius* cognomento *Venerabilis*. Atque *Hugo*, quem alii dixere Saxonem, alii Belgam, & Iprensem, Canonicus Ord. S. P. Augustini, & ipsius *Augustini lingua* vocatus, adnotationibus in Sacros libros, sententiarum summa, institutionibus religiosæ vitæ, librisque compluribus Theologicis, & philosophicis, & liturgicis præclarissimus, obiit florida adhuc ætate anno 1140. *Honorius* dictus Solitarius eodem tempore floruit, scripsitque *Gemmam* animæ, de officio & ceremoniis Missæ, de Luminaribus Ecclesiæ, idest, Scriptoribus virisque illustribus, de Romanis Pontificibus, Synopsim mundi, ac de Prædestinatione & libero arbitrio: & Petrus *Venerabilis* appellatus ob morum honestatem, abbas Cluniacensis, contra Judæorum pervicaciam, adversus Saracenos, hæreticosque, & in statutis Cluniacensibus, in Rithmis hymnisque studium impendit, e vita excedens anno 1156.

Singulari commemoratione recolendus est *S. Norbertus* Præmonstratensium Parens, & Archiepiscopus Magdeburgensis, quem diximus oppugnasse Antuerpiæ hæresiarcham impurissimum Tanchelinum, quod contigit circa annum 1126. quamvis unum tantum Sermonem Norberti exhortatorium ad Fratres exhibeat nobis vicesimum primum Bibliothecæ Patrum volumen.

Recensendi nunc *Gratianus*, *Petrus Lombardus*, *Joannes Sarisburiensis*, & *Hugo Etherianus*; Primus patria Clusinas, sed monachus cœnobii S. Felicis Bononiæ, scripsit Collectionem Canonum, sive *Decretum* in partes tres distributum. Complectitur pars una dist. 101. altera causas 36. quarum singulæ varias continent quæstiones; & pars tertia agit de Consecratione distinctionibus 5. Approbavit Gratiani Decretum anno 1151. Eugenius III. atque jussit, ut publice in Academiis legeretur. *Petrus* Lombardus patria Novariensis, & Parisiensis Archiepiscopus, a quatuor sententiarum libris, in quos tot commen-

mentaria ediderunt Doctores Scholastici, vulgo appellatus *Magister Sententiarum*, scripsit quoque Glossas Psalmorum, & Epistolarum, ut inquit illius Epitaphium. Emortualis ei annus 1164. (1) *Joannes* Sarisberiæ in Anglia ortus, de nugis Philosophorum, de omni re philologica, de Epistolis S. Pauli, de rebus gestis SS. Thomæ, & Anselmi Cantuariensium, ac supra 200. epistolas scripsit erudite, eleganterque: addidit venustum Poema inscriptum *Eutheticon*; obiitque mortem anno 1182. *Hugo* antem *Etherianus* Etruscus labente Seculo Constantinopoli, ubi plurima Manuelis Imp. gratia fruebatur, ad Alexandrum III. scripsit contra errores Græcorum, & pertractavit quoque erudite de regressu animarum.

S. Thomas nuperrime laudatus, & coronatus martyrio anno 1170. scripsit Epistolarum libros 6. quas edi curavit noster Christianus Lupus. Secernendus est autem a *Thoma Anglo*, qui conscripsit Historiam cœnobii Elvensis, vita functus circa annum 1195.

Laudandi nunc *Richardus a S. Victore*, & Petri duo, *Blesensis*, & *Cellensis*. Richardus Scotus Canonicus Regularis permulta scripsit Ascetica, Theologica, & Exegetica, (2) obiitque Parisiis anno 1173. Petrus Blesensis Anglus soluta oratione de Sacramento Pœnitentiæ, & metro de Eucharistia, aliaque docte sollerterque conscripsit, extinctus circa annum 1200. Ac Petrus Cellensis ex monacho Carnotensis Episcopus, epistolis ac sermonibus, aliisque spectantibus ad disciplinam claustralem conscriptis, naturæ concessit anno 1187.

Complent præfixum XXIII. numerum duo Latini, quos superiori memoravimus capite, *Petrus Abaelardus*, & *Gilbertus Porretanus*, ac duo Græci, *Constantinus Manasses*, & *Theo-*

(1) Addendus *Petrus Comestor* Trecensis, auctor Historiæ Scholasticæ, Canonicus Reg. S. Victoris Paris. Obiisse aliqui scribunt an. 1160. sed revera obiit an. 1198. legitur ejus Epitaphium, quod sequitur;

Petrus eram, quem petra tegit; dictusque Comestor,
Nunc comedor vermis; docui, nunc cesso docere.
Quod sumus, iste fuit; postbac erimus quod hic est.

Item addendus *Hildebertus* creatus Archiepiscopus Turonensis ab Honorio II. *Arnulphus* Archidiaconus Sagiensis, qui scripsit de Schismate orto post decessum ejusdem Honorii. *Anselmus* Episcopus Havelbergensis, qui pertractavit de Latinorum, Græcorumque controversiis, sedente Eugenio III. &c.

(2) *Exegetica* dicimus scripta, quibus divini libri explanantur, a Græco vocabulo ἐξηγέομαι, quod idem significat, ac *interpretor*, *expono*.

Theodorus Balsamon. Constantinus Historias in compendium redegit a mundi initio usque ad annum 1181. unde illius colligitur ætas. *Theodorus* vero C. P. collectis Ecclesiasticis Constitutionibus, editisque Commentariis in Canones Apostolicos, & in Nomocanonem Photii, ad annum usque 1203. quo Latini occuparunt Constantinopolim, vitam protraxit (1). Expletum tamen numerum amplificarent, si agendum foret de singulis, bene multi, *Guibertus* Normannus, *Theodorus* Syrus, *Theodoricus* Episcopus Leodiensis, *Berengosus* Abbas, *Laurentius* Veronensis, *Guido* Carthusianus, *Eadmerus*, sive *Emundus* monachus Anglus, *Simeon* itidem Anglus, *Willelmus* monachus Malmsburiensis, *Guilelmus* Claravallensis, *Philippus* Eleemosynarius Abbas Bonæ Spei in Hannonia, *Constantinus* Hermenopolus, *Arnoldus* Carnotensis Abbas Bonævallis, *Eustachius* Thessalonicensis, *Andronicus* Comnenus Byzantinus, Joannes *Zonaras*, *Radulpus* decanus Londinensis, *Balduinus* pariter Anglus, *Stephanus* Aurelianensis, &c.

Postremo tres mihi laudandæ sunt Feminæ. Harum prima est *Anna Comnena* filia Alexii Comneni Imp. & Irenis, quæ circa annum 1148. elegantissime scripsit libros 15. historiarum ab anno 1069. usque ad annum 1118. Altera *S. Hildegardes* abbatissa monasterii S. Ruperti ad Bingiam prope Rhenum, cujus Revelationum libros 8. approbarunt Eugenius III. aliique Pontifices. Ad cælestem Sponsum migravit anno 1180. Tertia est *S. Elisabeth* abbatissa Sconhaugensis in diœcesi Trevirensi; quæ obiit anno ætatis suæ 36., Christi 1165., conscriptis permultis epistolis, librisque tribus Revelationum.

CA-

(1) *Theodorus Balsamon* confundendus non est cum *Antiocho Balsamone*. Is enim composuit προχειρον νόμων, *Promptuarium Legum*, vixitque, ut fertur, superiori seculo XI. circa eadem tempora, quibus floruit Michael Psellus, de quo in Adnotat. ad caput 4. ejusdem Seculi undecimi. At Theodorus Balsamon, vir proculdubio doctissimus, claruit imperante *Isacio*, de quo infra capite 5. Ex præposito Ecclesiæ B. Virginis ad *Blachernas* extra mœnia C. P. electus est Patriarcha Antiochenus. Hujus doctrinam commendans nullatenus ea adprobo, nec laudo, quæ scripsit adversus Latinos, & contra Romanam Ecclesiam.

CAPUT V.

IMPERATORUM, SANCTORUMQUE CATALOGUS.

HENRICUS V. Henrici IV. (1) & Berthæ filius, assumpto contra parentem imperio anno 1105. post illius obitum, qui contigit anno proximo, imperavit annis 19. & e vivis excessit anno 1125. nulla prole ex Mathilde conjuge, præter filiam Christianam nomine, suscepta. Anno 1111. Romam profectus vi, & armis a Paschali II. investituras extorsit, & in Germaniam rediens Patri justa persolvit. Revocatis deinde in Synodo Lateranensi privilegiis ei violenter concessis, Romam reversus est iratus & furens, & Gelasio II. a quo percussus est anathemate, surrogavit Mauritium Burdinum, hoc est, Gregorium VIII. pseudopontificem. Ab isto rursus, quod acceperat a Paschali, recepit imperiale diadema. Reconciliatus est tamen anno 1122. Apostolicæ Sedi.

SUCCESSIT Henrico anno 1125. *Lotharius II.* dux Saxonum, quem anno 1133. coronavit Innocentius II. Rogerium Siciliæ regem eidem Innocentio adversantem, & antipapæ Anacleto adhærentem, semel iterumque devicit, sed vitare non potuit mortis arma, quibus prope Tridentum vili in tugurio, dum repeteret Germaniam, anno 1137. coactus est cedere die 3. Decembris (2).

ELECTUS deinde est *Conradus III.* nepos Henrici V. ex sorore. Repressit rebelles, Henricum Saxoniæ & Bavariæ Ducem, & hujus filium Guelphum. Filium habuit Henricum ex Geltrude susceptum, ante parentes extinctum. Is contra Guelphum, pro Genitore pugnavit: & exorti tum fuere *Guelphi*, & *Gibellini*, factio armigera & diuturna. Et Guelphi quidem a memorato Henrici filio, Gibellini ab urbe *Geblinga* (3), ubi Henricus

(1) In quibusdam Diplomatibus appellatur Henricus IV. a pluribus Historicis V. inter Reges Germaniæ, & IV. inter Imperatores. Vide præced. Sec. cap. V.

(2) Obiisse quidam ajunt die 4. Decembris, alii die 6. sed liquet dies emortualis ex ejus Epitaphio, in quo legitur in monasterio prope Brucsuicum, quo illius cadaver Henricus cognomento *Superbus* transtulit: legitur, inquam,

Exuitur membris, heu, trina luce Decembris.

Tugurium ubi decessit in valle Tridentina situm erat inter Œnum & Lycum fluvios.

(3) Ita Historici quidam. Conradus autem in Chronico Laurishamensi cognominatur *de Weibelingen*. Hinc puto Gibellinos nomen duxisse suum.

ricus Conradi Filius fuerat ablactatus, nomen traxere. Conradus e Palæſtina reverſus Bambergæ in Franconia obiit anno 1152. die Februarii 15. & in monumento S. Henrici I. recondi meruit.

FRIDERICUS ÆNOBARBUS (1) Conradi nepos, electus eſt eodem anno 1152. die 4. Martii, coronatus primum ab Arnoldo Colonienſi Archiepiſcopo, Aquiſgrani, deinde ab Hadriano IV. R. P. Verum huic offenſus propter privilegia conceſſa Guilelmo Siciliæ regi, pertinaciter adhæſit Schiſmati, quod per annos duodeviginti turbavit Eccleſiam. Recole dicta cap. 1. numer. 170. Anno demum 1177. inter Imperium ac Sacerdotium Venetiis inita eſt concordia: ac Fredericus ad Sacram expeditionem contra Saladinum profectus, anno 1190. in amne, cui *Ferri* nomen, in Cilicia, ſive Caramania, die 10. Junii nimium fugiens calorem, mortifero extinctus eſt frigore.

EODEM anno 1190. imperium auſpicatus eſt *Henricus VI.* Friderici & Beatricis filius. Coronatus eſt anno proximo a Calliſto III. Is devicta Sicilia, aut veneno, aut vi frigoris attracti inter venandum apud gelidiſſimum fontem cubando, periit Meſſanæ anno 1197. die 28. Septembris, inviſus magnopere Siculis.

AB HOC tempore uſque ad annum 1208. incertus fuit Occidentis Imperator; in duas enim partes diviſi Germaniæ proceres, alii elegerunt *Philippum* ejuſdem Henrici fratrem, alii vero *Othonem* filium Ducis Saxoniæ. At prædicto anno 1208. Philippus Bambergæ ab Othone Palatino de Witelſpach pugione per inſidias confoſſus eſt: atque ex eo tempore ſolus imperavit *Otho*, qui eſt hujus nominis IV.

IN ORIENTE *Alexius Comnenus* imperium adminiſtravit uſque ad an. 1118. Deinde uſque ad annum 1143. Alexii

(1) Fridericus I. a rufa barba Ænobarbus, Italis *Barbaroſſa* vocatus. Ita quoque appellabatur Cn. Domitius a barba æni, ſeu aheni coloris. Hujus emblema deſumptum ex Thucydide, *Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare:* ait enim Thucydides, χάρω δυλεύειν τοὺς δοκοῦντας ἄρχειν. Flumen, cujus frigore interiit, ab aliis dicitur *Serra*. Idem eſſe fertur cum *Cidno*, in quo poſt æſtum Alexander Magnus ſe lavans vix periculum mortis vitavit. In urbe Tyro Cadaver Friderici ſepultum. Tyrum poſt duodecim obſidionis annos expugnavit delevitque Nabuchodonoſor. Poſtea flammis Alexander conſumpſit, alio tamen ſitu poſt expugnationem regis Aſſyriorum ædificatam. Vide cap. 26. Ezechielis.

xii filius *Joannes Comnenus*. Tum ad annum 1180. *Manuel* Joannis filius. Poſtmodum *Alexius* a Manuele genitus, puer annorum duodecim, ab Andronico illius tutore anno 1183. crudeliſſime trucidatus. Poſt Alexium imperium biennio tenuit ipſe parricida *Andronicus*, anno 1185. a furente plebe affectus ignominia, excruciatus, & cæſus. Salutatus tunc Imperator *Iſaacius Angelus*, decimo poſt anno, nempe 1195. a proprio fratre Alexio-Angelo excæcatus, & conjectus in carcerem. *Alexius-Angelus* anno 1203. a nepote ſuo Alexio Juniore, filio Iſaaci Angeli, depoſitus eſt, & e throno dejectus.

PRÆTER S. Bernardum abbatem Clarævallenſem, ac Doctorem mellifluum, alii ejuſdem nominis ſanctitate conſpicui claruerunt, maxime *S. Bernardus* Florentinus ex nobili Ubertorum gente, ſeptimus monachorum Valliſumbroſæ Generalis, primus abbas cœnobii S. Salvii prope Florentiam, S. R. E. Cardinalis, & Parmenſis Epiſcopus; & *Bernardus* Tironenſis in Gallia Celtica Abbas, regibus atque optimatibus acceptiſſimus, & magnæ ſanctitatis fama in Aquitania, in Burgundia, & in Anglia. In Sanctorum autem Epiſcoporum cœtu connumerantur *Anſelmus* Cantuarienſis, *Gothofridus* Ambianenſis, *Otho* Bambergenſis Apoſtolus Pomeraniæ, *Anthelmus* Belicenſis in Sabaudia, *Bruno* Signinus in Latio, *Albertus* Leodienſis, *Hugo* Lindunenſis in Anglia, *Beno* Miſnenſis in Saxonia, *Petrus* inſtitutor Congregationis Cellenſis Epiſcopus Palæocaſtri, *Bertradus* Epiſcopus Convenarum in Vaſconia, *Laurentius* Archiepiſcopus Dublinenſis, *Petrus* Tarantaſiæ in Sabaudia, ſeu Fori-Claudii, & *Galdinus* Mediolanenſis.

E MONASTICÆ vero, & eremiticæ vitæ aſperitate ad cæleſtia gaudia tranſierunt, *Stephanus* Grandemontenſis Familiæ Parens, *Malachias* monachus, & Primas Hiberniæ, *Famianus* Ciſtercienſis, *Guilelmus IX.* dux Aquitaniæ eremi cultor rigidiſſimus, *Guilelmus* alter inſtitutor Guilelmitarum (1), *Hugo* Cluniacenſis, *Gerardus* frater S. Ber-

(1) Hi *Guilelmi* imperite a pluribus confunduntur. Quem Auguſtinenſes colunt IV. Idus Februarias, deceſſiſſe Hiſtorici ejuſdem Ordinis, aliique tradunt anno Vulgaris Æræ 1157. Locus dormitionis ejus in horrida Senenſis ditionis ſolitudine, olim *Stabulum Rhodis*, nunc *Sancti Guilelmi* appellatur Eremus. Fama eſt ſilvam etiam incoluiſſe non procul ab Auſure, & a Fano Herculis Etruriæ oppido. De *S. Norberto* Epiſcopo Magdeburgenſi ſeq. capite 6. *S. Galganus* civis Senenſis obiit anno 1187.

S. Bernardi, *Gilbertus* & *Godricus* natione Angli, aliique complures. Nec prætermittendi sunt viri principes virtute magis, quam sanguinis claritudine celebrandi, *Henricus* nempe rex Sveciæ, *Leopoldus* Pius Austriæ dominus, *Canutus* alter rex Daniæ, & *Ida* Gothofredi Bullionis parens sanctissima. Addamus martyribus tres pueros a Judæis enecatos, nempe *Guilelmum* anno 1146. affixum Cruci in Anglia, *Richardum* anno 1179. in Galliis eodem affectum supplicio, & *Robertum* anno 1181. item in Galliis a proprio patre suffocatum. Addamus ex femineo sexu Hombelinam S. Bernardi sororem, atque ex laicorum numero Cremonensem civem *Homobonum*.

CAPUT VI.

Hujus Seculi dogmata, et disciplina.

NULLAM esse *in re* distinctionem inter Deum & deitatis substantiam, adeo perspicuum est ex ipsa divinitatis idea, ut non percipiam, quomodo oppositum in mentem Gilberti venire potuerit. Graduum discrimen in ipsa deitatis natura tribus communi personis, si affirmavit Abaelardus, hujus dogma prædamnaverat in Arianis, sibique semper constans, recte iterum damnavit Ecclesia. Christus *filium hominis* sese appellavit, natum ex muliere, & factum *ex semine David* tradit Apostolus; & qui proprie non esse dicendum hominem autumarunt, ab Ecclesiæ incunabulis Joannes appellavit antichristos: eosque merito XII. seculo execrabatur S. Bernardus. Contrahi ab omnibus, qui carnali generatione procreantur ex Adam, originale peccatum, hujusque reatum solvi Sacramento Baptismatis, ut quinto Seculo, ita duodecimo declaravit Ecclesia. Atque idem statuit de gratia, sine qua liberum arbitrium vitare nequit peccata. Dari ignorantiæ peccata, quæ sibi non imputari orabat S. David, Romanam Ecclesiam fidei servasse depositum, cunctaque ejus dogmata, ut singula verbo comprehendam, firmissima esse, Apostolica, atque divina, suadet etiam atque etiam damnatio hæreseon, quas tertio capite memoravimus.

FREQUENTES fuerunt hoc Seculo Episcoporum recursus ad Apostolicam Sedem; nam adversus investituras ad Paschalem II. accessere Otho Bambergensis, Anselmus Cantua-

tuarienſis, & Ivo Carnotenſis. Ab Innocentio II. pallium petiit S. Malachias Archiepiſcopus Armachanus. Ad Eugenii III. Judicium delatus fuit error Gilberti Porretani. Lucio II. Alphonſus rex Luſitaniæ regnum ſuum reddidit vectigale. Colonienſis, & Moguntini Archiepiſcoporum cauſa apud Eugenium III. fuit actitata; & Alexandro III. Pariſios proficiſcenti pedes oſculatus eſt rex Ludovicus: eidem Venetiis ſubjecit ſe Imperator Fridericus, ad eumdem confugit ob Eccleſiaſticam libertatem tuendam contra Henricum II. regem Angliæ S. Thomas Cantuarienſis. Habuit itaque inter tanta diſcrimina, & ſchiſmata Romanus Pontifex debitam a principibus, & a præſulibus venerationem.

Canonizationes Sanctorum ampliori, quam antea, ſolemnitate fuerunt peractæ, Conradi Conſtantienſis a Calliſto II. Gothardi Saxonis, & Hugonis Gratianopolitani ab Innocentio II. Henrici Imperatoris, Eduardi Anglorum regis, Thomæ Epiſcopi & Martyris, & Bernardi Abbatis, necnon Theobaldi Eremitæ Vicetini ab Alexandro III. Stephani Grandemontenſis, & Othonis Bambergenſis a Clemente III. Petri Epiſcopi Tarantaſiæ, Ubaldi Eugubini, Joannis Gualberti Abbatis, Ladiſlai regis, aliorumque a Cæleſtino III. Homoboni Cremonenſis, & Cunegundis Imperatricis ab Innocentio III. Canonizationem Caroli Magni factam a Paſchali III. Pſeudopontifice nunquam approbavit Romana Eccleſia, ut diximus Seculo IX. Cap. 5. Colitur enim tantummodo inter Beatos.

Fuerunt nonnulli, qui cœperunt aquam vino admiſcere ante Miſſæ initium ob controverſiam hoc Seculo exortam, an aqua immediate in vinum, an in Chriſti ſanguinem convertatur: in qua priorem ſententiam propugnant Thomiſtæ: in alteram propendere videtur Innocentius III. de Celebratione Miſſarum. Quidam putant opinionem hanc poſtremam comprobari miraculo, quod ad annum 1192. referunt Baronius, ac Pagius. Qui aquam in vinum verti negant, & ſolam adſtruunt liquidorum permixtionem, non admodum quæſtionibus hujuſmodi commoventur. De baptiſmate autem, quod Agareni ad abigendum fœtorem, & dæmones expellendos, conferri infantibus ſuis petebant a presbyteris orthodoxis, quidquid Græci in Synodo CP. ſtatuerint, tenendum eſt, modo baptizantes Evangelicis verbis illud contulerint, ratum fuiſſe,

nec

nec repetendum, quamvis recta non fuerit intentio parentum. Secus dicendum de baptismo Turcarum, administrato absque formula in Evangelio praescripta. Vide ad annum 1148. Venerabilem Baronium.

INCREMENTA habuit hoc XII. Seculo Monastica disciplina. Institutus enim fuit anno 1120. Ordo Canonicorum Præmonstratensium a S. Norberto (1): anno 1152. Congregatio Monachorum Montis Virginis in Regno Neapolitano a S. Guilelmo Vercellensi: anno 1155. Congregatio Guilelmitarum: anno 1197. Ordo SS. Trinitatis Redemptionis captivorum a S. Joanne de Matha, & a S. Felice de Valois; cujus Instituti Fratres in Gallia *Mathurini* appellantur (2). Plures item instituti fuerunt Equitum Ordines, inter quos Jerosolymitani S. Joannis Eleemosynarii anno 1104. Templarii ann. 1118. aut sequenti, Calatravæ in Hispania anno 1158. Teutonici in Alemannia anno 1191. Sancti Spiritus Agathopolis, seu Montis-Pessuli anno 1198. Templariorum Ordo in Concilio Viennensi anno 1311. sub Clemente V. extinctus fuit. Jerosolymitani (3) S. Joannis, expugnatis anno 1187. a Saladino Jerosolymis, Marathon Syriæ, deinde Acam, olim Ptolemaidem Phœniciæ urbem migrarunt, hinc autem anno 1290. Amathum, seu Limissum civitatem Cypri maritimam: insulam Rhodon anno 1310. occuparunt: Hinc discedentes anno 1523. Viterbii a Clemente VII. fuerunt recepti. Melitensem maris Africi insulam ab Imperatore Carolo V. anno 1530. acceperunt.

APPENDIX.

EXTERNARUM RERUM SYNOPSIS.

VITA functo anno 1108. Philippo I. Galliarum rege, successit patri *Ludovicus VI.* cognomento *Cras-*

(1) Obiit *S. Norbertus* anno 1134.

(2) *Theodorus Balsamon*, de quo supra capite 4, commemorat Monachos *Rasophoros*. Etenim inter Opera Theodori edita Gr. Lat. a Cotelerio, extat tom. 3. *Epistola ad Theodosium Abbatem de Monachis Rasophoris*. Ita dicti sunt, quoniam panno raso, non hirta, aut villosa tunica induebantur.

(3) Confirmati fuerunt ab Honorio II. anno 1124. & primus Ordinis Magister fuit Raymundus Podius. Florentinus dicitur a quibusdam Historicis. Lucensem fuisse puto. Lucæ enim etiamnum viget Podiorum Gens nobilissima.

Crassus. Huic extincto anno 1137. suffectus est *Ludovicus VII.* Quo e vivis sublato anno 1180. regnavit usque ad annum 1223. *Philippus II.* cognominatus Augustus.

POST obitum Alphonsi VI. Castellæ regnum ab anno 1109. administravit usque ad annum 1122. *Urraca* ejus filia: tum usque ad annum 1157. Urracæ Filius *Alphonsus VII.* Tum *Sanctius III.* ad annum usque 1158. uno nempe anno dumtaxat. Postea *Alphonsus VIII.* usque ad annum 1214. In regno autem Legionensi regnavit *Ferdinandus II.* usque ad annum 1188. cui successit Filius *Alphonsus IX.* qui sceptrum tenuit usque ad annum 1231. In Navarra post Petrum filium Sanctii V. (1) regnaverunt Seculo XII. *Alphonsus*, *Garsias VI. Sanctius VII. Sanctius VIII.* atque in Aragonia post Petrum I. filium Sanctii I. *Alphonsus I.* idem ac rex Navarræ, *Ramirus II. Petronilla*, *Alphonsus II.* & *Petrus II.* (2)

GOTHOFREDUS primus rex Jerosolymorum, subacta Lycaonia, Cilicia, Cappadocia, Mesopotamia, atque ditione sua ad Arabiam usque protracta, decessit cum omnium mœrore anno 1100. Ei in regno successit *Balduinus* frater (3) qui anno 1104. potitus est Ptolemaidis, auxilium ferentibus Genuensium triremibus. Anno autem 1109. & sequenti idem *Balduinus* expugnavit Byblum, Tripolim, Berythum, & Sidona. Fatis Balduinus cessit anno 1118. eique suffectus est *Balduinus II. de Burgo*, illius affinis, & Comes Edessæ. Cæsus anno 1119. a Saracenis Rogerius prætor Antiochenus. At rex *Balduinus* hanc cædem ultus est die proxima, hostes Antiochia expulit, & principatum Antiochenum conjunxit regno Jerosolymitano. Veneti insequenti anno 1120. Saracenorum classem superarunt. Verum Balduinus a Sultano *Barac*, Solimani nepote, prælio superatus & captus, arctissimis constrictus est vinculis. Liberatus est anno proximo, quo MMM.

(1) Vide Appendicem superioris Seculi XI.

(2) In Anglia an. 1135. obiit *Henricus* I. Anno 1154. *Stephanus*. Anno 1189. *Henricus* II. Anno 1199. *Richardus* I. Regnavit tum *Joannes* nuncupatus *Senzaterra*. Decessit in Polonia an. 1139. *Boleslaus* II. 1146. *Ladislaus* II. 1173. *Boleslaus* III. Anno 1202. *Micislaus*. *Casimirus* 1194.

(3) *Balduinus* I. dono misit Genuensibus pretiosam patinam, in qua fertur Dominus postremum Pascha celebrasse. A quodam Syro, aut Græco, magno pretio a Balduino redemptam ajunt. At deceptum regem fraude venditoris, post Joannem Baptistam Labat Ord. Prædicat. *Moshemius*, aliique tradunt.

Christianorum fuderunt exercitum Saracenorum LX. M. Opportune superveniens Veneta classis Saracenos e portu Joppe, nunc Zaffae, anno 1123. fugavit: anno autem sequenti Tyrum amplissimam olim & munitissimam urbem expugnarunt Veneti; atque ad Jerapolim, nunc Aleppum, Joscelinus superavit, & occidit *Balac* Turcarum regem. Apameam anno 1126. Balduinus in suam redegit potestatem; aliisque onustus victoriis cessit fato anno 1131. & illi successit *Fulco* Andegavensis. Is obiit anno 1142. succedente patri *Balduino III.* cum matre sua Melisenda. Duce *Sanguigno* Aleppi principe, & Armenii cujusdam proditione, Turcæ anno 1144. juxta Baronium, & Pagium 45. Edessam, nunc Orfam, ceperunt, ingenti Christianorum numero trucidato. *Balduinus* vero obsedit anno 1153. & subegit Ascalonem. Eidem regi mortuo, juxta Vossium & Pagium anno 1163. juxta alios 1165. suffectus est frater illius *Almericus*; qui anno 1167. Alexandriam & Damiatam expugnavit: decessit vero anno 1173. relicto regno *Balduino IV.* filio suo adolescentulo annorum 13. Huic anno 1184. in regno Jerosolymitano successit, tanquam administrator & tutor, levir ejus *Guido Lusinianus*, maritus *Sibyllæ* ipsius Balduini sororis, corona tamen imposita *Balduino V.* filio *Sibyllæ*, nato annos duntaxat quinque (1). Puer anno proximo acerbo demersus est funere, vi, ut aliqui tradunt, veneni. Ita *Guido* regnum indeptus est, cum magna Christianorum Principum indignatione. Quare ortis inter istos dissidiis, ingens Saracenorum numerus duce *Saladino* in Palæstinam anno 1187. irrupit, fuditque una die universorum Christianorum exercitum: *Guido* rex abductus est captivus, Rinaldus strenuus princeps ejusdem Saladini dextera confossus

(1) Extant etiamnum in Jerosolymitano templo ad Sepulcrum Domini Gothofredi, Balduini I. & Balduini V. Epitaphia. Prioris regis Epitaphium incipit:

Francorum gentes Sion loca sancta petentes;
Mirificum sidus Dux hic recubat Gothofridus, &c.

Alterius Regis:

Rex Baldovinus, Judas alter Machabeus,
Spes patriæ, vigor Ecclesiæ, virtus utriusque, &c.

Balduini V.

Septimus in tumulo puer isto rex tumulatus
Est, Baldovini Regum de sanguine natus,
Quem tulit e mundo sors primæ conditionis,
Et Paradisi loca possideat regionis.

ſus interiit, Raymundus Comes Tripolitanus, & proditor Chriſti fidem negavit; Equites Jeroſolymitani, & Templarii fere cuncti perierunt. Captæ Ptolomais, Aſcalon, Laodicæa, aliæ urbes, & quædam certis deditæ conditionibus, inter quas libertas *Guidonis* regis, aliorumque principum quindecim. Capta demum eodem anno die 2. Octobris Jeruſalem, ideſt, anno LXXXVIII., ex quo in poteſtatem venerat Chriſtianorum. Anno 1191. ab exercitu Cruciferorum non ſemel Saraceni fuerunt devicti, & *Richardus* rex Angliæ Cypri potitus eſt: quam inſulam vendidit Guidoni Luſiniano. Hujus idcirco poſteri per annos præter propter 300. in Cypro regnarunt. Verum rurſus diſcordia res Chriſtianas peſſundedit: Saladino *Richardus*, turpiter e Palæſtina pedem referens, reliquit pugnandi, & vincendi facilitatem. Eidem Saladino vita functo anno 1193. aut ſequenti, ſuffectus eſt frater *Sphadinus* (1). Hoc principe anno 1198. captam Joppen ſolo adæquarunt. Atque in Oriente hæc omnia evenerunt.

PLURA etiam in Occidente contigerunt non obliteranda. Etenim Piſani anno 1114. in Mediterraneis inſulis Balearibus glorioſe contra hoſtes pugnarunt. Sequenti anno Bondeni in ducatu Ferrarienſi deceſſit Comitiſſa Mathildes, cujus magna erat potentia & auctoritas, & quæ ſemper Romani Pontificis adhæſerat partibus. Tumulata fuit in Æde S. Benedicti prope Padum: ſed anno 1635. ſedente Urbano VIII. Romam ejus oſſa fuerunt translata. Piſani eodem anno 1115. occuparunt Majoricam, Balearem nempe majorem; & Piſas adducta Regina Chriſtianam amplexata eſt religionem (2). Anno 1128. obiit ſenex annorum 361. Joannes nomine, qui militarem ſecutus fuerat vitam Carolo Magno imperante (3). Anilis

(1) Sphadinus ut regnaret, novem filios Saladini fratris necavit, uno tantum ab amicis ſubtracto patrui furori.

(2) Epitaphium illi appoſitum:

Regia me proles genuit, Piſæ rapuerunt;
His ego cum nato bellica præda fui.
Majoricæ regnum tenui, nunc condita ſaxo,
Quod cernis, jaceo fine potita meo.
Quiſquis es ergo, tuæ memor ſis conditionis,
Atque pia pro me mente precare Deum.

(3) Appellatus *Joannes de Temporibus*: de illo Nauclerus, Crometus, Chriſtianus Mathiæ in *Lothario* II. & alii. Eodem Lothario imperante, uno anno 1132. tres in Anglia occiſi ſunt Reges, Ericus, Canutus & Nicolaus.

diceretur fabula, nisi fulciretur plurimorum Historicorum testimonio. Pisani anno 1135. Neapolim liberaturi, captam superiori anno a Rogerio Siciliæ rege, expugnarunt Amalphim civitatem Picentinorum; ibique inventæ fuerunt Pandectæ: quæ ideo Pisanæ, & postea dictæ sunt Florentinæ. Irnerius JC. eas recta disposuit methodo, suadente imperatore Lothario (1). Fridericus Imperator anno 1155. Derthonam, anno 1158. Mediolanum, anno 1160. Cremam expugnavit. Rursus an. 1162. Mediolanum ei subjicitur. Hoc vel superiori anno Saraceni ædificarunt ad fretum Herculeum, & montem Calpem, arcem munitam Gibaltariam, dictam a Mauro duce *Gibal-Tarif*, vulgo *Gibilterram*. Vehementi terræmotu anno 1184. concussa Calabria, parietum macerie oppressus fuit Rufus Consentinus Episcopus. Parmenses & Placentini anno 1199. pro Fidentia Julia, quam vulgo appellant Burgum Sancti Domnini, belli simulacro, in quo multorum effusus est sanguis, hastis concurrentes hostili furore certarunt (2).

Reliquum est, ut scriptores addamus nonnullos. Iis, qui dicuntur Ecclesiastici, quamplurimi Monachorum, ut cap. 4. præmonui, accessere. Videsis Vossium de H. Latinis lib. 2. cap. 48. & seqq. Scripserunt praterea de rebus gestis regum Britanniæ circa annum 1150. *Carodocus*, & de regibus Anglosaxonum *Joannes Marcianus*. Chiliades 13. variarum historiarum conscripsit *Joannes Tzetzes* Grammaticus præstantissimus, qui etiam edidit scholia in Hesiodum, & in Homerum. Floruit hoc Seculo *Averroes* (3) philosophus Arabs, secta Mahumetanus. In Ægypto scholam erexit Rabbi *Moses Maimonides* (4), in Hispania Rab. *David Kimchi*, & Rab. *Aben-Ezra*, Judæorum doctissimi. De Sæculi hujus Poetis, quoniam non videntur

(1) Irnerius dictus fuit *Lucerna Juris*, docuitque Bononiæ.

(2) Alia contigerunt memorabilia. Ingens per universam Syriam terræmotus anno 1114. Veronæ itidem & in Insubria an. 1117. Dira per Germaniam pestilentia famesque anno 1124. Exundatio maris, quo absorpti sunt in Sicilia hominum fere duodecim millia an. 1165. Ibidem eversa funditus terræmotu Catania an. 1169. die 4. Februarii, extinctis hominum 15000.

(3) Sive Aben-Roes, educatus in Africa, deinde Medicus Cordubensis, edidit in omnes libros Aristotelis Commentaria: unde in Scholas Philosophorum barbaries. Æmulus fuit Avicennæ; & floruit circa annum D. 1149.

(4) Maimonidem hoc in loco iterum laudamus propter Historicos

tur admodum celebres, adeat qui plura expetit Lilium Gyraldum dialogo 5. & Gerardum Joannem Voſſium de Poetis Latinis cap. 6.

DECIMUM TERTIUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Summorum Pontificum Series contexitur.

INNOCENTIO III. humanis rebus exempto anno 1216. Romanæ, & Apoſtolicæ præfuerunt Eccleſiæ tertiodecimo Seculo *Honorius III. Gregorius IX. Cæleſtinus IV. Innocentius IV. Alexander IV. Urbanus IV. Clemens IV. Gregorius X. Innocentius V. Hadrianus V. Joannes XXI. Nicolaus III. Martinus IV. Honorius IV. Nicolaus IV. Cæleſtinus V. & Bonifacius VIII.*

CLXXVII. Honorius e nobiliſſima gente Sabellorum, Cincius antea vocatus, a die XV. ante Kal. Auguſti anno 1216. uſque ad diem XV. Kalendarum Aprilium anno 1227. per annos nempe X. & menſes 8. Romanam gubernavit Eccleſiam. Peruſiæ electus, & Romæ ſumma civium exceptus gratulatione, ad opprimendam hæreſim Albigenſium ſolemnem nudis pedibus habuit ſupplicationem. Coronavit Corteniacum Imperatorem Græcorum, & Fridericum II. Imperatorem Occidentis. Pro Cruce ſignatorum expeditione maximam geſſit ſolicitudinem. Genuenſibus partem ceſſit inſulæ Corſicæ: Cardinalium cœtum magnopere decoravit. In eorumdem Cardinalium Conclavi primum omnium fuiſſe electum, falſo quidam ſcripſere: id enim ante Gregorium X. non fuit in

---

aſſerentes floruiſſe illum hoc Seculo XII. Rejiciendum arbitror in Seculum præcedens; tametſi potuit ad iſtud vitam protrahere. Addi heic poteſt R. Salomon Jarchi, qui ſcripſit Tabulas Aſtronomicas & Ephemerides, natus in Galliis anno 1150. Hebraici Computi 4911. Euſtachius Theſſalonicenſis Epiſcopus, qui edidit Commentaria in Homerum, floruit hoc Seculo.

usu receptum. Ab hujus Pontificis anno quarto cœpisse fertur Vicecancellariatus R. E. dignitas, præcipua post Apostolicæ Sedis auctoritatem (1).

CLXXVIII. Suffectus Honorio *Gregorius IX.* Antea Ugolinus dicebatur, Cardinalis, & Ostiensis Episcopus. Curavit, ut per S. Raymundum de Pennafortio in unum Corpus redigerentur decessorum suorum Responsa, vulgavitque anno 1234. quinque Decretalium libros. Fredericum II. compulit ad sacram, quam voverat, expeditionem, ac turpem cum Sultano pacem cum pactus foret, diris devovit (2). Indixerat Concilium, quando partim captis, partim submersis ab Entio Federici notho, & a Pisanorum (3) classe Episcopis, qui Genuensium ratibus profecturi ad Concilium vehebantur, mœrore confectus occubuit anno 1241. XII. Cal. Septembris, annis XIV. & mensibus V. in Apostolico exactis regimine.

CLXXIX. Post Gregorium Ecclesiæ præfuit diebus tantum XVII. *Cœlestinus IV.* Mediolanensis, antea Gaufridus Castilionæus, extinctus anno nuper citato, VIII. Idus Octobris.

CLXXX. Post interpontificium mensium ferme viginti inauguratus est Pontifex anno 1243. VIII. Cal. Julias Sinibaldus Fliscus Genuensis, *Innocentii IV.* nomine adscito. Fertur omnium primus Rosam auream solemni ritu benedixisse. Verum id ante annum 1400. non obtinuisse, Pagius, aliique contendunt. Fuit Canonum scientissimus,

(1) Honorii, & ab eo confirmati Ordinis Minorum S. Francisci meminit quoque Cantu XI. de Paradiso Danthes Aligherius. Extat in V. Decretalium tit. 33. cap. 28. Honorii constitutio lata anno 1220. qua inhibetur lectio, studiumque Juris civilis, Parisiis, & in aliis locis vicinis, propterea quod *in Francia & nonnullis Provinciis laici Imperatorum legibus non utuntur.*

(2) Gregorius legatos misit ad S. Ludovicum Galliarum regem, Jacobum & Othonem Cardinales belli sacri causa: qui in reditu capti sunt temeritate Obriaci Genuensis. Contentione orta inter Biturigum, & Burdigalæ Archiepiscopos, uter utri subesset, Gregorius Simplicium metropolitanum constituit,

(3) Pisani anno 1296. absolutionem impetrarunt, & quotannis suam commemorant expiationem Idibus Novembris. De Gregorio IX. ejusque cum Friderico II. diffidiis legendus Ricordanus Historicus Florentinus, ceteris hac in parte accuratior. Eumdem Gregorium ostendendo Capita SS. Apostolorum Petri & Pauli avertisse Romanorum animos a Friderico, Fulgosus & Papirius scripsere. Obiisse an. 1239. ait idem Papirius, repugnantibus aliis. Idem Papirius appellat Cælestinum IV. *decem & octo dierum Pontificem.* Burius mortuum ait *ante consecrationem*, quod & affirmat cum aliis Sandinus.

tissimus, ut ejus scripta declarant. Præfuit Lugdunensi I. Concilio Œcumenico, ejecitque a fidelium communione Conradum filium Federici II. affectantem imperium. Diem obiit Neapoli anno 1254. die 7. Decembris, in Cathedrali Ecclesia sepultus, post annos XI. menses V. diesque XV. Pontificatus.

CLXXXI. Huic pridie Idus Decembris suffectus est Neapoli Raynaldus Episcopus Ostiensis, & Veliternus; *Alexandri IV.* nomine assumpto. Patria illi Hernicorum caput Anagnia. Regularium Ordines in precio habuit, urbemque Patavium eripuit immanissimo tyranno Eccelino. Compulit ad obsequia Bononienses, gymnasium illis, & sacra interdicens. Viterbii celebrato Concilio, ut Genuenses Venetosque conciliaret, ibidem obiit, cum sexennium & menses quinque Episcopatus exegisset, anno 1261. VIII. Kalendas Junias.

CLXXXII. Pontificatum deinde consecutus est *Urbanus IV.* Augustæ Trecarum in Gallia Celtica natus: qui cum esset Patriarcha Jerosolymitanus, Jacobus Pantaleon nuncupatus, & forte de rebus Palæstinis acturus Romam venisset, a Cardinalibus inter se Viterbii dissidentibus præter spem creatus est. Corporis Christi solemne festum instituit: & post triennium, ac mensem naturæ concessit Perusiæ VI. Nonas Octobris anno 1264.

CLXXXIII. Triennio, & mensibus novem post Urbanum Romanam rexit Ecclesiam *Clemens IV.* Gallus item, ac Narbonensis, juris peritissimus, vir tantæ probitatis, & tam a propinquis alienus, ut nulli horum permiserit ad Urbem accedere; & duæ, quas ante Sacerdotium susceperat, filiæ non potuerint nubere ob dotis tenuitatem. Singulare in Summo Præsule exemplum! Extinctus est Viterbii anno 1268. Novembri mense exeunte, humili sepulcro sibi in Ecclesia FF. Prædicatorum designato.

CLXXXIV. Dissidentibus tum Cardinalibus, horumque Comitiis prorogatis in annum tertium, electus est tandem *B. Gregorius X.* antea Theobaldus Placentinus, & Archidiaconus Leodiensis, ob res præclare gestas in Syria plurimum commendatus. Hinc de inauguratione ista vulgatum est distichon:

Papatus munus tulit Archidiaconus unus,
Quem Patrem patrum fecit discordia fratrum.

Ne ad tantæ dignitatis fastigium eveheretur, S. Philippus Benitius Ordinis Servorum Propagator, decusque Florentino-

 rum,

rum, diu apud Tuniatum montem delituit. Gregorius Syriæ rebus & sacræ expeditioni prospexit, Lugdunensem II. Synodum celebravit, Guelphorum & Gibellinorum factiones studuit extinguere, recuperavit Romandiolam, & Exarchatum Ravennæ, & decessit Aretii IV. Idus Januarii anno 1276.

CLXXXV. QUATUOR deinde Romani Pontifices brevissimo temporis intervallo sederunt, *Innocentius V.*

CLXXXVI. HADRIANUS V.

CLXXXVII. JOANNES XII.

CLXXXVIII. ATQUE *Nicolaus III.* Innocentius V. ex Familia Prædicatorum assumptus, ortusque Tarantasiæ, civitas Allobrogum in Sabaudia, Pisanos conciliavit Lucensibus, & plura facturus illustriora, post quintum Pontificatus mensem, XI. Kal. Julias decubuit. *Hadrianus* vero, antea Ottobonus Fliscus Genuensis XV. Kal. Sept., quæ dies fuit XXXVII. ab illius electione, nec sacra ordinatione, aut consecratione suscepta decessit. *Joannes XXI.* genere Lusitanus octavo mense Episcopatus nondum exacto, Idibus Maji cameræ ruina percussus interiit anno 1277. Joannes iste dicitur XXI. cum revera sit XX. non propter Joannam Papissam, ut putat Ciaconius, sed quia in Pontificum catalogos irrepserunt quoque nonnulla Pseudopontificum nomina, ut Benedicti X. (1) Bonifacii VII. Joannis XVI. & Leonis VII. Arbitror Joannem intrusum esse illum, de quo diximus Seculo X. num. 142. quo Catalogis inserto, Joannes, de quo nunc agimus, erit XXI. *Nicolaus* autem *III.* Romanus Ursina natus gente, tranquillitatis Ecclesiæ, probatissimorumque virorum promotor, anno 1280. XI. Kal. Septembris, regiminis sui anno altero, & nono fluente mense diem obiit extremam (2). Simoniæ redarguitur a Danthe cantu Inf. 19.

CLXXXIX. POST Nicolaum sedit ultra annos quatuor ac mensem *Martinus IV.* (3) antea Simon de Bria, angusta

(1) Benedictum X. verum fuisse Pontificem evincere studet vir Cl. Stephanus Borgia.

(2) Nicolai III. obitum præcessit tanta Tibridis exundatio, ut ad Pantheon quatuor supergrederet pedes. Præsagium ejusdem obitus putarunt nonnulli, ut olim Julii Cæsaris illuvio Padi.

(3) Appellatus est *Martinus IV.*, quoniam *S. Martinus* I. inaugu-

angusta Galliarum provincia. Michaelem Palæologum se a Romana segregantem Ecclesia anathemate perstrinxit; damnavitque pariter auctores conjurationis, quæ *Vesperis Siculis* nomen dedit, necnon Petrum Aragoniæ regem invadentem Siciliam. Vita functus est Perusiæ IV. Kal. Apriles anno 1285.

CXC. Sedit deinde biennio, & extinctus est anno 1287. III. Nonas Aprilis *Honorius IV.* ex nobilissima Romana gente Sabella, auctor, ut exoticæ linguæ Parisiis traderentur ad faciliorem Orthodoxæ fidei propagationem.

CXCI. Huic suffectus est *Nicolaus IV.* ex Minorum Familia, patria Asculanus ad Truentum fluvium: quo auctore Tartari Christiana fide fuerunt imbuti, Veneti Quæsitorem Fidei excepere, & instauratæ fuere Romanæ Urbis Basilicæ; eoque sedente Nazarethana Deiparæ domus fertur Tersactum (1) apud Dalmatas fuisse divinitus transvecta VIII. Idus Majas anno 1291. quo anno Saladinus rex Babyloniæ Jerosolymam expugnavit. Nicolaus autem fatis cessit proximo anno 1292. inchoato Pontificatus sui quinto, die Aprilis quarta.

CXCII. S. Cælestinus V. cognominatus antea a monte Aprutii, in quo agebat vitæ genus asperrimum, Petrus de Murrone, & Cælestinorum institutor, tanta præditus fuit humilitate, ut ad summam dignitatem evectus in Cardinalium discordia, quæ ultra biennium suo Romanam Ecclesiam destituerat Pastore, anno 1294. die 5. Julii, fessus duntaxat precibus, invitusque delatum honorem susceperit, Aquilam Vestinorum caput adierit vectus asello, ad frena Siciliæ & Hungariæ regibus præeuntibus; & post mensem V. diemque octavam, eodem anno 1294. die 13. Decembris sese summo Sacerdotio abdicaverit. De quo maximæ virtutis exemplo haud recte sentire videtur Danthes Aligherius in *Inferno* cantu 3. quamquam aut de Esau, aut de aliis poetam fuisse locutum post Benvenutum Imolensem Victorellus, Bar-

ratus est Pontifex anno 649. *Martinus* autem II. idem est, ac Marinus I. electus anno 882. & *Martinus* III. idem cum Marino II. ad summum Pontificatum evecto anno 942.

(1) Hinc vero in agrum Lauretanum translata IV. Idus Decembris anno 1294. sedente S. Cælestino V.

Barcellinius, aliique contendant. Sed legito Christophori Landini Commentarium pag. 20. 2. necnon S. Antoninum 3. p. Chron. tit. 20. cap. 8. Sane Cælestinus a Bonifacio VIII. in arcem Fumonis inclusus, illic anno proximo 1295. XIV. Kal. Junias obdormivit in Domino.

CXCIII. Quid de *Bonifacio* Cælestini successore senserint ætati ejus proximiores, constat ex prælaudato Florentino Poeta *Inferni* cantu 19. & 27. & Comment. Landini & Vellutelli (1). Idem *Benifacius* hujus nominis VIII. Anagniam Latii urbem patriam habuit, primum illi nomen Benedictus Cajetanus: infensissimus fuit Columnensibus Romanorum potentissimis. Libris quinque Decretalium Gregorii IX. addidit *Sextum*; seditque annis 8. m. 9. d. 18., extinctus anno 1303. V. Idus Octobris.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Occupata C. P. a Latinis anno 1204. sederunt ibidem usque ad annum 1261. quo civitas recuperata fuit a Michaele Palæologo, Patriarchæ Latini, *Thomas* Maurocenus, *Matthæus*, *Nicolaus*, & *Pantaleon* Justinianus. In Concilio Lateranensi anno 1215. post Romanam Patriarchatus honor Sedi C. P. collatus fuit. E Græcis vero sederunt *Germanus* Adrianopolitanus anno 1261. intrusus a Michaele, post ipsum vero *Joseph* Monachus, *Joannes Vecchus*, *Georgius* Cyprius Schismaticus, *Anastasius*, & *Joannes Sozopalites* Monachus, qui obiit anno 1300. Sederunt Antiochiæ post Radulphum II. *Petrus*, *Petrus* alter, *Raynerius*, *Albertus* Regiensis, *Christianus*, &c. Jerosolymis autem post Monachum *Albertus*, *Rodulphus*, *Lotharius*, *Gerondus*, *Jacobus* de Vitriaco, *Robertus*, *Jacobus*, *Pantaleo*, *Guilelmus*, *Thomas*, *Thomas* alter, *Joannes* Vercellensis, *Elias*, & *Nicolaus* de Anapiis, atque *Rodulphus* de Grandivilla, Episcopali exutus honore a Bonifacio VIII.

CA-

(1) Quantum Bonifacius oderit Gibellinos, & quæ protulerit verba sacros imponens cineres Procheto Genuensium Pontifici, videsis apud Petrum Crinitum de *Honesta disciplina* libro 7. cap. 13 Italicum de Bonifacio VIII. proverbium, & illud quidem dedecoris & infamiæ, refert P. Pompejus Venturi S. J. in suis Adnot. in *Purgat. Dantis*, cant. 20. 90.

CAPUT II.

De Conciliis Seculo XIII. Celebratis.

INter Sæculi hujus Concilia principem tenent locum tria Generalia, sive Œcumenica, nempe, *Lateranense IV. Lugdunense I. & Lugdunense II.* quamvis alia plura cum ad hæreses profligandas, tum ad Ecclesiasticam disciplinam instaurandam fuerint indicta.

Ac primo Lateranense IV. inter Œcumenica XII. convocatum fuit ab Innocentio III. anno 1215. Congregatum fuit, ut Albigensium hæresis, erroresque Joachimi Abbatis, & Almarici damnarentur, atque ut ageretur de Palæstina recuperanda. Episcopi (1) 412. inter quos Patriarchæ Constantinopolitanus & Jerosolymitanus, Oratores Christianorum principum, necnon supra octingentos cœnobiarchæ huic Concilio interfuerunt. Statutum can. 3. ut hæretici magistratibus civilibus puniendi tradantur; in 5. post Romanam Ecclesiam locus nobilior conceditur Constantinopolitanæ, quæ illum a Concilio Constantinopolitano I. anno 381., ut alibi diximus, usurpaverat. Vicesimo autem primo fidelibus cunctis præcipitur, ut saltem semel in anno, recurrente Paschate, proprio Sacerdoti peccata confessi sacrum Domini corpus accipiant. Decretum quoque, ut Judæi & Saraceni inter Christianos commorantes, aliquo indumenti genere ab iis secernantur: præter quæ alia complura fuerunt saluberrime constituta.

Concilium vero *Lugdunense* I. seu Œcumenicum XIII. indixit Innocentius IV. anno 1245. Huic adfuere cum ipso Innocentio Episcopi 140. plus, minus, præter S. R. E. Cardinales, & Patriarchas C. P. Antiochenum, & Aquilejensem, necnon Balduinum II. imperatorem, aliorumque Principum Oratores. Conditi ibidem canones XVII. quorum XII. a Bonifacio VIII. inserti fuerunt VI. Decretalium, cum pertractent de judiciis

(1) In Tabulis subjectis Volumini II. Rationarii Temp. Petavii legitur adfuisse Patres 1283. inter quos Episcopi erant 673. Joachimus Abbas Cisterciensis, genere Calaber, florebat Seculo XIII. ineunte. Permulti tamquam insignem prophetam eum habuerunt, præsertim rex Angliæ Richardus in Sicilia agens. Ajebat natum jam Antichristum, aliaque hujus furfuris nugabatur. Edidit futurorum Pontificum Vaticinia. De illo rursus infra cap. 4.

diciis Ecclesiasticis; reliqui spectant ad subsidia mittenda Crucesignatis, & Latinorum imperio in Oriente periclitanti, arcendosque a Christianorum finibus Tartaros. Concessus in eodem Concilio Cardinalibus pileus rubrus. Quod legitur apud Baronium ad annum 996. §. 64. nonnullos asserere in hoc ipso Concilio Septemviris collatum jus eligendi Imperatorem, opponitur iis, quae dicuntur de Gregorio V. Recole dicta Seculo X. cap. 2.

ALTERUM Generale Concilium *Lugdunense II.* celebratum fuit sub Gregorio X. anno 1274. Interfuere Episcopi 500., Abbates 70., Praelati alii 1000. Praefuit quidem Gregorius, sed cuncta eodem jubente Pontifice directa sunt a S. Bonaventura. Definita est Processio Spiritus Sancti a Patre, & a Filio, ac rursus Graeci in communionem recepti sunt: statuta auxilia Christianis bellum in Syria gerentibus; pluraque constituta canonibus 30. regimini Ecclesiarum perutilia.

PRAETER haec vero Concilia Œcumenica ad haereses extirpandas habita sunt anno 1201. *Parisiense*, in quo damnatus est Eurandus miles infectus haeresi Bulgarorum, qui & publice exustus est. In altero *Parisiensi* Concilio anno 1209. Almericus Carnotensis, atque in altero anno 1223. Bartholomaeus quidam antipapa Albigensium damnatus est. Iidem Albigenses una cum Raymundo Comite Tolosano ipsorum fautore synodali sententia proscripti fuerunt *Narbonae* anno 1207. *Avenione* 1209. & 1210. *Tolosae*, & *Arelate* eodem anno: *Vauri*, & *Mureti* in Occitania, parva Galliae Narbonensis provincia, anno 1213. *Montispeliensis*, aut Maglone, anno 1214. *Tarracone* item anno 1242. adstante Raymundo de Pennaforti, ibique rursus anno 1244. damnati fuere cum omnibus fautoribus suis Valdenses, qui irruperant in Aragoniam. Expungimus nos Constantinopolitanum Concilium anni 1185. in quo adstantibus imp. Andronico Palaeologo cunctisque magnatibus, disputatum est de Processione Spiritus S. a Filio, & Vecchus pridem Patriarcha Latinis adhaerens iterum in carcerem injectus est: de qua Synodo plura apud Pachimerem lib. 7. Hist. & Leonem Allatium lib. 2. de Cons. Orient. & Occid. Eccl. cap. 2. Conciliis ad disciplinam spectantibus Jo. Cabassutius in Notitia Ecclesias. accenset *Tolosanum* 1229. quo post revocatum ad frugem Raymundum comitem editi fuere canones 45. *Narbonense* anni 1235. in quo certae quaedam leges Inquisitoribus fidei fuerunt prae-

præscriptæ; *Turonense* anni 1236. quo Advocatorum muneri, conversorum nuper ad fidem institutioni, & hospitalitatis consuetudini provisum est: *Londinense* anno 1268. in quo restituta fuit collapsa sacrorum rituum, morumque sanctiorum ratio: *Avenionense* anno 1270. in quo pertractatum est de bonis Ecclesiarum non alienandis, & de puniendis Clericis, qui Episcopum, sibique præpositos læserint, & *Regiense* 1285. in quo preces pro Christianorum principum pace, 40. dierum additis indulgentiis, clero, ac populo fuerunt indictæ. His vir eruditus addidit S. Ludovici Francorum Regis statuta XXV. edita Parisiis anno 1254. ejusdemque Regis Pragmaticam Sanctionem (1). Sed plura etiam Concilia recenseri possent, cum Historici circa 36. Seculo, in quo versamur, commemorent (2), immo Caveus in Seculo *Scholastico* enumeret 158. (3) & quædam addat tom. 3. Concil. Hisp. Cardin. de Aguirre: at ejusmodi non sunt momenti, ut singula necessum sit numerare.

C A P U T III.

Hæreseon Seculi XII. recensio.

Albigenses, quos nonnulli exortos ajunt sub hujus Seculi initia, & Innocentio III. sedente, cum Valdensibus dogmata habuisse communia diximus superiori Seculo cap. 3. Appellati sunt autem Albigenses ab Albigensi civitate, seu Albia, aut Albiga provinciæ Narbonensis in Occitania, ubi plurimum invaluerunt regnantibus Philippo Augusto, & Ludovico VIII. Seculo XIII. adolescente (4). Albigensium fautorem fuisse, & non semel damnatum Raymundum Tolosæ Comitem dictum est paullo supra. Is tamen sæpe armis profligatus anno 1226. ad pedes Legati Rom. Pontif. Cardinalis S. Angeli, ac præsente S. Ludovico IX. Francorum rege hæresim ejura-

vit,

(1) Pragmatica Sanctio est *regium Rescriptum*, de quo Calv. Lex. Jurid. Meminit & Aug. Collat. 3. & Conc. Chalched. act. 5.
(2) Indice Tom. 2. Rat. Temp. Patavii edit. Ven. pag. 632.
(3) Cave tom. 2. edit. Basil. pag. 342. &c.
(4) Apud Raynaldum ad annum 1223. legitur, Albigenses in finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ creasse sibi pseudopontificem Bartholomæum nomine, & producuntur verba *Parisii* id in Historia Anglorum asserentis.

vit, eamque insectari, & conterere jurejurando spopondit. Tradunt aliqui ad Valdensium deliramenta Manichæorum & Gnosticorum dogmatibus valde affinia, Albigensium nonnullos adeo turpia & probrosa addidisse, ut veriti non sint concubitum cum sorore, vel matre fornicationi cum alia qualibet femina comparare, & quod horrent audire Christianorum aures, intemeratam castissimamque Deiparam vocare scortum.

MEMINIMUS paullo supra *Almarici*. Is Camunti (1) in Gallia Celtica ortus, & dialecticæ peritia tumidus commentus est, nullam futuram fore generationem, sexusque discrimen, si Adam in innocentia stetisset: nullam aliam esse inferorum pœnam præter conscientiæ vermem, quem omnis peccator gerit in corde; cessasse jam cum lege Moysis potestatem Patris, & ipsius Almarici ætate legem Christi, vigere autem modo legem Spiritus Sancti, per quam Sacramentis, cunctisque exterioris cultus sublatis officiis, unusquisque sola interiori gratia salvetur. Hos vero aliosque Almarici articulos refert tom. 4. Anecdot. Edmundus Martene, & Fleury ad an. 1210. num. 59. Obiit Almaricus præ animi tristitia; atque post obitum exhumatus fuit, atque in sterquilinium projectus.

POST Almarici obitum quidam ejus discipuli dilatantes pomeria præter recensitos errores dogmatizarunt in Eucharistia nil præter substantiam panis adinveniri, Romam esse Babylonem, & Romanum Pontificem Antichristum, Sanctorum cultum esse idololatriam, eodemque pacto loquutum fuisse Deum ore Augustini, ac ore Ovidii Nasonis. Ex his Wilelmus Augustoritii (2), Bernardus quidam subdiaconus, Guilelmus faber aurarius hujus sectæ propheta, Stephanus parochus Corbolii, seu Josedi, Dudon Almarici clericus, Elimandus acolythus, Guarinus presbyter, & quidam alii, anno 1210. die 20. Decembris in campo extra Parisii mœnia fuerunt combusti.

CONTRA Prædicatorum, Fratrumque Minorum Ordines, ceterosque in religiosa paupertate viventes verbis scriptisque insiliit Guilelmus de S. Amore, ita ab oppido Comitatus Burgundiæ cognominatus. Huic nonnulli Aca-

(1) Chartes.
(2) Poitiers.

Academiæ Parisiensis adhæsere, accessitque postmodum Laurentius Anglus, Guilelmo in eadem Academia succedaneus. In libro inscripto, *De periculis novissimorum temporum adversus Mendicantes Ordines*, qui etiamnum legitur inter ejus Opera in lucem edita anno 1632. tradidit religiosis nefas esse vivere ex eleemosynis, docere laicos, prædicare, adscribi Magistrorum collegiis, & excipere secularium confessiones sacramentales. At Guilelmi liber ab Alexandro IV. anno 1256. damnatus flammisque adjudicatus est: quin auctor proximo anno 1257. Parisiis ac toto Galliæ regno discedere, & in posterum a docendo & scribendo abstinere jussus, extorris vixit, despectus, ac miserrimus, obiitque post paucos annos.

ERUPIT per idem tempus secta *Fraticellorum*, seu *Bizochorum*, auctore Hermanno Pongilupo Ferrariensi. *Bizochos* dictos arbitror a bisaccio quod manticis victum ostiatim emendicarent: unde illorum nomenclatura, quomodo & *Pinsocherarum* apud Bocaccium quoque, vulgaremque sermonem, etiamnum permanent. *Bizzoco* apud Boccaccium legimus *Nov.* 24. *Pinzochere Nov.* 27. Parum his absimiles *Beguini*, de quibus proximo Seculo. Fraticelli autem, qui sectabantur Hermannum, hypocrisi, & falsa pietate orbem deludebant, pessime de Romana sentientes Ecclesia, quam apud se tantummodo servari autumabant. In abditis locis perpetrabant turpia, & nefanda (1). Hermanni autem ossa post mortem exhumata, & igni tradita fuere.

PROSCRIPTUS insuper fuit hoc Seculo XIII. ab Alexandro IV. liber blasphema dogmata continens, cui titulus *Evangelium æternum* (2). Combustus Gerardus Segarel-

(1) His tamen longe turpior Secta *Guilelmina* Bohemæ, a Bossio & Puricelio descriptæ. Hujus sectæ viri, ac mulieres, non solum conventibus antelucanis cum presbyterorum indumentis post quasdam preces, sub modio lumine abscondito, ad fortuitos concubitus gradiebantur, ut Spondanus refert ad annum 1300. sed Guilelminam quoque asserebant esse Spiritum Sanctum femineo sexu incarnatum, aliaque absurdissima effutiebant deliramenta. Obiit hypocrita & insana mulier anno 1281. & anno 1300. exhumata fuit & combusta. Vide Jo. Mabill. Musei Ital. p. 1. 20.

(2) Hujus libri auctor Joannes de Parma Minorita. Labente item hoc Seculo edidit *Postillam* in Apocalypsim F. Petrus Joannes Oliva ejusdem Ord. provinciæ Provinciæ. Dogmatizavit Ecclesiam Catholicam esse Babylonem, & Rom. Pontificem Antichristum. Legi apud Baluzium auctorem vixisse circa annum 1300. sed alibi mortuum inveni an. 1297. Articuli autem ejus LX. censura notati, & proscripti fuerunt an. 1318. sedente Joanne XXII.

garellus Parmensis, de cujus erroribus agendum est rursus seculo proximo.

PERMULTA itidem quorumdam Scholasticorum absurda damnarunt Archiepiscopi Parisienses Guilelmus, & Stephanus Le-Templier. Idem fatum quibusdam Aristotelis lucubrationibus, proscriptis in Synodo Parisiensi anno 1209. propter quorumdam Scholasticorum abusum. Vide hujus Synodi Acta tom. 11. Conc. p. 1. pag. 49. Ulterius David quidam Dinantius Belga, & ditionis Leodiensis, auditor olim Almarici, de quo supra, adeo delirus fuit, ut assereret Deum esse materiam primam. *Stadingi* (ita appellantur populi siti in finibus Frisiæ, & Saxoniæ, inviis paludibus fluviisque circumdati) eo immanitatis propudiique devenerunt, ut sacros omnes ministros crudelissime necarent, sacra mysteria polluerent, promiscuam exercerent libidinem, & Christi corpus in Paschate tantum e manu Sacerdotis recipientes in latrinam horrendissimo sacrilegio expuerent. Judæi demum hoc Seculo ob execrabilem avaritiam, & aliquos Christianos pueros circumcisos, aliquos vero affixos cruci, adeo exosi, infamesque evaserunt, ut anno 1290. ejecti fuerint ex Anglia, anno 1295. e Galliis, & anno 1298. ex nonnullis Germaniæ urbibus.

CAPUT IV.

SCRIPTORES, QUI TERTIODECIMO SECULO FLORUERUNT.

THEOLOGIAM Scholasticam, quam superiori Seculo ad certam methodum Magister Sententiarum perduxerat, plures, iique clarissimi viri illustrarunt: quorum præcipuos, servato temporis ordine, recensebo. Claruit itaque initio hujus Seculi, & Commentaria edidit in quatuor libros Sent. (1) *Guilelmus* e Seilliniaco Burgundiæ oppido, Doctor Parisiensis Academiæ, deinde Episcopus Antissiodorensis, ac tandem Parisiensis Archiepiscopus: qui obiit anno 1223. eodemque tempore *Guilelmus* alter, item Gallus, similia Commentaria exornavit,

(1) Potius *Summam Theologicam*, editam Parisiis anno 1500. Caveus duos istos Guilelmos distinguit.

navit: qui tamen de Justificatione, quam videtur repetere potius a fide, quam a caritate, non censetur accurate pertractasse, nisi tamen illius scripta, ut putat Possevinus, fuerunt depravata. Sequitur *Alexander de Hales* natione Anglus Ordinis Minorum appellatus *Doctor irrefragabilis*, cujus præter sacrorum librorum interpretationes, aliaque scripta, habentur Commentaria in IV. Sent. libros, & Summa universæ Theologiæ distributa in partes quatuor. Obiit autem Alexander Parisiis anno 1245. Floruit item hoc seculo nunquam satis laudandus *S. Thomas Aquinas*, regio ortus sanguine, puer eruditus a monachis Cassinensibus, sed postea FF. Prædicatorum institutum professus, merito *Doctor Angelicus* nuncupatus. Nam ut libros ejus plurimos prætetermittam tum philosophicos, tum Exegeticos, præclarum illud nomen Thomæ comparavit multiplex de re Theologica lucubratio, Commentaria in 4. Sent. Summa contra Gentiles, & Opuscula 73. ad Theologiam singula spectantia, maxime vero digna cedro, & aurea *Summa* in partes tres divisa, in qua continentur Qq. 512. & art. 2654. Migravit ad Superos S. Thomas Nonis Martii anno 1274. in Cœnobio Fossæ novæ (1) non procul a Tarracina, cum rogatus a Gregorio X. Lugdunum versus ad Synodum Œcumenicam iter arripuisset.

EODEM anno 1274. Idibus Julii decessit *S. Bonaventura* (2) Balneoregiensis, appellatus *Doctor Seraphicus*, Ord. Min. Cardinalis, & Albanensis Episcopus. Et ipse scripsit in quatuor sententiarum libros, Opuscula Theologica & Ascetica LXXIII. præter Expositiones divinorum librorum, sermonesque sacros complures. Florebat item circa annum 1260. *Albertus Magnus* Ord. Præd. cui memoria ingeniumque beneficio Deiparæ collatum fertur, ablatumque triennio ante mortem, quæ contigit anno 1280. Ejus Opera XXI. amplissimis voluminibus comprehenduntur, & per omnem Philosophicam, Sacramque eruditionem, pro Seculi hujus genio, exspatiantur. Discipulus Alberti Magni fuit *Ulricus* de Argentina, & ipse de Theologia, prout in scholis

(1) Ordinis Cisterciensis. Dies S. Thomæ emortualis Non. Martii. Quidam scripsere S. Thomæ propinatum fuisse venenum a medico Caroli II. Siciliæ regis. Vide Danthis *Purgat.* cant. 20.

(2) Joannes in baptismate nuncupatus, *Bonaventura* autem puerulus dictus a S. Francisco FF. Minorum parente.

traditur, optime meritus. Referendus ad eamdem ætatem *Henricus* Gandavensis, seu Mudanus a patria, & Doctor *Solemnis* a Parisiensi Academia appellatus, qui & in 4. Sententiarum libros, & Summam Theologiæ conscripsit, obiit Tornaci in Belgio anno 1293.

In Eremitana quoque S. P. Augustini familia claruerunt cum doctrina, tum sanctimonia morumque integritate *Augustinus Triumphus*, & *Ægidius* Romanus. Quorum primus Anconitanus patria Summam edidit de *Potestate Ecclesiastica*, & inedita plura, inter quæ extat Opus in 4. Sententiarum libros. Interfuit autem Triumphus anno 1274. Concilio Lugdunensi, tametsi vitam protraxit usque ad annum 1328. ætatis suæ 85. At Ægidius ex Columnensium Familia, Bituricensium Archiepiscopus, Aquitaniæ Primas, necnon S. R. E. Cardinalis, ut demonstrat Lud. Dattichius Hist. Card. tom. 1. pag. 372. naturæ concessit Avenione anno 1316. cum ageret ætatis suæ annum 69. postea quam & in Sententias, & singillatim in varias Theologiæ partes, & in sacras litteras Commentaria exornaverat, necnon Philosophicos, & politicos libros conscripserat, atque adversus Guilelmum Lamerensem Ord. Min. professorem Oxoniæ doctrinam S. Thomæ strenue vindicaverat. Quare *Doctor Fundatissimus* dici meruit Ægidius, atque Caveo etiam testante Vol. 2. pag. 340. *Theologorum Princeps*.

Præterivi autem brevitatis causa alios permultos in Theologicis disputationibus egregie versatos, quemadmodum & sanctissimos viros, Dominicum, Franciscum, & Antonium Patavinum, qui licet in Scriptorum recensiti albo, magis tamen ob sanctitatem, quam ob litteras celebrantur; missis pariter Romanis Pontificibus doctrinæ laude præclaris, Innocentio IV. Clemente IV. Gregorio X. & Bonifacio VIII. Scriptoribus item adnumeratis: istorum quippe meminimus cap. 1. neque modo fas est ceteros, saltem præstantiores, penitus prætermittere.

Claruerunt itaque hoc vertente Seculo *Joachimus* Calaber Abbas Cisterciensis, haud ignobilis Scripturarum divinarum interpres, & prophetiæ fama clarus; (1) qui obiit anno 1215. *Rodericus* Ximenius Archiepiscopus Toletanus de Historia Hispanica, Romana, Ostrogothorum, Hunnorum, Arabumque bene meritus: qui decessit

(1) Vide tamen superiori seculo cap. 3.

cessit anno 1245. *Helinandus* monachus Cisterciensis auctor Chronici ab orbe condito usque ad annum 1204. qui naturæ concessit anno 1227. *Conradus* Præmonstratensis scriptor alterius Chronici a Belo rege Assyriorum usque ad annum Christi 1229. *Jacobus* de Vitriaco Cardinalis & Episcopus Tusculanus, scriptor Historiæ Orientalis & Occidentalis, a Mahumedis tempore ad suam usque ætatem, anno 1244. migravit e vita. *Guilelmus* Arvernus Archiepiscopus Parisiensis, cujus obitus contigit anno 1249. præter Exegetica quædam scripta variosque sermones, conscripsit de Theologicis quæstionibus libros, seu Tractatus 25. Excelluit in Historia, præsertim Anglicana, quam scriptis exornavit *Matthæus Paris* Anglus, Monachus S. Benedicti, cujus obitus consignatur anno 1259. Speculum unum Historicum, alterum Doctrinale edidit *Vincentius* Bellovacensis ex Ord. Præd. qui e vivis excessit anno 1256., aliis 1264. deditque operam per idem temporis exemplis rebusque similibus colligendis, scribendisque orationibus, etiam ad funera celebranda, *Joannes* a S. Geminiano ejusdem Ordinis. *Hugonis* de S. Caro ejusdem familiæ vita functi anno 1260. est elaboratissimum Opus Concordantiarum Latinorum Bibliorum. Accedunt prælaudati instituti *Raymundus Martini*, qui edidit *Pugionem fidei* contra Judæos, scripsitque contra Saracenos, hortatu S. Raymundi de Pennafortio sacræ illius Familiæ Magistro: idem *S. Raymundus* collector librorum V. Decretalium, ad superos evocatus centenarius anno 1275. & *Martinus* Polonus scriptor Chronici, quod vocant *Martinianum*, a Christo usque ad annum 1277. defunctus Bononiæ anno sequenti 1278. Diem obiit anno 1284. *Rogerus Baconus* Anglus Ord. Min. vir omni scientia, præsertim philosophica exornatus, & *Doctoris mirabilis* nomen adeptus, de magia insimulatus, & eam ob rem jubente Nicolao IV. conjectus in carcerem (1). Supremus fuit annus 1298.

(1) ***Rogerus Baconus*** **Ord. Min. Philosophus acutissimus, tamquam præstigiator & magus denunciatus Clementi IV. & a proprio quoque Generali damnatus, & conjectus in carcerem, per calumniam tamen nescientium arcana naturæ, objectum sibi crimen consortii cum malignis spiritibus exsufflavit, anno 1266. & 1278. Obiitque Oxonii anno 1284: Vindicarunt virum doctissimum Wadingus, & Spondanus ad præd. annum 1278. necnon Naudeus in Annalibus, & Caveus, etsi hæsitanter, in Seculo Scholastico. Plura in diction. Petri Bayle.**

Jacobi de Voragine apud Ligures Ord. Præd. Chronici Januensis, & Legendæ *aureæ* de vitis Sanctorum, Sermonum autem plurimorum, pius, sed fortassis nimium credulus, concinnator. Omitto cum quibusdam aliis *Richardum* de Mediavilla Minoritam, qui floruit Seculo desinente, & appellatus fuit Doctor *Solidus & auctoratus*; ne Græcorum Scriptorum, quorum nullum hactenus commemoravi, videar oblitus.

INTER Græcos itaque oratoria enituit arte *Michael Coniata*, atque in Historia frater ejus Nicetas Seculo XIII. ineunte. Claruerunt circa annum 1255. *Theodorus Lascaris*, & *Nicephorus Blemmida*; quorum tamen unus in quæstione de origine Spiritus Sancti a Filio, quam Theologi *processionem* vocant, scripsit contra Latinos; aliter aliquando pro Latinis pugnavit: ideoque a Leone Allatio Orthodoxæ Græciæ scriptoribus, & ab Oderico Raynaldo Ecclesiasticis Annalibus istius scripta inseruntur. *Gregorius Acropolites*, quem vocat Ephremius *ἄρχοντα πάντων καὶ πρόεδρον* (1). Constantinopolitanam seu Bizantinam historiam condidit ab anno captæ per Latinos urbis 1203. usque ad recuperatam a Michaele Palæologo, nempe ad annum 1261. Joannes autem Vecchus invictus pro Latinorum *de Spiritu Sancto* dogmate athleta, cum ea de causa edidisset scripta, collecta citato in loco ab Allatio, veritus ne discerperetur a commota in ipsum plebe, relicta C. P. sede, quam octennio Michaeli Imperatori acceptissimus occupaverat, eo e vivis sublato confugit ad monasterium Panachranti, quod contigit anno 1283. atque inde relegatus fuit ad radices montis Olympi, postmodum in Bithyniam: ibique inedia, ærumnisque confectus interiit.

CAPUT V.

QUINAM IMPERII CORONA, CÆLITUMQUE GLORIA FUERINT DECORATI.

OTHO igitur hujus nominis IV. extincto Philippo imperium occœpit anno 1208. atque proximo anno 1209. eidem Innocentius III. Augustalia contulit insignia. At spreto jurejurando invadentem Romanæ Ecclesiæ provincias idem Pontifex a communione fidelium amovit;

(1) *Omnium principem, primique subsellii.*

amovit; cumque anno 1214. *Philippus Augustus* Galliarum rex apud Bovinum in Gallia Belgica ingenti clade prostravit: qua devictus etiam imperio dejectus est; tametsi vitam protraxerit ad annum 1218. quo pœnitens, & absolutus ab Episcopo Hildeshemiensi (1) diem obiit.

Transiere interea temporis ad cæleste regnum *Guilelmus* abbas in Dania VIII. Idus Aprilis anno 1203. relatus inter Sanctos ab Honorio III. anno 1224. *Petrus* a Castronovo primus contra Albigenses quæsitor fidei, martyrio affectus jubente Comite Tolosano Raymundo anno 1208. *Felix* de Valois, & *Joannes* de Matha institutores Ordinis SS. Trinitatis Redemptionis captivorum: quorum primus obiit anno 1212. XII. Cal. Decem. alter anno 1213. XII. Cal. Januarias: & anno 1214. die 14. Septembris martyr occubuit *Albertus* Patriarcha Jerosolymitanus, Ordinis Carmelitici propagator.

Prædicto anno 1214. post exauctoratum Othonem imperium assecutus est *Fridericus II.* filius Henrici VI. & Constantiæ filiæ Rogerii regis Siciliæ. Hæc illum edidit in tentoriis prati Panormitani, ad omnem veri partus suspicionem amovendam, quoniam, ut inquit Hospinianus, ad decrepitam pervenerat senectutem. Fridericus ab Honorio III. coronam accepit: at Ecclesiam vexando, & iniqua perpetrando non semel subiit anathema. Ab eodem Honorio propter dejectos & injuria affectos Episcopos, a Gregorio IX. ob non susceptam, quam pollicitus fuerat, expeditionem in Palæstinam, & post simulate susceptam, & pacem contumeliose initam cum Sultano, rursus ab eodem Pontifice ob Italiæ regiones incendio & cæde vastatas, atque ab Innocentio IV. ob pervicaciam in bonis Ecclesiasticis retinendis, excomunicatione multatus est. Privatus quoque fuit imperio in I. Lugdunensi Concilio anno 1245. & derelictus a suis obiit an. 1250. in Arce Apuliæ, aut Panormi; non enim consentiunt Historici (2).

(1) *Ildesheim* in Saxonia inferiori.

(2) Puto decessisse in Apulia in arce, quæ *Florentina* dicebatur. Ajunt semper vitasse urbem Florentiam, quod ei fuisset prænuntiatum, moriturum in Florentino castro. Nothus ejus Filius, qui dicitur patrem injecto in os decumbentis pulvino præfocasse, fuit Manfredus honore ducatus Tarentini insignitus, ægre ferens quod ei Pater prætulisset filium alium nothum Hensium regem Sardiniæ qui postea Bononiæ captivus obiit an. 1271. Fertur Manfredum ad amovendam a se paternæ mortis suspicionem Friderici cadaver adsportasse Panormum, ibique sepulcro

Quorum etiam alii veneno peremptum ajunt, alii suffocatum a filio suo notho, alii gravissimo morbo correptum. Instituit Academiam Neapolitanam, & juxta scriptores aliquos Viennensem, quam tamen institutam alii tradunt ab Alberto III. Archiduce Austriæ anno 1365. Post mortem Friderici diuturnum fuit interregnum usque ad annum 1273. quamvis enim alii principes ad Imperii coronam aspiraverint; maxime *Henricus* Thuringiæ Landgravius, *Guilelmus* Brabantiæ Comes, *Richardus* Comes Cornubiæ in Anglia meridionali, & *Alphonsus X.* rex Castellæ, attamen nec coronam imperii consecuti fuerunt, nec ejusdem imperii administrationem auctoritatemque potiti.

Interim ad Beatorum translati sunt sedes septem Fratres Ord. Minorum martyrio coronati apud Marochium Africæ civitatem anno 1220. contigit & martyrium *Angeli* Carmelitæ eodem anno in Sicilia interfecti, aliorumque Sanctorum septem Martyrum Minoritarum Exilissæ (Ceutam vulgo dicunt) Mauritaniæ Tingitanæ urbis interfectorum insequenti anno 1221. quo item anno Bononiæ decessit *S. Dominicus* pridie Nonas Augusti; qui anno 1216. (1) inclytum Prædicatorum Ordinem instituerat, Albigensium oppugnaverat hæresim, & anno 1234. a Gregorio IX. Sanctorum catalogo fuit adscriptus. Idem autem Gregorius Fastis Sanctorum adscripserat Seraphicum Patriarcham *Franciscum* anno 1228. qui Fratribus suis regulam tradiderat anno 1209. (2) in Arvernia Etruriæ monte receperat Crucifixi stigmata anno 1224. atque e vita migraverat anno 1226. IV. Nonas Octobris. Superiori anno 1225. VII. idus Novembris pro Ecclesiastica libertate martyrium subierat sanctus Coloniensis Episcopus *Engelbertus*. Decessere anno 1231. *Antonius* Olyssiponensis, a loco dormitionis appellatus *de Padua*, idibus Junii, virtutibus signisque conspicuus, anno

Porphyretico condidisse. Quidam id factum ajunt ab Archiepiscopo Panormitano. Melanchthon, & heretici alii celebrant illud epitaphium:

Si probitas, sensus, virtutis gloria, census,
Nobilitas orti, possent obsistere morti;
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Sed nunquam viris Principibus defuerunt assentatores.

(1) Aut 1207. an. enim 1216. confirmatus fuit, ut dicam proximo capite. Fuerat Canonicus Regularis Oxomensis; ejusque nobilissimam ex Gusmanorum gente prosapiam vindicavit Antoninus Bremond Ordinis Prædicatorum Magister.

(2) Juxta alios an. præcedenti. Primum ipsius nomen *Joannes*.

anno sequenti a Gregorio IX. canonizatus; ac *Elisabeth* vidua filia Andreæ Hungarorum regis, cujus natalis colitur XIII. Cal. Decembris, Sanctorum fastis ab eodem Gregorio anno 1235. adscripta fuit. *Hedowigem* Polonorum reginam cælum terris rapuit anno 1243. idibus Octobris, retulitque inter sanctos anno 1267. Clemens Papa IV. (1) Diem obiit anno 1250. beatus *Simeon Stock* Carmelita, at non hujus Ordinis habitusque, ut quidam autumant, institutor. Ab hæreticis anno 1248. trucidatus est *Marcellinus* Albergotti Episcopus Aretinus, & anno 1252. occisus est *Petrus* martyr Veronensis Ordinis Prædicatorum, cujus memoria recolitur III. Cal. Majas. Innocentius IV. proximo anno 1253. Sanctorum numero illum adscripsit: eumq. generalem Fidei inquisitorem in ditione Mediolanensi anno 1232. constituerat Gregorius IX. *Clara* S. Francisci concivis ex hac vita decessit anno 1253. & anno 1255. ab Alexandro IV. inter Sanctas relata fuit. Colitur ejus memoria pridie Idus Augusti. Instituerat vero pauperum Sanctimonialium Ordinem, vulgo *Clarissarum* nuncupatum, anno 1212. Obdormivit in domino in nocte vigiliæ Nativ. Domini *S. Petrus Nolascus* Carcassonensis, anno 1256. Qui una cum *S. Raymundo* de Pennafort, & Jacobo I. Rege Aragoniæ instituerat anno 1218. Ordinem Beatæ Mariæ de Mercede redemptionis captivorum (2). *Hyacinthi* Poloni Ord. FF. Prædicat. beata mors contigit anno 1257. XVIII. Cal. Sept. & a Clemente VIII. adscriptus fuit Sanctorum catalogo anno 1594. (3) Anno denique 1267. (nam de Ecclesiæ Doctoribus Thoma, & Bonaventura vita functis anno 1273. egimus præcedenti capite) migravit in cælum *S. Silvester* abbas VI. Cal. Decembris Fabriani in Piceno, a quo Congregatio monachorum Silvestrinorum anno 1231. fuerat instituta. At ad annum 1273. quo diuturnum Augustorum Principum cessavit interregnum, redeundum est tandem.

(1) Anno 1249. obiit *B. Joannes* Bonus Mantuanus Ord. Eremit. S. P. Aug. Propagator. *S. Albertus* Collensis ad superos migrasse dicitur an. 1202.

(2) *Humiliana* de Cerchiis Florentina obiit an. 1246. *Verdiana* virgo Reclusa an. 1221. *Ubaldesca* Monialis Pisana an. 1206. *Benignus* Abbas Vallisumbrosæ an. 1236.

(3) *S. Raynerius* Pisanæ Civitatis patronus obiit an. 1261. die 17. Junii, qua die colitur etiam in Martyrologio Romano. *S. Peregrinus* Foroliviensis Ord. Servorum B. M. Virg. decessit an. 1284.

Igitur anno 1273. pridie Cal. Octobris inauguratus est imperator *Rodulphus Magnus* Comes Auspurgi, Conditor imperii Austriaci, & Landgravius Alsatiæ. A cultu SS. Eucharistiæ repetuntur imperii ejus auspicia. Commendatur quoque ipsius pietas, quoniam pro Cæsareis insignibus crucem arripuit. Ottocarum Bohemiæ regem implorato Deiparæ nomine ingenti clade superavit, accessitque victori quasi præmium certaminis Austria, quam Alberto filio suo regendam commisit. Hinc Austriacæ Gentis origo: quam Alciatus arcessit ex Aventino; alii repetunt ex vetustissimis regibus Austrasiæ. Felici etiam marte cum Othone Burgundiæ regulo, cum Thuringiæ populis, aliisque hostibus decertavit; atque universa pacata Germania, obiit princeps piissimus atque invictissimus anno 1291. Calendis Augusti.

Postquam vero imperium tenuit septennio, sc. usque ad annum 1298. *Adulphus* Comes Nassaviæ, atque is ob avaritiam, crudelitatem, libidinem, aliaque flagitia proceribus cunctis visus est indignissimus principatu, electus est Rodulphi & Annæ filius *Albertus* Austriacus. *Monoculum* dixere, quoniam oculum amiserat ex propinato sibi veneno: quamquam, ut olim Annibal, altero oculo amisso, ferocius irruit in hostes, & Adulphum, non procul a Vormatia superioris Germaniæ urbe, illustri prælio fregit, & vulneravit, *Triumphatoris* cognomentum adeptus. Pugione tamen a conjuratorum manu confossus est ac trucidatus an. 1308. Auctor conjurationis Joannes fratris filius (1), cum quo lis erat de hereditate paterna: atque ille stipatus Ulrico, Valtero, & Rodulpho proceribus in parricidii consortium adscitis, primus omnium Alberti jugulum pugione petivit. Patratum facinus Calendis Maji.

In hac autem Seculi XIII. postrema parte oppetierunt mortem anno 1275. die 23. Januarii *Raymundus* Barcinonensis; de quo supra cap. 4. in Sanctorum album relatus anno 1601. a Clem. VIII. Anno 1285. *Philippus Benitius* Florentinus, cujus item mentionem fecimus cap. 1. in Gregorio X. Hunc quidam institutorem faciunt Or-

(1) Quidam *Joannem* dicunt Alberti patruum; sed falluntur. Joannes enim filius fuit Rodulphi ducis Sveviæ, quo extincto Albertus egit nepotis tutelam: unde seminarium dissidii. Joannes tamen in Pisano Augustinensium cœnobio in monachum attonsus, pœnitentia, signisque clarus vita illic functus est an. 1313.

Ordinis Servorum B. M. V. quum tamen hic Ordo incœperit anno 1233. auctoribus VII. beatis viris, Bonfilio Monaldio, Bonajuncta Manetti, Manetto Antellensi, Amideo de Amideis, Uguccione Uguccionio, Sosteneo de Sosteneis, & Alexio de Falconeriis. Fuit itaque S. Philippus ejusdem Ordinis propagator, & V. Generalis, non Institutor: ejusdemque festum diem recolimus X. Cal. Septembris. Anno 1292. *Albertus* Carmelita Siculus, qui obiit Messanæ VII. Idus Augusti, & anno 1292. *S. Petrus Cælestinus*: de quo item cap. I. *Margarita* itidem, Cortonensis vocata a dormitionis suæ loco, & cognominata Etruriæ, ac Seraphici Ordinis Magdalena, obdormivit VIII. Calendas Martias anno 1297. eodemque anno relatus est inter Sanctos *Ludovicus IX.* rex Galliarum, qui anno 1270. die 25. Augusti, inita contra Saracenos expeditione, pestilentia decessit. Ipsomet anno 1297. ad cælos migravit *S. Ludovicus* Episcopus Tolosanus Ord. Min. hujusque nomen Martyrologio Rom. inscriptum legitur XIV. Calendas Septembris. Postremo denique anno, scilicet 1300. ad aram peracto Sacro a Mahumetanis trucidatus est episcopus Giennii, seu Oningis in Andalutia, *Petrus Paschalis*.

Reliquum est, ut Imperatorum Orientis subjiciamus chronologiam. Dejecto e throno anno 1203. Alexio Angelo ab Alexio Juniore nepote suo, is anno sequenti 1204. vita imperioque excessit. Successit Alexius Ducas, cognomento *Murtzulphus*, seu *Myrtilus*, a conjunctis superciliis, qui propriis manibus Alexii fauces laqueo confregit: at idem sceleſtissimus parricida eodem anno extremo supplicio affectus est a Latinis, qui Constantinopolis potiti sunt, & omnium fœderatorum consensu imperatorem Orientis crearunt Balduinum Flandriæ Comitem. Græci vero imperii sedem laceratam atque divisam transtulerunt Trapezum Cappadociæ, Nicæam Bithyniæ, & Adrianopolim Thraciæ urbem. Quare usque ad annum 1261. quo anno Michael Palæologus recuperavit C. P. regnarunt Adrianopoli, & Nicææ *Theodorus Lascaris* filius Alexii Angeli, *Joannes Ducas Vatacius* illius gener, *Theodorus Lascaris* Junior, Joannis filius, ac prioris Theodori nepos, atque *Joannes* filius Theodori Junioris, quem anno 1260. Michael Palæologus excæcavit, atque Nicææ ipse Michael arripuit imperium. Trapezi vero (*Trabisundam* vulgo dicunt) imperarunt ab anno 1204. *Comneni*,

ab

ab Alexio filio Emmanuelis, & nepote Andronici Imp. usque ad *Davidem Comnenum*, qui anno 1462. coactus est Trapezuntinum imperium cedere Mahumeti Secundo.

Postquam igitur C. P. Imperium tenuerat ex Latinis *Balduinus* anno tantum uno, captus & occisus anno 1205. a Joannicio rege Bulgarorum, *Henricus* Balduini Frater inauguratus anno 1206. & vita functus anno 1216. *Petrus* Comes Antissiodorensis gente *Cortiniacus*, extinctus proximo anno 1217. *Rupertus* Petri filius occisus anno 1228. *Balduinus II.* Ruperti F. qui capta 1261. a Michaele Palæologo C. P. fuga elapsus mortem evasit; Michael Constantinopolitana Urbe recuperata, ibique pulsis Latinis restituit imperium Græcorum, & illud administravit usque ad annum 1280. eique successit *Andronicus* Palæologus ipsius filius, sive *Andronicus II.* ab Andronico Juniore nepote suo dejectus, & carceri mancipatus anno 1327.

CAPUT VI.

Quænam Seculo XIII. in Ecclesia doctrina, et disciplina viguerint.

Prava hæreticorum dogmata descripta superiori cap. 3. hujus Seculi Conciliis pariter enarratis 2. cap. fuerunt proscripta. Quare confirmata fuere quæ de fide Trinitatis, & Dominicæ Œconomiæ, seu, ut ajunt, *Incarnationis*, tradidere Majores. Corroborata est Ecclesiastica Hierarchia, Romani Pontificis auctoritas, Sacerdotalis Ordinis dignitas, ac potestas. Intemerata item Deiparæ virginitas, cultus Sanctis exhibendus, sacrarum usus imaginum, psalmodiæ, rituum, precumque vetusta consuetudo, atque sanctarum indulgentiarum concessio, aliaque tradita a magistra veritatis Romana Ecclesia, fuerunt iterum stabilita. Definitum est insuper non pugnare cum Evangelica paupertate ex quæstu vivere, etiam Christianis fas esse gubernare rempublicam, ac præter conscientiæ synderesim manere reprobis sempiterna inferorum supplicia. Quæ omnia ex præcit. cap. 3. & seq. perspicua sunt.

Annuæ Paschalis communionis ad fideles ab infidelibus discernendos, revocandosque ad frugem improbos, cum a Christo & ab Apostolis fuerit indicta perceptio, tempus recte novimus esse præscriptum. Recitandi Ro-

sarii

farii B. V., devotio utique, five orationum qualitas, five contemplanda myfteria attendantur, fummopere commendanda, ufus promulgatus eft a S. Dominico, quem illius auctorem effe, quidquid obganniant nonnulli, declararunt Romani Pontifices Leo X. Pius V. Gregorius XIII. & Sixtus V. Fertur primus omnium Innocentius IV. Rofam auream mufco & balfamo permixtam folemni ceremonia benedixiffe, quod alii referunt ad Leonem IX. alii ad Urbanum II., alii rejiciunt poft annum 1400. Sed hæc, & confimiles quæftiones obfcuræ facili negotio folvuntur, fi antiqua dicatur inftitutio, hujus ævi benedictionis folemnitas, pofterioris formula in Ordine Romano præfcripta. Fratribus mendicantibus, & nominatim Ord. Prædicat. facultatem excipiendi Confeffiones Sacramentales indulfit Gregorius IX. Feftum Corporis Chrifti, quod anno 1208. celebrari cœperat in diœcefi Leodienfi, ab Urbano IV. anno 1264. præfcriptum fuit univerfæ Ecclefiæ, una cum Officio edito a S. Thoma Aquinate. Obtinuerunt hoc Seculo hymnus, *Stabat Mater*, & Antiphona, *Salve Regina*, necnon fequentia, *Veni Sancte Spiritus*. De auctoribus hæfitatur. Quidam enim *hymnum* illum, feu rhythmum compofitum a beato Jacopono, quidam vero ab Innocentio III. editum affirmarunt: *Antiphonam* alii S. Bernardo, alii Haimero Epifcopo Podienfi, alii Petro Compoftellano, alii Hermanno Contracto monacho Benedictino, de quo Seculo IX. adfcripfere: *Sequentiam* Innocentio III. prælaudato. Inclufio Cardinalium in Conclavi ad eligendum Summum Pontificem cœpit anno 1276. in electione Innocentii V. ex præfcripto Conftitutionis latæ a prædeceffore Gregorio X. cujus extat decretum in Sexto cap. *Ubi periculum*, 3. de Elect. Annus Jubilæi, cujus quædam imago præcefferat in Veteri lege Levit. cap. 25. inftitutus eft a Bonifacio VIII. ac primo celebratus anno 1300. Extat Bonifacii decretum Cap. *Antiquorum*, Extravag. Comm. lib. 3.

Præc. capite commemorans viros Sanctiffimos mentionem feci Ordinum religioforum ab illis inftitutorum. Æquum eft, ut etiam ceteros, atque fingulorum recenfeam approbationem. Sacer itaque Ordo Prædicatorum confirmatus fuit anno 1216. ab Honorio III. Idem Honorius confirmavit Ordinem FF. Minorum, quem tamen oraculo vivæ vocis approbaverat Innocentius III.

anno

anno 1209. Regulam quoque Carmelitis traditam ad Alberto Jerosolymitano idem Honorius confirmavit; quam tamen postea mitigavit Innocentius IV. Unionem Eremitarum in unum Augustinensium cœtum ratam habuit probavitque Alexander IV. anno 1257. (1) Hi sunt quatuor Ordines *Mendicantium*. A Gregorio autem IX. adprobatus fuit Ordo Beatæ Mariæ de Mercede anno 1235. Ab Innocentio IV. Ordo Servorum B. M. V. & Monachorum Silvestrinorum anno 1247. Cælestinorum institutum a Cælestino V. ante 1294. nomen traxit, ac firmitudinem. Instituit anno 1215. B. Eusebius Archiepiscopus Strigoniensis Ordinem Eremitarum S. Pauli primi cultoris Eremi, sed confirmatus tantum fuit a Joanne XXII. anno 1328. Prætermittimus quarumdam Congregationum, Ordinumque Equestrium institutionem ad hoc Seculum referendam (2).

EXTERNARUM RERUM ACCESSIO.

ADMINISTRAVERUNT Galliarum regnum post Philippum Augustum extinctum anno 1223. *Ludovicus VIII.* qui decessit anno 1226. Deinde *S. Ludovicus IX.* vita functus anno 1270., de quo etiam supra cap. 5. inter Sanctos relatus anno 1297. a Bonifacio VIII. Regnavit postmodum *Philippus III.* cognomento *Audax* usque ad annum 1285. deinde *Philippus IV.* a formæ elegantia dictus *Pulcher*, ad annum usque 1314.

REGNUM vero Castillæ post Alphonsum VIII. vita functum 1214. tenuerunt *Henricus I.* qui obiit anno 1217. (3) *Ferdinandus III.* rex etiam Legionis, qui sancte decessit anno 1252. *Alphonsus X.* cognomento *Sapiens* (4) a filio San-

(1) Ordo Eremitarum S. P. Augustini Unionem istam præcessit: nam Concilium II. Lugdunense celebratum an. 1274. declaravit eumdem Ordinem connumerandum non esse inter recentiores tum institutos, eo quod ille, sicut & Carmeliticus, præcesserit Generale Concilium Lateranense IV. celebratum an. 1215. Vid. caput *Religionum*, de Relig. Dom. in 6.

(2) Primo hujus Seculi anno, idest 1201. institutus Ordo S. Spiritus *in Saxia* Romæ.

(3) *Alphonsus IX.* mortuus an. 1231. rex Legionis.

(4) Anno 1252. *Alphonsus* rex Hispaniarum fixit Æram suam Kal. Junii feria 7. & motuum cælestium tabulas, quas appellant *Alphonsinas*, conquisitis Astronomorum exercitatissimis; expenditque eam in rem quater centena millia aureorum.

Sanctio pulsus e throno anno 1284. Idem *Sanctius* hujus nominis IV. qui cessit e vita anno 1295. & *Ferdinandus IV.* qui regnavit usque ad annum 1312. Interea temporis regnarunt in Navarra *Sanctius VIII. Theobaldus*, *Theobaldus II. Henricus*, & *Joanna*, quæ decessit anno 1304. in Aragonia vero post Petrum II. defunctum anno 1213. *Jacobus I. Petrus III. Alphonsus III.* & *Jacobus I.* qui obiit anno 1327. atque in Lusitania, cujus regnum incœpit superiori Seculo XII. in quo ab anno 1139. usque ad annum 1212. regnaverant *Alphonsus I.* & *Sanctius I.* post Sanctium regno potiti sunt *Alphonsus II. Sanctius II. Alphonsus III.* & *Dionysius*, qui naturæ concessit anno 1325. (1)

Quæ in Oriente contigerunt hoc Seculo, ista præsertim sunt. In Syria anno 1202. ingenti terræmotu, quem consecutæ sunt pestilentia & fames, concidit Tyrus, omnesque urbes maritimæ concussæ sunt. Occupata a Latinis anno 1204. C. P. anno autem proximo pactæ ab iis ad sexennium cum Saracenis induciæ. Themiathem, vulgo *Damiatam*, apud Pelusium in Ægypto, Christiani anno 1219. expugnarunt. Reddiderunt tamen anno sequenti, incensis a Saracenorum exercitu navibus illorum 750. & Nili hærentes paludibus. Theodorus Angelus anno 1221. occidit ad Dyrrachium (2) Macedoniæ urbem Latinum Imperatorem Petrum Cortiniacum juxta Vossianam Historiæ Epitomen; quod tamen anno 1217. evenisse putamus. Aulicus, qui anno 1228. interfecit Rupertum Imp. Orientis, Imperatrici cujus nuptias consequi non poterat, nares abscidit. Fridericus II. imperator anno 1229. cum Sultano Babyloniæ iniit fœdus, eique, partem aliquam Jerosolymæ adeptus, templum arcemque reliquit. Tartari anno 1244. ex Hungaria, & Perside pulsi sese in Christianos commorantes in Syria effuderunt, instigante Sultano, a quo in suam ditionem redacta Jerusalem, templique supellex in Mahumetis ædem translata fuit. S. Ludovicus Galliarum rex anno 1249. Tamiathem recuperavit, quæ tamen sequenti anno diruta est, cæsis Christianis quamplurimis. Tartari Christianam amplexi religionem anno 1258. oc-

(1) In Anglia rex *Joannes* anno 1216. *Henricus III.* 1273. *Eduardus* 1308. In Polonia autem *Micislaus* anno 1202. restitutus. *Lescus* 1226. *Boleslaus IV.* 1279. *Lescus* II. 1289. *Primislaus* 1296. *Vencesslaus* an. 1305 fatis cesserunt.

(2) Vulgo *Durazzo*.

anno 1209. Regulam quoque Carmelitis traditam ad Alberto Jerosolymitano idem Honorius confirmavit; quam tamen postea mitigavit Innocentius IV. Unionem Eremitarum in unum Augustinensium coetum ratam habuit probavitque Alexander IV. anno 1257. (1) Hi sunt quatuor Ordines *Mendicantium*. A Gregorio autem IX. adprobatus fuit Ordo Beatæ Mariæ de Mercede anno 1235. Ab Innocentio IV. Ordo Servorum B. M. V. & Monachorum Silvestrinorum anno 1247. Cælestinorum institutum a Cælestino V. ante 1294. nomen traxit, ac firmitudinem. Instituit anno 1215. B. Eusebius Archiepiscopus Strigoniensis Ordinem Eremitarum S. Pauli primi cultoris Eremi, sed confirmatus tantum fuit a Joanne XXII. anno 1328. Prætermittimus quarumdam Congregationum, Ordinumque Equestrium institutionem ad hoc Seculum referendam (2).

EXTERNARUM RERUM ACCESSIO.

ADMINISTRAVERUNT Galliarum regnum post Philippum Augustum extinctum anno 1223. *Ludovicus* VIII. qui decessit anno 1226. Deinde *S. Ludovicus IX.* vita functus anno 1270., de quo etiam supra cap. 5. inter Sanctos relatus anno 1297. a Bonifacio VIII. Regnavit postmodum *Philippus III.* cognomento *Audax* usque ad annum 1285. deinde *Philippus IV.* a formæ elegantia dictus *Pulcher*, ad annum usque 1314.

REGNUM vero Castillæ post Alphonsum VIII. vita functum 1214. tenuerunt *Henricus I.* qui obiit anno 1217. (3) *Ferdinandus III.* rex etiam Legionis, qui sancte decessit anno 1252. *Alphonsus X.* cognomento *Sapiens* (4) a filio San-

(1) Ordo Eremitarum S. P. Augustini Unionem istam præcessit: nam Concilium II. Lugdunense celebratum an. 1274. declaravit eumdem Ordinem connumerandum non esse inter recentiores tum institutos, eo quod ille, sicut & Carmeliticus, præcesserit Generale Concilium Lateranense IV. celebratum an. 1215. Vid. caput *Religionum*, de Relig. Dom. in 6.

(2) Primo hujus Seculi anno, idest 1201. institutus Ordo S. Spiritus *in Saxia* Romæ.

(3) *Alphonsus IX.* mortuus an. 1231. rex Legionis.

(4) Anno 1252. *Alphonsus* rex Hispaniarum fixit Æram suam Kal. Junii feria 7. & motuum cælestium tabulas, quas appellant *Alphonsinas*, conquisitis Astronomorum exercitatissimis; expenditque eam in rem quater centena millia aureorum.

Sanctio pulsus e throno anno 1284. Idem *Sanctius* hujus nominis IV. qui cessit e vita anno 1295. & *Ferdinandus IV.* qui regnavit usque ad annum 1312. Interea temporis regnarunt in Navarra *Sanctius VIII. Theobaldus*, *Theobaldus II. Henricus*, & *Joanna*, quæ decessit anno 1304. in Aragonia vero post Petrum II. defunctum anno 1213. *Jacobus I. Petrus III. Alphonsus III.* & *Jacobus I.* qui obiit anno 1327. atque in Lusitania, cujus regnum incœpit superiori Seculo XII. in quo ab anno 1139. usque ad annum 1212. regnaverant *Alphonsus I.* & *Sanctius I.* post Sanctium regno potiti sunt *Alphonsus II. Sanctius II. Alphonsus III.* & *Dionysius*, qui naturæ concessit anno 1325. (1)

Quæ in Oriente contigerunt hoc Seculo, ista præsertim sunt. In Syria anno 1202. ingenti terræmotu, quem consecutæ sunt pestilentia & fames, concidit Tyrus, omnesque urbes maritimæ concussæ sunt. Occupata a Latinis anno 1204. C. P. anno autem proximo pactæ ab iis ad sexennium cum Saracenis induciæ. Themiathem, vulgo *Damiatam*, apud Pelusium in Ægypto, Christiani anno 1219. expugnarunt. Reddiderunt tamen anno sequenti, incensis a Saracenorum exercitu navibus illorum 750. & Nili hærentes paludibus. Theodorus Angelus anno 1221. occidit ad Dyrrachium (2) Macedoniæ urbem Latinum Imperatorem Petrum Cortiniacum juxta Vossianam Historiæ Epitomen; quod tamen anno 1217. evenisse putamus. Aulicus, qui anno 1228. interfecit Rupertum Imp. Orientis, Imperatrici cujus nuptias consequi non poterat, nares abscidit. Fridericus II. imperator anno 1229. cum Sultano Babyloniæ iniit fœdus, eique, partem aliquam Jerosolymæ adeptus, templum arcemque reliquit. Tartari anno 1244. ex Hungaria, & Perside pulsi sese in Christianos commorantes in Syria effuderunt, instigante Sultano, a quo in suam ditionem redacta Jerusalem, templique supellex in Mahumetis ædem translata fuit. S. Ludovicus Galliarum rex anno 1249. Tamiathem recuperavit, quæ tamen sequenti anno diruta est, cæsis Christianis quampluri- mis. Tartari Christianam amplexi religionem anno

1258. oc-

(1) In Anglia rex *Joannes* anno 1216. *Henricus III.* 1273. *Eduardus* 1308. In Polonia autem *Micislaus* anno 1202. restitutus. *Lescus* 1226. *Boleslaus IV.* 1279. *Lescus* II. 1289. *Primislaus* 1296. *Vencesslaus* an. 1305 fatis cesserunt.

(2) Vulgo *Durazzo*.

1258. occupavere Babylonem; recepitque anno 1261. Michael Palæologus C. P. ut dictum est alibi. Benedocdar Sultani dux anno 1268. expugnavit Antiochiam, cæsis Christianorum XVII. M. & C. M. in captivitatem abductis. Anno 1289. Sultanus cepit evertitque Tripolim: expugnavit deinde Tyrum, Sidona, & Berytum; ac Ptolomaidem quoque anno 1291. excidit, (1) deletumque est regnum Christianorum in Syria. Sequenti tamen anno Sultanus cum invadere meditaretur Cyprum, trucidatus fuit a suis. Palæstina, quam anno 1294. recuperavit Cassanus rex Tartarorum factus Christianus, rursus anno 1300. proditione præfecti Damasceni rediit ad Saracenos. Hoc anno Seculi XIII. postremo fertur Othmen, vulgo *Othomanum*, præfectum Ciliciæ, creatum fuisse mortuo Aladino Sultanum, & Othomanicam condidisse familiam; quod alii ad annum 1298. retulerunt, alii ad annum 1302. seu 1303.

VIDEAMUS, an feliciora in Occidente contigerint. Philippum Imperatorem anno 1208. parricidio necatum, dictum est supra. Germani duce Andrea Hungariæ rege anno 1216. in Palæstinam expeditionem instituerunt. Fridericus II. anno 1234. Hungaros superavit, addiditque Imperio Viennam Austriæ. Idem Fridericus anno 1249. Parmam occupavit. Guilelmus acclamatus Imperator anno 1256. interfectus in Frisia (2): Manfredus

---

(1) Ptolemais, seu *Acra*, dicta a nostratibus Civitas *S. Joannis*, quod fuerit olim sedes Equitum S. Joannis Jerosolymitanorum, ut diximus præced. Seculo cap. 6. *Colonia Claudia* appellatur a Plinio. Olim *Acam* ab Aco Ptolomæi regis Ægypti fratre dictam volunt. Expugnaverat illam ante adventum Domini Tigranes Armeniæ rex. Coloniam constituit Claudius Cæsar. A Tigrane dirutam instauraverat Pompejus. Occupatam anno 1104. a Balduino diximus in Appendice Seculi XII. Rursus illam post quinquennium tenuerunt Christiani. Rediit ergo an. 1291. die 3. Maji ad Saracenorum tyrannidem. Perierunt tum gladio fidelium 25000. in captivitatem abducti 20000. Nil modo, si percommodum portum excipias, vestigium pristinæ amplitudinis illic apparet. In cruce Signatorum expeditione, quæ cœpit anno 1095. suadente Petro Eremita a Græcis appellato *Coucopetro*, usque ad annum 1291. perierunt fidelium militum circa 2000000. atque divisione principatuum, Christianorumque Principum dissensione, victoria in luctum pertransiit: quæ enim pepererat Christiana caritas & Crucis humilitas, ea sustulit atrox discordia & turpis ambitio.

(2) Superiori anno 1248. *Victoriam* ligneam Urbem, quam Fridericus in obsidione Civitatis Parmæ construxerat, Parmenses expugnarunt, affixis illic in edito & conspicuo loco hisce versibus:

Per te, Rex alme, cessit Victoria Parmæ.
Antiphrasi dicta cessit Victoria victa.

fredus apud Beneventum anno 1265. & Conradinus in Marsis anno 1268. a Carolo Andegavensi, Siciliæ regnum indepto, fuerunt devicti. *Vespere Siculæ*, in quibus omnes Galli, quotquot in insula erant, interfecti fuerunt, consignantur anno 1282. III. Kal. Augusti. (1) Prælium ad Spiram, quo Albertus Austriacus interfecit Adulphum Nassavium Imp. contigit postridie Kalendas Julias anno 1298. Ultimo hujus Seculi anno, idest, 1300. exortæ fuerunt Pistorii factiones, quas Nigrorum, Blancorumque dixere.

Ad litterarum incrementa plurimum contulerunt institutæ hoc Seculo Academiæ, nempe Seculi initio Salmanticensis, Patavina anno 1222. Tolosana anno 1233. Neapolitana anno 1239. Aboensis in Svecia anno 1240. Cantabrigiensis anno 1280. Monspessulana anno 1289. & Olyssiponensis anno 1290. Inter Scriptores vero, præter Ecclesiasticos commemoratos cap. 4. aliosque præstantissimos caussa brevitatis prætermissos, cujusmodi fuerunt Stephanus Langtonus, Lucas Tudensis, Robertus Grosthead, seu Capito, Manuel Ephesinus, Joannes Castor, Remigius Florentinus, aliique complures, honestissimum sibi compararunt nomen, in Historia quidem Joannes de Oxonio, qui res Anglicas scripto tradidit, Conradus cognomento Philosophus, cujus est Chronicon inscriptum Α'υτόγραφον, Joannes alter Anglus, & patria Eboracensis, vulgo *Holifax*, appellatus *De Sacro Bosco*, librum condidit de Sphæra mundi, Rodulphus Niger, a quo item duplex Chronicon editum fuit usque ad annum 1213. deductum, Sozomenus presbyter Pistoriensis, & Vincentius Cadluccus Polonus Historici; atque de temporibus carmine, pro genio Seculi haud ineleganti, scripsit Justinus Lippiensis, ac de bello Trojano, segregatis ab historia fabulis, Josephus Devonius Iscanus libros sex, quorum est initium, *Illiadum lacrymas, concessaque Pergama fatis*. Adde poetis Philippum Gualterum Castellionium, quem ab Episcopatu *Magalonensem* appellant, qui carmine

(1) Comes Hugolinus de Gherardesca anno 1288. Pisis ob patriæ proditionem in turre cum filiis fame necatus fuit. Historiam tamen a Joanne Villani lib 7. cap. 120. & 127. descriptam pluribus scatere erroribus, iisdemque implicari viros Clarissimos, qui Commentaria ediderunt in Danthem Aligherium *Inf. Cant.* 33. ex authenticis monumentis demonstrat vir præstantissimus Flaminius de Burgo Eques, & IC. Pisanus, in patrio Lyceo Professor publicus.

mine condidit Alexandreida, ideſt, libros IX. de rebus geſtis ob Alexandro magno; extatque illius Epitaphium apud Voſſium de Poetis Latinis cap. 6.

Inſula me genuit, rapuit Caſtellio nomen,
Perſtrepuitque modis Gallia tota meis.

Excelluit demum in utroque Jure Franciſcus Accurſius Florentinus (1), Acæonis quondam auditor, & Gloſſatorum veterum coryphæus; quem Cujacius præferendum eſſe putabat cunctis Græcis Latiniſque legum Interpretibus.

DECIMUM QUARTUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Qui Seculo XIV. sederunt in Petri Cathedra.

ANNO 1303. V. Idus Octobris extinctum Bonifacium VIII. dictum eſt ſupra. Poſt obitum autem Bonifacii Eccleſiæ præfuerunt Catholicæ *B. Benedictus XI. Clemens V. Joannes XXII. Benedictus XIII. Clemens VI. Innocentius VI. Urbanus V. Gregorius XI. Urbanus VI.* & *Bonifacius IX.*

CXCIV. Benedictus XI. antea Nicolaus Boccaſini Tarviſinus, ſupremum Ordinis Prædicatorum magiſtratum indeptus, & a Bonifacio VIII. purpura Vaticana exornatus, decima ab hujus obitu die inauguratus eſt Pontifex, ſedemque Romanam tenuit menſibus 8. e vivis

(1) Obiit Bononiæ anno 1229. *Accurſius* ejus Pater: diſtinguendi ſunt enim. Is filiam habuit, quæ Jus Civile Bononiæ publice docuit. Vide Pancirol. lib. 2. cap. 29. Franciſci Accurſii frater *Cervotius*; cujus Gloſſæ *Cervotianæ*, ineptæ, a paternis diſſitæ, & paſſim rejectæ. De Petro Vinea Campano, & optimarum Epiſtolarum Scriptore, ejuſque infelici exitu, Ricordanus in Hiſtoria Hetruſca, Danthes Inferni cantu 13. Landinus & Vellutellus ibidem, & Jo. Villani lib. 6. cap. 3.

vivis ſublatus anno 1304. die *6*. Jul. Ferunt extinctum veneno ei in ficubus propinato Peruſiæ. Quo auctore non conſtat. Virtutes omnes mirifice coluit, pacis ſtudium præſertim, & humilitatem, adeo ut parentem ſuam nonniſi vili indutam habitu exceperit. Sanctorum Faſtis illius inſertum eſt nomen.

CXCV. Sedit poſtea *Clemens V.* pridem Bertrandus Archiepiſcopus Burdigalenſis, electus die 21. Julii Peruſiæ, (1) & coronatus Lugduni die 14. Novemb. an. 1305. in Galliarum regem beneficentiſſimus, ſedem Apoſtolicam tranſtulit Avenionem, (2) Templarios extinxit, Viennenſe Concilium celebravit, Clementinas in unum volumen coegit, Henricum VII. Imperatorem alioſque invadentes regnum Neapolitanum diris coercuit, S. Petrum Cæleſtinum adſcripſit Sanctorum Catalogo, obiitque non procul ab Avenione *Roquemaure* anno 1314. die 20. Aprilis. Vitia ei complura exprobrat Joannes Villani lib. 60. cap. 58. ambitionem præſertim, avaritiam, ſimoniacam labem, inceſtuoſam conſuetudinem, artemque magicam; nec diſſentit 3. Hiſt. p. S. Antoninus: ſed has criminationes Henricus Spondanus, Raynaldus, aliique diluerunt.

CXCVI. Post diuturnum interpontificium ob Cardinalium diſſidia, anno 1316. die 7. Auguſti electus eſt *Joannes XXII.* antea Jacobus Euſius Card. Epiſcopus Portuenſis. Non ille ſemetipſum, ut quidam ſcripſere, nominavit, ſed pleno electus eſt Cardinalium ſuffragio (3). Exortum eo ſedente ſchiſma *Petri de Corbaria* Ord. Minorum, (4) erupitque ſecta profanorum hominum, quos *Begumos* & *Fraticellos* dixere. Petrus Aprutinus opera Ludovici Bavari intruſus, anno 1330. Pontificis perſonam depoſuit, pœnitentiam egit, ac poſt tres annos ac menſem Avenione deceſſit. At Joannes Cleri

(1) Bertrandus cognomento *Gothus* ſuæ electionis nuncium accepit, dum viſitaret prioratum de Liſinbaco in diœceſi Pictavienſi.

(2) Inter Pontifices, qui Avenione ſederunt, plures vitæ extiterunt integerrimæ, & mendacii redarguendi ſunt, qui cum Petro *Giannone* ſcripſere, propter ipſorum Pontificum improbitatem dici a Petro Joanne Olivi Ord. Min. *Comment. in Apoc.* Eccleſiam Avenionenſem *Babylonem*. Iſte enim auctor obiit an. 1297. 8. ante Clementem V. Vide Sec. Præc. cap. 3. Nos Clementis V. theſaurus expilatus fuit, ac Bertrandus illius nepos ſuſtuliſſe dicitur florenos 300000. ad ſacrum bellum comparatos. V. *Fleury* libro XCII. num. 11.

(3) Cardinales, qui elegerunt Joannem XXII. fuerunt num. 23. Oldoinus 19. enumeravit.

(4) Petrus Antipapa *Nicolai V.* nomen aſſumpſit.

avaritiam ambitionemque compescuit, Marsilii Patavini, & Joannis Gandavensis proscripsit asserta, pro Sanctorum præsenti gloria quæstionem, in qua erroneam partem falso dicitur sequutus, agitari curavit, *Clementinas* Constitutiones vulgavit, addiditque *Extravagantes*, atque e vivis excessit Avenione die 4. Decembris anno 1334. exacto Pontificatus sui anno 18. (1)

CXCVII. SUCCESSIT Joanni XXII. *Benedictus XII.* antea Joannes Furnarius Cardinalis S. Priscæ Ordinis Cisterciensis, a cujus Ordinis habitu albo Blancus appellabatur. Electus est die 20. Decembris anno 1334. obiitque die 25. Aprilis anno 1342. octavo Pontificatus sui. Beneficia Ecclesiastica sapientibus probisque tantum contulit: reditus ad Ecclesiæ commoda reservavit, sanguine conjunctis nil contulit, neptemque suam nulli viro nobili ac prædiviti, sed mercatori tantummodo nubere indulsit, solitus dicere, Pontificem debere esse, sicut Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia, atque interdum ea verba repetere, Ps. 18. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*. (2)

CXCVIII. POST Benedictum XII. sedit *Clemens VI.* Ord. S. Bened. antea Petrus Rogerius electus die 7. Maji anno 1342. & vita functus anno 1552. die 6. Decembris: tenacis memoriæ, atque in nepotes liberalissimus fuit. In parricidas Andreæ regis Neapolitani, in Nicolaum Laurentium in urbe Roma nimia libertate abutentem, atque in Flagellantium sectam edidit Constitutiones. Annum remissionis ad quinquagesimum coarctavit. Egit cum Joanne Cantacuzeno de unione Græcorum: in Ecclesiæ ditionem anno 1347. redegit Avenionem; & grassante eo temporis pestilentia, impendit fidelibus spiritualia, ac temporalia remedia (3).

CXCIX.

(1) Qui Joannem XXII. Tabernarii filium dixere, illius egregia celebrant merita, quibus ex infimo genere ad supremam adscenderit dignitatem.

(2) *Benedictum XII.* omnes laudant, etiam nuperus auctor Operis inscripti, *Les vies des Papes*, aut *Historie des Papes*. Apud Baluzium tamen n. 8. habetur hujus Pontificis Vita, cujus Scriptor illum iniquissime insimulat, tamquam scurram, immanem, impurum, atque ebriosum, proferens nefarium distichon: *Iste fuit Nero, mors laicis, vipera Clero, Devius a vero, cuppa repleta mero*. Vide, quo progreditur temeritas calumniantium!

(3) Ad *Clementem VI.* iniquissimam epistolam nomine *Diaboli* homines quidam nefarii scripsere. De hac Epist. plura apud *Fleury* libro 86. n. 9. & *Vies des Papes* tom. 3. pag. 461.

CXCIX. INAUGURATUS deinde Stephanus Aubertus Card. & Episcopus Ostiensis, electus cit. an. 1352. die 18. Decemb. & sublatus e vivis anno 1362. die 12. Sept. *Innocentii VI.* nomen assumpsit. Commendatur autem ob morum simplicitatem, peritiam canonum, & beneficentiam in pauperes. Vide tamen Revelat. S. Birgittæ lib. 1. cap. 41. & Not. Consalvi Durandi.

CC. SUCCESSIT *Urbanus V.* qui sedit a postrema die Octobris anni 1362. usque ad diem 19. Decemb. an. 1370. Appellabatur antea Guilelmus Grimoaldus abbas S. Victoris Massiliensis Ordinis Cluniacensis. Venit in Italiam anno 1367. rediitque anno 1370. Avenionem. S. Birgittæ, cujus tamen Ordinem in oppido Montis Falisci approbavit, spreto consilio. Sedavit Viterbiensium, & Bononiensium tumultus; Vicecomitum pacato dissidio, Græcorumque imperatoris Joannis Palæologi abjurationem schismatis anno 1369. excepit festa die Lucæ Evangelistæ recurrente.

CCI. REXIT deinde Ecclesiam *Gregorius XI.* nepos Clementis VI. electus exeunte Decembri anno 1370. & vita functus die 27. Martii anno 1378. Romæ, in quam urbem reduxit sedem Avenione discedens die 13. Septemb. anno 1376. hortante S. Catharina Senensi, Romamque pervenit die 17. Januarii anno 1377. Damnavit eodem anno Joannem Viclefum.

CCII. UBI fatis cessit Gregorius, inauguratus est Pontifex *Urbanus VI.* seu Bartholomæus de Prignano Neapolitanus, & Archiepiscopus Barensis, anno 1378. die 9. Aprilis, ingenti clamore minisque Papam Romanum, aut saltem Italum populo postulante. Illius tamen electionem, cessante quoque tumultu, Cardinales probarunt, id Leonardo Arretino, Flavio Blondo, Platina, aliisque licet liberioris calami attestantibus. Quare Urbanum esse legitimum Pontificem nequit in dubium verti. Nonnulli tamen Cardinales, inter quos tres Itali, quamvis Romæ Urbano VI. post electionem omnem exhibuissent honorem, numero XVI. Fundis in Campania eodem anno 1378. die 19. Sept. elegerunt Antipapam Robertum Gebennensem Cardinalem, imposito ei nomine *Clementis VII.* Hæc atrocissimi schismatis origo fuit. Cum magno fidelium scandalo, bullis, excommunicationibus, armisque Urbanus, & Pseudo-Clemens invicem pugnarunt. Huic Galliarum, Castellæ, & Siciliæ Reges adhæsere: ceteri

fere omnes Urbano: qui pluribus discriminibus superatis decessit Romæ, non absque sumpti veneni suspicione die 15. Octobris anno 1389. At Clemens VII. naturæ concessit Avenione anno 1394. die 16. Sept. correptus apoplexia.

CCIII. Post Urbani obitum Romæ electus est eodem anno 1389. die 2. Novembris *Bonifacius IX.* idest, Card. Petrus Tomacelli Neapolitanus; qui decessit anno 1403. Kal. Octobris. Post mortem etiam Pseudopontificis Clementis VII. Avenione anno 1394. die 28. Septembris electus est *Benedictus XIII.* Antipapa, scilicet Petrus de Luna Cardinalis Aragonensis, cui suprema dies fuit prima Junii anno 1424. Frustra pro schismatis exstirpatione adlaboratum est. Dicitur Bonifacius IX. instituisse reditus, quos vocant *Annatas*, vindicans Apostolicæ Sedi Episcopatuum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum proventus unius anni. Id contigit anno 1398. Exemplum tamen præcesserat anno 1406. in Clemente V. & anno 1319. in Joanne XXII. Decessit Bonifacius, ut inquiunt, ne pudicitiam labefactaret: λιθιάσει, seu calculorum morbo alii tradunt extinctum.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Constantinopoli, quæ anno 1261. a Michaele Palæologo fuerat recuperata, post Joannem Soropalitem vita functum anno 1300. sederunt *Niphо*, antea Metropolita Cyzicenus, *Joannes XII. Glycys* dictus, *Gerasimus* monachus, *Esaias* item monachus, *Joannes XIII. Callistus*, *Philotheus*, & *Antonius IV.* Is e vita migravit anno 1403. Jerosolymis vero post Rodulphum a Bonifacio VIII. exauctoratum, Patriarchali functi sunt munere ab anno 1305. *Antonius* Dunelmensis, *Petrus* Episcopus Ruthenus, *Raymundus*, & *Petrus de Palude* Ord. Prædicatorum. Post Petrum autem vita functum anno 1340. qui consecuti sunt Patriarchæ, hanc dignitatem solo nomine, ac titulo obtinuere.

CAPUT II.

Concilia Seculi XIV. recensentur.

Unicum est hujus Seculi Generale Concilium, nempe *Viennense*, Viennæ Allobrogum ad Rhodanum, celebratum: indictum quidem anno 1307. a Clemente

mente V. sed habitum anno 1311. Interfuere huic Concilio Patriarchæ Alexandrinus, & Antiochenus, Episcopi 114. juxta Joannem Villanium 300. & aliorum Prælatorum ingens numerus. Actum in ea Synodo de recuperatione Terræ Sanctæ, extinctus est Ordo Templariorum, cujus nimia erat potestas, & affluentia divitiarum, his Ordini S. Joannis Jerosolymitani addictis; ob ipsorum Templariorum flagitia, adeo nefaria, ut Christum abnegarent, turpissimasque exercerent libidines (1), non, ut quidam scripsere, opera Philippi Pulchri Galliarum regis illorum opibus inhiantis. Damnati item fuerunt in Viennensi Concilio Beguardi & Beguinæ, Fraticelli, ac Dulcinistæ, de quibus infra: latum decretum de Festo Corporis Christi quotannis celebrando feria 5. post octavam Pentecostes; indictumque, suadente Raymundo Lullo, ut in Oxoniensi, Parisiensi, aliisque Academiis, Hebraica, Chaldæa, & Arabica lingua traderentur. De Templariis actum fuerat in Synodo Salmanticensi præcedenti anno 1310. ut refert Mariana lib. 15. cap. 11. & in Conciliis Hisp. Cardinalis de Aguirre; necnon eodem anno Ravennæ, & Moguntiæ, ut liquet ex Volumine XI. Conciliorum.

Ad statuendam reformandamque Ecclesiasticam disciplinam plures habitæ fuerunt Synodi: apud Italos *Romana* sub Bonifacio VIII. anno 1302. & *Ravennatenses* quinque sub Archiepiscopo Raynaldo: atque in priori de obedientia Romano præstanda Pontifici actum est; in aliis anno 1307. 10. 11. 14. & 17. coactis, de divino cultu reparando.

Celebravit & Hispania Synodos plures, præter Salmanticensem paullo supra commemoratam, nimirum *Pintiæ* vulgo *Pennafiel*, Castellæ oppido anno 1302. *Vallisoleti* 1322. *Toleti* 1323. 24. 39. 55. *Complati* 1326. & 79. *Palentiæ* 1388. Hæ pariter Synodi ob Dei cultum, moresque, maxime Clericorum, celebratæ fuerunt. Omittimus Synodum *Salmanticensem* anni 1381. & *Barcinonensem* anni 1387. in quibus præside Petro de Luna Clemens VII. antipapa, non autem Urbanus VI. declaratus fuit verus Pontifex.

(1) Inter *Templariorum* flagitia quidam recensent, sacra peregisse rejecto Crucis vexillo, suum profitentes institutum initiatos ad simulacrum, cui superinduxerint hominis cutem, & pro oculis infixerint carbunculos duos: morientium cadavera in cineres redegisse, & ceteris in potum propinasse: subjecto igne torrefecisse natos ex Templarii virginisque conjugio, fœdissimoque masculorum amore exarsisse.

ACCESSERE Synodi Galliarum, *Compendiensis* in Gallia Belgica, sive in regione Vallesia, initio Seculi, & rursus anno 1303. celebrata: *Auscitana* in Armeniacis anno 1308. Senonensis in Gallia Lugdunensi anno 1320. *Rotomagensis* in *Normannia* an. 1330. Andegavensis in Gallia Celtica anno 1336. *Narbonensis* anno 1374. aliæque in Collect. Conciliorum tom. XI. apud Baluzium in Conc. Galliæ Narbonensis, Gravesonium in Hist. hujus Seculi Colloquio IV. & Natalem Alex. cap. 6. art. 47. & seqq. Egerunt Synodi istæ de Ecclesiastica Jurisdictione, & Immunitate, de clericorum, & monachorum moribus, de Ecclesiasticis jejuniis, de Sacramentis, & casuum reservatione, de congrua parochorum portione, & aliis pluribus ad Ecclesiarum regimen pertinentibus. Expungendus est Conventus Ecclesiastico-politicus Parisiensis anni 1303. in quo Bonifacius VIII. simoniæ, hæresis, & homicidii iniquam subiit insimulationem: de qua decreta Ecclesiæ Gallicanæ, Puteani Fratres, de Marca, & Caveus.

ADVERSUS hæreses, præter Viennense Concilium, celebratum est anno 1341. *Constantinopolitanum* contra monachos Thessalonicenses montis Athi: de quorum errore Nicep. Gregoras lib. XI. Hist. Justellus ad calcem Nomocanonis Photii, ac Dionysius Petavius lib. I. Theolog. dogmatum cap. 12. & Natal. Alex. cit. in loco art. 14. sed vide proximo capite quæ dicentur de Palamitis. In collectione Concilior. Britanniæ & in Antiquitatibus Britannicis extant duo Concilia *Londinensia* anni 1382. & 1396. indicta a Guilelmo de Courtenay Archiepiscopo Cantuariensi: in quibus articuli Joannis Viclefi tanquam hæretici fuerunt proscripti.

CAPUT III.

DE HÆRESIBUS SECULI XIV.

MEMINIMUS superiori Seculo sectæ *Fraticellorum*, quos *Begardos*, & *Beguinos*, nec non *Fratres Spirituales* nuncuparunt. Qui ex ordine FF. Minorum apostatæ, damnati anno 1297. a Bonifacio VIII. in Siciliam se receperunt. Regulam S. Francisci specietenus a se observari jactantes, duas fingebant Ecclesias, unam virtute decoram, & paupertate succinctam apud se commoran-

rantem, carnalem alteram & affluentem deliciis, cujus Romani Pontifices dominarentur; pleraque e Valdensium venenato fonte haurientes, Sacerdotes crimine pollutos jurisdictione & potestate excidisse, advenisse Antichristum, aliaque garrientes divulgabant, partim hæretica, partim insana, partim fabulosa. Henricum de Ceva schismaticæ suæ Congregationi præfecerunt: eamdemque sectam in Galliis propagavit F. Petrus Joannes Olivi Biterrensis ejusdem Ordinis. (1) Hos itaque Joannes XXII. anno 1318. Const. *Gloriosam Ecclesiam*, post Bonifacium VIII. & Clementem V. damnavit.

Verum cum idem Joannes XXII. edita Extravaganti, *Cum inter nullos*, anno 1323. tanquam hæreticam proscripsisset sententiam asserentium Christum & Apostolos nihil in communi, vel in particulari possedisse, *Michael de Cæsena*, Ord. Min. Generalis minister, necnon Viletmus Ochamus Doctor insignis, aliique ejusdem Ordinis plures oppositum, tanquam a Nicolao III. definitum, propugnarunt. Michael anno 1328. suam coram Pontifice opinionem Avenione defendit, & anathemate cum Ochamo percussus, ac depositus, a Joannis sententia ad Ecclesiam Catholicam, & ad futurum Concilium appellavit. Vide ad cit. annum Vadingum, & Raynaldum. Michael idcirco an. 1329. damnatus est tanquam hæresiarcha & schismaticus, & in Capitulo Generali Parisiis congregato omnibus Ordinis sui muneribus exspoliatus. Suam Michael anno 1330. Monachii edidit Apologiam, Sed nihilominus damnatus est etiam in Generalibus Ordinis sui Comitiis anno 1331. Perpiniani, pluribus ei oppositis erroribus, præsertim quod Imperator, & Clerus Romanus possint deponere Papam, & huic exhibere obedientiam idem sit, ac animam damnare, & se hæreticum profiteri. Adisis Odoricum Raynaldum ad annum 1331. n. 15. Michael tamen obiit Monachii pœnitens anno 1353.

Flagellantes, quorum cruenta pœnitentia eruperat in Italia circa annum 1260. cœperunt & hoc Seculo in

(1) *Fraticellorum* non unam fuisse sectam putamus: neque credimus omnes illicito concubitu fuisse pollutos. Indutos quosdam habitu tertii Ordinis S. Francisci tradunt ad annum 1317. Raynaldus, & Bzovius. Haud dissentit Alvarus Pelagius lib. 2. de *Planctu Eccl.* cap. 52. Adversus Bzovium extat apud Vadingum tom. 3. Annalium, *Nitela Franciscanorum*. Non sunt Minoritis attribuenda turpia, quæ innuimus in Not. ad cap. 3. Seculi præcedentis.

hæresim & superstitionem degenerare. Ajebant enim neminem, nisi suæ sectæ nomen dedisset, absolvi posse a peccatis, quæ sibi invicem, etsi laicis, confitebantur. De his Scriptores agunt ad annum 1349. quo anno CC. Spiræ magno honore fuerunt recepti: C. alii ad ipsos illuc accesserunt, Argentorati M. numerabantur. Damnavit illos eodem anno Universitas Parisiensis, vetuitque Philippus rex, ne sub vitæ discrimine Gallias pervaderent. Anathemate pariter eos percussit Clemens VI. Refutati fuerunt a Joanne Gersone. Illorum conscripserunt historiam Albertus Argentinensis, & Schottgen.

COMBUSTUM diximus supra *Geraldum Segarellum*, Parmensem: quod contigit Parmæ anno 1300. die 17. Julii. Illius errores propagabat anno 1308. ejus discipulus *Dulcinus* Novariensis. Dogmatizabat Romanam Ecclesiam post Silvestrum defecisse, inde Pontifices omnes, excepto S. Petro Cælestino, fuisse seductores. Ordines regulares esse Fidei Catholicæ detrimentum, laicos ad solvendas Ecclesiæ decimas non teneri, perinde esse in sacra æde, & in stabulis Deum orare. Et ipse Dulcinus cum scorto, cui Margaritæ nomen, sociisque, anno 1308. membratim cæsus, & igne crematus fuit.

IN AUSTRIA anno 1315. exorta est hæresis *Lolhardorum*, auctore quodam (1) Lolhardo: de qua hæresi Trithemius, Spondanus, Fleury. Luciferum & apostatas angelos commendabant. Michaelem & sanctos angelos omni afficiebant injuria. Salutem nomine diaboli apprecabantur. Deiparam Virginem hominem peperisse negabant: Sacramenta, omnesque Ecclesiæ ritus spernebant: negabant Deum agnoscere patrata sub terram peccata, rejiciebantque jejunia, sacrificium Missæ, invocationem cultumque Sanctorum. Lolhardorum unus flammis Viennæ in Austria damnatus, in Bohemia ac Thuringia plusquam 8000. horum hæreticorum adinveniri, affirmavit (2). Lolhardi etiam Viclefistæ dicuntur.

MARSILIUS de Padua, & *Joannes de Jandun* Gandavensis potestatem Ecclesiasticam subjicientes temporali docuerunt penes Imperatorem esse Pontifices instituere, deponere, punire, & sede vacante regere Ecclesiam, addentes Christum ex debito persolvisse didrachma, Petri

(1) Ei proprium nomen *Valterus*.
(2) Lenfant lib. 2. Hist. de la Guerre des Hussites.

tri aliorumque Apostolorum parem esse auctoritatem & Ecclesiam bona temporalia possidere non posse, omnia demum in Hierarchia ad nutum Imperatoris peragenda esse: quæ asserta proscripsit anno 1324. Joannes XXII.

TURLUPINI, hoc appellati nomine, quod deserta loca colerent ad instar luporum, quamvis hanc etymologiam rejiciat Beausobre, nudi incedentes palam detegebant verenda, & exercebant concubitus, Deumque sola mente orandum esse tradebant. Confundi solent cum Manichæis Bulgaris, aut cum Valdensibus. Forte melius cum Adamitis. Horum Turlupinorum quinquaginta sedente Gregorio XI. anno 1373. partim combusti sunt, partim viventes defossi. De his Du-Cange in Glossario, Beausobre de Adamitis, & ad præcitatum annum Raynaldus, & Fleurius.

NEC omittendi sunt commemorati superiori capite *Palamitæ*. Qui in monte Atho prope Thessalonicam, duce Gregorio Palama, jactabant se conspicere divinum lumen ab æternitate diffusum, illud idem, quod refulsit in monte Thabor in transfiguratione Christi. *Quiescentes* hi Monachi appellabantur; ac refutati fuere a Barlaamo, qui imperante Andronico Juniore e Calabria adierat Constantinopolim, a Gregorio Acindino, & a Joanne Chrysolora, & damnati in Concilio Constantinopolitano de quo supra.

RESTAT hæresis *Joannis Viclefi*. Complures enim alii, qui errores hoc seculo disseminarunt, ut Arnaldus de Villanova, Joannes de Mercuria, Raymundus Lullus, Echardus Guido, Milicius, vulgo *Millecxi*, & alii a Nat. Alex. descripti peculiarem sectam non constituerunt. Joannes itaque Viclefus ortus in Anglia circa annum 1324. anno vero 1367. expulsus a præfectura Collegii Cantuariensis Oxonii, cœpit regnante Eduardo III. venenata dogmata spargere anno 1375. Marsilii Patavini & Janduni adversus Ecclesiasticam Potestatem adoptavit errores, substantiam panis & vini in Sacramento permanere cum accidentibus tradidit, Romanam Ecclesiam appellavit Satanæ Synagogam, Decretalium auctoritatem, studiumque damnavit, Monachorum institutionem, vota, & mendicitatem reprehendit, tanquam diabolo suadente adinventa. Omnia docuit ex necessitate contingere. Avaritiæ Præsulum deputandum esse ait, quod sibimet confirmandi, & consecrandi Ecclesias,

atque

atque ordines conferendi reservaverint facultatem. Donationem Constantini, & dotes Ecclesiarum censuit deputanda esse peccato. (1) Decem & novem hujus generis articulos proscripsit anno 1377. Gregorius XI. Quadraginta quinque proximo seculo, idest, anno 1415. Synodus Constantiensis. Patrocinia Joannis Lancastriæ Ducis, & Henrici de Percì castrorum Præfecti Viclefum reddiderunt pervicaciorem. Extinctus est anno 1387. Kalendis Januarii (2).

CAPUT IV.

THEOLOGI SECULI XIV. ALIIQUE SCRIPTORES ECCLESIASTICI CELEBRIORES.

EX INGENTI Scriptorum numero, qui Seculo XIV. floruerunt, de re Theologica optime meritus est *Joannes Duns* Scotus Ordinis Minorum, discipulus Guielmi Varronis, omnium ætatis suæ Theologorum facile princeps, utriusque Juris peritissimus; qui florente adhuc ætate obiit Coloniæ anno 1308. die 8. Novembris, festinato nimis, ut inquiunt, elatus funere. Floruerunt in eodem Minorum Ordine *Petrus Aureolus* Archiepiscopus Aquensis, vita functus die 27. Aprilis anno 1322. *Antonius* item Aragonius, qui obiisse fertur anno 1320 *Franciscus Mayronis* Gallus, extinctus Placentiæ anno 1325. *Guilelmus Ochamus* Anglus, nimium ardens appellatus a Bellarmino, quod Ludovico Bavaro contra Joannem XXII. adhæserit, quem ferunt decessisse Monachii anno 1347. die 10. Apr. *Pelagius Alvarus*, qui in Apologia, libroque *de planctu Ecclesiæ* prædictum Ochamum confutavit, & naturæ concessit Episcopus Sylvensis post annum 1340. sepultus Hispali apud Clarissas, & *Thomas Braduardinus*, qui edidit præclarum Opus *de Causa Dei* contra Pelagium; claruit autem in Anglia circa annum 1350. Hunc

(1) Eruditus Editor *Doctrinalis Fidei Catholicæ* Thomæ Valdensis n. 2. Præf. ait sectam Viclefi appellatam fuisse *Lollardicam*, ejusque sectatores *Lollardos*, quoniam vox Anglica *Lolard* idem sonat, ac latina seminator *lolii*: eamdemque sectam erupisse affirmat anno 1378. eosque omnes, qui Viclefo dexteras porrexerunt, Lanchastrium, Ballæum, ceterosque recenset. Vide Thomæ Valdensis *Doctrinale* Venetis typis an. 1757. procusum.

(2) Anno 1385. die 29. Decembris, dum concionaretur in parœcia de *Lutterworth*, correptus est apoplexia, qua post biennium occubuit.

Hunc a Vadingo prætermissum *Ambrosius* de Altamura Dominicanis accenset, *griseis vestibus*, ut inquit Supplem. in Bellarminum Philippus Labbè, in albas mutatis.

At non eget alieno splendore clarissimus Ordo Prædicatorum: in quo hoc eodem Seculo claruerunt Theologi præstantissimi, nimirum *Nicolaus Trivet* Anglus circa an. 1307. Hunc a Theophilo Raynaudo lacessitum Vincentius Baronius, Casalas, & Graveson vindicarunt. Laudantur præterea *Joannes* de S. Geminiano, *Bertrandus* de Trilla, *Durandus* a S. Portiano, & Magister Ordinis *Hervæus Britto* Aremoricus, quorum primus vivebat anno 1310. alter hujus sæculi initio, tertius florebat anno 1320. quartus autem obiit Narbone anno 1323. His accesserunt *Petrus Paludanus* Burgundus, *Bartholomæus Albitius* Pisanus, *Henricus Suso* Suevus, *Rupertus Kolkot* Anglus, Joannes *Schadland* Germanus, *Joannes* Tambacensis, aliique quamplurimi.

Florentissima quoque germina protulit Augustiniana Familia, ne etenim exscribamus Elsium, Pamphilum, Herreram, in folio 3. Volumine Oper. Ven. Bellarmini postremæ Venetæ editionis, enumerantur *Jacobus Viterbiensis* Archiepiscopus Neapolitanus pagina 465. *Augustinus Triumphus*, de quo superiori Seculo, pag. 466. *Alexander* de S. Elpidio pag. 471. *Henricus* de Urimania Germanus pag. 482. *Simeon Fidatus* a Cassia pag. 484. *Jacobus Tolosanus* pag. 487. *Thomas de Argentina* Prior Generalis pag. 489. *Bartholomæus* Urbinas ead. pagina, *Gregorius* Ariminensis itidem Generalis pag. 490. (1) *Alphonsus Vargas* Toletanus Archiepiscopus Hispalensis pag. 492. *Petrus* de Paternis pag. 493. *Jordanus* de Saxonia pag. 595. *Hugolinus Urbevetanus* pag. 498. *Augustinus* Asculanus pag. 502. & *Simon* Cremonensis eadem pagina, columna 2. Hi quanta præditi fuerint Theologiæ scientia facile ex locis, quæ indigitavimus, erui potest.

Si autem vacaret per alias vagari religiosorum virorum familias; quot nobis occurrerent Theologi sapientissimi?

---

(1) *Thomas Argentinas*, & *Gregorius Ariminensis*, uterque Augustinianæ Familiæ Priores Generales, summique Theologi eodem Viennæ Austriæ conduntur tumulo, obiitque unus anno 1359. alter anno proximo. Cardinalis *Bonaventura Perageus* Patavinus occisus anno 1389. *Albertus* item Patavinus floruit hoc Seculo. *Joannes Dunck* de Saxonia, etiam Astronomus celeberrimus, qui an. 1331. condidit Canones Tabularum *Alphonsi* Regis.

ſimi? Exhiberet ſacer Carmelitarum Ordo *Cidonem* Catalanum, qui de omnibus hæreſibus pertractavit circa annum 1330. *Joannem Bacconem* Anglum, qui obiit Londini anno 1346. *Philippum Ribotum*, qui deceſſit anno 1391. *Joannem Angrianum*, cognomento *Incognitum*, vita functum Bononiæ anno 1396. & *Joannem* Toloſanum agnomine *Groſſum*, labente Seculo electum Generalem Ordinis Moderatorem. *Clementem* Florentinum celebrat cum Servorum B. M. Virg. Annalibus Poſſevinus in Apparatu. Quid Monachorum Congregationes? Benedictini *Guilelmum* de Nangiaco, *Matthæum* Weſtmonaſterienſem, *Durandum* Normannum, *Hervæum* Cenomanenſem, *Bernardum* Abbatem Caſſinenſem & S. Romanæ Eccl. Cardinalem, *Richardum* Ceſtrenſem, *Ranulphum* Hidgen, *Petrum* Berchorium: Ciſtercienſes *Petrum* monachum Clarævallenſem, *Gallum* Abbatem Aulæ Regiæ in Bohemia: Carthuſiani *Ludulphum* Bambergenſem, *Henricum de Haſſia*; & Canonici regulares *Joannem Rysbrokium* Belgam, & *Raymundum Jordanum*, cognomento *Idiotam* jure meritoque commendant. Atque hi omnes cum Theologiæ ſtudio ſacram eruditionem ſollertiſſime copularunt, præſertim ſacrarum litterarum, Canonum, hiſtoriarumque peritiam. Quamquam in ſacris exponendis litteris videtur diligentiorem locaſſe operam *Idiota*, & *Incognitus* nuper laudati, *Nicolaus Lyranus* ex Judæo Chriſtianus, & regulæ Minorum profeſſor, qui ceſſit e vita anno 1349. *Henricus* item de Haſſia nuperrime laudatus, & *Nicolaus* de Gorham Anglus Ord. Prædicatorum, de quo vide Bellarminum de Script. Eccl. ad annum 1350. Canonum vero expoſuerunt doctrinam in *Summa Aurea Monaldus* Juſtinopolitanus Dalmata, martyrio coronatus a Saracenis anno 1332. (1) *Joannes Andreas* Bononienſis JC. doctiſſimus, qui ſcripſit Commentaria in V. libros Decretalium, in VI. & in Clementinas, periitque peſtilentia anno 1348. *Albericus* Bergomenſis coævus Bartoli; & *Baldus Ubaldus* Peruſinus Bartoli auditor (2) & JC. cla-

(1) Fuit Ord. Min. & Archiep. Beneventanus, niſi potius *Monaldus* Archiepiſcopus a *Monaldo* martyre, & a *Monaldo* auctore Summæ ſit ſecernendus.

(2) Ipſius tamen Bartoli præceptoris ſui nomen ob æmulationem, magno ingrati animi vitio, 45. annis, quibus ſuperſtes fuit, ſemper

clariſſimus, qui præter ea, quæ ſpectant ad Jus Civile, edidit etiam Commentaria in libros Decretalium, obiitque Ticini anno juxta Trithemium 1323., juxta alios 1320. Eccleſiaſticam hiſtoriam illuſtrarunt ex Latinis *Siffridus* presbyter Miſnenſis in Epitome ab anno 458. uſque ad annum 1307. *Eberardus* Ratiſponenſis Archidiaconus in Chronico ab anno 1273. uſque ad annum 1305. *Joannes Beleth* Pariſienſis (qui ſcripſit etiam de Divinis officiis) in Chronologia Scriptorum Eccleſiaſticorum. *Albertinus Muſſatus* Patavinus defunctus Clodii exul anno 1329. *Ptolomæus* Lucenſis Ord. Prædicatorum Epiſcopus Torcellenſis in Annalibus impreſſis Lugduni, ab anno 1060. uſque ad annum 1303. atque in 24. libris Hiſt. Eccl. MSS. aſſervatis in Bibliotheca Vaticana Cod. 3766. Protrahitur hæc Hiſtoria uſque ad annum 1341. Demum, (neque enim plures illos memorare fas eſt, qui hiſtorias condiderunt peculiares) Annales conſcripſit *Henricus* Monachus Rebdorfienſis Germanus ab anno 1295. uſque ad annum 1372.

Dixi, *Ex Latinis*: nimium enim prolixus forem, ſi etiam Græcorum facienda eſſet mentio. Celebriorum dumtaxat recenſenda ſunt nomina. Sunt ii *Nicephorus* Calliſti filius, *Nicephorus Gregoras*, *Gregorius Pachymeres*, *Joannes Cantacuzenus* Imperator; adde, qui de variis Theologiæ dogmatibus ſcripſere, *Theophanem* Archiepiſcopum Nicænum, *Nilum Cabaſilam* Theſſalonicenſem (1), *Gregorium*, *Acyndinum*, *Nicolaum Cabaſilam* Nili nepotem & in Archiepiſcopatu Nicææ ſucceſſorem, *Matthæum Blaſtarem*, *Manuelem Calecam*, & *Joannem Cypariſſiotam*.

Plures utique, at non omnes hujus Seculi Scriptores enumeravimus. Nam & feminæ doctrina & virtutibus claruerunt. Eminent has inter *Birgitta* vidua, & *Catharina* Senenſis. Illa Svecorum princeps Regulam pro

deprimere, & obſcurare Baldus curavit. De illo quidam cecinit:

Qui Baldum Juri negat accendiſſe lucernam,
Ille poteſt medio ſole negare diem.

(1) *Nilus*, & *Nicolaus Cabaſilae* fuerunt Schiſmatici, hoſteſque Latinorum.

pro instituto a se Ordine, librosque octo Revelationum conscripsit. Obdormivit Romæ die 23. Julii anno 1373. eamque inter Sanctas retulit Bonifacius IX. anno 1391. Catharina vero Ord. Præd. epistolas 364. vernacula lingua, & dialogos sex litteris tradidit. In schismate ferventi studio adhæsit Urbano VI. impulitque Gregorium XI. ut Romam Sedem Avenione referret. Romæ & ipsa decessit die 29. Aprilis anno 1380. Sanctis eam adscripsit anno 1461. Pius II.

C A P U T V.

Utriusque Imperii Rectores.

Albertus cognomento *Monoculus* anno 1308. Cal. Maji pugione ictus interiit, ut dictum est alibi. Quo perempto ad Imperatoriam dignitatem evectus est eodem anno Calendis Nov. *Henricus VII.* Luxemburgensis, approbante Clemente V. ea conditione, ut Romam veniens coronam acciperet ab Apostolicæ Sedis Legatis. Id anno 1312. peractum est, quum antea Mediolani ferream Langobardorum coronam accepisset. Hujus urbis regimen Vicecomitibus commisit, Gibellinis adhærens, Guelphis infensus. Eam ob rem Cremonæ muros disjecit, Florentiam cinxit obsidione, Rupertum regem Neapolitanorum throno deturbare tentavit. Peperit id Henrico cum Pontifice Clemente V. simultatem. Occubuit septimo anno imperii sui, 1313. *Bonconventi* duodecimo a Senis lapide. Bernardum Politianum Ord. Prædic. illi in die Assumpt. B. M. V. in sacrosancta Eucharistia porrexisse venenum quidam aperto affirmarunt mendacio. Non tantum illius Ordinis Scriptores, sed etiam Raynaldus, & Fleury ad præcitatum annum hanc exsufflarunt calumniam (1)

Duo post Henrici mortem constituti sunt Imperatores.

(1) *Naucleru*s Geneal. 44. Auctor Chronici Ursperg. aliique tradunt revera Henricum VII. periisse veneno, & monachum id ausum Florentinorum instigatione: ei ut abiret Henricum morti proximum præcepisse, at postea captum excoriatum fuisse vivum. Henrici Cadaver post biennium, anno scilicet 1315. Pisas delatum majori in Æde reconditum fuit in monumento cum inscriptione: *Hoc in Sarcophago Henrici olim Lucelburgensis Comitis, & post septimi hujus nominis Romanorum Imperatoris, ossa continentur, &c.*

res, dissentientibus Electoribus, *Ludovicus Bavarus*, & *Fridericus Austriacus*. *V.* illum, hunc III. designant numismata. *Ludovicus* Aquisgrani coronatus est, atque anno 1322. Fridericum superavit, & in carcerem conjecit. Post triennium juri suo cedentem, liberum dimisit in Austriam. Ludovicus anno 1347. die 11. Octobris inter venandum præcipitatus ex equo: suprema Friderico dies decima tertia Januarii anno 1330. Sunt qui Ludovicum ex Augustorum albo dispungunt, quod approbatus non fuerit a Romano Pontifice, imo a Joanne XXII. & a Clemente VI. communione privatus. Redarguit enim anno 1324. Joannem tanquam pacis inimicum, dissensiones foventem inter principes, hæreticum & Evangelicæ paupertati adversantem. Ecclesiastica beneficia contulit nullo habito personarum delectu, & a Pontifice collata cassavit. Eumdem Pontificem anno 1328. deponere ausus est, constituitque Antipapam *Petrum de Corbaria*. Recole dicta cap. I. Clemens vero VI. diu monitum & obtemperare obtrectantem anno 1346. die 13. Aprilis Imperiali dignitate exspoliatum esse declaravit; deditque operam, ut in regem Romanorum eligeretur *Carolus* major natu Joannis Luxemburgensis regis Bohemorum per id temporis Avenione commorantis. Quidam propterea ab anno emortuali Henrici VII. usque ad annum 1346. thronum Imperii vacasse tradunt, negantibus aliis, qui Augustalem principatum nolunt ab Apostolica auctoritate pendere.

ITAQUE *Carolus* hujus nominis *VI.* renunciatus Romanorum rex anno 1346. die 11. Julii apud Confluentes, nempe inter Mosellam & Rhenum (Helenopolis enim seu Francfurtum parebat Ludovico Bavaro) proximo anno 1347. imperare cœpit post obitum Ludovici, quamquam electores quidam Francfurti convenientes primo regem Angliæ *Eduardum*, deinde *Fridericum* Lantgravium Thuringiæ, Cæsarem nominassent. Verum iis renuentibus sese turbis hisce immiscere, omnes demum in electionem Caroli conspirarunt. Is in Romanum Pontificem obsequentissimus fuit, & in clericos liberalis: coronam acceperat Romæ anno 1346. die 25. Novembris, posteaquam declaratus fuerat rex Romanorum: & ibidem imperii diadema suscepit anno 1355. die 5. Aprilis. Anno 1365. Avenionem adiit Urbanum V. salutaturus. Cessit autem fatis die 29. Novembris anno 1378. Pragæ in æde S. Venceslai tumulatus.

EDI-

EDIDERAT *Carolus IV.* anno 1356. in Comitiis Norimbergicis die 10. Januarii Pragmaticam Sanctionem de eligendo Imperatore: & de præeminentia Electorum, quam a sigilli forma *Bullam Auream* appellant. Præscripta ibidem ratione peracta est ab eo tempore electio Cæsarum. At successor Caroli *Vinceslaus* illius filius, qui vivente patre anno 1377. die 12. Junii declaratus fuerat rex Romanorum, nulla alia adhibita cæremonia, genitore defuncto, cœpit Bohemiæ regnum imperiumque administrare, Electoratu Brandeburgensi Sigismundo fratri suo demandato. Vinceslaus autem iste, qui initio regni 17. agebat ætatis annum, adeo vino, voluptati, cunctisque vitiis se dedit, ut illi *Inertis*, & *Ignavi* accesserit cognomentum (1). Reipublicæ idcirco interesse arbitrati sunt Imperii Proceres, si a regimine ineptissimum hominem amoverent; quod præstitere anno 1400. die Augusti vicesima.

SUBSTITUTUS in locum Vinceslai *Rupertus* Palatinus dux Bavariæ cognomine *Parvus*. *Fridericus* enim Brunsuicensis, quem initio Imperatorem designaverant Electores, dum in Hassia domum peteret, fuerat ab hostibus trucidatus. Coloniæ *Rupertus* electus fuit anno cit. 1400. mense Septembri, ibique coronatus anno 1401. die 6. Januarii. Neque enim aut electio Francofurti, aut coronatio Aquisgrani, juxta consuetudinem fieri potuit, renuentibus civibus, qui Vinceslaum adhuc viventem observabant. Is enim supervixit Ruperto; nam apoplexia peremptus est anno 1418. die 16. Augusti: & imperator *Rupertus* decessit Oppenhemii anno 1410. die 21. Maji (2). Hactenus de Imperatoribus Occidentis.

ANTEQUAM in Orientem nostra progrediatur narratio, celebriores Latinæ Ecclesiæ Sanctos commemoremus oportet. Ut a sanctis mulieribus exordiamur; laudavimus superiori capite *Birgittam*, & *Catharinam* Senensem. Addendæ *Angela* de Fulginio, *Agnes* de Montepoli-

(1) Vinceslaus etiam *Margites*, *Thersites*, *Sardanapalus*, & *hominis monstrum* ludibrii causa appellabatur. Eodem modo, quo Constantinus *Copronymus*, sacri fontis aquam fœdavit. Norimbergensibus quatuor vini Rhenani plaustris vendidit immunitates, membranasque sigillo munitas, in quibus posset quisque pro suo lubitu privilegia describere, soluto pretio distribuit.

(2) Scribunt quidam decessisse die 18. Maji, & sepultum fuisse Heildelbergæ.

tepolitiano, *Elisabeth* Lusitaniæ regina, & *Catharina* filia prælaudatæ Birgittæ. Obiit *B. Angela* anno 1309. *Agnes* anno 1317. *Elisabeth* anno 1336. *Catharina* anno 1381. Sanctissimi quoque viri ad cælestem gloriam migrarunt, nempe *S. Ivo* presbyter Britannus anno 1303. (1): *Nicolaus* Tolentinas Ord. S. Aug. thaumaturgus an. 1309. (2) *Conradus* Eremita anno 1351. *Petrus Thomas* Carmelita anno 1366. *Andreas* Corsinius ejusdem Ordinis anno 1373. Apud Indos a Saracenis anno 1322. martyrium perpessi sunt quatuor Fratres Ord. Minorum, scilicet, *Thomas* Tolentinas, *Jacobus* Patavinus, *Petrus* Senensis, & *Demetrius* laicus. Horum martyrium Vadingus narrat ad annum 1321. Quidam referunt ad annum 1319.

Nunc de Imperatoribus Orientis. Parricidii scelere, quo avum suum Andronicum Michaelis Palæologi filium dejecit, arreptum imperium *Andronicus III.* rexit usque ad annum 1341. quo obiit die 15. Junii. Deinde imperavit *Joannes Palæologus* ejusdem Andronici filius, dictus a pulchritudine oris *Calo Joannes*, sub tutela (erat enim novennis) *Joannis Cantacuzeni*. Is autem ex tutore imperii arripuit statim insignia; & ulterius bis diadema solemni ritu suscepit, Adrianopoli anno 1346. die 21. Maji, & CP. anno 1347. die 13. ejusdem mensis. Hujus usurpationis causas proferebat plurimas, ætatem præsertim principis, imperiique discrimina. Unionis Græcorum cum Latinis cupidissimus videbatur, uti & Joannes Palæologus, qui anno 1369. Romam ad Urbanum V. venit, auxilia adversus Turcarum aggressiones imploraturus. At Cantacuzenus assumptum imperium anno 1355. deposuerat, indutus monachum, totusque litteris deditus. Joannes autem Palæologus exinde regnavit usque ad annum 1391. quo anno, quinquagesimo a morte patris, migravit e vita.

Ei successit filius *Emanuel*, cujus imperium Bajazethes Turcarum Sultanus armis vexavit, cincta quoque regia C. P. urbe largiori obsidione, donec Themirlanc, sive, ut vulgo dicitur, Tamerlan in Bajazethis ditio-

(1) *B Clara* de Monte Falco Ord. Erem S. Aug. obiit anno 1308. *Humilitas* Sanctimonialis Ordin. Vallisumbrosæ anno 1310 *Michael* Aretinus ejusdem Ord. anno 1370. *Eodem* anno decessit *Hugolinus* Cortonensis Augustinianus.

(2) Sunt, qui *Nicolaum* ad superos migrasse tradunt anno 1305 *B. Fridericus* Ratisponensis ejusdem instituti anno 1329. decessit.

nem irrumpens hujus in se arma convertit. *Emanuel* cognita rerum humanarum calamitate biennio ante mortem, quæ contigit anno 1425. ad instar monachi vitam egit, litterasque magnopere excoluit.

CAPUT VI.

SECULI XVI. DOCTRINA, AC DISCIPLINA.

HAERESEON, quas cap. 3. memoravimus, condemnatio servatum in Ecclesia demonstrat perpetuum Fidei depositum. Sacramentorum numerus, & virtus est comprobata: in Eucharistia præsentia Dominici Corporis, & accidentium absque substantia panis, & vini, contra Viclefum confirmata est permanentia, & adversus novos Adamitas sanctitas Matrimonii. Ecclesiastica Hierarchia, manens in Sacerdotibus impiis consecrandi potestas, atque in ipsa schismatum perturbatione. Definita sub Benedicto XII. præsens Sanctorum beatitudo, de qua sub prædecessore Joanne XXII. fuerat acriter disceptatum.

CELEBRATA est eorumdem Sanctorum solemni ritu Canonizatio. Clemens V. anno 1313. *Petrum Cælestinum*, Joannes XXII. anno 1317. *Ludovicum* Tolosanum Episcopum, & anno 1323. *Thomam Aquinatem*, Clemens VI. anno 1347. *Joannem* Britannum, Urbanus V. anno 1369. *Eleazarum* Comitem, & Bonifacius IX. anno 1391. *Birgittam* viduam Fastis Cælitum adscripserunt. Confirmata, ut diximus, anno 1311. in Viennensi concilio dies festa Corporis Christi, & instituta anno 1389. festivitas Visitationis B. M. V. Annus Jubilæi coarctatus a Clemente VI. ad annum quinquagesimum, & celebratus anno 1350. ab Urbano VI. ad annum 33. & indictus pro anno 1390. celebratus tamen rursus anno 1400. sub Bonifacio IX.

INSTITUTÆ sunt Religiosorum virorum quæ sequuntur Familiæ. Congregatio Monachorum *Montis Oliveti* a Beato Bernardo Ptolomæo Senensi anno 1313. *S. Birgittæ* anno 1363. Monachorum *S. Hieronymi* anno 1374. Eremitarum *S. Hieronymi* a B. Petro Gambacurta Pisano anno 1380. Congregatio Monachorum M. Oliveti confirmata est a Clemente VI. anno 1344. Ordo S. Birgittæ ab Urbano V. anno 1370. Hieronymianorum a Gregorio IX. anno cit. 1374.

HUNC Monachorum *Hieronymianorum* Ordinem institutum

tutum circa prædictum annum a *Petro Ferrando* Hispano, olim Episcopo in Provincia Bætica, tradiderunt Historici plurimi. Ex Chronico tamen Camporiensi, sive Monasterii S. Mariæ de Sepulcro, olim siti prope Florentiam in loco, quem vocant *Le Campora*, asservato in Archivio Florentinæ Cassinensium Abbatiæ, D. Aloysius Galletti, atque ex hujus lucubrationibus Cardinalis Quirinus in Epistola ad Felicem Mariam Nerinium Hieronymianorum Abbatem Generalem, constare contendunt hunc monachorum Ordinem institutum fuisse anno 1334. a quatuor Fratribus Augustinensibus, *Bartholomæo* Bononiensi, *Benedicto* Thebaldo Florentino, *Bartholo Thoma*, & *Antonio Lapi* a S. Germiniano.

INSTITUTUS præterea hoc Sæculo, & anno 1355. a B. Joanne Columbino Senensi Ordo *Jesuatorum*: quem anno 1367. confirmavit Urbanus V. extinxit autem post tria Secula, nempe anno 1668. *Clemens IX.*

ACCEDUNT Ordines Equestres, *Montesiæ* in regno Valentiæ institutus anno 1317. a Jacobo II. rege Aragoniæ: *Christi* anno 1318. a Dionysio rege Lusitaniæ: *Aquilæ Albæ* anno 1325. ab Vladislao Rege Poloniæ: *Periscelidis*, vulgo, *de la Jarretiere*, sub invocatione S. Georgii, anno 1335. ab Eduardo III. Rege Angliæ: *Stellæ*, cum inscriptione, *Monstrant regibus astra viam* anno 1351. a Joanne Galliarum rege, vili tamen paullo post habitus, collatusque hominibus infimi quoque generis.

APPENDIX,

SIVE

ALIARUM RERUM MEMORABILIUM ADDITAMENTUM.

GALLIÆ, Hispaniæ, & Lusitaniæ Reges initio sunt recensendi. Post Philippum *Pulchrum*, an. 1314. regnum indeptus est *Ludovicus X.* veneno extinctus anno 1316. Huic successit *Philippus V. Longus* dictus a corporis proceritate, ex vita raptus anno 1322. Regnavit deinde *Carolus IV. Pulcher*, mortuus anno 1328. Postea *Philippus VI.* e gente *Valesia* ab anno 1328. ad annum 1350. tum *Joannes Bonus* ejus nepos ad annum usque 1364. postmodum *Carolus V. Sapiens* ad annum 1380. ac tandem usque ad annum 1422. *Carolus VI.*

CASTILIÆ, & Legionis regnum post Ferdinandum IV. ab anno 1312. gubernarunt *Alphonsus IX. Crudelis* propter immanitatem cognominatus, *Henricus II. Joannes I.* & *Henricus III.* vita functus anno 1407. Navarræ regnum post Joannam administrarunt *Ludovicus Hutinus*, *Joanna II. Carolus Crudelis*, de quo dixi nuper, & *Carolus*, *Nobilis* denominatus, qui migravit e vita anno 1425. In Aragonia autem post Jacobum II. qui decessit anno 1327. regnaverunt *Alphonsus IV. Joannes I.* & *Martinus*, sublatus e vivis anno 1402. Regnum denique Lusitaniæ, post Dionysii mortem, quæ contigit anno 1325. rexerunt *Alphonsus IV. Petrus I. Fernandus Menesius*, & *Joannes I.* qui exiit e vita anno 1433. regni sui quadragesimo octavo (1).

SED addenda ceteris Turcarum monarchia, quam in Oriente fundavit exeunte superiori Seculo, idest anno 1299. quo, defuncto Aladino Iconii Sultano, occupavit Bithyniam, *Othmanus* ex *Ogyziorum* stirpe, ortus Machanæ apud Parthos filiusque Ertogrulis, qui obiit anno 1299. Hegiræ 687. Imperavit annis 28. & decessit anno 1326. Hegiræ 727. Regnavit deinde Othmani filius *Orchanes*, qui per Solimanum filium Imperium Othomanicum longe lateque propagavit, humanis exemptus rebus Hegira 761. & anno Christi 1359. Successit *Amurathes I.* filius Orchanis natu minor, in bellis gerendis felicissimus; at anno 1390. Hegira 793. per insidias a transfuga milite occisus, sica, dum lustraret cæsorum cadavera, in ejus ventrem adacta. Arripuit tunc Imperium *Bajazethes* filius Amurathis, dictus *Gilderum*, idest, *Fulmen*, quod fulminis instar ditiones alienas invaderet ac subrueret. Sed anno 1482. Hegira 805. a Tamerlane Tartarorum rege acie victus ad *Stellam* montem Ancyræ, (2) quam Turcæ vocant *Enguni*, & in captivitatem redactus mortem sibimet post aliquot menses conscivit. Tradunt Latini Historici Bajazethem a victore cavea ferrea inclusum, & circumductum, necnon illius pedibus pro scabello fuisse, quod tamen ex narratione Scriptorum Arabum negant nonnulli recentiores.

GRA-

(1) Regnum Angliæ auspicati sunt, anno 1326. *Eduardus*. Anno 1377. *Richardus* II. & anno 1399. *Henricus IV* Poloniæ vero regnum indeptus est anno 1306. *Uladislaus*. Anno 1333. *Casimirus* III. Anno 1370. *Ludovicus* Hungarus. Anno 1382. *Hedvvigia*.

(2) Ibidem Pompejus vicerat Mithridatem.

Graviora modo bella, & peculiares eventus memoria repetam. Equites Jerosolymitani anno 1308. obsederunt Rhodum insulam, quam anno 1310. die 15. Augusti occuparunt. Andronicus I. Imp. Græcorum anno 1312. Turcas in Chersoneso ad Hellespontum devictos fugavit e Thracia: eodemque anno Joannes Lucemburgius obtinuit Bohemiæ regnum. Rhodum anno 1322. Turcæ frustra expugnare tentarunt; quo anno Fridericus Austriacus invasit Bavariam. In Sicilia anno 1324. intestinum ac truce excitatum est bellum. Mauros Alphonsus rex Aragoniæ, Cruciferorum auxilio, anno 1330. prostravit: Brixiam, Bergomum, Parmam, Mutinam, Regium, Lucamque Joannes rex Bohemiæ subegit Ludovici Bavari imperio. Ladislaus rex Poloniæ anno 1332. vastavit Silesiam: eodem anno Turcæ adv. C. P. castra moverunt, insulamque Eubœam (*Negroponte* vocatur ab Italis) reddiderunt vectigalem; classis autem 33. triremium Cruciferorum anno 1334. incendit naves Turcarum 250. & barbarorum quinque millia peremit. Mauri rursus anno 1343. trucidati fuerunt ad Palmam oppidum Vandalitiæ. Christianorum copias Turcæ anno 1345. apud Smyrnam Joniæ urbem vexarunt. Anno 1346. Galli ingenti clade cæsi fuerunt ab Anglis ad Cresciacum inter Suessiones & Laudunum. (1) Solimanus filius Orchanis anno 1357. expugnavit Callipolim urbem Thraciæ, figitque in Europa sedem imperii. Quatuor tantum Equitum Rhodensium triremes anno 1359. XXIX. Turcicas devicerunt. Amurathes an. 1382. occupavit Thessaliam & Macedoniam: Tamerlanis Scythæ regisque Tartarorum anno 1386. quo anno occupavit Babylonem, fama percrebuit. Atque is, ut dictum est paullo supra, Bajazethem, qui anno 1390. magnam Ciliciæ partem, anno 1393. Armeniam, Græciam, & Peloponnesum, & anno 1396., quo Tamerlanes expeditionem movit in Parthos, aliam subjugaverat Ciliciæ partem, clade affecit, abduxitque captivum anno 1402.

(1) Ceciderunt in hoc prælio Joannes rex Bohemiæ pater Caroli IV. Imp. Principes XI. Barones LXXX. Equites MCC. & pedites triginta mille. Rursus anno 1356. Galli decertantes cum Anglis ingenti clade succubuerunt, & rex Joannes Bonus captus cum filio Philippo natu minimo in Angliam abductus fuit, obiitque Londini, redemptus tamen a captivitate, anno 1364.

PROSEQUAMUR cetera. Anno 1306. Philippus Galliarum rex regno Judæos expulit. Anno 1318. in potestatem Estensium concessit Ferraria. (1) Anno 1348. Joanna regina Neapolis, quæ fertur necasse virum suum Andream fratrem regis Hungariæ, ob causam, quam pudor proferri vetat, seipsam apud Clementem VI. purgare studuit, eique vendidit Avenionem. Cœptum anno 1351. supputari annos a Domini Nativitate in Catalaunia. Eo anno Joannes Vicecomes Mediolanensis Bononiæ potitus est. Pax inter Gallos Anglosque anno 1360. firmata fuit. Scaligeri anno 1375. a Galeacio Vicecomite Mediolanensi Verona & Vicentia fuerunt expulsi. Tormenta bellica, quæ dicuntur *Bombardæ*, anno 1380. a quodam Germano monacho feruntur inventa, ac primum a Venetis usurpata. (2)

LOQUAMUR, & de rebus aliis infaustis. Anno 1315. grassata est sæva fames (3). Ex Ætna Siciliæ monte anno 1323. tantæ eruperunt cum terræ concussionibus flammæ, ut viciniam vastaverint, cinisque nigerrimus flante Borea in Melitam insulam fuerit delatus. Arbores plurimæ anno 1334. ob nivis, & glaciei intemperiem, frigusque hiemis perierunt. Fluminum exundationes maximæ anno 1342. ingens terræmotus in Germania, pestisque teterrima anno 1348. ab Historicis adnotantur. Anno 1350. tempore Jubilæi, grassante adhuc pestilentia, & irruente hominum multitudine, perierunt quamplurimi (4). Pestis anno 1400. rursus per Italiam grassabatur.

RE-

(1) Ciccus Asculanus anno 1327. Florentiæ damnatus Magiæ, addictus est flammis anno proximo, ætatis suæ 70. necatum invidia cujusdam æmuli tradit in ejus Apologia Sebastianus Antonellus Asculanus.

(2) Inventor tormenti bellici, quod *Bombardam* vocant, adhibiti anno 1380. a Venetis non procul e Clodia adversus Genuensium classem, appellabatur *Bertholdus Niger*; ejusque nomen, atque eventus, quo sulphurei pulveris vim fortuito deprehendit, hoc epigrammate declarantur:

Dum parat humano generi Chymista medelam,
Sulphura mulciberis dum sale mixta coquit;
Mulciber ostendit mortalibus acre venenum,
Quo nullum letho corpora plura dedit.
Qua latuere alios, Munsterus *nomina ponit*,
Bertholdumque *vocat nomine*, *reque* Nigrum.

Habes nunc & epigrammatis auctorem.

(3) Ita hujus anni egestas apud Calvisium adnotatur,
Ut nullum lateat tempus famis, ecce CVCVLLVM. Postremæ dictionis litteræ nota fuit temporis.

(4) Die 28. Januarii anno 1393. quinque viri nobiles choreas agen-

RELIQUUM est, ut de litterarum fortuna addantur perpauca. Multæ ad illas promovendas institutæ fuerunt Academiæ. Avenionensis a Bonifacio VII. anno 1303. Aurelianensis a Clem. V, anno 1305. Dublinensis anno 1320. Pisana anno 1339. Andegavensis anno 1346. Heidelbergensis a Ruperto Comite Palatino eodem anno. Pragensis a Carolo IV, 1358. (1) Arausicana, Viennensis, (2) & Genevensis anno 1365. Senensis anno 1387. & Coloniensis anno 1388.

POST Scriptores Ecclesiasticos, de quibus cap. 4. ut alios recenseam, temporis non sinunt angustiæ. Plurimos idcirco prætermittimus, *Bartolum* quoque a Saxoferrato JC. clarissimum, qui publice Pisis docuit Jurisprudentiam, Bononiæ anno ætatis suæ 21. consecutum doctoratus insignia: *Thomam* Florentinum cognomine *Del Garbo*, nemini in arte medendi secundum, qui florebat anno 1340., & *Emanuelem Chrysoloram*, qui sedente Bonifacio IX. Venetiis, Florentiæ, Romæ, ac Ticini tradidit Græcas litteras, testimonio Leonardi Arretini, Raphaelis Volaterrani, Pauli Jovii, aliorumque Historicorum celebratissimum: *Maximum Planudem* Andronico Palæologo acceptissimum, ab eo legatum ad Venetos, de quo Allatius, Cangius, Gesnerus: *Constantinum Harmenopulum* Judicem Thessalonicensem, auctorem Promptuarii legum, cujus obitum Fabricius tom. 2. Biblioth. Græcæ, & alii referunt circa annum 1380. Tres tamen nulla ratione ab Etrusco Scriptore debent præteriri silentio, *Danthes Aligherius*, *Franciscus Petrarcha*, & *Joannes Boccaccius*.

DANTHES, cujus extat Poema elaboratissimum, cui titulus, *Divina Commedia*, & liber de Monarchia, præter Eclogas, Epistolas, aliaque scripta omnium ore laudata, obiit exul a patria Florentia anno 1321. & Ravennæ in templo S. Francisci conditus sepulcro, cum inscriptione a seipso conscripta dum adhuc viveret:

do induti vestibus villosis pice illitis, ut viderentur satyri hominesque sylvestres, eis joci causa admota face ab Aureliano patruo Caroli VI. Galliarum regis, Lutetiæ plaoe cremati miserrime perierunt. *Annal. Fland.*

(1) Potius a Clemente VI. anno 1347.

(2) Viennensem nonnulli institutam tradunt ab Austriæ Duce Alberto circa annum 1390.

Jura Monarchiæ, Superos Phlegetonta, Lacusque
Lustrando cecini: voluerunt fata quousque.
Sed quia pars cessit melioribus hospita castris,
Actoremque suum petiit feliciter astris.
Hic claudor Danthes, patriis extorris ab oris,
Quem genuit parvi Florentia mater amoris.

Addidere Ravennates Inscriptionem aliam longe ampliorem, quæ incipit, *Theologus Danthes nullius dogmatis expers*; ac monumentum, temporis edacitate consumptum, magnificentius erexit Bernardus Bembus pater Petri S. R. E. Cardinalis Clarissimi, addita Inscriptione altera, quæ incipit, *Exigua tumuli Danthes hic sorte jacebas, &c.* (1)

FRANCISCUS *Petrarcha* item Florentinus, sed natus Aretii, Poeta Laureatus, Philosophus, & Historicus præstantissimus, post scripta cedro dignissima, quæ simul collecta Lugduni, & Basileæ prodierunt in lucem, sejunctim vero, carmina præsertim Italica, frequentissime procusa sunt, & quotidie fere sudant sub prælo, Arquati in diœcesi Patavina, anno 1374. e vita decessit; ibique jacet marmoreo in tumulo, quem sibi vivens paraverat,

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarchæ.
Suscipe Virgo Parens animam: Sate Virgine parce;
Fessaque jam terris Cæli requiescat in arce.

Tam demisse de se loquenti, apposita fuere, ut par erat, illustriora Epitaphia.

ET

(1) Inter ceteros, qui in Danthem Commentaria ediderunt, ut Christophorum Landinum, Alexandrum Vellutellum, Benvenutum Imolensem, Bernardinum Danielem, & Vincentium Bonannium, commemorat Lilius Gyraldus. In Hist. Poetarum Dialogo 5. etiam Augustinianum Scriptorem *Joannem Stephanum* Ferrariensem. Diversus is fuit ab Augustiniano altero Florentino, de quo in recentissima, & elegantissima Veneta hujus Poetæ Editione. Nostras illic insertas dissertationes non recensemus. Breves, sed accuratæ sunt P. Venturi, Vulpii, aliorumque recentiorum ibidem appositæ Adnotationes. Latino carmine Danthis poetica Opera reddita quoque sunt.

Fecerat olim Latinam Versionem carmine Olivetanus Monachus Pistoriensis, quam ætate sua diligenti custodia asservatam, sibique non absque ambitione ostensam tradit citato dialogo Gyraldus. *Danthes* ob librum *de Monarchia* apud nonnullos *tamquam hæreticus* audiit. Vide Raphaelis Volaterrani *Anthrop.* lib. 21. & sententiam Bartoli ibi productam super lege 1. c. *Præsules*, lib. Digestorum, *de inquirendis reis*, necnon Spondanum ad annum 1321. num. 7 Sed caute procedendum in damnandis *tamquam hæreticis* iis, qui differunt de Monarchia, *eamque* asseruat ab Ecclesia non dependere.

Et joannes *Boccaccii* filius Epitaphium ſibi paraverat ante mortem, quæ contigit proximo anno 1375. (1) Certaldi ad Elſam fluvium. Nullus eloquentiori ſtylo ſcripſit Italice, nec fabulas jucundiori contexuit. Præter Opera alia complura, id teſtatur Opus, quod a decem dierum colloquiis inſcripſit Græco titulo *Decameronem*. Plurimum tamen valuit etiam Latina lingua, omnigena eruditione, & Hiſtoria; & ſingulos ejus libros, cum notiſſimi cuique ſint, non opus eſt recenſere. Prælaudatum vero Epitaphium eſt hujuſmodi:

Hac ſub mole jacent cineres atque oſſa Joannis.
Mens ſedet ante Deum meritis ornata laborum.
Mortalis vitæ genitor Boccaccius illi;
Patria Certaldum; ſtudium fuit alma Poeſis.

Addidit *Collutius* (2), & ipſe Poeta atque Orator eloquentiſſimus, elegans Epigramma eidem tumulo inſcriptum, cujus initium, *Inclyte cur vates humili ſermone locutus*, *&c.*

DECIMUM QUINTUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Summi Romanæ, et Apostolicæ Ecclesiæ Pastores.

Gubernarunt Romanam Eccleſiam Seculo XV. poſt Bonifacium IX. qui animam efflavit anno 1404. *Innocentius VII. Gregorius XII. Alexander V. Joannes XXIII. Martinus V. Eugenius IV. Nicolaus V. Calliſtus III. Pius II. Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VII. & Alexander VI.*

CCIV.

(1) Inſigni anachroniſmo labitur *Julius Niger* S. J. in *Hiſt. Scrip. Florent.* pag. 289. ubi ait, Joannem Boccaccium fuiſſe auditorem Benedicti *Buommattei*, ab eoque didiciſſe Etruſcæ linguæ facundiam; nam Benedictus anno 1635. inſtauravit Majorum ſuorum monumentum in Clauſtro S. Spiritus Florentiæ, obiitque labente Seculo XVII. Agnomen Boccaccii patris fuit, *Ghellini*.

(2) *Pierius* Petri *Salutati* filius, ex oppido Stignani,

CCIV. INNOCENTIUS VII. electus est die 17. Octobr. an. 1404. Patria ei Sulmo in Aprutio, ubi & natus Ovidius, ut ipse ait lib. 2. Amorum Eleg. 19. nomen vero *Cosmatus Melioratus*. Ob utriusque juris doctrinam, probitatemque vere assumpto nomine dignus, non tantum commendatur a Leonardo Arretino illius ævi scriptore lib. 1. cap. 7. verum etiam a Theodorico Niem, Maimburgo, & a Neoterico auctore Operis *Histoire* des Papes, qui tamen Pontificum vitia insectantur. Propter nequitiam nepotis sui Ludovici, qui undecim Romanæ Urbis rectores fraude propria manu interfecit, nudosque projecit e fenestra, Innocentius Viterbum concitata Romana multitudine fugit, Romam redux anno 1406. mortem oppetiit die 6. Nov. correptus apoplexia. Vulgatum statim rumorem, Papam sublatum esse veneno, prælaudatus Leonardus Arretinus, qui præsens aderat, diluit in Epistola ad Franciscum Principem Cortonensem.

CCV. EODEM mense Novembris, ac die 20. suffectus est Innocentio *Gregorius XII.* Card. tit. S. Marci, dictus antea *Angelus Corarius* patritius Venetus. Præstitit juramentum abdicaturum sese Pontificatu, si id necessum foret ad schisma abolendum. Se ad idem paratum esse, impellente Universitate Parisiensi, & Carolo VI. rege, etiam Petrus de Luna, idest, Antipapa Benedictus XIII. ajebat. Lucam proinde Gregorius, ac Benedictus ad Portum Veneris atque ad fines Etruriæ, quasi colloquim instituturi accesserunt. At utroque tergiversationes spretis sacramentis adhibente, Cardinales utriusque partis num. XXII. Pisis congregati anno 1409. die 26. Junii, (1) tam Gregorio, quam Petro exauctoratis, elegerunt in Pontificem Alexandrum V. Petrus autem de Luna perculsus timore Avenione se contulerat Paperianum arcem tum juris Hispanici in finibus Galliarum & Aragoniæ, semperque in schismate pertinax obiit anno 1424. die 1. Junii in Cheroneso, seu Penisicula Valentiæ oppido. Gregorius anno 1409. in Austriam, & inde Cajetam se contulit; hinc Ariminum venit sub exitum anni 1412. ibique anno 1415. Pontificatus deposuit insignia, summopere a PP. Concilii Constantiensis laudatus. Obiit autem Recineti anno 1417. VIII. Id. Octobr.

CCVI. AD *Alexandrum V.* revertamur oportet. Ejus ele-

(1) Inchoatum tamen Concilium die 25. Martii.

electionem supra adnotavimus. Appellabatur *Petrus Philargius*, Card. & Archiepiscopus Mediolanensis. Ordinem FF. Min. professus. Incerta ejus patria, incertum genus, incerti parentes. Novariensem aliqui apud Ciaconium; quidam Bononiensem, permulti Cretensem faciunt. Inverisimile non videtur, natum *Candii* oppidi Insubriæ, atque hinc postremam opinionem exortam. Vino mero delectatum scribit lib. 100. Fleurius: describit virtutes ejus Graveson, in quem invehitur recens Auctor Hist. Pontif. tom. 3. pag. ultima. Aliquandiu Pisis, Prati, Pistorii, & Bononiæ moram egit. Istic repentina morte sublatus est anno 1410. die 3. Maji. Hausisse in clystere venenum tradit S. Antoninus in Chronicis: hujusque criminis accusatus fuit Balthassar Card. *Coscia* Neapolitanus, non autem convictus.

CCVII. Idem *Balthassar* Alexandro in Pontificatu successit, eodem anno die Maji 17. creatus in ipsa Urbe Bononia. Est hic *Joannes XXIII.* Confirmavit Concilii Pisani contra Gregorium duodecimum & Petrum de Luna sanctionem. Summa illi cum Sigismundo Imp. concordia. Ubi Romani ejus electionem intellexere, dejectis statuis Gregorii, illius erexerunt. Verum his, ceterisque ob immodicas exactiones, Simonias, scandala invisus sessione 12. Concilii Constantiensis anno 1415. die 29. Maji depositus fuit (1). Sententiæ in se latæ acquiescens in arcem, in qua Joannes Hus detinebatur, deinde Heidelbergam abductus fuit. Ad pedes Martini V. electi in laudato Concilio anno 1417. die 11. Novemb. provolutus, lacrymas ab omnium oculis expressit. Humaniter tamen exceptus Cardinalis decanus fuit constitutus. Id evenit anno 1419. quo anno die 22. Decembris Florentiæ obiit, pompa parum Pontificali absimili in æde S. Joannis Baptistæ sepultus æneo, marmoreoque monumento.

CCVIII. Quo die inauguratus fuerit Pontifex *Martinus V.* dictum nuper (2). Nobilissima Columnensium gente ortus erat, Cardinalis tit. S. Georgii, ejusque nomen Otho. Constantia discessit anno 1418. die 16. Maji. Audaces Florentiæ pueri nimium licenter succlamarunt

(1) Vide caput proximum.
(2) Dicitur *Quintus*, cum sit hujus nominis III., quoniam etiam Marinus I, & Marinus II. a pluribus *Martini* nomine designantur.

runt pertranseunti. (1). *Gilius* (2) *Mugnos* Aragonensis anno 1424. post mortem Petri de Luna creatus Antipapa Cheronesi, nomine assumpto *Clementis VIII.* anno 1429. arrepta insignia deposuit, suamque Martino V. exhibuit obedientiam. Atque ita magnum Schisma extinctum est, inceptum anno 1378. in electione peracta Fundis Antipapæ Clementis VII. Decessit autem Martinus V. Romæ anno 1431. die 21. Februarii (3).

CCIX. Sedit postea *Eugenius IV.* idest, nepos Gregorii XII. *Gabriel Condulmerus* Venetus Card. tit. S. Clementis. Pontificum Calumniatores fuisse tradunt, non Gregorii ex matre nepotem, sed filium spurium. In eum Columnenses seditionem, Philippus dux Mediolanensis bellum excitavit. Roma discedens unionem Græcorum, utinam diuturniorem, Florentiæ convocato Concilio curavit (4). Concessit autem naturæ anno Pontificatus XVI. Christi 1447. vigesima tertia die Februarii. Concilium Basileense anno 1439. Sessione 34. die 25. Junii in eum depositionis iniquam sententiam promulgavit, & die 5. Nov. in Pseudopontificem elegit Amadeum Sabaudiæ ducem, Eremiticam vitam ducentem ad lacum Lemannum. Huic *Felicis V.* nomen impositum.

CCX. Rexit deinde Ecclesiam *Nicolaus V.* seu Thomas Card. Sarzanensis Bononiæ Episcopus, Bartholomæo

(1) Videatur Poggius Hist. Florent. 32.

(2) Idest, Ægidius, quem Martinus V. declaravit Majoricensem Episcopum. Hinc in Conclavi Vaticano extat hæc optimi Pontificis memoria: *Martinus V. Columna extincto Schismate pacem Ecclesiæ peperit.*

(3) Martinus V. tam patienti fuit animo, ut cum fratres duos, unum peste, alterum fortuito incendio sublatum amisisset, nullum dederit abjecti animi indicium. Obiisse *die 20. Februarii cum sedisset annos 13. menses 2. & dies decem*, Papebrochius, Pagius, aliique tradunt. At in Basilica Lateranensi extat hujus Pontificis æneum Sepulcrum commemoratum quoque a Raynaldo, a Ciaconio, a Cæsare Raspono, &c. cum inscriptione: *Martinus Papa V. Sedit annos XII. menses III. dies XII. Obiit anno MCDXXXI. die XXI. Februarii. Temporum suorum felicitas.* Non arbitramur, ut inquit Papebrochius, hoc epitaphium tempore attritum, fuisse ab aliquo infeliciter renovatum.

(4) In bibliotheca Vaticana sub Concilii Florentini pictura legitur: *Eugenio IV. Pontifice Græci, Armeni, Æthiopes ad Fidei unitatem redeunt*; atque in Valvis æneis Basilicæ hi versus a Panvinio, Oldoino, & Bonannio relati:

Ut Græci, Armeni, Æthiopes hic adspice ut ipsam
Romanam amplexa est Gens Jacobita Fidem.
Sunt hæc Eugenii monumenta illustria Quarti:
Excelsi hæc animi sunt monumenta sui.

lomæo medico, matre Fivizanensi in lucem editus (1). Nicolai Cardinalis Albergati, nunc inter Beatos relati, causa nomen ipsum assumpsit. Principes regesque omnes illum tanquam supremum Ecclesiæ Caput agnoverunt, eique etiam sese subjecit *Felix V.* anno 1449. ad pristinam reversus eremum. Cathedram Lunensem in patriam suam Nicolaus transtulit; decubuitque IX. Cal. Apr. anno 1455. Dotes ejus refert nobile Basilicæ Vaticanæ Epitaphium:

Hic sita sunt Quinti Nicolai Antistitis ossa,
Aurea qui dederat secula, Roma, tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.
Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem,
Restituit mores, mœnia, templa, domos.
Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
Sancta Jubilæi tempora dum celebrat.
Cinxit honore Frederici conjugis auro:
Res Italas icto fœdere composuit.
Attica Romanæ complura volumina linguæ
Prodidit: en tumulo fundite thura sacro.

CCXI. Die Aprilis octava electus est eodem anno 1455. Pontifex Maximus *Callistus III.* vocatus antea *Alphonsus* Cardinalis *Borgia* Valentinus. Huic S. Vincentius Ferrerius prædixerat supremam Ecclesiæ dignitatem, quam tenuit usque ad diem 6. Augusti anni 1458. Nimii in nepotes suos, quorum duos purpura ornavit eodem die, notatur amoris (2).

CCXII. Evectus tum ad Sacerdotii fastigium Pius II. Æneas *Sylvius Piccolomineus* patria Senensis. Incidit hujus electio in anni 1458. diem 27. Aug. atque obitus in diem 14. ejusdem mensis anno 1464. In ejus exaltatione Roma exultavit. Excelluit litteris: damnavit Appellationes ad futurum Concilium: acta Concilii Basileensis cassavit: bello adversus Turcas gerendo incubuit ardenter. (3)

CCXIII.

(1) Familia Nicolai V. *Parentumcella*, nomen matris *Andreola Calderina*. Est tamen in Nummo inscriptio, *Tomas. Lugano. di. Sarzana MCDXXXXVII.* unde quidam ei fuisse inferunt parentes humilis fortunæ, & cognomen *Lugano*. Reseravit, clausitque Jubilæum anno 1450.

(2) *Callistus III.* moriens reliquit 115. millia nummorum aureorum; quos comparaverat in usus bellicos adversus Turcas.

(3) Victoria *Forteguerra* Æneæ mater, cum in somnio sibi visa foret parere infantem cum mitra, diu ex eo timuit Familiæ ignominiam, propterea quod improbis imponi aliquando soleant mitræ carthaceæ; neque hanc expulit suspicionem, nisi quando filius creatus est Episcopus Tergestinus. Decessit Anconæ, sed Romam delatus primum in Vaticano

CCXIII. Successit Pio II. *Paulus* II. scilicet, Petrus Barbus Venetus Card. S. Marci viva voce creatus, dum vix annum 48. (1) excessisset, anno 1464. opera Cardinalis Bessarionis. Juramenta, quæ tunc ab electis Pontificibus fieri solebant, noluit emittere. Abbreviatores, inter quos Baptista Platina, amovit; unde hujus scriptoris acerbior stylus, & concitatior. Subita extinguitur apoplexia die 26. Julii anno 1471.

CCXIV. Sedit postea *Sixtus IV.* Ordinis Min. Nomen ei Franciscus: familia *della Rovere*: patria Albixola (2) oppidum Liguriæ. Bononiæ, Papiæ, Senis, Florentiæ, Perusii publice tradiderat Theologiam: omnes in Ordine suo consecutus fuerat gradus, & Vaticanam denique purpuram. Per summam injuriam *Jurieu* minister Calvinista ei exprobrat, quod libidinem permiserit præposteram. Citat conviciator testem Balæum, & Vesseum, utrumque hominem hæreticum & mendacem. Sixtus anno 1484. die 13. Augusti migravit è vita.

CCXV. Joannes Baptista *Cibo* Card. S. Cæciliæ ex clarissima Genuensi familia electus est eodem mense, die 29. nomine assumpto *Innocentii VIII.* Pacis inter magnos principes auctor, insecutor Hussitarum, propugnator Ecclesiasticæ libertatis, Turcarumque hostis acerrimus fuit. Occasione Zizimi fratris Bajazethis II. quem Innocentius captivum tenebat, ad eumdem Bajazethem litteras dedit, ac dono lanceam accepit, qua Redemptoris nostri transfixum fuit latus. Id contigit anno 1492. quo itidem anno Romæ inventus est Titulus Dominicæ Crucis. Naturę persolvit debitum VIII. Cal. Augusti anno 1492.

CCXVI. Alexander VI. post Innocentium præfuit Ecclesiæ. *Roderici Borgiæ* S. R. E. Cardinalis Cancellarii pristinum illi nomen. Quemadmodum nequit satis laudari Borgiæ Familiæ nobilitas; ita dici nequit quantum Ale-

conditus fuit, deinde anno 1623. in Æde Theatinorum S. Andreæ *à Valle* honorifice tumulatus.

(1) Auctor *Hist. Pap.* tom. 4. proximum fuisse ait anno 83. Mendum irrepsisse puto. Arrisisse Paulo II. *Formosi* nomen, & ad instar mulierum se ornasse, quod nimium de sua pulchritudine sibi plauderet, Platinæ non est credendum. Huic tamen aures præbuit prædictus Auctor, & qui scripsit Historiam Conclavium, necnon Amelotius Not. in librum I. Ann. Taciti.

(2) Natum *Cellæ* quinto a Savona milliario, scribit in suo *Thesauro* p. 2. pag. 93. Ghilinus. Haud secus Panvinius, qui in ejusdem Pontificis vita Roboreæ gentis originem ac nobilitatem describit.

Alexandri vitia ab Historicis amplificentur. Immodicum in filios amorem, incestam libidinem, ambitionem, avaritiam, flagitia reliqua cuncta describunt, præsertim Du-Chesne, Gordonius, Guicciardinus. Videsis satyricam in Alexandrum Epistolam, versusque improbos in Hist. Pontificum tom. 4. Maleficii etiam, & propinati veneni, quo incaute hausto ipse perierit, culpant Alexandrum plerique. Id tamen criminis diluere nititur Raynaldus. Lege Continuatorem Hist. Fleury libro CXX. num. *6.* & seq. Nos chronologiam adnotamus solummodo. Creatus est anno 1492. III. Eidus Augusti, & sublatus e vivis anno 1503. XV. Calend. Septemb. (1).

PA-

(1) Quod est in proloquio, *Genus irritabile Vatum*, præsertim in *Alexandro VI.* vidimus adimpletum. Nam de eodem Pontifice Maximo legitur inter Jacobi Sannazarii Carmina libro 2. Epigrammatum num. 29. Satyricum Epitaphium, quod incipit:

Fortassis nescis, cujus hic tumulus siet.

Habetur ibidem & duplex distichon, quorum unius Hexameter est,

Mirum si vomuit nigrum post fata cruorem!

alterius vero, nam Pentametros exscribere nolumus,

Nomen Alexandri ne te forsasse moretur.

Extat & aliud,

Visuram se iterum Sixtum cum Roma putaret,
Pro Sixto Sextum vidit, & ingemuit.

Tribuitur eidem in Tumulum Lucretiæ inscriptio, à nonnullis falso adtributa Pontano,

Hoc jacet in tumulo, &c.

Circumfertur & Epigramma, cujus initium, *Vendit Alexander, &c.* Hæc adnotamus, tum quia vulgatissima sunt, & etiam a Papirio in vita Pontificis Alexandri producta lib 6 pag 373. tum etiam, ut Novatores percipiant, a nobis vitia quorumdam Romanorum Pontificum non denegari: quamquam, nisi iidem novantes dicteriis, & cachinnis ubique patefacerent, honestius videretur ea præteriri silentio. Verum etsi Pontifices etiam homines sunt, & circumdati infirmitate; nullus tamen illorum a recta fide descivit, & plurimum Romanæ Ecclesiæ firmitatem, auctoritatemque commendat, quod nunquam eam Spiritus Sanctus deseruit, etiamsi aliquando improbo gubernatam Pastore. Vitiis, quæ Alexandro VI. exprobrantur, egregia ejus facta opponimus; cohibitam severioribus pœnis sicariorum licentiam, statutos dies jus unicuique dicendi, decretum visitationis ægrotantium tempus, contendentium de novi Orbis dominatione Regum, Joannis Lusitaniæ, & Ferdinandi Hispaniarum Monarchæ concordiam, innovationem consuetudinis, inductæ a Callisto III., salutandi in meridie Deiparam: inflictum anathema Librariis typis mandantibus Scripta ab Episcopis non impetrata facultate, lata sanctione, quam ad annum 1501. num 36 refert Raynaldus. Prætermitto comitatem, qua Principum legatos ad se missos excepit, & præsertim Angelum Politianum, qui Senensium nomine orationem ad ipsum habuit, gravissimamque ejus ad omnes Reges exhortationem, ut pacem colerent, nec de gerendo bello cogitarent, nisi adversus Turcas spoliis Christianorum superbientes. Profecto iniqui dicendi sunt, qui summorum virorum tenentium maxime Sacerdotii, aut Regni Imperiique fastigium, carpunt vitia, recte autem gesta prætereunt.

PATRIARCHARUM NOMINA.

QUINTODECIMO Ecclesiæ Seculo usque ad annum 1453. quo anno Turcæ Constantinopolim expugnarunt, sederunt post *Antonium IV.* qui anno 1403. decessit, *Callistus II. Joseph II.* Exmetropolita Ephesinus, *Metrophanes* Cyzicenus, *Gregorius III.* Hieromonachus, & *Georgius Scholarius* appellatus etiam *Gennadius* eodem electus anno, quo *Maumetes* Constantinopolim occupavit. Prætermittuntur ceteri extorres, & vix Patriarchali charactere insigniti.

CAPUT II.

SYNODI QUINTODECIMO ECCLESIÆ SECULO CELEBRATÆ.

PLENARIA hujus Seculi Concilia sunt *Pisanum*, *Constantiense*, *Senense*, *Basileense*, & *Florentinum*. Num priora quatuor generalia dicenda sint, controvertitur: nulla de postremo hæsitatio.

DE Pisani Concilii convocatione facta anno 1409. dictum est capite superiori. Utriusque Communionis Cardinales, Gregorii nempe XII. & Benedicti XIII. ad hanc Synodum convenisse, depositum in illa Gregorium, electum Alexandrum V. exauctoratum Benedictum, eo loci narravimus. Nulla Gregorio illata injuria, siquidem juramentum emiserat abdicandi se Pontificatu, si id necessum fuisset ad schisma abolendum, demissisque precibus invitatus ad Synodum nunquam voluit accedere. Interfuere tamen Cardinales XXII. (1) Archiepisc. XXIV. Episcopi CLXXXII. Abbates ac Theologi plusquam CCC. Frustra adversus Pisanum Concilium depositi Pontifices reclamarunt. Qui Generale fuisse negant, in hanc abierunt sententiam, quoniam non fuit a Pontifice convocatum, nec Concilio ipso absoluto schisma cessavit. Verum quia Alexandrum V. omnes tanquam legitimum Pontificem agnoscunt, atque in Schismate aliis, quam Capiti, de cujus auctoritate controvertitur, committi debet Synodi congregandæ facultas, non potest Pisani Conventus firmitas oppugnari. (2)

PER-

(1) Alibi numerantur Card. XXI.

(2) De Concilii Pisani auctoritate dispar, & opposita est Clarissimorum Scriptorum sententia. Vide *Ital. Sacram* in Arch Pisanis sub *Alemanno Adimario*, &c

Perseverante Schismate, Joannes XXIII. Alexandri successor indixit Concilium *Constantiense*, die 20. Martii anno 1414. Inchoatum est die 5. Novembris anno proximo, præfuitque sessioni 1. idem Joannes Romanus Pontifex. Adfuerunt Patriarchæ IV. Archiepiscopi XLIII. Episcopi CLX. Abbates ac Theologi supra CIX. necnon Romanorum Imperator Sigismundus. Damnatus Viclefus, & cremati Joannes Hus, & Hieronymus Pragensis, de quibus infra. Joannes Pontifex, qui primum humiliter scripto & jurejurando spoponderat dimissurum se Ecclesiæ regimen, si ad extirpationem schismatis videretur necessarium, id postea exequi detrectans, & clam e Synodo discedens, dejectus est adnotata superius die. Constitutus tum Martinus V. ac Synodus absoluta anno 1418. die 22. Aprilis. Concilium istud dicitur continuatio Pisani a Card. Turrecremata. An fuerit Oecumenicum post Joan. XXIII. discessum, vigeatque robur Sessionis 4. & quintæ, quibus Papa subjicitur Concilio, haud levis est controversia. Adversus Ven. Bellarminum & Christianum Lupum affirmantem partem strenue propugnat Cl. Bossuetius p. 2. defens. Decl. Cleri Gallic. lib. 9.

Martinus V. Sess. 44. Concilii Constantiensis habita anno 1418. die 19. Aprilis indixerat Concilium pro reformatione morum celebrandum Papiæ, urbis in Insubria vetustæ. Inchoatum illud est an. 1423. mense Majo: sed paucis advenientibus ob pestiferam illic grassantem luem, post menses duos translatum est Senas. Confirmata ibidem Viclefistarum, Hussitarumque damnatio, & depositio Petri de Luna, actumque de Græcorum cum Latinis unione. Verum temporis calamitas impulit Martinum V. ut hac Synodo abrupta, proximo anno 1424. die Februarii 19. indiceret *Basileensem* anno 1431. celebrandam. Senense Concilium in litteris quoque Martini V. & Eugenii IV. dicitur *Œcumenicum*; fuit vero quædam Constantiensis Synodi Appendix.

Sublato e vivis Martino V. Eugenius ei suffectus ratam habuit indictionem Concilii Basileensis in finibus Helvetiorum. Inchoatum fuit eodem anno 1431. die 19. Maji, indictaque prior Sessio pro 14. Decembris. Initio Concilium fuisse legitimum, non ambigitur: sed nimiam sibi quibusdam arrogantibus auctoritatem, & cogitantibus Pseudopontificem intrudere vivente Eugenio, bello insuper inter duces Burgundum

& Austriacum fervescente, idem Eugenius anno 1432. Constitutionibus, litteris, legatisque Synodum studuit dissolvere, indixitque anno 1437. Concilium Ferrariense. Ab eo tempore degenerans Synodus in conventum illegitimum ac seditiosum inique in Eugenium se gessit, Sessione præsertim 31. anno 1438. die 24. Januarii. De Felice V. Pseudopontifice dictum supra. Solutum denique hoc Concilium anno 1443. mense Majo.

Ferrariense Concilium Generale anno 1438. die 9. Aprilis inchoatum est, Florentiam vero anno sequenti translatum, ubi prima sessio habita fuit die 26. Februarii, postrema die 22. Novembris ejusdem anni 1439. Ferrariensi & Florentino Concilio præfuit ipse Eugenius IV. & interfuit Joannes Palæologus imperator Græcorum cum Joseph Patriarcha C. P. ac permultis cum latinis, tum Græcis. Inter quos de Purgatorio, de Primatu Papæ, de Azymo adhibendo in Eucharistia conficienda., de præsenti gloria Sanctorum, ac præsertim de *processione* Spiritus Sancti a Filio, & de additione facta Symbolo particulæ *Filioque*, longa fuit disceptatio. Sed inita tandem concordia, cui & Græci omnes subscripsere, uno excepto Marco Ephesino, qui in Græciam redux complures ad Schisma instaurandum permovit. Subjicitur Synodo Florentinæ *Decretum pro instructione Armenorum*, non Synodi, sed solius Eugenii IV. nomine inscriptum, utpote editum post discessionem Græcorum decimo Kal. Decembris. Sed de Conciliis Œcumenicis, pro nostro instituto, satis multa.

Cetera ad disciplinam spectantia commemorabo tantummodo. In Galliis celebrata fuere *Remense* an. 1408. *Senonense* 1429. *Bituricense* an. 1438. *Rotomagense* anno. 1445. *Senonense* alterum 1485. In Hispania *Dertosæ* anno 1429. *Matriti* 1473. *Toleti*, & *Raude* eod. anno, & Compluti 1479. In Germania *Coloniæ* 1423. & 1452. *Pragæ* 1405. *Salisburgi* anno 1420. *Frisingæ* in Bavaria anno 1440. In Anglia *Oxonii* 1408. *Londini* 1420. & 1486. & Haphniæ, vulgo *Copenhagen*, in Silandia, vel Dania, anno 1425. Ad Clericorum, & Monachorum disciplinam, ad beneficiorum collationem, morumque probitatem, necnon erumpentium errorum pravitatem, eliminandam, singula pertinent.

Conciliabula *Benedicti XIII.* Pseudopontificis, seu Petri de Luna, Perpiniani anno 1408. & Salmanticæ

1410. ubi ille vetus Ecclesiæ Pastor fuit declaratus Utinense anno 1409. quo *Gregorius XIII.* seu Angelus Corarius, etsi Pisis exauctoratus, cum paucis Episcopis schisma fulcire curavit; atque Constantinopolitanum, in quo imperante Constantino Palæologo anno 1450. proscriptis actis Synodi Florentinæ Græci ad vomitum redierunt; hæc, inquam Pseudoconcilia omnino a nobis rejiciuntur.

CAPUT III.

De Hussitis, ceterisque hæreticis Seculi XV.

PRÆTER nefaria Viclefi dogmata in Concilio Constantiensi damnata sess. 8. anno 1415. die 4. Maji: *Joannes Hus*, & *Hieronymus de Praga* ejus discipulus eadem fere omnia dogmata propugnantes, vivi fuerunt combusti. Sumptum de Joanne Husso supplicium eod. anno 1415. die 6. Julii, ac de Hieronymo Pragensi anno 1416. die 30. Maji. Queruntur hæretici, hos sectarum suarum patriarchas, quos tanquam martyres venerantur, rogo fuisse impositos, & exustos, etsi Constantiam accesserint obtenta securitatis fide, quam vocant *Salvum conductum*. Sed queruntur inique, & injuste. Nam Joannes Hus neque a Pontifice, neque a Concilio, ut ex ejusdem Hussi litteris constat, securitatem illam obtinuerat, sed tantum a Sigismundo, coarctatam ad iter, hujusque incommoda, ad solutionem tributi, vel telonii, ut apparet ex litteris Imperatoris datis Spiræ anno 1414. die 18. Octobris. Cum autem contra promissa, & pacta, quibus spoponderat se judicium Concilii subiturum, discessisset Constantia, & in hæresi post damnationem evasisset pervicacior; ipsius Sigismundi jussu conjectus in carcerem, merito pertulit pœnam perfidiæ suæ. Hieronymus vero, tametsi a Synodo, non a Sigismundo, obtinuerat *Salvum Conductum*, quia tamen damnationi Viclefi, & Joannis Hussi consensit, horum hæresim ejuravit sessione decimanona; palam postea testatus se fraude & mendaciter id egisse, ac in pristinos prolapsus errores, frui non poterat ea securitate, quæ ipsi concessa fuerat ea apposita conditione, *ut justitia semper salva maneret*, quantum Fides exigeret Orthodoxa. Videatur in Historia Hus-

ftarum Joannes Cochlæus, & differt. 7. hujus Seculi Nat. Alexander.

Dogmatizavit Joannes Hus, Ecclesiam constare ex solis prædestinatis, carere visibili Capite, Hæreticos tradi non posse seculari Judici puniendos, & neminem Sacerdotum a prædicatione verbi Dei posse ab Episcopis, vel a Pontifice removeri, aliaque his affinia XXXIX. comprehensa articulis (1) proscriptis a PP. Constantiensibus. Circa Eucharistiam tamen, Confessionem Sacramentalem, Invocationem Sanctorum, & Purgatorium Joannes Hus nunquam oppugnavit doctrinam Catholicæ Ecclesiæ, ideoque frustra illius concordiam jactant posteriores hæretici.

Orti ex Hussitis *Thaboritæ*, *Orphani*, & *Calixtini*. Primi ita appellati sunt a monte, in quem duce Joanne Zischa homine æque impio, ac strenuo, sese receperunt, & cui *Thabor* nomen dederunt. Horum quidam *Orphani* dicti sunt, quasi orbati patre, post mortem ipsius Zischæ: qui obiit pestilentia anno 1424. die 6. Octobris in castro *Priscon*, mandans ut e pelle sua ad terrendos hostes tympanum conficeretur. *Calixtini* denominati fuere qui communionem sub utraque specie necessariam putantes, Calicis formam ubique pingebant, unde pervulgatum distichon,

Tot pingit calices Bohemorum terra per urbes,
Ut credas Bacchi numina sola coli.

Prodierunt pariter ex Gallia Belgica, & in Bohemiam irrupere novi *Adamitæ*, nudi incedentes, addicti promiscuis connubiis, in omnem exardescentes libidinem, atque adeo inverecundi, ut memoratus Zischa dux Hussitarum illos gladio, flammisque ultricibus deleverit. Quorum dux *Pichardus* nomine se Adam ac Dei filium audacter nominabat. Paullulum modestiores *Fossarii*, qui adinstar brutorum promiscuam explebant libidinem in abditissimis locis fossisque, unde sortiti sunt nomen. Quidam demum e Viclefi secta erumpentes cœperunt adversus *Pædobaptismum* insurgere, asserentes regenerationis lavacrum parvulis inutiliter conferri, neque illo indigere filios e fidelibus procreatos.

Hæc de hæresibus tantum; nam errores a pluribus

(1) Vid. Continuat. Hist. Fleury lib. 103. num. 74. Sessione tamen Concilii XV. redacti sunt ad XXX.

bus hoc Seculo absque pertinacia assertos, quoniam non coaluerunt in sectam, licet proscriptos, non est loci hujus singulatim exponere (1).

CAPUT IV.

Recensentur Scriptores praecipui, qui Seculo XV. pertractarunt de rebus Ecclesiasticis.

Inter plurimos illos, qui vertente Seculo XV. sapientia honestissimum sibi nomen compararunt, Theologicis claruerunt erudimentis ex Latinis quidem *Petrus de Alliaco* Ambianensis Card. S. R. E. qui pro fide Catholica in Concilio Constantiensi egregiam navavit operam, editisque exquisitis lucubrationibus diem obiit in urbe, cui praerat Antistes, Cameracensi anno 1425. *Joannes* a pago agri Remensis, ubi in lucem editus est, cognominatus *Gersonius*, ipsius Petri de Alliaco discipulus, cum sapientia, tum pietate conspicuus, humanis exemptus rebus anno 1429. Augustinenses duo, (2) *Paulus* Utinensis, a domicilio *Venetus* nuncupatus, & *Andreas Bilius* Mediolanensis: quorum ille anno 1428. iste vero anno 1429. naturae persolvit debitum. *Thomas Valdensis* Carmelita, cujus mors contigit anno 1431. celeberrimus Fidei Catholicae Propugnator, atque a nonnullis inter Beatos connumeratus. *Joannes* S. R. E. Card. *de Turrecremata*, & *Joannes Capreolus* Ord. Praed. unus 1468. alter hoc quidem Seculo, sed incerto anno defunctus. *Nicolaus* S. R. E. Card. *de Cusa*, (3) qui decessit anno 1464. *S. Joannes a Capistrano*

(1) Errorum, quos praetermittimus, auctores sunt Matthaeus Grobon Ord. Praed. *V. Nat. Alex. cap. 2. art.* 4. Manfredus ejusd. Ord. *V. S. Ant. 3. P. tit.* 22. *cap. 7. n.* 8. Alphonsus Tostatus, *V. Rayn. ad an.* 1443. *n.* 24. FF. nonnulli Carmelitae, *Spond. ad annum* 1473. *num.* 13. Joannes Parvus (*Petit*) de quo Gerson *tom.5. edit. Dupinii*. Augustini de Roma Aug. de quo *Acta Conc. Basil. Sess.* 22. Laurentius Valla, apud Dominicum Berninum *Sec XV. cap. 6. &c.* Accedit *Pomponius Laetus*, quem, si revera, ut ajunt, abjecto Christiano nomine Petri *Pomponius* dici voluit, & si colebat Romulum, atque celebrabat natalem diem Urbis, non a fide extorrem duntaxat, verum etiam idololatram vocemus oportet.

(2) *Guilelmus Becchius* Flor. Episcopus Fesulanus obiit anno 1491. *Henricus* vero *de Langestein* florebat initio Seculi. Augustinensis uterque.

(3) Calumniantur quidam Heterodoxi Cusanum in *Conjectura de novissimis diebus* asserere Pontificem Romanum esse *Antichristum*. Mentiuntur plane; capite enim 7 aperte loquitur de Antichristo venturo paullo ante universale Judicium, de quo agitur proximo capite 8.

pistrano Ord. Min. cujus beata mors contigit anno 1456. & *Gabriel Biel*, qui e vita migravit circa annum 1495.

Ex Græcis vero claruerunt *Bessarion* Archiepiscopus Nicænus & S. R. E. Card. qui obiit anno 1472. (1) Is pro Latinis decertavit invicte: nam *Simeon Thessalonicensis*, *Macarii* duo, unus Monachus montis Atho, alter Episcopus Ancyranus, & *Georgius Scholarius*, vel *Gennadius* C. P. studiose Græcorum schisma foverunt; atque *Georgius Trapezuntinus*, (2) qui steterat pro Latinis, ad Mahumetis insanias defecit, luitque morte repentina pœnam perfidiæ.

Illam vero Theologiæ partem, quæ spectat institutionem morum, & vitam asceticam, magnopere illustraverunt *S. Antoninus* Archiepiscopus Flor. Ord. Præd. *S. Bernardinus Senensis* Ord. Minorum, *S. Laurentius Justinianus*, Venetorum Patriarcha, *Jacobus Magnus* Toletanus Ord. Eremit. S. P. Aug. & *Thomas a Kempis* Canonicus Regularis. E vivis autem primus excessit anno 1449. alter anno 1444. tertius anno 1455. quartus anno 1462., ac postremus anno 1471.

Sacras Conciones verbis, scriptisque illustrarunt *S. Vincentius Ferrerius* Ord. Prædicatorum, ad superos translatus anno 1419. *Nicolaus Auximanus* Ord. Minorum sublatus e vita paulo post annum 1442. Augustinenses duo Florentini, *Honuphrius Stecutus* patriæ Archiepiscopus, & *Simeon Tornaquinci*; quorum ille sublatus est anno 1403. ac iste 1429. Nec prætermittendus *Hieronymus Savonarola* Ord. Præd. in magna temporum calamitate combustus Florentiæ anno 1498. quamvis etiamnum disceptetur, an Christi martyr, an pseudopropheta sit nuncupandus (3).

At Commentariis Sacras Scripturas illustrarunt, præter *Alphonsum Tostatum* Episcopum Abulensem mortuum anno 1454. de quo illud profertur,

Hic

(1) Falso quidam obiisse tradunt anno 1437. Fuerat Monachus S. Basilii, quemadmodum *Isidorus Ruthenus* Patriacha C. P. qui obiit Romæ anno 1463.

(2) Alius a *Georgio Trapezuntio*, qui obiit Romæ anno 1486. de quo in App. De isto Caveus in *Seculo Synodali* ad annum 1461. Ille, qui anno 1485. decessit, ante obitum omnium, quæ didicerat, memoriam nonagenarius amisit. Adde Theodorum Gazam Thessalonicensem, extinctum anno 1478.

(3) Adversariis Savonarolæ adhæsit quoque Marianus a Genazano Aug. vir summus, ac præstantior, quam ad annum 1482. visum fit Bzovio. Prior fuit Marianus Florentini cœnobii S. Galli, nunc diruti, obiitque Suessæ eodem, quo Hieronymus crematus est, anno.

Hic *ſtupor eſt mundi, qui ſcibile diſcutit omne*, *Thomas Anglicus* Ord. Prædicat. *Dionyſius Carthuſianus*, & *Jacobus Perez* Auguſtinenſis: quorum, aliis prætermiſſis, contigit obitus, prioris anno 1403. alterius (1) anno 1471. & tertii anno 1490.

In Historiis inſudarunt plurimum qui ſequuntur. Ineunte enim Seculo Chronicum ad ſua uſque tempora deduxit *Jordanus* de Argentina Aug. De Schiſmate inter Urbanum VI. & Clementem Antipapam, & Vitam Joannis XXIII. luculenter conſcripſit *Theodoricus de Niem*, qui ætate illa florebat. *Flavius Blondus* Forolivienſis Romæ Triumphantis libros decem & Romæ Inſtauratæ libros tres edidit, præter decades tres Hiſtoriarum Romanarum, & librum de origine & geſtis Venetorum. Florebat circa annum 1440. ſiquidem meminit *Felicis V.* Antipapæ (2). Ipſius Flavii Abbreviationes, Coſmographiam univerſam, & Bohemorum elucubravit hiſtoriam *Æneas Sylvius Piccolomineus* Senenſis, poſtea *Pius II.* de quo 1. cap. De Florentino Concilio pertractavit adv. Marcum Epheſium hiſtorice, ac Theologice circa annum 1440. *Joſeph* Epiſcopus Methonenſis. Res ſui ipſius tempore geſtas mandavit litteris circa annum 1460. *Joannes Gobelinus*, a Secretis prælaudati Pontificis Pii II. *Baptiſta Platina* Cremonenſis, quem Trithemius *Bartholomæum* (3) appellavit, ſcripſit de vitis Rom. Pontificum a Petro ad ſua uſque tempora: ſublatus eſt autem peſtilentia anno 1481. Permulta circa id temporis e Græco vertit, & Sanctorum Vitas, aliaque plura exaravit *Ambroſius* Camaldulenſis Florentinus, ſui Ordinis decus. *Jacobus Philippus* Bergomenſis Ord. S. P. Auguſtini Supplementum Chronicorum primo in lucem emiſit anno 1485. non ſemel poſtea ampliavit; atque obdor-

 mivit

(1) Nat. Alex. ait floruiſſe Seculo XV. ineunte; & diſtinguendus ab alio *Thoma* Eboracenſi: ac nullatenus illius Commentaria cum iis confundenda ſunt, quæ ſcripſit *S. Thomas* Doctor Angelicus.

(2) Obiit Romæ anno 1458.

(3) *Bartholomæum* item dixere Voſſius, Balus, alii. De illo Sannazarius:

Ingenia & mores, vitaſque obituſque notaſſe
Pontificum, arguta lex fuit hiſtoriæ.
Tu tamen hinc lautæ tractas pulmenta culinæ.
Hoc, Platina, eſt ipſos paſcere Pontifices.

Nimirum ſcripſit quoque libros X. *de tuenda valetudine, & popinæ ſcientia*. Extat in edit. Lugdunenſi anno 1541. poſt libros *Cælii Apicii de re culinaria*. Scripſit & alia plura.

mivit proximo Seculo, anno scilicet 1520. Florebant circa Seculi XV. exitum *Marcus Antonius Sabellicus*, & *Joannes Trithemius* Monachus Benedictini Instituti. Ille universam historiam, & plura ad Venetos & Aquilejenses spectantia quatuor Voluminibus complexus est, obiitque Venetiis anno 1506. *Trithemius* de illustribus viris Germanis, & Ord. S. Benedicti, de Scriptoribus Ecclesiasticis, variaque Monasteriorum Chronica, misso Stegonographiæ Opere proscripto; ac decessit anno 1519. (1).

ADDAMUS nonnullos ex illorum classe, qui Jus Canonicum excoluerunt, saltem *Joannem de Lignano* Mediolanensem, *Petrum de Ancharano* Bononiensem & Baldi auditorem, *Antonium* a Butrio, *Franciscum Zabarellam* Patavinum, ex Archiepiscopo Florentino S. R. E. Cardinalem, *Joannem* de Imola, *Felinum* Ferrariensem, & *Andream Barbatium* Siculum. *Joannem* Cardinalem *de Turrecremata*, qui Juris etiam Canonici peritissimus fuit, commemoravimus paullo supra.

CAPUT V.

IMPERATORUM SERIES, SANCTORUMQUE NATALIS DIES.

EXTINCTO Imperatore Occidentis Ruperto, (2) electus est *Sigismundus* filius Caroli IV. & frater Vinceslai. Diximus Rupertum vita functum anno 1410. XII. Kal. Junias: electio autem Sigismundi contigit anno 1411. XIII. Kal. Apriles. Interfuit Concilio Constantiensi; ac diuturnum adversus Hussitas bellum gessit, interdum sinistro eventu. Iis tamen anno 1436. devictis, suum Bohemiæ regnum ingressus effusissima populi lætitia & acclamatione, diruta ab hæreticis-

(1) *Joannes Annius* Viterbiensis, de quo plura Nat. Alex. art. 6. num. 32. videtur permultus edidisse falsa commenta. Vide Vossium de Hist. Lat.

S. Antonini Arch. Florentini, qui scripsit *Summam Historialem* in tomos tres distributam, paullo antea meminimus.

(2) Diximus Superiori Seculo Rupertum fatis cessisse Oppenhemii in inferiori Rheni Palatinatu, sepultum vero Heidelbergæ, in Æde S. Spiritus, quam ipse erexerat, & ubere proventu dotaverat, ubi hoc illi appositum Epitaphium: *RUPERTUS Dux Bavariæ, Comes Rheni Palatinus, Romanorum Rex, justus pacis & religionis amator, dignus Deo visus, qui pro justitia pateretur, hujus sacræ ædis, & Collegii institutor, hic cum castissima conjuge Elisabetha, Norici montis Burggravia, quiescit; vita functus anno Christi 1410.*

cis templa instauravit, exspoliata sacra supellectili instruxit, & violata, restituto Dei cultu, purgavit. Solo hæreticos in perfidia manentes jussit excedere. Ipse occubuit die 9. Decembris anno 1437. Varadini tumulo conditus (1).

INAUGURATUS deinde Sigismundi Gener, & filiæ ejus Elisabeth maritus *Albertus II.* Austriacus. Qui anno 1438. ter accepit coronam, Kalendis Januarii tanquam Rex Hungariæ, die 20. Martii tanquam Imperator Occidentis, & die Maji sexta tanquam rex Bohemorum. Polonos superavit: Turcas ex Hungariæ finibus expulit; & Bohemos, qui Casimiro fratri regis Poloniæ se dederant, revocavit ad officia. At recedentibus e Servia Turcarum copiis, Albertus Buda reversurus Viennam anno 1439. die 26. Octobris in itinere dysenteria extinctus est.

IMPERAVIT diutius, nempe annis 52. *Fridericus III.* Austriacus, electus Francofurti anno 1440. die 30. Martii. Natus erat Ernesto Austriæ Duce, imperatoris Alberti II. fratre patruele. Quoniam a bello abhorrebat, eoque imperante regnavit summa in ejus Imperio pax, quamquam marte alibi fervescente, adeptus est *Pacifici* cognomentum. Eleonoram filiam regis Lusitaniæ anno 1452. sibi in matrimonium copulavit, ac simul cum augustissima conjuge imperiale diadema suscepit a Nicolao V. eodem anno die 17. Martii (2). Friderici adscribitur monitis, quod Felix V. Antipapa sponte Nicolao sese subjecerit, eique reconciliatus creatus fuerit S. R. E. Cardinalis, & Apostolicæ Sedis in Sabaudia Legatus. Operam dedit, ut Maximilianus ejus filius constitueretur rex Romanorum die 17. Februarii anno 1486. & anno ipso die Aprilis decima redi-

(1) Sigismundum iniisse fœdus cum Helvetiis anno 1474. traditur in Additamentis ad Cluverii Geographiam lib. 2. capite 17. a Joanne Bunone. Mendum irrepsisse, & legendum *anno* 1434. Fœdus illud a Maximiliano I. abruptum, renovatum est anno 1511. ab eodem Imperatore. Znoymæ, *Znaim*, in Moravia defunctus, illuc profectus ad Filiam, Bohemorum genti diffidens. Obiit vero prædicta die 9. Decembris (quidam ajunt 8.) anno ætatis 70, Hungarici regni 51., Bohemici 17. Romani 27. Inde magnifico regioque apparatu Veradinum translatus est.

Quidam Germaniæ Scriptores inter Rupertum & Sigismundum recensent Imperatorem *Jodocum* Moraviæ marchionem filium Joannis Henrici fratris Caroli IV. At is a solis Episcopis, & a Sigismundo patruele suo suffragia retulerat, neque corona insignitus est unquam. Ineptum fuisse ad res gerendas, ac sexto mense a morte Ruperti functum vita Brunæ, vulgo *Brinn*, Æneas Sylvius, aliique scripserunt.

(2) Platina inquit, *die XV*,

redimiretur Aquiſgrani corona Caroli Magni, Segoduno, idest, Norimberga, aſportata. Suprema autem Friderici dies fuit Septembris ſeptima (1) anno 1493. Lentiæ in Auſtria ſuperiore, Viennam inter, ac Ratiſponam.

SUCCESSIT itaque patri *Maximilianus*, qui tenuit imperium uſque ad annum Chriſti 1519. Anno 1494. cum Carolo VII. Galliarum rege pacem firmavit: anno 1496. in Italiam irrupit animo expugnandi Neapolim: Liburno claſſem admovit; ſed jactatis tempeſtate navibus, rediit re infecta in Germaniam. Hujus Cæſaris bella conſignanda ſunt Seculo decimoſexto. Obiiſſe enim anno 1519. nuper diximus. Dies ejus emortualis duodecima Januarii: locus mortis Lentia, ſepulchri Neoſtadium (2). Ex priori uxore Maria filia Caroli ducis Burgundiæ (alteram enim poſt illius mortem duxit, Blancham filiam Galeatii Ducis Mediolanenſis) ſuſceperat Philippum Auſtriæ Archiducem, patrem *Caroli quinti*.

QUID vero de Imperio Græcorum? Obierat *Emanuel Palæologus* anno 1425. die 20. Julii. Imperium tum accepit Joannes Palæologus II. filius Emanuelis, & Irenis. Is cum Amurathe Turcarum Sultano pacem iniit anno 1426. Joannes iſte Palæologus, qui interfuit Florentino Concilio, mortem oppetiit die 31. Octobris anno 1449. Ei ſucceſſit *Conſtantinus-Dragaſes* Joannis Palæologi frater (3), & e Manuele natus anno 1403. Imperante Conſtantino regia civitas CP. expugnata fuit ab Amurathe II. Hegira 857. anno 1453. die 29. Maji. Cæſo Conſtantino, dum ſtrenue pugnabat, a gregario milite Turca, funditus deletum eſt imperium Græcorum. Quod ſi tempora ſupputentur ab anno dedicationis urbis C. P. facta a Conſtantino Magno, videlicet, ab anno Æ. V. 330. invenietur Imperium Conſtantinopolitanum ſtetiſſe annis MCXXIII.

(1) Ita in Hiſt. Rom. M. De-Chrares tom. 2. pag. 275. Continuator Fleury libro 117. nu. 66. & alii. Calviſius tamen mortuum inquit die 19. Auguſti.

(2) *Lentia*, ſeu Lentium, vulgo *Lintz*, metropolis Auſtriæ Superioris, duabus munita arcibus, & anno 1741. a Gallis expugnata, recuperata autem anno 1742. ab Imperatore Franciſco I. Neoſtadium, *Neuſtad*, quo nomine aliæ quinque notantur urbes, in Auſtria, prævalida arce, armamentario, vivarioque inſigni exornatum, captum anno 1485. a Mathia Corvino, ſed iterum ad Auſtriacam ditionem redactum.

(3) Graveſon in VI. Tabula Chronol. ſucceſſ. Impp. Orientis num. 329. ait *Conſtantinum* fuiſſe filium *Joannis Palæologi*, non fratrem, ceteris Hiſtoricis repugnantibus.

MCXXIII. a Constantino fundatum, in Constantino altero extinctum (1). Imperium quoque Romanum, quod inceperat in Augusto, in Augusto alio fuisse eversum, dictum est in Historia Seculi V. capite 5.

Ad Regnum, quod manet in æternum, & conterit, ut Daniel cap. 2. prænuntiavit, omnia alia regna, perpetuo obtinendum transierunt Seculo XV. permulti. *SS. Antonini* Arch. Florentinorum, *Vincentii Ferrerii*, *Bernardini Senensis*, *Joannis a Capistrano*, & *Laurentii Justiniani*, annum emortualem præcedenti capite commemoravimus. *Carolus* institutor Eremitarum S. Hieronymi in montibus Fesulanis mortem obiit anno 1419. & anno 1463. *Alexander Oliva* Augustinensis. Martyrii vero palmam consecuti sunt anno 1458. *Eugenius* Hibernus Ord. SS. Trinitatis; anno 1460. *Antonius de Ripolis* Ord. Præd. anno 1465. *Andreas Chiensis*: anno 1475. *Simon* puerulus Tridenti a Judæis crudelissime excruciatus (2): & anno 1479. Fideles complures Bohemi ab Hussitis, quorum & annis insequentibus furit sævitia, in odium Catholicæ fidei enecati. Sanctorum Confessorum adepti sunt aureolas *Nicolaus Albergati* Carthus. S. R. E. Card. & Ep. Bononiensis anno 1443. *Ludovicus* Card. & Archiepiscopus Arelatensis anno 1450. *Ambrosius* Florentinus Aug. anno 1456. Didacus Ord. Minorum anno 1463. *Jacobus* Picenus ejusdem Ord. anno 1476. *Joannes* Sahaugunensis Ord. S. P. Augustini anno 1479. ejusque confrater *Antonius* de Amandula anno 1450. *Casimirus* dux Lithuaniæ anno 1484. *Nicolaus* Helvetiæ anachorita anno 1487. *Antonius* Aquilanus Augustinensis anno 1494., aliis 1480., sed hic fuit annus emortualis *B. Andreæ* de Monte Regali ejusdem Instituti. Choros Virginum procedentium ad Agni nuptias duxerunt anno 1433. *Lidvina* Batava: anno 1447. reformatrix Clarissarum *Coletta* Corbejensis; & anno 1463. *Catharina* Bononien-

(1) In expugnatione C. P. cæsa sunt quadraginta hominum millia: caput Constantini abscissum, & infixum lanceæ. Senes, matronæ, virgines, puberes, impuberes trucidati: proceres optimatesque immanissime dissecti: Cæsaris conjux & filiæ pertractæ in convivium, palam constupratæ, & in frusta concisæ. Vide Sabellicum, Dresserum, Leonclavium.

(2) Hujus martyrium adversus Vangenseilium & Basnagium vindicavit eruditus Anonymus Dissertatione Apologetica in lucem edita Tridenti anno 1747.

nienfis (1): anno 1497. *Veronica* de Binafco Auguftinenfis. Matronis, Viduifque præbuere præclarum fanctimoniæ exemplum *Francifca* Romana terris erepta anno 1440., & *Rita* de Caffia fanctimonialis Auguftiniana, quæ ad fuperos evolavit anno 1443. In libro Vitæ aliorum complurium fcripta funt *nomina*.

CAPUT VI.

AD ECCLESIÆ DOCTRINAM, AC DISCIPLINAM SPECTANTIA.

EX CONDEMNATIONE hærefeon, de quibus egimus cap. 3. colligitur quænam fuerint Seculo XV. confirmata Fidei Catholicæ dogmata: Ecclefiam non conftare ex folis prædeftinatis, effe vifibilem, habere conftitutum a Chrifto, non a Cæfare, caput, ideft, Pontificem; hunc, licet perditis moribus, effe fucceflorem Petri, habere poteftatem *clavium*, & facultatem concedendi Indulgentias: Sacramentorum feptenarium effe numerum, in Euchariftia fieri affertam a Catholicis *tranfubftantiationem*, in Miffa verum offerri Deo facrificium, neceffariam non effe fingulis communionem Calicis, promifcuum concubitum effe illicitum, aliaque Romanæ Ecclefiæ ftatuta ad fidem, morefque fpectantia effe inconcuffa ac firmiffima, præcitata hærefum profcriptio iterum, iterumque fuadet.

ABUSUS plurimi decreto Synodi Bafileenfis anno 1444. fuerunt fublati, & eradicatæ quædam Fratrum Mendicantium opiniones, afferentium Parochos non teneri feftis diebus Miffas in fuis Parœciis audire, vel celebrare: morientes in habitu Fratrum Minorum Purgatorii pœnas evadere: Mendicantibus fas effe confeffionem omnium audire, & pœnitentibus impendere abfolutionem, facultate nec obtenta, nec petita ab Epifcopis; atque his nefas effe aliquorum criminum, præter cafus in Jure expreffos, abfolutionem fibimet refervare. Cum multorum fcandalo auditæ funt intempeftivæ quæftiones, nimio exagitatæ fervore, ut Joannis Parvi de licita Tyrannorum occifione, & quæ diu viguit inter Fratres Prædicatores

ac

(1) *S. Catharina* Bononienfis fcripfit librum Revelationum, aliaque commemorata a Vadingo.

ac Minoritas, de ſeparatione divinitatis a Chriſti ſanguine in Paraſceve e corpore effuſo.

VERUM Inſtitutis Regularium amplitudo, & decor acceſſit. Etenim anno 1419. (1) S. Bernardinus Senenſis ad rigidiorem vivendi formam revocavit Fratres Minores, unde nuncupati ſunt *Obſervantes*. Ciſtercienſibus non procul a Toleto anno 1425. priſtinum indidit ſpiritum *Martinus Vargas*. Franciſca Romana Moniales, quæ Romæ vocantur *Turris Speculorum*, inſtituit annô 1433. ſub regula Monachorum M. Oliveti. Ordinis Minimorum anno 1435. fundamenta poſuit *S. Franciſcus* de Paula. In Auguſtiniana Familia anno 1444. (2) inſtituerunt Congregationem Inſubricam F. *Joannes Rocchus* Papienſis, & *B. Georgius* Cremonenſis, curante *Gerardo* Ariminenſi Priore Generali. Congregationem alteram, S. Mariæ Conſolationis nuncupatam, inſtituit anno 1473. *B. Joannes Baptiſta Podius* Genuenſis. Clerici Regulares, quos *Barnabitas* vocant, propagari cœperunt anno 1484.

Ex pluribus Ordinibus Equeſtribus duos nobiliores commemorabo duntaxat, nimirum *Velleris Aurei*, & *S. Mauritii*. Primus auctorem habuit Philippum II. Burgundiæ, & Brabantiæ ducem anno 1430. alter Amadeum VIII. ducem Sabaudiæ, de quo in ſuperioribus plura, anno 1434.

RELATI ſolemni cæremonia inter ſanctos fuerunt ab Eugenio IV. anno 1446. (3) *Nicolaus Tolentinas*: a Nicolao V. anno 1450. *Bernardinus Senenſis*: a Callixto III. anno 1455. *Vincentius Ferrerius*, & anno 1457. *Oſmundus* Ep. Sarisberienſis; a Pio II. anno 1461. *Catharina* Senenſis: A Sixto IV. anno 1481. *Berardus*, aliique fratres Minores, anno 1220. martyrium perpeſſi Marochii: anno 1482. Eccle-

(1) Duæ Congregationes brevitatis cauſa prætermittuntur, Canonicorum Regularium, ab Eccleſia S. Donati in *Scopeto* nomine *Scopetinorum*, Seculo ineunte inſtituti a F. Stephano Senenſi Ord. Erem. S. P. Auguſtini. Et Congregatio *S. Juſtinæ* Ord. S. Benedicti, ſub initio pariter hujus Seculi inſtituta Patavii. Eremitarum montis Feſulani meminimus ſuperiori capite.

(2) Dominicus Ant. Gandolfi pag. 231. diſſ. Hiſt. de CC. Script. initia hujus Congreg. refert ad annum 1439. *Georgium* Cremonenſem auctorem principem facit. Hunc plures (Graveſon etiam, ac noſter Florez) falſo appellant Gregorium.

(3) Nicolaus inter Sanctos relatus eſt die 5. Junii in feſto Pentecoſtes. Sumptum ab Auguſtinianis factum exceſſiſſe ſummam aureorum quinque mille ſcribit quoque Ciaconius. Extat inter Eugenii IV. numiſmata unum cum inſcriptione, *Nicolai Tolentinatis ſanctitas cœlitus redditur. Sic triumphant Electi*.

Ecclesiæ Doctor *Bonaventura*, atque ab Innocentio VIII. anno 1485. *Leopoldus* Austriacus.

Annum Jubilæi, quem Bonifacius VIII. singulis annis centenis, Clemens VI. quinquagesimis, & Urbanus VI. trigesimis tertiis, ut alibi diximus (1), statuerant esse celebrandum, Nicolaus V. rursus ad annos quinquagesimos revocavit, & Sixtus IV. ad XXV., ut servatur hactenus, coarctavit. Celebratus est itaque anno 1475. Rosarii B. M. V. devotio auctore *B. Alano* circa annum 1473. cœpit ardentius exerceri, & propagari, ut constat ex laudati Pontificis Sixti IV. Constitutione 18.

APPENDIX,

SIVE

Rerum aliarum Historicarum complexio.

A Regum nominibus, & ab imperio Turcarum hanc syllogen auspicamur, bellorum exitus, eventus alios, & litterarum fortunam subjicientes. Galliarum Rex *Carolus VI.* anno Christi 1422. migravit e vita. Huic successit *Carolus VII.* anno 1461. Tum regnavit *Ludovicus XI.* ad annum usque 1483. Deinde *Carolus VIII.* usque ad annum 1498. regnum administravit. Successor ejus *Ludovicus XII.* anno 1515. cum mortali vita terrenum regnum absolvit.

In Hispaniis post Henricum III. qui obiit anno 1407. Castellæ, & Legionis regnum gubernarunt *Joannes II.* & *Henricus IV.* Eo autem absque virili prole defuncto, soror ipsius *Isabella* nupta Ferdinando V. Principi Aragonensi, & Regi Siciliæ. Ita ex duobus regnis Castellæ & Aragoniæ una Hispaniarum Monarchia facta est anno 1474. *Ferdinandus* autem V. migravit e vita anno 1515. Regnaverant vero in Aragonia ab anno 1410. *Ferdinandus*, *Alphonsus*, & *Joannes* frater Ferdinandi V. cui nuptam diximus Isabellam, atque in regno Navarræ post Carolum *Nobilem Blanca Eleonora* nupta Gastoni Comiti Septumanorum, sive Occitaniæ, *Franciscus Fuxiensis* nepos Gastonis cognominatus *Phœbus*, atque *Catharina* item Fuxiensis, qua nupta Joanni Alberto, etiam regnum Navarrense

(1) Sec. XIII. & XIV. cap. 6.

rense anno 1512. conjunctum est Monarchico Hispaniarum Principatui. Lusitaniæ regnum post obitum Joannis I. administraverunt *Eduardus*, *Alphonsus V.*, *Joannes II.* & *Emanuel I.* cui anno 1521. successit *Joannes III.* (1).

BAJAZETHE a Tamerlane devicto anno 1402. die 28. Julii, Turcæ attriti, & principe destituti a Græcis Constantinopoli, quam obsidione vallaverant, fuerunt expulsi: atque Tamerlane ad Indos reverso, præficitur *Isa* Bajazethis Filius. At is a fratre *Emir-Soleimane*, seu *Solimano I.* bello vincitur, & occiditur. *Solimanus* a Mousa fratre laqueo perimitur anno 1412. Eodem mortis genere ab altero fratre, nempe Mahumete, *Mousa* tollitur e vita. *Mahumetes* hujus nominis *I.* anno 1422. debitum naturæ persolvit. Ei successit *Amurathes II.* qui non semel a *Scanderbejo* bellis lacessitus, anno 1450. vitam, imperiumque dimisit. Imperium deinde occupavit *Mahumetes II.* dominator Asiæ, duorum Imperiorum, CP. ac Trapezuntini eversor, anno tandem 1481. & ipse fato peremptus. Hujus filius, & imperii heres *Bajazethes II.* a proprio filio *Selimo* armis coactus cessit imperium, & ejusdem filii opera veneno extinctus est an: 1512.

MEMORATO Turcarum Imperio, gesta ab iis contra Christianos bella sequuntur. Itaque anno 1425. irruperunt in regnum Cypri, illud vastarunt, Venetorum imperatorum Ragonettum Priulium crudelissime interfecerunt; proximo anno occuparunt Nicosiam capto rege, quem anno 1427. restituerunt, vectigalem tamen ac subjectum. Thessalonicæ cum ingenti Venetorum clade anno 1431. potiti sunt. Antigoniam urbem Epiri anno 1434. Amurathes II. expugnavit. In Hungariam anno 1437. truculentus irrupit. Captam a Mahumete II. anno 1453. capite 5. C. P. dictum supra. Corinthum anno 1458. in sui potestatem redegerunt, & ad vectigalia pendenda compulerunt Peloponnesum. Bosna excoriato Stephano rege, Turcis cessit anno 1463. Theodosiam, vulgo Caffam, eripuerunt anno 1475. Genuensibus, jam Stiria, & Carinthia incursionibus non semel vexata. Capta anno 1480. civitate Hydrunti, Episcopum serra lignea

(1) Cœperunt regnare in Anglia anno 1413. *Henricus V.* Anno 1412. *Henricus VI.* Anno 1483. *Eduardus*. Eodem anno *Richaredus III.* Anno 1485. *Henricus VII.*, & anno 1509. *Henricus VIII.* auctor Schismatis. In Polonia autem anno 1434. *Uladislaus V.* Anno 1444. *Casimirus IV.* Anno 1492. *Joannes Albertus*.

lignea sciſſerunt. Venetis anno 1499. urbem Æoliæ Naupactam, vulgo *Lepantum*, abstulere, inde cædibus ac rapinis Forum-Julii usque irruentes. Illud adnotare ſat erit, ſolum Mahumetem II. præter Imperia duo, duodecim regna, urbesque ſupra ducentas imperio ſuo ſubjeciſſe. Longe minora ſunt quæ Turcis contigerunt adverſa. Fruſtra anno 1428. Cretam inſulam, & anno 1444. Rhodum aggreſſi ſunt. Non una tantum vice cum Schanderbejo adverſo marte pugnarunt, anno præſertim 1465. Recuperato Hydrunto ab Alphonſo Calabriæ duce anno 1481. in captivitatem redacti ſunt quotquot illic aderant.

SUNT quædam res poſt cruenta bella narrandæ. Verona Scaligerorum ſedes anno 1405. venit in poteſtatem Reipublicæ Venetæ. Ladislaus rex Apuliæ anno 1408. Romam hoſtili manu aggreſſus ad fugam a Paulo Urſino compellitur. Exorta anno 1418. ſeditione Pariſiis, interfecta fuerunt a populo fere duo millia ſtudioſorum adoleſcentium. Genua anno 1423. expugnata fuit a Philippo duce Mediolanenſi. Veneti cum Florentinis anno 1427. juncti ſunt fœdere. Joanna puella Lotaringiæ arma induens anno 1428. & Gallis auxiliares copias adducens, ſtrenue pugnavit adverſus Anglos, ſed ab his capta anno 1429. viva combuſta fuit Rothomagi (1). Genuenſes anno 1434. ſeſe vindicarunt in libertatem. Galli anno 1436. receperunt Lutetiam Pariſiorum, quam occupaverant Angli (2). Laurentius Medicea Gentis decus, litterarum Mecœnas & princeps patriæ (3) obiit Florentiæ anno 1492. quo anno Chriſtophorus Columbus Ligur novum Orbem Hiſpanis & Luſitanis aperuit. Americus item Veſputius Florentinus anno 1497. quartam illam Orbis partem invenit, quæ ab illius nomine nuncupatur America.

ADDAMUS de Litterarum incrementis perpauca. Patrocinio

---

(1) Anno potius 1430. capta Compendii, vulgo *Compiegne*. Dicta *Joanna d'Arcbk*, & *puella Aurelianenſis*. Ejus patria *Domremy*.

(2) Quibuſdam in Veſtphalia deficientibus ab Epiſcopo Colonienſi anno 1446. ad Adulphum Clivenſem Principem, ingenioſe adnotatum tempus verſu II. Pſalmi 31.

NoLIte fIerI sICVT eqVVS, & MVLVS, qVIbVs non eſt InteLLeCtVS.

(3) *Laurentius* filius fuit Petri II. Medicei, & frater Juliani in factione *Pazzorum* interfecti anno 1478. diſcipulus Gentilis Arretini, ac pater Petri, qui ei ſucceſſit in patriæ regimine, & Joannis, qui ad ſummum Pontificatum aſcendit aſſumpto nomine Leonis X.

cinio prælaudati Laurentii Medicei complures suffulti, ingenii sui vires exerere studuerunt. Hos inter celebrantur *Christophorus Landinus*, *Angelus Politianus*, *Laonicus Chalcondylas*, *Marsilius Ficinus*, *Joannes Lascaris*, aliique. Christophori ignoratur annus emortualis, sed ejus in Danthem Commentaria primo in lucem prodierunt Venetiis anno 1487. Obitus Politiani consignatur anno 1494. Florebat Chalcondylas circa annum 1484. Joannes Lascaris a Laurentio missus in Græciam, ut rariora MSS. perquireret, magnopere in Etruria per idem tempus Græcarum Litterarum cultum promovit. Marsilii Ficini immortalis spiritus ex angustiis corporis exiit anno 1499. Ad Mediceas ædes, tanquam ad Musarum asceterium, etiam convolarunt vir summus *Ermolaus Barbarus* Venetus, & Ingeniorum phœnix (1) *Joannes Picus* Mirandulanus, ambo extincti anno 1494. Atque hi eruditione claruerunt omnigena. Adde *Joannem Aventinum*, *Gerardum Mercatorem*, *Julium Cæsarem Scaligerum*, *Joannem Sleidanum*, *Joachimum Camerarium*, *Georgium Fabricium*, *Raphaelem Volaterranum*, *Volphgangum Lazium*, *&c.*

QUASLIBET autem facultates exornarunt peculiari ratione viri doctissimi. Nam quis de Latina Lingua, & de eloquentia plus meruit *Ambrosio Calepino* (2), & *Laurentio Valla*? Ambrosius Augustinensis, auctor dictionarii, quod omnium teritur manibus, ex Bergomensi familia Comitum Vallis Calepiæ, ex qua cum ipsi, tum Latinis Lexicis deprompta est appellatio, ad annum 1511. pervenit. Florebat eruditione, & eloquentia circa annum 1460. & toto deinceps vertente Seculo *Joannes Jovianus Pontanus*. Laurentius Valla decessit Romæ anno 1465. sequenti epitaphio in Æde Lateranensi cohonestatus,

Laurens Valla jacet, Romanæ gloria linguæ:
Primus enim docuit, qua decet, arte loqui.

Excelluere Oratoria arte *Jannotius*, *Manetti* Florentinus, *Bartholomæus Facius* Genuensis, & *Augustinus Dathus* Senensis:

(1) *Joannes Picus* natus A. 1463. obiit anno ætatis suæ 32. nondum exacto, eique inscriptum Epitaphium,

Joannes jacet hic Mirandula. Cetera norunt.
Et Tagus, & Ganges, forsan & Antipodes.

Obiit Picus die XV. Kal. Decembris, quo die Florentiam ingressus est Carolus VIII. rex Galliarum.

(2) Ambrosii Calepini dictionarium in lucem primum prodiit anno 1504. unde editio anni 1509. dicata Ægidio Viterbiensi est 2. non prima.

nensis: de quibus agit etiam Caveus ad annos 1440. 1450. & 1460. Sola Florentia tres Historicos percelebres præ ceteris produxit, *Poggium Bracciolini*, *Matthæum Palmerium*, & *Benedictum de Accoltis*: Aretium *Leonardum Brunum*: Chiensis Insula *Leonardum Justinianum*. Contigit Poggii obitus anno 1459. Palmerii anno 1475. Benedicti anno 1466. Brunus decessit anno 1443. aut sequenti: Justinianus post annum 1453. Notatur autem Poggius Epigrammate Sannazarii, (1) quod Florentinorum discordias prætererit silentio; & Palmerius (2) quoniam docuit Pithagoricam animarum transmigrationem. Leonardo Bruno in Florentino S. Crucis Templo erectum fuit cum epitaphio (3) marmoreum sepulchrum, atque in ejus funere eloquentissimam habuit orationem prælaudatus Jannotius Manetti. Synchronus iis fuit *Hugolinus Verini*, qui Florentiam perpolito Carmine illustravit, aliaque plura metro conscripsit. (4) Hoc demum Seculo de rerum inventione scripsit *Rodulphus Agricola*, qui libros suos absolvit anno 1480. Excelluerunt postremo *Joannes* de Imola Jurisprudentia, & eodem fere tempore *Baldus*: Mathesi *Joannes* Regiomontanus: Latinitate *Pomponius Latus*: de quo vide supra cap. 3. Excelluit inter Rhetores *Bartholomæus Fontius* Florentinus eodem tempore, quo memoratus Angelus Politianus: atque de illo scriptum reperi,

Fontius est Rhetor, pubis moderator Hetruscæ,
Judicio, & nulli morum pietate secundus.

Ad Scientiarum ornamentum haud mediocriter contu-

(1) Actii Sinceri San. de Poggio Epigr.
Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,
Nec malus est civis, nec bonus Historicus.

(2) De Palmerio Hugolinus Verinus lib. 2. Illustr. Fl.
Tu quoque, Palmeri, quamquam te ceteris error
Spirituum, haud parvo es celebrandus honore.

(3) Inscriptio ad Leonardi Aretini Sepulcrum in Templo FF Minorum Conventualium Florentiæ:
Postquam Leonardus e vita migravit, Historia luget, Eloquentia muta est, ferturque Musas, tum Græcas, tum Latinas lacbrymas tenere non potuisse.

(4) De Poetis *Maphæo Vegio*, *Angelo Politiano*, *Francisco Philelpho*, & *Michale Marullo*, qui periit submersus in Cæcina Hetruriæ amne, vide Vossium *de Poetis Latinis* cap. 7. Inter Florentinos excelluit quoque *Paulus Pauli F.* de quo Hugolinus Verinus:
Quid Paulum memorem? terram qui norat, & astra,
Qui Perspectiva libros descripsit, & arte
Egregius Medica multos a morte reduxit.

contulerunt institutæ, aut restauratæ hoc Seculo Academiæ. Herbipolensis in Franconia initium habuit anno 1403. Basileensis anno 1459. Friburgensis anno 1460. Ingolstadiensis anno 1472. Moguntina anno 1482. Melioribus legibus anno 1452. formata Schola Parisiensis, & & elegantioris doctrinæ Præceptoribus instructa Monasteriensis in Vestphalia anno 1490. (1)

Contulit demum quamplurimum ad litterarum splendorem, & studiosorum commodum artis Typographicæ inventio. Hanc Historici referunt ad annum 1440. & auctorem faciunt *Joannem Gotteburgen* Argentoratensem, commorantem Moguntiæ. Hanc artem *Sixtus Rusinger*, & *Uldaricus* quidam Germanus circa annum 1470. Romam, ac Neapolim traduxerunt. Exercuerunt illam primitus *Joannes Fust*, & *Petrus Scoeffer* item Germani. In Gallias primum intulit circa annum pariter 1470. *Ulricus Gering* Constantiensis. Ad perfectionem adduxere Venetiis circa annum 1500. *Aldus Manutius*, & Parisiis *Robertus Stephanus*. Antiquiores libri, qui absque loci, & Typographi nomine inveniuntur impressi, sunt *Psalmorum Codex* anno 1457. *Rationale divinorum Officiorum Guilelmi Durandi* anno 1459. *Catholicon Joannis Bladi de Janua* anno 1460. *Decor puellarum* anno 1461. *Biblia* Latina anno 1462. Moguntiæ autem cum nomine Joannis Fust, & Petri Scoeffer impressum fuit anno 1465. Opus Ciceronis *De Officiis*. Qui artis tam præclaræ inventionem Germanis invident, ajunt apud Sinenses, & Mexicanos ante plures annos obtinuisse: sed iis, quos laudavi, artem litterarum fusoriam, formam notasque, & dictiones, ac pagellas conjungendi facilitatem, non possumus denegare (2).

(1) Institutæ ulterius fuerunt Academiæ Taurinensis anno 1405. Lipsiensis an. 1408. Lovaniensis anno 1426. Lovaniensem Academiam, quam Joannes dux Brabantiæ instituit anno 1426. Eugenius IV. confirmavit anno 1431. Codaniæ, vulgo *Copenhagen* in Dania, initium habuit an. 1479. auctore Christiano I. Andreapolitana anno 1431. Valentina anno 1452. Nannetensis an. 1460. & Rostochiensis an. 1490.

(2) De artis typographicæ inventore Aprutinus Episcopus,

Imprimit illa die, quantum non scribitur anno,

Et quidam illius ævi Teutonicus:

Nuper ab ingenio Rhenanæ gentis & arte
Librorum emersit copia larga nimis.
Et, qui e divitibus vix regi obvenerat olim,
Nunc liber in tenui cernitur esse casa.
Quæ doctos latuit Græcos, Italosque peritos,
Ars nova Germano venit ab ingenio.

DECIMUM SEXTUM
ECCLESIÆ
SECULUM
CAPUT I.

PONTIFICES, QUI SECULO XVI. PRÆFUERUNT ROMANÆ ECCLESIÆ.

OBITUM Alexandri VI. Rom. Pontificis consignavimus anno 1503. die 18. mensis Augusti. Quo extincto usque ad Seculum XVII. successive Romanæ præfuerunt Ecclesiæ, *Pius III. Julius II. Leo X. Hadrianus VI. Clemens VII. Paulus III. Julius III. Marcellus II. Paulus IV. Pius IV. S. Pius V. Gregorius XIII. Sixtus V. Urbanus VII. Gregorius XIV. Innocentius IX. Clemens VIII.*

CCXVII. Pius III. antea Franciscus Card. Piccolominus Senensis, filius Laudimiæ sororis Pii II. atque singulari doctrina præditus, prout ejus apud M. Ant. Sabellicum declarant Epistolæ, XV. Cal. Nov. anno 1503. quæ erat Pontificatus sui vicesima sexta dies, exequi res, quas meditabatur maximas, præveniente morte, non potuit.

CCXVIII. Suffectus Pio III. *Julius II.* seu Julianus Cardin. Roboreus Ligur, & nepos Sixti IV. De illo Erasmus interpretatur adagium, *De remo ad tribunal*, & Hadrianus Junius alterum proloquium, *de scapha in triumphalem quadrigam*; quod adolescentulus navicula *Arbizuola* Genuam cæpas detulerit. Priusquam clauderetur Conclave, summo omnium assensu electus est Pontifex; neque præcedentis alicujus Pontificis, sed, *Julii Cæsaris*, inquit Papirius, *ob bellicam virtutem celeberrimi*, nomen assumpsit. De illo præcitatus Erasmus Bononia anno 1506. ad Hieronymum Buslidianum scripsit: *In præsentia quidem in Italia mire frigent studia, fervent bella. Summus Pontifex Julius belligeratur, vincit, triumphat, planeque Julium agit.* Perusia expulit Balliones, Bononia Bentivolos. Magnificentissimæ Vaticanæ ædis, archi-

tecto Bramante, fundamenta projecit, ad stipem colligendam apertis indulgentiarum thesauris. Savonæ item Templum Virginis, & Episcopium splendido sumptu ampliavit. Adversus Conciliabulum Pisanum indixit Synodum V. Lateranensem Œcumenicam; sed nondum absoluta obiit anno 1513. IX. Cal. Martias, clarus elogio Hieronymi Fracastorii, & Carmine Hadriani Cardinalis; notatus tamen (1) epigrammate Gilberti Ducherii.

CCXIX. Joannes Cardinalis Mediceus Flor. successit Julio, nomenque *Leonis X.* assumpsit, Pontificatum, quem consecutus fuit anno 1513. V. Idus Martii, repentina morte dimisit anno 1521. Cal. Decembris (2). Lateranensem V. Synodum absolvit: Lutheri in Romanam Ecclesiam debacchantis proscripsit articulos: Henricum VIII. qui eumdem Lutherum impugnavit (3), titulo decoravit *Defensoris fidei*. Litteras magnopere coluit, atque magno habuit in pretio sapientes viros, poetas præsertim: necnon musicos, ac pictores, inter quos Raphaelem Urbinatem. Veterum MSS. diligentissime perquiri curavit, lusitque & ipse aliquando ex tempore festivis versibus (4). Qui illum infectum lue venerea, simoniaca labe, magicis præstigiis, vitiisque plurimis scri-

(1) Epigramma.

In Gallum, ut fama est, bellum gesturus acerbum
Armatam educit Julius urbe manum;
Accinctus gladio claves in Tibridis amnem
Projicit, & sævus talia verba facit:
Quum Petri nihil efficiant ad prælia claves,
Auxilio Pauli forsitan ensis erit.

Hadrianus S. R. E. Cardinalis S. Chrysogoni eleganti carmine narravit Julii II. iter, quo Roma Bononiam adiit. Incipit Carmen illud,

Augusti memoranda dies vigesima sexta.
Pontificem magna Roma dimisit Julum,
Pene omni Patrum, & procerum comitante Senatu.

(2) A cubiculario suo *Bernabò* Malespina propinatum Leoni venenum suspicati sunt nonnulli. Vide Guicciard. lib. 14. Leo Filius fuit Laurentii Medicei, & Claricis Ursinæ, discipulus Angeli Politiani, & Bernardi Michelotti, Græcis Latinisque litteris imbutus, creatus Cardinalis anno ætatis suæ 13. Summus Pontifex 37.

(3) Henricus VIII. librum *de VII. Sacramentis* misit ad Leonem X. cum distico,

Anglorum rex Henricus, Leo decime, mittit
Hoc opus, & fidei testem, & amicitiæ.

(4) Istiusmodi versus occurrunt nonnulli apud Bayle in dict. V. *Leo X.* & tom. IV. *Histoire des Papes*. Leonem X. oculis caligasse tradunt, & annos Pontificatus sui ita non recte cernendo signasse MCCCCLX. quorum numerorum lepida fertur explicatio: at non credo cæcutientem numeros Romanis litteris tam eleganter pinxisse.

scripserunt, cæcutientes non viderunt operum, ac virtutum ipsius magnitudinem. Ii autem, qui ajunt fabulam reputasse Evangelium, falsidici omnino sunt existimandi, ducti unius Balei in Apostolicam Sedem iniquissimi testimonio, ut fatetur etiam in *Diction.* Petrus Bayle. Miramur & Sannazarium a dicacitate non temperasse (1), scriptitans de Leone Epigramma.

CCXX. SEDIT post Leonem *Hadrianus VI.* Trajecti ad Rhenum humili loco natus, doctor Lovaniensis, & præceptor Caroli V, creatus præter omnium opinionem anno 1522. V. Idus Januarii, pacis amator, rerumque omnium contemptor, Berni tamen, Pierii Valeriani, & Sannazarii (2) notatus carmine, adeo, ut verissimum illud sit, *Genus irritabile Vatum*, quod memoravimus superiori Seculo cap. 1. pertractantes de Alexandro VI. Obiit anno 1523. XVIII. Cal. Octobris.

CCXXI. DEINDE Ecclesiæ præfuit *Clemens VII.* antea Julius Card. Mediceus, patruelis Leonis X. Electus est anno prædicto 1523. XIII. Cal. Decembris, & decessit anno 1534. VI. Cal. Octobr. Sedente illo contigit depopulatio Urbis, de qua in Appendice. Plura de Clemente VII. Pallavicinus Hist. Conc. Trid. lib. 3. cap. 15. Sanderus lib. 1. de Schismate Anglicano, & Nat. Alex. art. 5. quæ legenda sunt, ut ab imprudentiæ nota Pontifex iste purgetur.

CCXXII. CREATUS postea Sacrorum Comitiorum initio *Paulus III.* (3) antea Alexander Card. Farnesius:

(1) Sannazarii Epigramma.

Sacra sub extrema si forte requiritis hora
Cur Leo non potuit sumere, vendiderat.

Extat ejusdem Sannazarii Epigramma aliud, quod incipit: *Sumere maternis titulos cum posset ab ursis, &c.*

(2) Sannazarii:

Classe virisque potens, domitoque Oriente superbus
Barbarus in Latias dux quatit arma domos:
In Vaticano noster latet; hunc tamen alto,
Christe, vides cælo, (proh dolor!) & pateris.

Hadrianum veneno sublatum tradunt aliqui. Ædificato a se magnificis sumptibus Collegio Lovaniensi jussit vestibulo aureis litteris inscribi:

Trajectum plantavit, Lovanium rigavit, Cæsar incrementum dedit.

(3) Paulus III. omnium primus anno 1536. edidit Bullam, quæ legitur Romæ feria V. majoris hebdomadæ & appellatur idcirco In *Cœna Domini*. Incipit, *Consueverunt Romani Pontifices*. Ampliata fuit a S. Pio V. anno 1567. Rursus a Paulo V. an. 1610. Item ab Urbano VIII. an. 1627. Ea nunc obtinet, & incipit, *Pastoralis Romani Pontificis vigilantia*.

ſius: qui virtute, fideique zelo fervens in Henricum VIII. Angliæ regem ſpiritualia arma convertit, ad comprimendas hæreſes Œcumenicum indixit Concilium, decennales inducias inter Carolum V. Imp. & Franciſcum I. regem Galliarum firmavit, perſolvitque naturæ debitum anno 1549. IV. Idus Novembris.

CCXXIII. Rexit tum Eccleſiam *Julius III.* a die 8. Februarii anno 1550. uſque ad diem 23. Martii anno 1555. quo fatis ceſſit, Romæ natus, ſed ex oppido Hetruriæ Montis S. Sabini oriundus obſcuriſſimo genere fuit (1). In ejus vituperationem narrant, quod adoleſcentulum perditæ famæ, & cuſtodem ſimiæ ornaverit purpura, & illud carpunt, quod ſculpi juſſerit numiſma cum ſui imagine, enſe appoſito, inſcriptiſque verbis Iſaiæ cap. 60. *Gens, & regnum, quod non ſervierit tibi, peribit.* Verum cur potius in Julio non commendemus intermiſſi Tridentini Concilii inſtaurationem, Hebraici Talmud, librorumque hæreticorum damnationem, & reducendi ad gremium Eccleſiæ regnum Angliæ ſtudium maximum atque ardentiſſimum?

CCXXIV. *Marcelli II.* Cervini Politiani, quem ad Pontificatum anno 1555. V. Idus Apriles boni quique gratulabantur evectum, obitum poſt dies 21. apoplexia acceleratum Romana civitas, & Univerſa Eccleſia deflevit (2).

CCXXV. *Paulus IV.* ſucceſſor Marcelli inauguratus eſt Pontifex prædicto anno 1555. X. Cal. Junias, obiitque anno 1559. XV. Cal. Sept. Vocabatur antea Joannes Petrus Card. Carafa, Epiſcopus Theatinus, a quo Clerici Regulares, quorum cum S. Cajetano fuit inſtitutor, *Theatini* cognominantur. Pro fide Orthodoxa irrequiete pugnavit, & ſanctiſſimæ Inquiſitionis tribunal privilegiis ampliſſimis communivit. Improbi homines eam ob rem Pauli ſtatuam in Capitolio erectam, capite abſciſſo dejecerunt, quam anno 1708. reſtituit Clemens XI. (3) Appoſiti ad fractum gladiatoris ſimu-

(1) Illius Cognomen *De' Ciocchi*.

(2) *Marcellus* priſtinum nomen retinuit in venerationem S. Marcelli I. Adeo fuit humilis, ut abſque ſolemni pompa, & bellicorum tormentorum ſtrepitu, imponi ſibi juſſerit Pontificis Maximi tiaram.

(3) Eidem Statuæ appoſita inſcriptio, *Paulo IV. Pont. Max. ſcelerum Vindici integerrimo, Catholicæ Fidei acerrimo Propugnatori.* Haud bene moratos nepotes Roma excedere juſſit. Hæreticorum libros gravi anathemate legi, & retineri prohibuit, illorumque, & ceterorum no-

ſimulacrum, quod Paſquillum vocitant, fœdiſſimi verſus, cujuſmodi eſt impudentiſſimum diſtichon,

Hic Carafa jacet Superis invisus & imis:
Styx animam, tellus putre cadaver habet.

CCXXVI. In *Pio IV.* ſucceſſore Pauli, eique ſuffecto die 26. Decembris anno 1559. ex Medicea familia Mediolanenſi, quum laudare poſſimus Tridentinæ Synodi complementum, & confirmationem, cum Ferdinando I. Imp. ceteriſque Chriſtianis Principibus concordiam maximam, tantaque Urbis ornamenta, ut de hoc Pontifice dictum ſit,

Marmoream me fecit, eram cum terrea, Cæsar,
Aurea sub Quarto sum modo facta Pio:

illud commemoramus tantummodo, utique fauſtiſſimum, quod morienti ejus ex ſorore nepos Carolus Borromæus, & Philippus Nerius, viri ſanctiſſimi adſtiterint. Deceſſit IV. ante Idus Decembris anno 1565.

CCXXVII. Rexit deinde Eccleſiam a die 7. Januarii, anni 1566. uſque ad Calendas Majas anni 1572. *S. Pius V.* Ord. Prædicat. Inſuber, dictus antea Michael Ghislerius. Hujus in propugnanda fide ſolicitudinem, in Deiparam Virginem devotionem, in comparanda adverſus Turcas expeditione curam ſtudiumque, in devovendo diris Eliſabetham Anglorum Reginam, Apoſtolicum zelum, in ſolando Mariam Stuartam Scotorum reginam paternum amorem, in juvando auxiliariis militibus pecuniiſque Chriſtianiſſimum regem Carolum IX. contra Huguenotos pugnantem, liberaliſſimum animum, ceteraque omnium virtutum decora, mirari quidem, at celebrare ſatis non poſſumus. Id in ejus funere omni eloquentiæ vi præſtare tentavit Marcus Antonius Muretus orator percelebris.

CCXXVIII. PROMOTUS poſtea ad ſupremum Eccleſiæ regimen *Gregorius XIII.* ideſt, Hugo Boncompagnus Bononienſis. Contigit ejus electio anno 1572. III. Idus Majas, obitus anno 1585. IV. Idus Apriles. Præcipua ejus merita complectitur inſcriptio ad illius Statuam erectam

---

xiorum indicem fieri, & publicari mandavit. Subſtulit ad ſublevandam plebem annonæ penuriam: dedit operam, ut in Urbe artes omnes quodammodo reviviſcerent: Judæis Synagogas excidit, ſepta coarctavit, uſuras inhibuit, glauci coloris pileum indixit: in actu quolibet, in verbis, in inceſſu, in geſtu nihil unquam oſtendit non decorum, non honeſtum, non grave. Nil mirum, ſi Petrus Paulus Vergerius apoſtata impudentiſſimus, aut hujus furfuris homines in tam excelſi animi Pontificem fuerint debacchati.

ctam in Capitolio. Ea hisce concepta est verbis: *Gregorius XIII. Pontif. Max. Ob farinæ vectigal sublatum, Urbem templis, & operibus magnificentissimis exornatam, H. S. octingenties singulari beneficentia in egenos distributum, Ob Seminaria exterarum nationum in Urbe, ac toto pene terrarum Orbe, Religionis propagandæ causa, instituta, Ob paternam in omnes gentes Caritatem, qua ex ultimis novi Orbis insulis Japoniorum Regum Legatos triennii navigatione ad obedientiam Sedi Apostolicæ exhibendam primum venientes Romam pro Pontificia dignitate accepit, S. P. Q. R.* (1)

CCXXIX. SEQUITUR *Sixtus V.* antea Felix Peretti, Ord. Min. in Piceno ortus humili loco, sed animi magnitudine, rebusque præclare gestis nulli fere secundus. Debet illi plurimum Romana Civitas, ædificiis, fontibus, obeliscis, Vaticana Bibliotheca, templis, stratisque viis exornata: debet Ecclesiasticæ ditionis amplitudo latronibus, improbisque hominibus expurgata. Debet Apostolica Sedes ob vindicatam Jurisdictionem, ob ærarium summopere adauctum, ob Quirinales ædes instauratas & ampliatas. Lauretum jure Civitatis donatum, Picenum universum, & Mendicantium Ordines, ex quibus ad Vaticanam Purpuram saltem quatuor Theologos adsumi Constitutione decrevit, Sixto plurimum debent. Pontifex iste litterarum patronus, sapientum Mecœnas, insectator vitiorum, cunctis, etiam summis Principibus æque diligendus, ac formidandus, creatus fuit anno 1585. VIII. Cal. Majas, & lenta febri, non absque suspicione veneni, extinctus anno 1590. VI. Cal. Septembris (2).

CCXXX.

(1) *Calendarium*, quod ab ejus nomine dicitur *Gregorianus*, anno 1582. emendatum prodiit, publico diplomate in toto Orbe Christiano servandum; quamquam illud Græci, & Novatores rejiciunt, levi ratione ducti, quod nempe Calendarium reformare munus sit Laicorum Principum, propterea quod illud opera Sosigenis confecerit Julius Cæsar, correxerit Augustus, aliique Imperatores immutaverint. Vid. Blondel, *Histoire du Calendrier Romain*. Futilis ratio: quæ enim ad Festorum immobilium spectant celebrationem, decernere Ecclesiastici est juris; definitus a PP. Nicænis celebrandi Paschatis dies; statutæ ab aliis Synodis, Ecclesiarumque Pastoribus; & de uno in alium diem translatæ Solemnitates complures.

(2) Præter numismata, & inscriptiones plurimas, quæ Sixti egregia facta declarant, extant in Bibliotheca Vaticana hæc de illo disticha;

I. *Omnia tuta vides, caput Orbis Præside Sixto*
Astrea est terris reddita, parque mari.
II. *Sicarios Sixtus zelo auspice perdidit, inde*
Ubertas campis reddita, parque gregi.

CCXXX. Urbani VII. antea Joannis Baptistæ Card. Castanei, patria Genuensis, erogatum in puellarum dotes universum patrimonium (1) commemorabo dumtaxat; nam ad Sacerdotii culmen provectum XVI. Cal. Octobris cit. anno 1590. VI. Calendas ejusdem mensis,

Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo,

Æn. XI. 28.

CCXXXI. Nec diuturnus Pontificatus *Gregorii XIV.* antea Nicolai Sfondrati Mediolanensis, a quo Cardinales Re-

---

III. *Quæ fuit a parco congesta pecunia Sixto,*
Turcæ erit exitium, præsidiumque Petri.

IV. Ob erectam, & Apostolo Paulo consecratam Antonini columnam,

Jure Antoninum Paulo vis Sixte subesse.
Nam vere hic Pius est, impius ille Pius.

V. Ob aquas ad Centumcellas deductas,

Urbs vicina mari mediis sitiebat in undis,
Nunc dulces Sixti munere potat aquas.

VI. *Pontinas Sixtus potuit siccare Paludes,*
Fontibus ut potuit sicca rigare loca.

Cetera prætermitto.

(1) Adscendit hæreditas illa ad triginta aureorum millia: dotesque illa adauctæ distribuuntur Virginibus Romæ in Æde S. Mariæ *ad Minervam* nuncupatæ, VIII. Cal. Aprilis, a Sodalitio instituto a Joanne S. R. E. Card. Turrecremata Ord. Præd. cujus institutionis causa significatur versibus in Sacrario ejusdem Ædis *ad Minervam* marmore insculptis:

Ne male patrandis stupris, quod avara merendo
Forma puellaris, sæpe coegit inops,
Annua pauperibus stips est, hic pensa viritim
Dosque maritandis condita virginibus.
Munus & officium Sancti celebrate Quirites,
Cum vicena venit Martia quinta dies;
Terrestri ut censu cælestia regna paretis,
Policita & vobis centupla messis erit.

De obitu autem ejusdem Pontificis Urbani VII. & decessoris sui Sixti V. legimus morale, quod hic subjicitur, Epigramma editum a quodam Petro Lindebergio;

Pontificum properata volunt quid funera bina?
Vult certe his aliquid significare Deus.
Vix magnæ matri Sixtus sua tradidit ossa,
Mox est Urbanus contumulatus humo.
Ille ubi complesset clarus diademate lustrum;
Hic ubi regnasset quinque novemque dies.
Vera loquar, veniam da, Lector, vera fatenti;
Non odium ut dicam, nec facit illud amor.
Si mihi tam subito mors vellet demere vitam,
Essem qui nunc sum, non cuperem esse Papa.
Vos, o Cardinei Patres, hinc discite, quid sit
Pontificis summi, & totius orbis honor.
Orbis honor vanus plane est, atque omnia vana
Omnibus at vanis vanior omnis homo.

Regulares biretum rubrum acceperunt ; regimen quippe Ecclesiæ sibi commissum anno 1590. die 5. Decembris, migrans ad plures dimisit proximo anno 1591. die Octobris decimaquinta,

CCXXXII. Quid *Innocentius IX.* subrogatus Gregorio die 29. Octobris? Vocabatur antea Joannes Antoninus Fachinetti Card. Bononiensis omnibus integritate, eruditione ac prudentia acceptissimus. Misertus egenorum multiplicavit annonam; sed utiliora meditantem die 29. Decembris citissima mors extinxit.

CCXXXIII. At decennium ac mensem in Pontificatu exegit *Clemens VIII.* Florentinus ex nobili Aldobrandina Familia, cui nomen pridem Hippoliti. Etenim consecutus est summum Ecclesiæ Imperium anno 1592. III. Cal. Februarias, ac deposuit morte anno 1605. die 3. Martii. Henricum IV. Galliarum Regem adhærentem hæreticis deponi curavit, sed professum postea Catholicam fidem solvit anathemate, & in Ecclesiæ sinum recepit. Alphonso II. Estensi absque liberis mortuo, recuperavit Ferrariam, eamdemque urbem adiit XXVII. Cardinalium comitatu. Ob excitatas circa doctrinam Ludovici Molinæ de Concordia liberi arbitrii cum donis divinæ gratiæ gravissimas contentiones, instituit Congregationes de Auxiliis, mandans, ut ad mentem S. P. Augustini, cujus sententias Pontifex ipse accurate collegit, tota dirimeretur controversia. Indixerat autem Clemens, quando decubuit, earum Congregationum disputationem trigesimam octavam,

CAPUT II.

Enumerantur Concilia Seculo XVI. celebrata.

Duo hoc Seculo celebrata fuere Concilia Œcumenica, Lateranense V. & Tridentinum. Quoniam vero illud ad abolendam Pragmaticam sanctionem, actaque rescindenda Conciliabuli Pisani coactum fuit, horum aliqua præmittenda est notitia.

Sanctio itaque *Pragmatica* est Constitutio edita in Synodo Bituricensi anno 1438. sub Carolo VII. Galliæ rege, qua auctoritas Concilii præfertur auctoritati Pontificis, Episcoporum electio committitur collegio Canonicorum, *expectativis* gratiis locum esse non sinit, prohibet

bet beneficiorum reſervationem, declarat poſſeſſionem triennalem eſſe ſufficientem ipſorum beneficiorum titulum, numerum Cardinalium ad XXIV. coarctat, aliaque Apoſtolicæ Sedi injurioſa, & in 23. articulos diſtributa, definit. Pragmaticam hanc Sanctionem Eugenius IV. Pius II. aliique Romani Pontifices fruſtra delere tentarunt, donec per *Concordatum* inter Leonem X. & Franciſcum I. anno 1516. conceſſa Regi nominatione Epiſcoporum, reſervata Pontifici confirmatione, aliiſque articulis aut omiſſis, aut emendatis, ſedata eſt controverſia. Vide Petrum de Marca lib. 6. *Concordiæ* cap. 9. Sedente itaque Julio II. atque in ſe prælatorum ac principum, præſertim Ludovici XII. Galliarum Regis indignationem commovente ſpiritualibus ac temporalibus armis; idem Ludovicus habitis apud Turones comitiis, de indicendo Concilio nationis Germanicæ & Gallicæ, haud diſſentiente Maximiliano Imperatore, deliberavit, per litteras quibuſdam erga Julium male affectis Cardinalibus ad hoc exequendum permotis.

Istis itaque auctoribus Conciliabulum Piſanum celebrandum anno 1511. Kal. Septembris indictum fuit ab Epiſcopo Gurgenſi Matthæo Lango Cæſaris in Italia Vicario: ac ſtata die Piſis convenere quatuor Cardinales, & quorumdam aliorum Procuratores, ac plures, præſertim Galliarum, Epiſcopi, necnon Maximiliani & Ludovici Oratores. Celebrata Synodus in Eccleſia S. Michaelis Camaldulenſium; præfuitque Bernardinus *Carduaial* Card. Hiſpanus. At Julius ut Conventiculum illum diſſolveret, Lateranenſe Concilium indixit, inchoandum proximo anno 1512. die 19. Aprilis, lata quoque in eos, qui Piſis convenerant, Bulla. Poſt tres ſeſſiones Concilium iſtud Piſanum translatum eſt Mediolanum, ibiq. lata in Julium depoſitionis ſententia anno 1512. die 21. Aprilis poſt ſeſſionem VIII. fuit abſolutum.

Igitur *Lateranenſe* Concilium V. ſub Julio II. inchoatum eſt anno 1512. tertia die Maji, eloquentiſſima Oratione Ægidii Viterbienſis tunc Auguſtinenſium magiſtri: abſolutum fuit autem ſub Leone X. anno 1517. die 16. Martii. Epiſcopi hujus Concilii quinquennio numerum CXX. nunquam exceſſerunt. Conciliabuli Piſani acta in eo fuerunt reſciſſa, proſcripta Sanctio Pragmatica, Cardinales Schiſmatici veniam petentes, & quæ in Piſana Synodo geſta fuerunt damnantes dignitati ſuæ reſtituti, mon-

montes Pietatis approbati; Electiones Pontificis Simoniacæ declaratæ irritæ & nullæ, aliaque ad fidem moresque spectantia saluberrime statuta fuerunt (1).

TRIDENTINUM Concilium præcedentium omnium Generalium Corona, indictum a Paulo III. anno 1542. XI. Calendas Junias, celebrari cœptum est anno 1545. Idibus Decembris. Interfuerunt autem Cardinales 6. Legati 4. Patriarchæ III. Archiepiscopi 32. Episcopi 228. Abbates 5. Generales Regularium Ordinum 7. Theologi cujusque instituti quamplures. Habitæ sub Paulo III. Sessiones X. octo Tridenti, duæ vero Bononiæ, quam in urbem translatum fuit ob aeris infectionem anno 1547. Revocatum sub Julio III. Tridentum anno 1551. eodemque Pontifice sex celebratæ fuerunt sessiones: in quarum postrema, seu Concilii XVI. habita die 28. Aprilis anno 1552., decreta fuit Concilii ob incurrentia bella suspensio. Reassumptum postea anno 1562, sub Pio IV. aliisque novem sessionibus additis, absolutum est anno 1563. firmatum subscriptione Patrum 245. atque anno proximo 1564. constitutione ejusdem Pii IV. edita Romæ VII. Cal. Febr. confirmatum, & publicatum. Profecto quidquid inter nos, & hæreticos controvertitur, præmissis pluribus discussionibus, hæc Sacrosancta Synodus declaravit ac definivit, nimirum canonem divinarum Scripturarum, Apostolicas traditiones, doctrinam de peccato originali, de justificatione, & de gratia, numerum, & effectus S. Sacramentorum, partes pœnitentiæ, transubstantiationem Eucharisticam, sacrificium Missæ, quæ pertinent ad matrimonium, Sacrarum Imaginum & Reliquiarum usum, venerationem, & cultum; iis quæ ad reformationem Episco-

(1) Prior hujus Lateranensis Concilii sessio habita est die 10. Maji. Acta Concilii Pisani rescissa fuerunt Sess. 2. habita die 17. ejusdem mensis. Pragmatica sanctio proscripta in Sessione 4. decima die Decembris. Huic Synodo Generali interfuerunt initio cum Pontifice Julio Cardinales XV. Patriarchæ Alexandrinus & Antiochenus, XXII. Archiepiscopi cum Assistentibus Pontificio Solio; & Episcopi alii LV. Generales Ordinum Mendicantium, & Oratores Regis Hispaniarum, Venetorum, & Florentini Ducis. Accesserunt anno 1513. dum haberetur sessio 7. Oratores quoque Sigismundi regis Poloniæ. Advenerunt tandem & Oratores Christianissimi regis, quorum unus, scilicet Claudius Scissellus Episcopus Massiliensis sessione 9. causam egit Antistitum Galliarum, qui accusabantur propterea quod ad Synodum non convenerant. Sessione undecima die 19. Decembris anno 1516. promulgatum, prolatumque *Concordatum*, de quo paullo supra, cui tamen non omnes Galliarum Antistites, Procerumque Senatus statim præbuerunt assensum.

piſcoporum, Clericorum, Monachorum, cunctorumque fidelium videbantur neceſſaria, luculenter expoſitis & conſtitutis.

PRÆTER duo Generalia Concilia, de quibus pertractatum eſt modo, alia complura Seculo XVI. celebrata fuere ad fidem Orthodoxam confirmandam, moreſque ſancte recteque inſtituendos; videlicet, anno 1528. *Pariſienſe*, ac *Bituricenſe:* anno 1536. *Colonienſe:* anno 1549. *Colonienſe* alterum, *Moguntinum*, ac *Trevirenſe*: anno 1565. *Toletanum*, *Cameracenſe*; & *Mediolanenſe I.* S. Caroli Borromæi. Anno 1569. *Mediolanenſe II.* Anno 1573. *Mediolanenſe III.* Anno 1576. *Mediol. IV.* Anno 1579. *Mediolanenſe V.* & anno 1582. *Mediolan. VI.* Quæ *Mediolanenſes* Synodi ſex celebratæ ſtudio prælaudati ſanctiſſimi Cardinalis & Archiepiſcopi Caroli, una cum aliis diœceſanis, de quibus legenda ſunt *Acta Eccleſiæ Mediol.* Eccleſiaſtici regiminis perfectiſſimam normam, Sacramentorum exactam adminiſtrationem, Clericorum irreprehenſibilem honeſtatem, Chriſtianæ vitæ rudimenta, rationemque integerrimam, tradunt, declarant, præſcribunt. His adde Concilium *Michlimienſe* anni 1570. *Rotomagenſe* anno 1581. *Burdigalenſe*, & *Remenſe* anni 1583. *Bituricenſe* anno 1584. *Aquenſe* anno 1585. *Toloſanum* anno 1590. *Avenionenſe* anno 1594. & *Aquilejenſe* anni 1596. &c. His vero, de quibus omnes agunt Hiſtorici de Synodis pertractantes, adjiciamus oportet *Diamperitanam* apud Indos, nuncupatos Chriſtianos *S. Thomæ*, celebratam anno 1599. ab Alexio *de Menezes* Auguſtinenſi, & Romanis typis editam, notiſque illuſtratam anno 1745. a Joanne Facundo *Raulin* ejuſdem Ordinis.

CAPUT III.

IN QUO HÆRESEON MONSTRA EXPONUNTUR, ET ANGLICANUM SCHISMA DESCRIBITUR.

NULLA ætas Seculo, in quo verſamur, hæreticorum hominum, errorumque fuit unquam feracior. Prodierunt enim hac tempeſtate Lutherus, Melanchthon, Flaccus Illyricus, Carolſtadius, Zuvinglius, Œcolampadius, Bucerus, Petrus Martyr, Ochinus, Joannes Agricola, Oſiander, Stancarus, Muſculus, Brentius, Smidelinus, Storkius, Munſterus, Joannes Leydenſis, Calvinus, Caſtalion,

ſtalion, Servetus, Blandrata, Socinus, Marotus, Theodorus Beza, Arminius, & alii.

Ac *Martinus Lutherus* ceterorum anteſignanus, natus Islebii anno 1483. ingreſſus monaſterium Erfordienſe Auguſtinianæ Congregationis Germaniæ anno juxta Floremundum 1504. juxta Calviſium vero 1506. cœpit contra indulgentias primum bacchari, anno 1517. in alia errorum portenta exinde prolapſus, maxime circa juſtificationem, & efficacem virtutem Sacramentorum. Ad Generale Concilium anno 1518. audacter provocavit: & anno proximo celebrem habuit Lipſiæ cum Eckio diſputationem de primatu Romanæ Eccleſiæ. Articuli ejus XLI. a Leone X. anno 1520. fuerunt damnati (1). Addidit poſtmodum alios nequiores, affirmans poſt Adæ lapſum in hominibus extinctum eſſe liberum voluntatis arbitrium, impoſſibilia eſſe præcepta Dei, peccata dum remittuntur non deleri, ſed dumtaxat non imputari, omnia juſtorum opera eſſe inquinamenta, & peccata, timorem gehennæ reddere hominem magis hypocritam, & peccatorem: Romanum Pontificem eſſe Antichriſtum, in Euchariſtia permanere cum domini corpore ſubſtantiam panis, Purgatorium commentum eſſe Papiſticum, fere omnibus Wicleffi, & Huſſitarum inſtauratis deliramentis. Quibus ab Eccleſia, & a Catholicis Univerſitatibus Theologorum, ſemel iterumque proſcriptis, adeo pervicacior evaſit, ut religionis pudoriſque jugo prorſus excuſſo, anno 1525. uxorem duxerit Chriſto ereptam, ideſt, monialem Catharinam *de Borè* nuncupatam, apud Eraſmum, ſuoſque ſectarios, contemptum & deriſionem maximam ſibi comparans. Pluribus demum accitis diſcipulis, qui Lutheranæ Sectæ variam formam, ac diverſum nomen dedere, ſceleſtiſſimam efflavit animam Islebii anno 1546. die 18. Februarii; ejuſque cadaver translatum fuit Vittembergam ſuperioris Saxoniæ metropolim.

Philippus *Melanchthon*, quem Montacutius vocat *Theologiæ corculum reformatæ*, & litterarum ac litteratorum

(1) Cœperunt anno 1522. inter Lutheranos etiam mulieres contra monitum Pauli prædicare verbum Dei. Princeps harum mulierum Argula non obſcuro exorta genere. Etiam Montaniſtis ſuas fuiſſe Profetiſſas Priſcillam, & Maximillam alibi diximus. Idem de Pepuzianis tradit S. Epiphanius h. 40. & de Collyridianis h. 79. Irrupit in hæc tempora omnium fere ſuperiorum hæreſum colluvio.

rum decus, Henricus Stephanus fuisse autem eloquentem virum & nos ingenue fatemur, natus est Solicinii (Vulgo *Bretten*) ad Rhenum anno 1497. obiitque Wittembergæ anno 1560. die 19. Aprilis. Is *Confessionem Augustanam* conscripsit, exhibitam Carolo V. in Comitiis Augustæ anno 1530. fuitque dux Lutheranorum, qui *molliores* dicuntur, propterea quod non adeo crude sentiunt de interitu liberi arbitrii, & de necessitate peccandi. Illum propterea ad Religionis ineundam concordiam Franciscus I. Rex Galliarum arbitrabatur idoneum, eumque videre optabat Henricus VIII. Anglorum rex. At non discessit e Germania. Ibi vita functum diximus supra. Exhumatum illius cadaver, & combustum Monachii scribit Romualdus Monachus Foliensis; quem tamen falsitatis quidam redarguunt. Falsum quoque videtur quod narrant (1), Melanchthonem morti proximum matri interroganti quænam melior esset religio, respondisse, novas esse plausibiles, Catholicam tamen certam tutamque; nam Melanchthonis mater anno 1529. e vita migraverat. Ajunt denique Melanchthonem prodigiis, insomniis, & Astrologorum vaticiniis nimiam fidem adhibuisse, atque inclinasse ad Pyrrhonismum, ad eorum nempe sensum, qui putant de qualibet re suspendendum esse judicium. Nos hoc unum affirmamus, quod idem Melanchthon suum ante obitum scribens epitaphium pronuntiavit de semetipso,

Iste brevis tumulus miseri tenet ossa Philippi,
Qui qualis fuerit, nescio, Talis erat.

MATHIAS *Flaceus Illyricus* in oppido Istriæ Albonæ ortus anno 1520. obiit Francfurti anno 1576. die XI. Martii. Venetiis litterarum posuit tyrocinia, Egnatio tradente. Profectus inde in Germaniam, Lutheri & Melanchthonis fuit auditor. Horum vero dogmatibus addidit affine alterum Manichæismo, tradens originale peccatum esse animæ rationalis substantiam. Ejus propterea asseclæ *Substantialistæ* vocantur. Ut liberius contra doctrinam orthodoxam insaniret, Partenopolim, idest, Magdeburgum concessit; & anno 1557. cœpit in Jenensi Academia palam docere. Magdeburgi moram agens *Centuriis* Ecclesiasticæ Historiæ colligendis applicuit ani-

(1) Floremundus lib. 2. cap. 9.

animum: quarum priora IV. Volumina prodiisse in lucem anno 1560. tradit Spondanus: at tria præcedenti anno 1559. fuerant impressa. Suis displicuit magnopere, quoniam Illyricus in lucem edidit *Ordinem Missæ Latinæ*, quæ in usu fuit circa annum Domini DCC. Id enim abrogantibus Missam opponitur. Acerrimus turbarum incentor a Thuano, furiosus Theologus a Montacutio, præjudicatis opinionibus imbutus a Ric. Simone Illyricus nuncupatur.

ANDREAS *Carolstadius* cum Zuvinglio & Œcolampadio *Sacramentariorum* est auctor. Fuit ille ejusdem cum Luthero ætatis, apud Francones natus. Negabat Christum in Eucharistia reperiri, irrisorie affirmans non esse quemquam fidelium *anthropophagum*. Dogmatizabat imagines Sanctorum confringendas esse: quæ duo Luthero adversantur. Hinc inter utrunque jurgia ac dissidia. Excedere Witemberga coactus anno 1524. Orlemundum Thuringiæ urbem se contulit: ad quam Lutherus accedens, auctore Carolstadio, lapidibus ejectus fuit. Fertur omnium Sacerdotum primum inter Sacramentarios iniisse connubium; atque in hujus commendationem facinoris legitur apud Floremundum lib. 2. cap. 7. *Missa* ad ludibrium conficta. Ceterum Carolstadius haud fama doctrinæ apud Sacramentarios ipsos celebris fuit, sed eum longè superavit Zuvinglius, a quo Zuvingliani appellantur.

HULDERICUS *Zuvinglius* in Helvetia natus anno 1487. obiit in prælio religionis causa a Tigurinis, & Bernensibus contra finitimos Catholicos inito anno 1531. Apud Tigurinos enim mos est, ut dum exitur ad pugnam, primarius minister simul cum milite procedat. Illius Cadaver commissa pugna die XI. Octobris, inventum a Catholicis dissectum fuit, & combustum. Diximus supra propugnasse in verbis, quibus conficitur Eucharistia, *Metonymiam*, illic nempe adesse autumans signum Dominici corporis, non substantiam. Negavit ulterius Originale peccatum, post Julianum, Pelagianorum deterrimus. In sua ad Franciscum I. subdola *Confessione* Paganorum salutem temere asseruit. Valuit patria, idest, Helvetica eloquentia, necnon linguis Latina, Græca, Hebraica, & Germanica.

JOANNES *Œcolampadius* Winspergensis, natus in Germania anno 1482. obiit Basileæ eodem, quo Zuvinglius anno, 1531. mense Nov. ejusque obitum Munsterus

carmine Hebraico, Beza Latino Hendecasyllabo deplorarunt. Laudatur quoque a Paulo Jovio, ab Erasmo, a Sadoleto ob eruditionem; in eo tamen recte dicitur perniciosissimus, quod Christianæ Hostiæ repudiato Sacramento, infecit plurimos Zuvinglianæ impietatis veneno.

MARTINUS *Bucerus* Selestadii in Germania natus anno 1491. in Ordine Prædicatorum vixit annos quindecim; deinde anno 1521. cum Petro Martyre, & Paulo Fagio in Angliam profectus est, atque anno 1549. Cantabrigiæ palam docuit. Ibidem decessit anno 1551. ejusque ossa regnante Maria, cum ossibus Fagii anno 1555. effossa & concremata fuerunt. Utrique tamen Elisabetha anno 1560. monumentum erexit. Non unam, sed tres Bucerus successive duxit uxores: ex priori, quæ Monialis fuerat, filios tredecim suscepisse affirmat Melanchthon. Hermannum de Wida Archiepiscopum Coloniensem anno 1542. pellexit in hæresim. Ejus, & Petri Martyris opera, Anglia fere universa corrupta est. Studuit, sed irrito conatu, Sacramentarios & Lutheranos revocare ad concordiam: habuit cum Calvino epistolare commercium; ac videtur agnovisse merita bonorum operum; unde ab aliis Sectariis redarguitur, quasi *Papismum* non oppugnaverit, sed converterit in *Bucerismum*. Possevinus, Prateolus, Lindanus, & Surius narrant Bucerum morti proximum dixisse, nondum advenisse Messiam in lege promissum, & obiisse in pervicacia Judaica. Plura hac de re in Diction. P. Bayle (1).

PETRUS *Martyr Vermilius*, cujus supra meminimus, Florentiæ natus anno 1500. adolescens Ordini Canonicorum Regularium se addixit in Fesulano Cœnobio. In Angliam transmigravit anno 1547. labente, cum antea Tigurum cum Bernardino Ochino petisset, inde vero Argentoratum. Istic, atque Oxonii sacras litteras tradidit; variaque fortuna, & peregrinationibus jactatus, ut inquit Thuanus, obiit Tiguri anno 1562. Idibus Novembris. Lucæ cum Emmanuele Tremellio, & Hieronymo Zanchio familiariter usus, singuli consilium discedendi ex Italia cœperunt. *Tremellius* Ferrariæ natus erat patre Judæo: Heidel-

(1) Insani quidam homines hac ætate inchoandum putarunt regnum Chiliarcharum a Cerintho confictum. Ita opinati sunt Augustinus Weber anno 1530. Thomas Muntzerus anno 1525. in Westphalia, atque Joannes a Leyden anno 1534.

delbergæ docuit Hebraicam Linguam; Syriacam N. T. Versionem latinitate donavit, & V. Testamentum cum Francisco Junio Biturigiæ, qui pestilentia obiit anno 1602. Lugduni Batavorum; ad Hebraicos fontes aggressus est emendare. Horum Versionem, quæ primum prodiit anno 1575. Ecclesiæ Protestantium summo plausu exceperunt. At *Zanchius* Alzano Italus paulò post Vermilii discessum, eamdem ob causam concessit Argentoratum, obiitque Heidelbergæ anno 1590.

Quid de *Bernardino Ochino*? Is Minorum, quos Observantes vocant, professus antea Institutum; Ordinem FF. Min. *Capuccinorum* ingressus anno 1534. magna in eo vixit austeritate usque ad annum 1542. Fuit concionator celeberrimus; ejusdemque Ordinis Generalis minister, non tamen, ut quidam dixerunt, Institutor. Ab anno enim 1525. F. Matthæus Bassius Capuccinorum auctor extiterat. Porro Ochinus a Joanne Valdesio J. C. Hispano Neapoli seductus, & in hæresis suspicionem veniens, Florentiæ cum Petro Martyre de capessenda fuga deliberavit. Genevæ mulierculam duxit uxorem, inde Augustam; hinc in Angliam anno 1547. migravit. Ex Anglia redux anno 1553. adiit Argentoratum; Argentorato Basileam, Basilea in pagum Tigurinum concessit. Expulsus hinc est anno 1563. ob editionem *Dialogorum*, quos eodem anno typis commisit Basileæ, absque Tigurini Magistratus licentia; in quorum Dialogorum XXI. approbavit Polygamiam. Ubi ex finibus Helvetiorum excessit, Macedonii hæresim dicitur innovasse, & adhæsisse Anabaptistis. Annales Capuccinorum; Martyrum Franciscanorum ad diem 4. Januarii, & alii tradunt Ochinum pœnitentia ductum Genevæ Martyrem occubuisse. Apostatam nihilominus periisse Morerius, aliique plures testantur.

Joannes *Agricola* Islebii natus anno 1492. patria, ac perfidia Luthero conjunctus fuit. Falso dicitur rediisse ad Pontificios, quando Carolus V. *Interim* vulgavit. E Saxonia enim concessit Berlinum, qua in Urbe anno 1539. Joachimus II. Elector Pseudoevangelicam Religionem recepit, Romana rejecta. Berlini autem obiit *Agricola* anno 1566. homini Epicureo similior, quàm pio Theologo, inquit ad præcit. annum Osiander. Ab hoc Agricola diversus *Michael Agricola* Aboensis, qui omnium primus ad hæresim propagandam transtulit Novum Testamentum in linguam Germaniæ Vernaculam. *Osiander*,

Andreas, Bavarus nuper commemoratus novam circa Christi mediationem ac redemptionem commentus sententiam, asseruit Dominum esse humani Generis Reparatorem, & justificationis nostræ efficientem causam, *secundum solam divinam naturam*, humana penitus seclusa, & hominem justificari ipsa justitia, *qua Deus essentialiter justus est*.

Pugnavit adversus Osiandrum *Franciscus Stancarus* Mantuanus: qui ex Italia discedens Hebraicas litteras tradidit in Academia Cracoviensi anno 1550. Scripsit *L. Canones*, quibus uterentur Ecclesiæ Poloniæ a Romana discedentes. Ut Osiandrum refelleret, dogmatizavit primum, Christum esse hominum Redemptorem spectata *sola natura humana*, nihil ad salutem conferente divinitate Personæ, tum in Arianismum prolapsus Blandratæ, aliisque Antetrinitariis, qui in Poloniam confugerant, perfidiæ suppeditavit munimenta. Obiit apud Polonos anno 1574. eique fuit impietatis hæres, filius, & is *Franciscus Stancarus* nuncupatus, natus anno 1562. mortuus anno 1621.

Andreas *Musculus* Stancaro & Osiandro se opponens, docuit ita Christum esse Mediatorem *secundum humanam divinamque naturam*, ut hanc in Cruce cum humana mortuam, & illam cum divina *ubique esse* contenderet. Quo in dogmate Joanni Brentio, & Jacobo Andreæ ab Hospiniano dicitur succenturiatus. Musculus in Misna ortus, Brandeburgensium Ecclesiarum Lutherana labe corruptarum rector fuit, & curator, obiitque anno 1580. Distinguendus est ab Andrea *Wolfangus Musculus* Benedictinus excucullatus, inter Lutheranos doctissimus. Duodeciaci in Lotharingia Wolfangus natus anno 1497. monachalem vestem induit quindennis; eaque abjecta, Margaritam *Barth*, quam & monachus deperierat, anno 1523. Argentorati duxit uxorem. Cum elegantissime litteras pingeret, suam Bucero libros conscribendo locavit operam. Postea Theologiam docuit Bernæ, ubi decessit anno 1563. die 30. Augusti, splendido cohonestatus Epitaphio. (1) Plura edidit Patrum Græcorum Opera, & e Græca

---

(1) Epitaph. Wolfangi Musculi.
Musculus hic situs est, doctrina clarus, & ingens
Nomen in orbe manet, Spiritus astra tenet.

ca linguâ vertit *Historiam Eusebii*, quam postea elegantiorem reddidit Christoforsonus. Scripsit sermones adversus *missam*, Anti-Cochlæum, & in sacras litteras Commentaria permulta.

JOANNI *Brentio*, & *Jacobo Andreæ* Musculum succenturiatum in doctrina *Ubiquistarum*, dixi nuper. *Brentius* autem Wilæ in Svevia ortus, colloquiis circa fidem habitis Marburgi, Ratisponæ, & Vormaciæ interfuit anno 1529. 1546. & 1557. Fuerat Canonicus Wittembergensis, fatisque cessit anno 1570. Filium habuit, *Joannem Brentium* pariter vocatum, professorem Tubingensem in Svevia; at decessit is anno 1596. *Jacobus Andreas* Weiblingæ patre fabro ferrario natus, unde illi cognomen *Schmidlini* accessit, vita functus est anno 1590.

NICOLAUS *Storchius*, ac *Thomas Muntzerus* (1) una cum *Marco Stuber* instituerunt sectam *Anabaptistarum*, qui negant pueros esse baptizandos, affirmant licitum non esse jurare, & nefas Christianis subire Magistratus, & gerere bellum. Non tantum Catholicis, sed etiam hæreticis Principibus exosi, tanquam seditiosi mulctati sunt. Muntzerus audacior Storchio decollatus est anno 1525. cum in Germania truce rusticorum bellum excitasset. *Bernardus Rothmannus* post Muntzerum Anabaptismum anno 1530. Monasterii propagavit. Tam ingenti numero creverunt, ut etiam sibi reges eligerent. Primum *Joannes Leidensis*, tum *Joannes* alter, quidam postea *Cornelius* nomine, postremus *Joannes Vilelmus* infausto potiti sunt regno. Nam Joannes Leidensis, urbe Monasteriensi, quam Anabaptistæ occupaverant, recuperata a principe Episcopo anno 1535., ineunte anno proximo forcipibus ignitis discerptus, & adacto per pectus mucrone, miserrime interiit. Joannes alter Bruxellis, Cornelius Ultrajecti plexi sunt capite. Joannes Wilelmus in Cliviæ districtu cum primaria Uxore Elisabetha quam Reginam vocabant suorumque multitudine captus, anno 1574. lento crematus est igne. Martyrologium sectæ suæ prægrande in folio Anabaptistæ conscripserunt; quum tamen Magistratus in ipsos Anabaptistas pœna capitis animadverterint causa potissimum seditionis; propter quam Senatus quoque Tigurinus anno 1530. in illos eamdem pœnam sancivit, appro-

(1) Ant. Munterus.

bato *Pædobaptismo*, atque ex Angliæ regno anno 1560, Elisabetha jussit illos excedere.

INTER Anabaptistas connumerantur *Mennonitæ*, ita a quodam Menno appellati: de quibus Georgius Cassander præf. in Tract. *de Baptismo Infantium* ait, miseratione dignos videri, quoniam Anabaptistis aliis meditantibus restitutionem regni Christi per deletionem impiorum factam vi externa, hi docebant in sola Cruce consistere illius regni instaurationem & propagationem.

JOANNES *Calvinus*, a quo Calvinistæ, Novioduni in Picardia natus anno 1509. e Galliis anno 1517. discessit, & contulit se Basileam, ubi hebraicas litteras didicit, ediditque annos natus 26. opus *Institutionum* Francisco I. Galliarum Regi nuncupatum. Nimis Opus illud a sectariis extollitur, (1) cum nihil sit aliud, quam complexio errorum Melanchthonis, Hyperii, Sarcerii, & Œcolampadii. Latina dictione Calvinus superavit Lutherum; is patria & Germanica excelluit eloquentia. Meditatus iter Argentoratum versus, & bello præpeditus Genevam divertit. *Guilelmus Farellus* illum sub Dei maledictione obtestans ne Geneva discederet, impulit ad exercendum illius Ecclesiæ ministerium. Contigit id anno 1536. *Farellus* in Delphinatu natus erat anno 1489. atque ad hæreticorum castra defecerat. Proximo anno 1537. Genevenses Domini & Catholicæ Religionis jugum, solemni perjurio, penitus excusserunt posteaquam anno 1535. sese a Romani Pontificis obedientia ausu temerario, & Curiæ ænea tabula ad perpetuam infamiam appensa, (2) subtraxissent. Cum Farello tamen Geneva anno 1538. Calvinus expulsus fuit, quod se opponerent Cœnæ Eucharisticæ celebrationi. Argentoratum profectus cum *Bucero* & *Capitone* familiariter vixit. De Bucero dictum supra. *Capito* unus erat Sacramentariorum. Calvinus Genevam rediit anno 1541. Magistratu, & populo plaudentibus. Obiit autem anno 1564. die

(1) De Calvini Institut. Paulus Thurius:
Præter Apostolicas, post Christi tempora, Chartas,
Huic peperere libro secula nulla parem.

(2) Ea in Tabula legitur:
Quum anno Domini MDXXXV. profligata Romani Antichristi tyrannide, abrogatisque ejus superstitionibus, sacrosancta Christi Religio hic in suam puritatem, Ecclesia in meliorem ordinem singulari beneficio reposita, & simul pulsis fugatisque hostibus urbs ipsa in suam libertatem non sine insigni miraculo restituta fuerit; S. P. Q. G. monumentum hoc perpetuæ memoriæ causa fieri atque hoc loco erigi curavit, quo suam erga Deum gratitudinem testatam faceret.

die 27. Maji. Calvini dogmata, præter ea, quæ universis *Protestantibus* (1) communia sunt, nempe Canonem Scripturarum corrumpere, traditiones rejicere, Papam vocare *Antichristum*, SS. imagines cultumque proscribere, justificationem in sola fide statuere, impugnare Sacramentorum numerum, & effectus, ritusque Romanæ Ecclesiæ irridere; Calvino, inquam, dogmata sunt in Eucharistia signum, non rem ac substantiam Corporis Christi contineri, & hanc sola fide apprehendi, humanam voluntatem non habere ullam boni, vel mali electionem, Deum esse auctorem peccati, gehennam improbis, nullius culpæ intuitu decernere, Millenariorum circa dilationem beatitudinis sententiam sectari, aliaque hujus generis doctrinæ monstra, absona, nefaria, blasphema.

SEBASTIANUS *Castalio* Lugduni Allobrogum natus anno 1515. Calvino Argentorati innotuit, cum illo Genevam venit; sed Geneva contulit se Basileam ad litteras Græcas in eadem Urbe tradendas. Ibidem extinctus est, anno 1563. die 29. Decembris. Semina illum sparsisse *Arminianismi* tradit Hofmannus in Lexico. Ejus Gallicanam Sacrorum Bibliorum Versionem etiam Novatorum plurimi parvipendunt. Pro lubitu eligi posse religionem, quæ arrideat cuique, autumabat. „ Castalio, ut inquit Vossius p. 2. Instit. Orator., pro *baptismo* substituit *lotionem*, pro *Angelo genium*, pro *fide confidentiam*, pro *Ecclesia Rempublicam*, pro *Synagoga collegium*. „

UNITARIORUM, qui unam in Deo personam agnoscunt, & individuam denegant Trinitatem, post veteres Sabellianos auctor fuit *Michael Servetus* Tarraconensis: qui variis orbis partibus peragratis, ex Anabaptista Sacramentarius, e Sacramentario Antitrinitarius evasit, conscripto editoque libro omni impietate referto, *De Trinitatis erroribus*. A Calvino hac de re accusatus, decreto Senatus Genevensis vivus combustus fuit anno 1553. die 27. (2) Octobris.

NE EODEM afficeretur supplicio, se Geneva subduxit *Georgius Blandrata*, qui & Ticino antea discesserat, S. Inquisitionis metu. In Pedemontio apud Salu-

 tias

(1) *Protestantium* nomen inde ortum, quod in Comitiis Spiræ an. 1529. quibusdam statutis, quæ hæreticorum opponebantur libertati, illic XIV. Imperii Urbes exhibito scripto die 19. Aprilis protestatæ sunt nolle se iisdem decretis obtemperare ad Cæsarem, & ad Concilium appellantes. Deinde illud nomen ad Lutheranos & Calvinistas omnes pertransiit, ut quasi communi fœdere adversus Ecclesiam pugnarent.

(2) Calvisius, *die* 17.

tias ortus fuerat. Geneva profugus in Poloniam concessit anno 1558. Illic quoque Calvini Epistolis exagitatus in Transilvaniam profectus est anno 1563. invitatus a principe Joanne Sigismundo: disputavit adversus Trinitatem cum *Francisco David*, (1) Reformatæ, ut vocant, Ecclesiæ Theologo, apud Albam Juliam urbem Transilvaniæ primariam anno 1566. Refutavit etiam scripta *Georgii Majoris* anno 1569. Vivebat adhuc anno 1585. ut constat ex Bibliotheca Antitrinitariorum. Maimburgus in Hist. *Arianismi*, in insaniam versum affirmat, atque ab uno nepotum suorum, ipsius inhiante pecuniis, fuisse interfectum. Memoratus *Franciscus David*, etsi Blandratam & Faustum Socinum passus est adversarios; tamen Christum non esse adorandum ajebat; unde tanquam Novator in carcerem conjectus fuit, ubi animam anno 1579. efflavit.

INTER *Unitarios* memorandus præsertim *Socinus*, a quo appellatio *Socinianorum*. Ac duo fuerunt *Socini* novorum Ebionitarum parentes, *Lælius*, & *Faustus*. Lælius filius Mariani celebris JC. natus Senis anno 1525. Cœpit contra Trinitatem, & Christi satisfactionem disserere in Veneta ditione circa annum 1546. sed caute, interrogans scilicet, & quasi cupiens doceri. Reliquit ideam quamdam *Socinianismi* in Paraphrasi primi Capitis Evangelii S. Joannis scripta anno 1561. ediditque librum contra Calvinum *de hæreticis capitali supplicio non afficiendis*. Præconceptum tamen hæreseos systema explosit, produxitque *Faustus Socinus* filius Alexandri natus Senis anno 1539. cui Lælius patruus erat: nam & Alexandrum genuerat Marianus. Morabatur Faustus Lugduni, quando Lælius obiit Tiguri anno 1562. Rediit itaque in Etruriam: unde rursus discedens Germaniam petiit anno 1574. Basileæ explicandæ Theologiæ, quæ cum Samosatensibus negat Trinitatis mysterium, cum Ebionæis vero Christi ante Incarnationem præexistentiam, præformatæ, ut diximus ab ejus patruo, totus incubuit. Edidit hunc in finem librum *de Christo Servatore*, & acerrime anno 1578. cum Francisco Pucci Florentino Tiguri disputavit. Adiit Poloniæ latebras anno 1579. Ibi plurium incurrit indigna-

(1) Franciscus David, relictis postea aliorum Novatorum sectis, & ipse ad Unitarios pertransiit.

dignationem propter librum ſcriptum contra Jacobum Palæologum, *de Magiſtratu*. In rus itaque nono a Cracovia milliario ſecedens a Polono quodam patritio exceptus eſt, ibique obiit anno 1604. die 3. Martii.

Sociniana hæreſis ómnium peſtilentiſſima eſt; Nam ad Pauli Samoſateni, Arii, Macedonii, Photini, aliorumque Antitrinitariorum blaſphemias, addit hæreſim Ebionis, Chriſtum purum hominem adſtruens, & cum Novatoribus de Sacramentis, de juſtificatione, de Romana Eccleſia, de Originali peccato, de Gratia Chriſti peſſime ſentit. Quare apud Socinianos adagium eſt pervulgatum,

Tota urbis Babylon deſtruxit tecta Lutherus,
Muros Calvinum, ſed fundamentà Socinus.

Quanti vero nefandæ huic hæreſi adhæſerint, conſtat ex *Bibliotheca FF. Polonorum*, & in hanc adnotationibus Joannis Fabricii (1)

Repetita Calvini memoria monet, ut de Maroto, ac Theodoro Beza nonnulla dicamus. *Clemens Marotus* Poeta Gallus Franciſcum I. Regem ſuum anno 1521. in bellum ſecutus, & Ticini captus ob hæreſis ſuſpicionem, in carcerem conjectus fuit. Inde patrocinio Regis ereptus, modo in Gallias rediit, modo in Italiam; ac tandem Genevam ſe contulit. Ibi ob patratum adulterium extremo plectendum fuiſſe ſupplicio, ſed intercedente Calvino flagris dumtaxat vapulaſſe, tradit Maimburgus Hiſt. Calviniſtarum libro 2. Sane *Marotus* Geneva in Pedemontium conceſſit, ibique anno 1544. (2) interiit. Magno illum in pretio habent Calviniani, propterea quod Pſalmos Davidicos verterit rythmo Gallico, qua verſione Genevenſes utuntur. Omnes ante ſe Poetas ſuperaſſe felicitate ingenii, ſed omnis ſcientiæ & cognitionis litterarum fuiſſe expertem, teſtatur Beza.

Theodorus *Beza* Vezeliaci in Burgundia natus anno

(1) Hæc FF. Polonorum Bibliotheca prodit anno 1656. Irenopoli, fictitio nomine Amſtelodami. Comprehendit opera Fauſti Socini, Jonæ Slichtingii, Joannis Crellii, & Joannis Ludovici Wolzogenii. Plurium illic inſerta ſunt ſcripta eorum, qui Socinianis adhæſerunt, inter quos Franciſci Puccii nobilis Florentini, qui ad Anabaptiſtas tranſiens cum Socino poſtea pugnavit. Cum peſtilentiſſima illa Bibliotheca connexionem habent Tractatus Samuelis Przipcovii Equitis Poloni, Hieronymus Moſcorovius, Petrus Statorius, Stanislaus Lubieniecius, item Poloni, necnon Franciſcus Davidis Hungarus, Joachimus Stegmannus Tranſilvanus, Michael Gittichius Venetus, aliique complures pro Socinianorum & Unitariorum ſecta pertinaciſſime decertarunt.

(2) Auguſtæ Taurinorum.

no 1519. Aureliæ sub disciplina Melchioris Wolmar litteris operam dedit. Genevam fugit anno 1548. Proximo anno cœpit Lausonii (1) Græcas litteras palam docere; & nondum exacto decennio, aut vix exacto, rediit Genevam. Calvino anno 1559. insolubili amicitiæ nexu copulatus, ejusdemque collega effectus in satanæ ministerio, concionibus scriptisque illius errores propagavit. Cum Jacobo Andrea, cujus supra meminimus, gravissimam anno 1586. *de Eucharistia* habuit disceptationem. Triumphum tam Lutherani, quam Calvinistæ jactant; habitamque contentionem illam aliquot dierum intervallo *absque ullo prorsus fructu*, fatetur in Vita Bezæ Antonius Fayus. Tres Bezam duxisse uxores inquit Stephanus Pasquier, de illo festivum pangens epigramma (2), sed habuisse duas tantum scribunt alii. Decessit anno 1605. dum præsentium memoriam, debilitata mente evanidam, amisisset, ut inquit libro 125. Historiarum Thuanus.

Pugnavit adversus Bezam circa divinam prædestinationem *Jacobus Arminius*: nam Arminius nullam aliam Dei electionem agnovit, præter illam, quæ pendet a voluntate obtemperantium divinæ vocationi. Hanc Arminius stabilire conatus est, hortante *Martino Lydio*, præveniente gratia rejecta. Theologicam Cathedram Lugduni Batavorum (Leyden vocant) ab anno 1603. exercuit, post *Franciscum Junium*, qui pestilentia decesserat anno 1602. Eadem in urbe Arminius occubuit anno 1609. ætatis suæ 49. natus enim erat in oppido Hollandiæ Oude-Watter anno 1560.

Dixi de hæreticis, quos initio hujus tertii capitis memoravi: sed plures alios hoc in seculo affirmavi extitisse. Hujus sunt generis *Hadrianus Junius* Belga, Medicus Historicus & Poeta, qui obiit in Zelandia anno 1575. *Sebastianus Munsterus* Germanus, Apostata Ord. S. Francisci, in Hebraica lingua & mathesi doctissimus; qui peste correptus periit anno 1552. *Joachimus Camerarius* ob eloquentiam a Turnebo, a Lipsio, a Casaubono laudatus,

(1) Idest, *Lausanne*.
(2) Steph. Pasquier:

Uxores ego tres vario sum tempore nactus,
Cum juvenis, sum vir, factus & inde senex.
Propter opus prima est validis mihi juncta sub annis,
Altera propter opes, tertia propter opem.

tus, & mortuus anno 1574. *Georgius Buchananus* J. C. Historicus & Poeta, qui obiit Edimburgi anno 1582. *Conradus Gesnerus* Tigurinus, Polyhistor, qui fato cessit anno 1565. *Joannes Balæus* Anglus Romanorum Pontificum impudentissimus insectator, (1) extinctus anno 1563. *Joannes Mercerus* Uticensis in Academia Parisiensi post Vatablum professor litterarum hebraicarum mortuus anno 1570. *Martinus Chemnitius* auditor Melanchthonis, qui scripsit adversus Concilium Tridentinum, & excessit e vivis Brunsvicæ anno 1586. Mitto *Joannem Paulum Alciatum* Mediolanensem ex Antitrinitario Mahumetanum, *Valentinum Gentilem*, Calabrum ob denegatam Trinitatem in Helvetia capite plexum, ceterosque a fide extorres, ac tanto digniores vituperatione, quanto præditi fuerunt ingenio, ac multiplici litterarum notitia (2).

Constat autem ex dictis præcipuas seculi XVI. hæreses esse *Lutheranorum*, *Sacramentariorum* sive *Zuvinglianorum*, *Anabaptistarum*, *Ubiquistarum*, *Calvinistarum*, *Antitrinitariorum*, *Novorum Ebionitarum*, scilicet *Socinianorum*, & *Arminianorum*, seu *Remonstrantium*, novorumque *Pelagianorum*. Hisce autem Sectis singuli fere, quos commemoravimus, peculiarem aliquem addiderunt erro-

(1) De Balæo Laurentius Humfredus:
Plurima Lutherus *patefecit*, Platina *multa*,
Quædam Vergerius, *cuncta* Balæus *habet*.

(2) Complurium hæreticorum obitum Seculo XVI. ita recenset Calvisius: Bruxellis duo monachi Lutheri asseclæ, martyrum suorum primitiæ a Sectariis vocati, flammis anno 1523. exusti fuerunt. *Leonardus Renser* in Bavaria anno 1527. die 16. Augusti crematus igne. *Joannes* Elector Saxoniæ eorum caput, qui anno 1529. die 16. Aprilis solemniter protestati fuerunt adversus Conventum Spirensem, unde *Protestantium* exortum est nomen, decessit anno 1530. die 22. Septembris. *Zuvinglius* anno ætatis suæ 44. cecidit in bello Tigurino, anno 1531. die 11. Octobris; eodemque anno Kal. Decembris obiit *Oecolampadius* annos natus 49. *Petrus Brulius* Tornaci lento igne consumtus fuit anno 1545. die 19. Februarii. *Martinus Lutherus* vita functus Islebii anno 1546. die 18. Februarii, humatus autem Witembergæ. *Michael Servetus* exustus Genevæ an. 1553. die 17. Octobris. *Annas Burgius* crematus Lutetiæ anno 1559. die 20. Decembris. *David Georgius*, anno post obitum tertio, exustus Basileæ eodem an. 1559. die 3. Maji. Obiit *Philippus Melanchthon* anno dieque præcitatis: *Sebastianus Castalio* an. 1563. die 29. Decembris: *Conradus Gesnerus* anno 1565. die 13. Decembris; *Joannes Brentius* an. 1570. die 11. Septembris: *Jacobus Andreas* anno 1590. die 7. Januarii, *Hieronymus Mencelius* eodem anno die 15. Februarii, atque *Joannes Avenarius* die 30. Octobris. Hæc ex Sethi Calvisii *Cronologia* usque ad annum 1602. obitumque *Friderici Wilhelmi* Saxoniæ Ducis, producta.

errorem, ut facile ex dictis eruitur. Semel enim vera fidei regula contempta, privatoque probato spiritu, nullum hæreseon illuvioni poterit adinveniri remedium.

Non recensuimus in serie hæreticorum *Huguenotos*: sunt enim hi Galliarum Calviniani. Derivatum hoc nomen *Huguenot* ab *Eignot*, quod idem significat, ac *fœdere junctus*. Nam Genevæ anno 1518. orto dissidio, an Duci Sabaudiæ subjecta deberet esse, an libera & sui juris Civitas, qui pro libertate steterunt, appellati sunt Alemanniæ lingua *Eignots*, nempe *Confœderati*, ob fœdus initum cum Friburgensibus. Ceteri Sabaudiæ Duci addicti *Mamelùs* vocati fuerunt, quo nomine appellabantur populi subjecti Sultano Ægypti. *Eignoti* superarunt adversantes sibi *Mamelùs*; erant enim tum omnes Catholicæ religionis sequaces. Etiam Helvetii Nobilium excusso principatu nuncupati sunt *Eignots*. Ita hoc nomen vindicatæ libertatis, fœderisque ab initio tessera videbatur, non hæresis. At ubi Zuingliani Geneva Catholicos ejecere, retinuerunt *des Eignots* appellationem, honestumque olim nomen factum est turpe Calvinianorum signaculum. Quos autem Genevenses *Eignots*, hos Galli pronunciatione paullulum immutata dixere *Huguenots*.

Contulit plurimum ad hæresis incrementa Schisma Anglicanum. Indulserat Julius II. post maturam discussionem, ut Henricus VIII. sibi in matrimonium copularet Catharinam filiam Ferdinandi, & Elisabethæ regum Hispaniarum, viduam Arthuri fratris sui. Hanc Julii dispensationem non adversari legi naturæ demonstrant Scripturarum Sanctarum præcepta, & exempla. Vide Gen. 38. Deut. 25. Ruth. 4. Accedit quod Arthurum inter, & Catharinam nullum intercesserat carnale commercium. Celebratæ fuerunt Henrici & Catharinæ nuptiæ an. 1509. die 3. Junii. Tres Henricus e Catharina mares suscepit, duasque femellas; omnesque acerbo extincti sunt fato, præter Mariam an. 1515. in lucem editam. Henricus ob morum disparitatem animo ab uxore alienus, facto præter fas, jusque divortio duxit *Annam de Boulen*, cujus etiam matrem deperierat. Incertæ & Sacrilegæ nuptiæ solemni apparatu celebratæ fuerunt anno 1533. Illas eodem anno Clemens VII. causa Romæ discussa, damnavit. Henricus pervicacior factus adduci non potuit, ut Annam dimitteret, atque in omnes matrimonium illud improbantes crudelissime sævit. Horum aliquos capite 5. laudabimus. Nata ex Anna

na præcitato anno 1533. *Elisabetha* die 7. Septembris, post nuptiarum celebrationem mense quinto. Hæc regiis excepta cunabulis: Maria Catharinæ filia annum 18. tunc agens habita tanquam spuria. Eo deinde processit Henricus, ut se *Anglicanæ Ecclesiæ Caput* constitueret, & *Papæ* nomen sibimet arrogaret. At *Anna Bolena* non tantum Regis, sed & aliorum pellex, anno 1535. die 9. Maji capite truncata est. Duxit Henricus proxima die *Joannam Seimer*, ex qua anno 1537. natus est *Eduardus*, difficili partu, qui mortem attulit matri. Alias quoque Henricus habuit uxores, quæ misere perierunt. Ipse decessit Londini die 28. Januarii anno 1546. eodem quo Lutherus, & Franciscus I. Rex Galliarum.

Henrico VIII. regnante plura fidei dogmata retenta sunt, *Missæ* celebritas, *Transubstantiationis* fides, unius speciei in communione perceptio, cœlibatus sacrorum ministrorum, & Sacramentalis ad aurem Sacerdotis confessio. Rex tamen, tanquam foret Ecclesiæ caput, omnia beneficia conferendi, & Ecclesiasticos distribuendi reditus usurpavit auctoritatem. Hujus violentia diruta sunt Templorum decem millia, & monasteria 366. cum bonis omnibus uno tantum anno 1538. addicta regio Fisco; inter quæ amplum Londini Augustinensium Thomæ Cromuelio pessimo regis consiliario cum omni sacra supellectili dono datum. Tanta vero conculcatus est Apostolicæ Sedis primatus impietate ac perfidia, ut in publicis precibus hæc funderetur oratio, *Ab Episcopi Romani tyrannide, & detestandis enormitatibus libera nos, Domine*. In hanc prolapsus est iniquitatem rex ille, quem Leo X. Pontif. Max. *Defensorem Fidei* vocaverat.

In deterius abierunt sub *Eduardo VI.* (1) Henrici, & Joannæ Seimer filio, res Ecclesiæ. Auspicatus est ille regnum sub tutela *Eduardi Seimer* avunculi sui, & coronatus

(1) Revera inter Angliæ Reges hujus nominis *Octavus*. At *Sextus* dicitur, quoniam *Eduardus* hujus nominis *Quartus*, qui regnum consecutus est anno 1273. obiitque anno 1308. cum fuerit primus, qui ex Familia Comitum Andegavensium appellatus est Eduardus, dicitur *Eduardus* I. non *Eduardus* IV. Atque ita *Eduardus* inter Reges hujus nominis *Octavus*, (immo *Nonus*, si nominetur quoque Eduardus filius Eduardi VII. qui duobus mensibus regnavit cum patre) vocatur passim *Eduardus VI.* non vero *Eduardus VIII.* quamquam hoc etiam numero in quibusdam Tabulis Chronologicis adnotetur.

ronatus die 27. Februarii anno 1546. Eduardus Seimer Zuvingliana hæresi infectus, Sanctorum reliquiis, imaginibus, ædibus, sacris vasis, mysteriisque, quibus Henricus pepercerat, indixit bellum. Hoc regni moderatore, *Thomas Cramnerus* Archiepiscopus Cantuariæ in matrimonium duxit concubinam, quod ausus non fuerat vivente Henrico qui Clericorum statuerat cœlibatum. Hugoni Latimero, alteri Luciano, & sacra quæque irridenti, quem *primum Anglorum Apostolum* vocant hæretici, facta hæresim promulgandi potestas. Vocati e Germania & Helvetia *Joannes Hopper*, *Milo Coverdal*, præter Bucerum, Ochinum, Vermilium, de quibus supra. Novum editum est rituale, nova Bibliorum Latinorum peracta versio, ubique Ecclesiæ, Presbyterorum, Sacramentorum, & Catholicorum abrasis nominibus. Ita prævalere apud Anglos cœpit secta Zuvinglii, scilicet *Sacramentariorum*. Istorum opera anno 1549. combusti fuere *Georgius Paresius* Arianismi innovator, & puella *Joanna Boucher*, Valentinianorum simul, & Lutheranorum imbuta hæresibus. Talis erat religionis in Anglia status sub Eduardo: is *caput Ecclesiæ* simul & regni: corrupta Biblia, Sanctorum cultus sublatus, abrogata Missa, novi ritus inducti, liturgia vernaculo idiomate peracta, Cœna indicta sub specie utraque, omnes demum receptæ Novatorum Consuetudines. Malorum causa *Eduardus Seimer* suorum scelerum luit pœnam, capite ob assassinii suspicionem amputato, anno 1552. Rex autem Eduardus septimo regni anno, ætatis suæ XVI. mortem obiit, anno 1553. mense Julio.

Reviviscere visa est Catholica religio apud Anglos sub *Maria* regina, filia Henrici VIII. & Catharinæ. Hanc, quam pater connubio sibi jungens *Bolenam* declaraverat illegitimo thoro natam, proximus morti debito decoravit honore, eique ante Elisabetham filiam *Bolenæ* jus ad regnum competere declaravit. Vita itaque functo Eduardo, Maria Angliæ regno potita est, atque ut custos semper fuerat religionis atque pietatis, princeps illi cura fidem Catholicam restituere, instaurare templa, ritus omnes hæreticos abolere. Ambitiosum *Capitis Anglicanæ Ecclesiæ* nomen sibi convenire negavit. Verbi Dei præcones, perperam furentibus hæreticis, selegit: reditum Reginaldi Cardinalis Poli cum munere Legati a Latere a Julio III. impetravit: sua religiosis viris

restituit

restituit cœnobia: pulsis heterodoxis, Theologos incorruptæ doctrinæ, inter quos doctissimum Petrum Soto Ord. Prædicat., Academiæ Oxonii præfecit: Buceri, & Fagii, ut supra diximus, exhumari jussit flammisque absumi cadavera, ossibus item conjugis Petri Martyris in agrum projectis. Ut fideles validiori fruerentur præsidio, cum Philippo filio Caroli V. contraxit conjugium. Verum in tanta Christianæ felicitatis spe, Regina absque prole anno 1558. die 17. Nov. migravit e vita. Eodem die post paucas horas mortem obiit præl audatus Cardinalis Polus, eximia virtute, & singulari doctrina exornatus.

Elisabetha, Annæ Bolenæ filia, Mariæ in Angliæ regno successit: tametsi Henricus II. rex Galliarum proclamasset Anglorum reginam *Mariam Stuartam* Francisco II. filio suo nuptam eodem anno 1558. Aprili mense. Ad Mariam quippe Stuartam regnum illud spectabat, posteaquam bullis Pontificum, & decreto Parlamenti abjudicatum fuerat Elisabethæ procreatæ incestis irritisque connubiis. Erat enim Maria filia Margaritæ Sororis Henrici IV. & Jacobi IV. regis Scotorum, ideoque Henrico proximior, & regni utriusque, Angliæ nimirum, & Scotiæ, hæres legitima. Maria tamen in Scotia morante, insidiisque Darlæi ad thronum adspirantis circumventa Elisabetha, plaudentibus hæreticis, Anglicanum solium conscenderat. Spreto juramento quod emiserat, servandi religionem Catholicam, statim se *Anglicanæ Ecclesiæ Caput* nominavit: Prædicatores Orthodoxos ad silendum coegit, omnes occupavit Ecclesiarum reditus, sanctorum imagines & cultum inhibuit, abolevit incruentum Missæ sacrificium, deposuit Episcopos, Presbyteros mancipavit carceribus, Ecclesiasticos omnes subjecit Laicorum judicio, novam instituit hierarchiam, novosque ritus, Martyrologia item, & Calendaria; in quibus in martyrum numero recensentur Joannes Hus, Wiclefus, Cramnerus, Cromelius, atque in Sanctorum Confessorum albo Lutherus, Petrus Martyr, Henricus VIII. Eduardus VI. Erasmus: dicam verbo, quidquid detrimenti inferri poterat, id Catholicæ Religioni ab Elisabetha illatum est. Nulli Catholicorum immanitas ejus pepercit, nec Mariæ Scotorum Reginæ, quæ in Angliam anno 1567. confugerat. De hac iterum quinto capite. Merito idcirco Pius V. anno 1570. diris Elisabetham devovit. Periit tandem anno 1603. die tertia Aprilis

(1). Hæc

(1). Hæc de hæresibus seculi XVI. & de Schismate Anglicano fusiori fortasse stylo; quoniam adhuc perseverant descripta fidei contagia (2): sed revoco nunc me ad institutum.

CAPUT IV.

Scriptores Seculi XVI. percelebres.

SI aliud unquam, sane XVI. Seculum scriptores peperit præstantissimos. Inter Theologos recensentibus nobis celebriores occurrit 1. *Thomas Card. Cajetanus* Ord. Præd. creatus S. R. E. Card. a Leone X. & vita functus anno 1534. Cujus præter Philosophicas lucubrationes, habentur in *Summam* Doctoris Angelici, atque in N. T. Commentaria, atque Theologici Tract. permulti. Sequitur *Joannes Driedo* Doctor Lovaniensis, moderatus Lutheri insectator, & in Fidei Controversiis usus validioribus armis, e Sacris litteris, & PP. auctoritate depromptis, atque in iis quæ spectant ad gratiam, & liberum arbitrium magnopere commendatus: qui obiit Lovanii anno 1535. *Ægidius Viterbiensis* commemoratus 2. cap. Magister Ord. Augustinensis, & S. R. E. Cardinalis, vir eloquentissimus, & Græcarum litterarum scientissimus, præter XII. sæculorum historiam perpolito stylo Theologiam exornavit, & naturæ concessit anno 1532. *Dominicus Soto* Segoviensis Ord. Prædicat. primus Caroli V. in Concilio Tridentino Theologus electus anno 1545. & Academiç Salmanticensis Institutor præclarus, de omnibus Theologiæ partibus, præsertim de natura & gratia, ac de justitia & jure disseruit. *Petrus* item *Soto*, & ejusdem Ord. Prædicat. primus, qui Theologiam tradidit in Universitate Dilingæ, instituta anno 1549. profligator hæreticorum, & Augustinianæ ac Thomisticæ sententiæ pro-

(1) Obiit Elisabeth anno ætatis suæ 69. Græcis litteris operam dederat, & quasdam tragœdias Sophoclis, duasque Demosthenis orationes latinitate donavit. Fertur etiam Græca scripsisse Epigrammata.

(2) De insanissimo ac superbissimo homine, qui serio affirmabat futurum se Regem, & Pontificem Maximum, necnon mundi Redemptorem, ut ajebat, *quoad efficaciam*, tradebatque Apostolicam Sedem in Peruense regnum transferendam, abrogandum ordinem Ecclesiasticum, aliaque absurda numero cuncta 110. in Quitensi urbe combusto, historiam narrat lib. 2. *de Temp. noviss. cap.* 11. Joseph Acosta Soc. Jesu.

propugnator acerrimus, inique a *P. Duchesne* insimulatus, quasi in litteris ad Ruardum Tapperum Baji & Jansenii errorum ovum ac semen emiserit. *Nicolaus Eymericus* edidit Directorium Inquisit. primo in lucem editum Barcinone anno 1503. deinde Romæ anno 1578. & 1585. Auctor tamen videtur antiquior, vixitque Seculo XIV. Nec a Theologorum cœtu expungendus est idem *Bajus*, qui cum *Joanne Hesselio* anno 1563. missus fuit ad prædictam Synodum Tridentinam; quamquam illius articuli fuerint ab Apostolica Sede proscripti. Inter Tridentinos Theologos doctrina & eloquentia enituit *Melchior Canus* Episcopus (1) Canariensis, cujus mors contigit anno 1560. Toleti, testaturque Viri eruditionem & facundiam Opus *de Locis Theologicis*, quod omnium teritur manibus. (2) Sed nequeunt in brevi Epitome vel sola Theologorum hujus Seculi nomina recenseri. Quare silentio præterimus *Ambrosium Catharinum*, *Franciscum a Victoria*, *Bartholomæum Medinam*, *Dominicum Bannes* Ordinis Prædicatorum: *Aloysium Legionensem*, *Ægidium* Lusitanum, *Basilium Poncium*, *Gasparum Casalium* Augustinenses: (3) *Cornelium Mussum*,

(1) Ord. Prædicat.

(2) Bartholomæum Carranzam Ord. Præd., quem nonnulli hæresis accusarunt in Catholica fide, & religiosissime obiisse Romæ anno 1576. narrant Historici. Fuit Archiepiscopus Toletanus, scripsitque *Summam Conciliorum*. De ipso & infra.

(3) Leonardi Lessii 34. propositiones, quarum præcipuæ pertinent ad *Prædestinationem*, & ad *Christi Gratiam*, Lovanii expositas an. 1586. censura Sacra ibidem Facultas perstrinxit proximo enno 1587. die 9. Septembris. Idem præstitit sequenti an. 1588. die 20. Januarii Sacra Facultas Duacensis. Cum Lessius respondisset Lovaniensibus Theologis; hi anno ipso 1588. die 3. Septembris Censuram suam confirmarunt, addideruntque illius *Justificationem* Doctrinam illic expositam esse eam, quam majores sui constantissime propugnaverant, iidem Theologi declararunt anno 1613 1648. 1649. 1679 1690.

Sedente quoque Innocentio XI. an. prædicto 1679 & sub Innocentio XII. anno 1691., eadem Censura suam nacta est firmitatem. Videatur Historia *de Auxiliis* lib 1. cap. 6. & seqq. Complures Belgii Episcopos reprobasse Lessii doctrinam tamquam Pelagianis cohærentem, fatentur PP. Societatis Jesu *in Imagine* I. *Seculi* lib. 6. cap. 4. pag. 448. Idem fatetur P. *Le-Tellier* in suo Opere inscripto *Defense des noveaux Chretiens*, damnato tamen a prælaudato Pontifice Maximo Innocentio XII. anno 1694., die vigesima tertia Martii. Falsissimum est itaque Censuras Lovaniensem & Duacensem fuisse damnatas, & Lessii propositiones approbatas ab Apostolica Sede, quemadmodum publicis in Thesibus Rothomagi asseruerunt anno 1598., die 10. Januarii Patres Societatis Jesu religiosissimi. De Censura autem Duacensi postrema, & opposita præcedenti, vide adnotationem (2) ad cap. 6. Seculi Decimi octavi;

Andream Vegam, *Franciscum Titelmanum*, *Franciscum Fevardentium* Ord. Minorum: *Ludovicum Molinam*, *Joannem Hamelium*, *Leonardum Lessium*, *Franciscum Turrianum* Societatis Jesu (1): *Augustinum Steuchum*, & *Basilium Zanchium* Canonicos Regulares; atque ex Sæcularium cœtu *Thomam Stapletonum*, *Wilelmum Estium*, *Joannem Driedonem*, ceterosque quamplurimos.

Verum prætermittendi non sunt, qui data opera hæreses hoc Seculo exortas exagitarunt; præsertim Augustinenses duo, qui omnium primi confutarunt Lutherum *Ambrosius Flandinus*, & *Joannes Hoffmeisterus*, Italus unus, Germanus alter. Adde *Clichtoveum* Pharisiensem, & *Echium* Svecum, utrumque anno 1543. defunctum. Quid de *Joanne Cochlæo* Nerobergensi, cujus opera, quo rariora, eo pretiosiora sunt æstimanda? Nec *Alberti Pighii* (2) Campensis Controversiarum librum, nec Panopliam Evangelicam *Gailelmi Lindani* Ruremandensis ignorant studiosi. Quantum insuper verbis scriptisque pro eliminandis erroribus insudarunt tres S. R. E. Cardinales amplissimi, *Stanislaus Hosius* Polonus, & *Hieronymus Seripandus* Augustinensis, ambo Tridentini Concilii Præsides, atque *Reginaldus Polus*, quem laudavimus supra de Anglicano schismate pertractantes? Jure his conjungimus *Franciscum Card. Toletum* S. J. & *Alphonsum Salmeronem* ejusdem Societatis, viros summos ac sapientissimos. Insudavit præterea in componendis circa Religionem dissidiis *Georgius Cassander* Burgensis, podagra extinctus anno 1566. & in refellenda Judæorum pervicacia *Jannes Reuchlin* mortuus Tubingæ an. 1522. doctissimus utique, & eloquentissimus, quamvis ob *Epistolas obscurorum virorum* scholasticis parum acceptus. Adversus autem omnes hæreses acuit stylum *Alphonsus a Castro* Ord. Minorum, electus Episcopus Crigantii, vulgo Compostellæ. Judæos confutavit Petrus Galatinus ejusdem Ordinis Reuchlini Apologista.

De Sacris litteris optime meriti sunt *Franciscus Vatablus*

(1) Obiit anno 1579. vir præstantissimus *Christoforus* Patavinus FF. Augustinensium Magister. Angelus Portenari ejusdem Ordinis primus omnium Regularium in Patavino Lyceo anno 1595. cœpit palam tradere physiologiam. Augustinum Musæum Tarvisinum, ceterosque ejusdem Ordinis Scriptores brevitatis item causa præterimus.

(2) *Pighium* mortuum Bononiæ anno 1530. fortuita pontis ruina, scribit in descriptione Belgii Ludovicus Guicciardinus; Sed Obiit Ultrajecti anno 1542. die 26. Decembris.

tablus Ambianensis peritissimus Hebraicæ linguæ, cujus tamen in V. T. notæ a *Roberto Stephano* editæ anno 1545. ob insertas ad eodem Roberto Calviniana infecto labe notas alias hæreticas; perniciosæ sunt; ac prohibitæ: *Felix* Pratensis Aug. a quo sacri libri ex hebræa in latinam linguam conversi sunt: *Sanctes Pagninus* Lucensis Ord. Præd. qui idem præstitit plenius & accuratius, *Thesauro* linguæ Sanctæ adjecto: *Isidorus Clarius*, Benedictinus, qui in Sacris Bibliis supra octo millia loca emendavit, & explanavit: *Arias Montanus* omnium fere linguarum scientissimus, in Bibliis Polyglottis jussu Philippi II. exornandis, & corrigendis, & in Judaicis Antiquitatibus explanandis diligens, assiduus, eximius: *Franciscus* Card. *Ximenius* Ordinis Minorum Biblia Complutensia Polyglotta in lucem sub auspiciis Leonis X. emisit, sexcentis millenis millibus Ducatorum impensis (1): *Flaminius Nobilius* in edendis Sixti V. Bibliis, & Vulgata Versione ad testimonia PP. & LXX. Interpretum corrigenda laboriosissimus Operarius.

Quinam vero in sacras litteras Commentaria præter laudatos scriptores ediderunt? *Sixtus Senensis* Ord. Præd. in sua *Bibliotheca Sancta* Protocanonicos, Deuterocanonicos, Apocryphosq. libros distinguit, Biblicum exhibet Dictionarium, regulas tradidit interpretandi Scripturas, per majorum Commentaria, & explicationes discurrit. *Cornelius Jansenius* Gandavensis Episcopus scripsit *Concordiam* Evangelicam. *Joannes Maldonatus* Jesuita doctissimus, quem anno 1583. Romæ in lecto mortuum adinvenere, in IV. Evangelia præclaros exaravit Commentarios. Idem agit in Sacros libros notis in quinque columnas distributis *Jacobus Faber* Stapulensis suspectæ tamen fidei, & a *Natali Beda* Parisiensi Theologo exagitatus ob dissertationem *de tribus Magdalenis*. (2) *Jacobus*

O 2

(1) Epitaphium Card. Franc. Ximenii in Academia Complutensi

Condideram Musis Franciscus grande Lyceum;
Condor in exiguo nunc ego Sarcophago.
Prætextam junxi Sacco, galeamque Galero,
Frater, Dux, Præsul, Cardineusque Pater.
Quin virtute mea junctum est Diadema Cucullo,
Cum mihi regnanti paruit Hesperia.

(2) Ipsi Jacobo Fabro istud Epitaphium Georgius Buchananus Inscripsit:

Qui studiis primus lucem intulit omnibus, artes
Edoctum cunctas hæc tegit urna Fabrum.
Heu tenebræ tantum potuere extinguere lumen?
Si non in tenebris lux tamen ista micat.

bus Card. *Sadoletus* Mutinensis elegantis orationis Tullii imitator ad reliqua scripta purioris latinitatis addidit *Dialogum* in Epistolam Pauli ad Romanos. De Sadoleti tamen sententia circa Christi Gratiam, & bonæ voluntatis initium, legendus est Norisius capite quinto §. primo *Vindiciarum*. *Joannes Mercerus* Uticensis, Vatabli in Parisiensi Academia successor, Commentariis suis, quamquam lue infectis Calviniana, nomen sibi apud Christianos Judæosque haud vulgare comparavit. Sed omnes, aut saltem permultos, eloquentia, eruditione, & doctrina superavit *Desiderius Erasmus* Roterodamus; cujus præter omnigenæ sapientiæ scripta, habentur in N. T. paraphrases & adnotationes. Quamvis illum in suas partes trahere studeant novatores aliqui; non possumus non celebrare Virum maximum, quem scimus summo fuisse in pretio apud Romanos Pontifices Paulum III. & Clementem VII. necnon apud Carolum V. Imperatorem, Franciscum I. Regem Galliarum, Sigismundum Regem Poloniæ, ceterosque hujus Seculi Principes: Fuit tamen in vellicandis adversariorum scriptis aliquantulum asper; (1) unde post illius obitum, qui contigit anno 1536. Calendis Julii, Basileæ, hoc lepidulum Epitaphium finxit Stephanus Paschasius:

Hic jacet Erasmus, qui quondam bonus erat Mus,
Rodere qui solitus, roditur a Vermibus.

Ecclesiasticam illustrarunt Historiam, Romanorum Fastorum Conditor, & Antiquitatum sollertissimus indagator *Onuphrius Panvinius* Augustinianus Veronensis, immaturo fato raptus Panormi anno 1568. ætatis suæ 39. *Jacobus Philippus Bergomas* ejusdem instituti, qui Chronicon *supplementi* nomine inscriptum perduxit ad annum 1503. *Laurentius Surius* Carthusianus, qui obiit Coloniæ anno 1578. & Acta Sanctorum magno labore collegit: *Nicolaus Sanderus* Anglus, qui schismatis Anglicani scripsit Historiam: *Joannes Molanus* doctor Lovaniensis, a quo Martyrologium Usuardi adnotationibus adauctum est: *Adrichomius* Batavus Historiæ Biblicæ, ac Palæstinæ accuratus descriptor; *Sigonius* Mutinensis, qui de Regno Italiæ, de Judæorum Republica, & de Episcopis Bononiensibus docte, ele-

(1) De Erasmo vide acre Petri Canisii judicium in Præfatione ad Epistolas selectas S. Hieronymi.

eleganterque pertractavit: *Galesinius* Martyrologii, Historiæ Severi Sulpitii, Actorumque Ecclesiæ Mediolanensis, & *Theatri* Pontificalis (1) promulgator: *Petrus Pithœus* Trecensis, a quo Auctores Versionum Sacrorum Bibliorum, Historiam Controversiæ *de Processione Spiritus Sancti*, scriptaque plura Ecclesiasticorum virorum habemus emendata, & illustrata: *Gilbertus* denique *Genebrardus* Alvernus Liturgiarum, & Sacræ Chronologiæ exactioris, quam antea, auctor percelebris.

Ne per Bibliothecas vagemur omnes; hoc unum affirmamus, nullam esse disciplinam, & Sacræ eruditionis partem nullam, quam Viri clarissimi hoc vertente Seculo non reddiderint splendidiorem. Quosdam, non tamen cunctos, ex Theologiæ Scholasticæ & Polemicæ Tractatoribus, ex Sacrarum Litterarum Interpretibus, atque ex Chronologis & Historicis commemoravimus: Quid modo de reliquis? Concilia in summam redegit *Bartholomæus de Carranza* Archiepiscopus Toletanus. In libros Augustini *de Civitate Dei* Commentarios, & pleraque exactæ critices munimenta nobis reliquit *Ludovicus Vives* Valentinus; Excelluit Græcorum litteris & physiologia *Augustinus Steuchus* Eugubinus auctor Cosmopœjæ, & Hebraice doctissimus fuit *Marcus Martinus* Brixianus, uterque Canonicus Regularis: Sanctorum Fastos, & Sacra Carmina plurima concinuit *Joannes Baptista* Mantuanus Carmelita, cognomento *Hispaniolus* (2): De Ritibus Ecclesiæ differuit *Joannes Stephanus Durant* Tolosanus. In Græcorum Patrum Operibus latine vertendis navavit operam *Jacobus Billius*: in rarioribus libris prælo committendis *Giaconius* Toletanus: in Græcis itidem traducendis *Gentianus Hervetus*: in Tertulliani & Cypriani libris exornandis *Jacobus Pamelius* Brugensis: in emendando Gratiani *Decreto*, Jure Canonico in Compendium redigendo, antiquioribus Decretalibus colligendis, & Canonibus Pœnitentialibus explanandis *Antonius Augustinus* J. C. nobilissimus, & Archiepiscopus Tarraconensis; in doctrina morum & canonum *Martinus Navarrus*.

 Chri-

(1) Comprehendit Vitas Pontificum Romanorum.
(2) Natus anno 1442 ut adnotatur disticho:
NasCItVr In terris MonaChVs BaptIsta, sVosqVe
VatICIna VersVs e genItrICe bIbIt.

CHRISTIANÆ, & Asceticæ vitæ præceptiones tradidere, *Joannes Avila*, vir insignis probitatis ac sapientiæ: *Ludovicus Granatensis* cujuslibet honoris contemptor egregius: *Carolus Borromæus*, *S. Thomas a Villanova*, *S. Ignatius Loyola*, *S. Teresia*, *S. Joannes a Cruce*, quorum diem emortualem capite, quod proxime consequitur, recensebo.

CAPUT V.

AUGUSTI CÆSARES, ET REGNANTES IN CÆLIS.

IMPERATORI Maximiliano, extincto anno 1519. duodecima die Januarii, successit ejus nepos *Carolus V.* filius Archiducis Austriæ Philippi, atque in lucem editus anno 1500. die 24. Febr. Electus fuit anno cit. 1519. Francfurti die 28. Junii, & primum coronam imperii accepit Aquisgrani anno 1520. die 13. Octobr. deinde Bononiæ a Clemente VII. anno 1530. ipso die suo natalitio. Nullus ab eo tempore Imperator coronatus est a Rom. Pontifice. Regnum quoque Hispaniarum obtinuit; nam Joanna filia Ferdinandi V. & Isabellæ regum anno 1496. connubio juncta fuerat *Philippo Austriaco* F. Maximiliani, & patri ipsius Caroli; atque idem Philippus & Joanna reges declarati sunt anno 1505. quo decessit Regina Isabella. Ferdinandus tamen usque ad annum 1516. superstes fuit; eodemque anno Carolus V. consecutus est regimen Hispaniarum, *Carolus I.* in serie regum nuncupatus. Diuturnum illi bellum fuit cum Francisco I. rege Galliarum: quem in pugna Ticinensi anno 1525. superavit, captumque in Hispanias abduxit. Proximo tamen an. 1526. formula pacis conscripta die 14. Januarii, Franciscus rediit in Gallias. Religionis causa Carolus V. Protestantes bello lacessivit, anno præsertim 1547. & seq. ediditque an. 1548. Formularium Ecclesiasticæ disciplinæ, appellatum *Interim*, quoniam interim, seu donec in Tridentina Synodo compositæ res forent, illud servari mandavit. Quod tamen æque Catholicis, & Lutheranis displicuit. Anno 1550. flammis addixit libros hæreticorum, quos item edictis coercuit severioribus. Regni pertæsus coronam deponere statuit anno 1555. die 24. Februarii, qua die diademate redimitus fuerat Imperii, & anno proximo 1556. regnum Hispaniæ consecutus est Philippus II. ejus Filius, Con-

Conceſſit eodem anno Carolus in monaſterium Hieronymianorum S. Juſti in Vetonia, quam Hiſpani *Eſtremaduram* appellant. In favorem quoque Ferdinandi fratris ſuis Auſtriaco ſeſe abdicavit Imperio: & ex hac vita migravit anno 1558. XI. Calendas Octobris. (1)

Itaque poſt Carolum V. Imperium gubernarunt Ferdinandus I. Maximilianus II. & Rodulphus II. Ac *Ferdinandus* Caroli V. Frater, qui anno 1527. electus fuerat rex Bohemiæ, & Hungariæ, anno autem 1531. rex Romanorum, inauguratus fuit Imperator in Comitiis Francfurti eodem anno 1558. die 14. Martii, dum ageret ætatis ſuæ annum 55. Etſi vero affirmarunt Pontifices non potuiſſe Carolum V. deponere Imperium abſque Sedis Apoſtolicæ indulto, & Electores hæreticos jure eligendi non frui, atque omni dignitate excidiſſe; Pius tamen IV. anno 1560. electionem Ferdinandi ratam habuit, ut tradunt Pallavicinus, Thuanus, & Bzovius. Magna æquitate ac moderatione Ferdinandus rexit imperium ſexennio; obiit enim anno 1564. die 25. Julii: eique ſucceſſit filius *Maximilianus II.* qui anno 1576. morte ſublatus eſt Ratiſponæ duodecima die Octobris. Fruſtra hi duo Imperatores a Pio IV. impetrare curarunt presbyteris conjugia, quæ pervetuſtæ Romanæ Eccleſiæ conſuetudini, & legibus Eccleſiaſticis opponuntur (2).

Rodulphus *II.* Filius Maximiliani II. creatus eſt Imperator anno 1576. in Comitiis Ratiſponenſibus, cum antea a patre declaratus fuiſſet rex Hungariæ, & Bohemiæ, & præcedenti anno rex Romanorum electus eſſet Auguſtæ Vindelicorum. Annis XVII. cum Turcis vario exitu bellum geſſit; pepigitque anno 1606. cum hoſtibus vicennales inducias. Nullam duxit uxo-

 rem,

(1) Tenuit Carolus V. hæreditaria regna annis 40. & Romanum Imperium annis 38 menſibus 7. Pie deceſſit, eique a Poeta quodam concinnatum eſt Epitaphium,

Carolus ut victo diſceſſit victor ab orbe,
Ulterius tendens regna beata tenet.

Legitur & aliud,

Pro tumulo ponas orbem, pro tegmine cælum,
Sidera pro facibus, pro lacrymis maria.

(2) Maximiliani II. Epitaphium demonſtrans annum ejus emortualem,

ALta [illegible] CapVt, qVoD præfVIt OrbI:
SVbrVIt, eXCeLLens VIX [illegible] DeCVS.

rem, absque liberis vita functus anno 1612. IV. idus Januarii (1).

Ad Superos migrarunt hoc XVI. Seculo viri sanctissimi, & Fastis cælestis Jerusalem deinde fuerunt adscripti solemni ritu, Institutores Religionum S. Cajetanus Thienæus Vicetinus anno 1547. VII. Idus Augusti; S. Joannes de Deo Lusitanus anno 1550. VIII. Idus Martias: S. Ignatius Loyola Cantaber anno 1556. die Julii postrema: S. Theresia Avilensis anno 1582. die 14. Octobris: eodem anno 1582. Thomas *Jesu* Lusitanus Augustinensis, Aloysii de Montoja viri Cl. discipulus, & Saracenorum captivus; inter quos tetro inclusus carceri, ferreisque catenis devinctus, absque libris, & qualibet re destitutus, patria lingua egregium Opus edidit, *de' Travagli di Gesù*. S. Philippus Nerius Florentinus decessit anno 1595. VIII. Calendas Junias. Adde Sanctissimos Episcopos, Thomam a Villanova Patrem pauperum, & Carolum Borromæum decus Purpuratorum Patrum, ac Præsulum (2). Adde Societatis Jesu alumnos præclaros Franciscum Borgiam Miraculum Principum, Franciscum Xaverium Indorum Apostolum, Stanislaum Kostkam victimam Caritatis, Aloysium Gonzagam, Angelicum Juvenem nuncupatum (3). Simplicitatem, atque innocentiam in Felice a Cantalicio Ord. FF. Min. quos *Capuccinos* vocamus, spiritualis Vitæ magisterium in Joanne *a Cruce* Carmelita Excalceato, pœnitentiæ austeritatem in Petro de Alcantara Ord. Min. Observantiæ, Angeli Florentini monachi Vallisumbrosæ, Michaelis Eremitæ Camaldulensis; Josephi a S. Geminiano Augustiniani Eremitæ, aliorumque splendidissimas egregiasque virtutes nemo non celebrat, non miratur. Bartholomæi de Martyribus Archiepiscopi Bracarensis, Alphonsi de Orozco Augustiniani, Didaci Protomartyris Peruani ejusdem Ordinis; decessit Alphonsus anno 1591. & Didacus martyr occubuit anno 1686. & Joannis Avilæ Apostoli Vandalitiæ,

(1) Rodulphi II. Epitaphium Chronologicum.
DVX, aC LVX gentis Fablaal heV LUCe RoDoLphVs
Cæsarls genItV, sangVIne Cæsar obIt.

(2) S. Thomas migravit ad superos anno 1555 VI. Idus Septembris, & S. Carolus anno 1584. III. Nonas Novembris. S. Joannes a Cruce anno 1591. &c.

(3) Jesuitas Martyres LXIX. ad annum 1570. Brietius, aliique recensent, Spondanus n. 25. LXVII. enumerat.

litiæ, gloriosa nomina nondum sunt Catalogis Sanctorum inserta. In se tamen cunctorum admirationem, atque celebritatem convertunt. Postremo hujus seculi anno evolavit ad Sponsum Rosalia nobilissima virgo Panormitana.

Qui in Anglicano interfecti sunt schismate, non videntur penitus omittendi. Excusso enim Catholicæ religionis jugo, *Henricus VIII.* martyrio affecit anno 1535. præstantes viros, qui vel ejus a Catharina divortium improbabant, vel nolebant eum tanquam Caput Anglicanæ Ecclesiæ cognoscere. Inter quos die 4. Maji necati sunt Carthusiani tres Monasteriorum præfecti, *Rynaldus* Ord. S. Birgittæ Doctor præclarus, & *Joannes Hail* pastor animarum. Martyribus accensendos esse non dubito *Joannem* Cardinalem Roffensem, ac *Thomam Morum* Angliæ Cancellarium virumque clarissimum, qui eodem anno 1535. data constanter cervice occubuerunt. Plexi capite post varia supplicia Carthusiani alii. Anno 1538. *Joannes Forestus* Ord. Min. Confessarius Reginæ Catharinæ ab Henrico repudiatæ, patibulo appensus, & lento igne combustus fuit: ejusque sortem assecuti sunt Fratres ejusdem Ordinis LVI. Regi monachismum damnanti, & Monasteriorum usurpanti bona, alii non obtemperantes supplicium capitis subierunt anno 1539. inter quos Abbates Benedictini, *Richardus*, *Hugo*, *Joannes*. Prope finem libri 1. de Schismate Anglic. Sanderus enumerat sub Henrico interfectos XIII. monasteriorum Rectores, & Sacerdotes vel monachos, vel presbyteros seculares LXXVII. Regnante autem *Eduardo Seimero* Episcopi omnes, qui regis in Ecclesia primatum negarunt, dejecti fuerunt e Sede; Catholici innumeri carceribus, & exilio mulctati. Denique Elisabetha regnante martyrio coronati sunt, anno 1577. *Cutbertus Mayno* sacerdos, anno 1581 *Edmundus Campianus* S. Jesu, (1) & Presbyteri duo: septem alii anno proximo: item sex alii Eboraci; Vintoniæ civis laicus; Londini impressor librorum Catholicorum; Longovici *Jacobus Labournæ* vir nobilis, aliique tam multi, ut

(1) In Indice Martyrum Soc. Jesu ad calcem Bibliothecæ Script. ejusdem Soc. legitur:

En & Garnetos geminos, laqueoque decorum
Edmundum, terras inter, cælumque nefanda
De trabe sublimem.

At de Henrici Garneti supplicio, ejusque imagine formata sanguinis gutta, diversa a P. Jovenci alii tradunt. Sinistro judicio abripi nolumus.

ut anno 1583. omnes Londinenses carceres pleni essent Catholicæ fidei confessoribus.

His adnumerandam esse *Mariam* Scotorum Reginam, nullus dubito. De hujus jure ad regnum Angliæ, dixi capite tertio. Hæc anno 1558. nuptui tradita Francisco filio Henrici II. Galliarum regis, orbata post biennium viro rediit in Scotiam, regnum Angliæ defuncto Henrico VIII. consecutura; sed pro regno invenit bipennem. Posteaquam enim *Henrico Stuarto* patrueli juncta fuerat connubio, ac ex eo pepererat filium, qui fuit *Jacobus VI.* rex Scotiæ, secundo viro anno 1567. a parricidis occiso, opera hæreticorum Comiti Bethuelio, nefarii parricidii auctori, iterum nupsit, atque ab iisdem hæreticis, tanquam in mariti necem conspirasset, traducta, in Angliam confugit: ac sententia Judicum, manu Elisabethæ firmata, prætextu illius cædis, & pro Angliæ regno occupando moliminis, revera autem causa Romanæ, & orthodoxæ Religionis, securi percussa fuit anno 1587. die 18. Februarii. (1) Hinc in *Theatro crudelitatis hæreticorum* scriptum legimus.

Post varias clades miserorum, & cædis acervos
Insontum, comes exornat spectacula Mater
Supplicio, & Regum Soror, & fidissima Conjunx.

CA-

(1) Ferunt Mariam, proximam morti, quam invicto animo subiit, verbis perstrinxisse immanitatem Anglorum in reges suos sævientium. Sane Bodinus in *Meth. Hist.* cap. 5. & *6. de replica* lib. 2. cap. 5. & lib. 4. cap. 7. refert, ex Regibus Anglis XL. civili conspiratione duodecim periisse; & spatio annorum 36. quibus civilia bella exarserunt, supra octoginta regiæ stirpis homines fuisse interfectos. Contra Principem suam venali calamo, ut supremo afficeretur supplicio, scripsit Georgius Buchananus, Calvinista, Historiæ Scoticæ, aliorumque Operum auctor, sed Mariæ infensissimus hostis. A Jacobo enim rege Mariæ patre ob hæresim in exilium pulsus fuerat, & a Moravio consecuturum se spetabat Scotiæ patriarchatum. At morti proximus dicta scriptaque sua retractavit, testatus a se tantum vitæ spiritusque exoptari, ut maculas Mariæ falso adspersas, proprio etiam sanguine, deleret. Buchanani solius meminimus; *reliqui enim ex hoc luculente fonte turbidum hausere*, inquit Famianus Strada. Maphæus Barberinus, tunc magni ingenii adolescens, postea Urbanus VIII. Pontifex Max. piissimæ reginæ exequias hoc epitaphio exornavit:

Te quamquam immeritam ferit, o Regina, securis,
Regalique tuum funus honore caret;
Sorte tua gaude, mærens neque Scotia ploret:
En tibi pompa, tuas quæ decet exequias.
Nam tibi non paries atro velatur amictu,
Sed terras circum nox tenebrosa tegit.
Non tibi contextis lucent funalia lignis,
Sed cæli Stellæ: Nænia tristis abest;
Sed canit ad feretrum Superum Chorus aliger, & me,
Cælesti incipiens voce, silere jubet.

CAPUT VI.

QUÆ PERTINENT AD SECULI XVI. DOCTRINAM, ET DISCIPLINAM.

PRo doctrina, & disciplina hujus Seculi deprehendenda sat est in Tridentinæ Synodi decreta oculos conjicere. Apparebit illico dogmata Fidei, quæ ex inveterata traditione profitetur Romana Ecclesia, fuisse irreformabili definitione confirmata. Inter quæ in canone retinendos esse didicimus libros, de quorum auctoritate nonnulli hæsitarunt, cujusmodi sunt liber Sapientiæ, duo Machabæorum, Apostoli ad Hebræos Epistola, Catholica Jacobi, ceterique, de quibus differunt Polemicæ Theologiæ Tractatores. Rejicienda autem esse inter Apocrypha, quæ in eodem Canone non recensentur; cujusmodi sunt in Vet. Testamento liber Henoch, Testamenta XII. Patriarcharum, Genealogia Job, Oratio Manassis, & Esdræ liber III. & IV; in Novo autem Pseudoevangelia inscripta nominibus Apostolorum, Acta Theclæ & Pauli, octo libri Itinerarii Clementis, & alii de quibus Romana LXX. Episcoporum Synodus anno 494. Explicatum uberius est dogma *Justificationis*, quæ fit Justitia inhærente, non sola extrinseca condonatione, sive non imputatione peccati; & quæ Novatores ajunt esse Ecclesiæ Antichristi characteres, videlicet, Sacrificium Missæ, cultus Eucharistiæ, auricularis confessio, Chrismatis unctio, Sacrorum infirmorum Oleum, defunctorum suffragia, exhibita Sanctorum imaginibus & Reliquiis veneratio, Indulgentiarum largitio, Sacrorumque rituum observantia, ad Fidei integritatem, & Ecclesiæ decorem pertinent, nullo Catholicorum dissentiente.

AD ECCLESIASTICAM politiam spectant statuta Episcoporum residentia, Seminariorum erectio, celebrandæ quolibet triennio Synodi Provinciales, prohibita Curatorum Beneficiorum pluralitas; unius tantum, si ad vitam honeste substentandam sufficiat approbata collatio, dispensationes hac in re absque legitima causa prorsus inhibitæ, lites inter Ecclesiasticos ab Episcopis componendæ, a Clericis forensia jurgia vitanda, horum Ordinationes a proprio tantum Episcopo, nec sine illius permissu

missu peragendæ. Huc spectat Presbyterorum cœlibatus, disciplina Monachorum, potestas absolvendi a peccatis concedenda ab Ordinariis, Casuum reservatio iisdem competens, atque ad nuptiarum sanctitatem custodiendam Impedimentorum Matrimonii distincta explicatio, & clandestinorum conjugiorum contractus inhibitus.

TEMPORALIBUS pœnis, extremoque supplicio animadversum hoc præsertim sæculo in hæreticos. *Edmundus Fossetus* ob fractam Eucharistiam anno 1503. combustus Parisiis. Quidam Ordinis Prædicatorum anno 1509. ob imposturas, Langio ac Trithemio testantibus, concremati: *Hermannus Rysvick* in hæresim iterum lapsus anno 1512. Hagæ Comitum: Hebræus quidam baptizatus, qui per annos 26. Sacerdotio fungebatur non initiatus anno 1514. apud Saxones: Duo Augustiniani Ordinis Apostatæ Bruxellis anno 1523. Proximo anno 1524. *Henricus* quidam *Zutphania* in Belgio: *Balthassar* Friburgensis anno 1528. Viennæ in Austria: *Rupertus Baro* anno 1539. in Anglia: Violator quidam Statuæ B. V. anno 1550. Lutetiæ Parisiorum (1): Eadem in Urbe anno 1559. Calvinistæ permulti, atque in Hispaniis quamplurimi: Romæ *Aonius Palearius* anno 1566. eodemque anno Bernæ *Valentinus Gentilis* Tritheita: In Belgio anno 1580. *Joannes Guilelmus* Anabaptista: in Anglia demum anno 1590. *Guilelmus* Puritanus. Asserentibus modo hæreticis nefas esse animadvertere in hæreticos pœna capitis, reponendum est, quo ergo jure Genevenses Servetum & Gentilem incendio necarunt? quo jure Angli Puritanos, & sub Henrico VIII. anno 1538. *Lambertum* Zuinglianum? Imo quo jure causa Religionis interfecti sunt ab iisdem hæreticis Martyres, quorum multos superiori capite laudavimus? Verum non egent aperta mendacia confutatione.

CREVIT in tanta hæresum illuvione decor & gloria Romanæ Ecclesiæ, tum Sanctorum, quos cap. superiori memoravimus consummata virtute, tum decreto aliis solemni Canonizatione specialis cultus honore. Leo enim X. anno 1514. *Brunonem* Patriarcham Carthusianorum, & anno 1519. Franciscum a Paula Minimorum

(1) De Serveto combusto Genevæ anno 1553. diximus supra cap. 3. Romæ item ultricibus flammis absumptus anno 1600. Jordanus Brunus Nolanus, de quo Caspar Scioppius.

rum Parentem retulit inter Sanctos. *Casimiro* F. Casimiri regis Poloniæ anno 1521. eumdem detulit honorem. Hadrianus VI. adscripsit anno 1523. Sanctorum Fastis *Bennonem* Misniæ, & *Antoninum* Florentiæ Antistitem. *Laurentium Justinianum* primum Patriarcham Venetum anno 1524. Clemens VII. *Gondisalvum* Lusitanum Ord. Prædicat. Julius III. anno 1551. *Didacum* diœcesis Hispalensis Ord. Min. anno 1588. Sixtus V. & *Hyacinthum* Polonum Ord. S. Dominici anno 1594. Clemens VIII.

Religiosarum quoque Familiarum plurimum adauctus est numerus. Primo enim institutus fuit, & a Clemente VII. approbatus anno 1514. Ordo *Clericorum Regularium*, quos *Theatinos* vocant ab Episcopo Theatino Joanne Petro Carafa, postmodum Paulo IV. de quo cap. 1. eumdemque Ordinem confirmavit anno 1567. S. Pius V. Tum *Capuccinorum* auctor fuit anno 1525. Matthæus Bassius Ord. Minorum de Observantia. Atque hoc institutum Clemens VII. anno 1528. & Paulus III. anno 1535. approbarunt. Tertio exorti sunt anno 1532. & ab eodem Pontifice Clemente VII. atque anno 1606. a Paulo V. confirmati *Fratres Minores* strictioris observantiæ, quos vocant *Recollectos*. Approbatus insuper ab ipso Clemente anno 1528. & rursus a Paulo III. anno 1535. Ordo *Clericorum Regularium S. Pauli*, quos ab Ecclesia Mediolanensi S. Barnabæ eis primum concessa *Barnabitas* vocant. Istorum vero Auctores fuere anno 1526. Antonius Morigia, & Bartholomæus Ferrarius Mediolanensis, atque Franciscus Maria Zaccharia Cremonensis. Prodiit circa annum 1531. Congregatio *Clericorum*, quos vocant *Somaschos*, auctore B. Hieronymo Æmiliano Patritio Veneto, ad Orphanorum curam gerendam: eamdemque Congregationem anno 1540. Paulus III., anno 1568. S. Pius V., & anno 1585. Sixtus V. confirmaverunt. Sequitur *Societas Jesu*, anno 1534. instituta Parisiis a S. Ignatio Loyola, a Paulo III. anno 1539. vivæ vocis Oraculo, & anno 1540. & 1543. Apostolicis Constitutionibus confirmata, a Julio III. anno 1550. privilegiis condecorata, a S. Pio V. anno 1571. inter Ordines Mendicantium adscripta, & a Gregorio XIV. anno 1591. amplissimis laudibus jure ac merito celebrata, Sanctorum, Scriptorum, Virorumque Apostolicorum Parens fecunda. Circa an. 1568. (1) *Carmelitæ Discalceati* a S. Ma-

tre

(1) Juxta Spondanum, Graveson, &c. At juxta alios, an. 1561.

tre Teresia habuerunt originem, quorum institutum confirmarunt anno 1580. Gregorius XIII. & anno 1593. Clemens VIII. *Ordo Caritatis*, curæ infirmorum addictus, quem S. Joannes de Deo instituerat anno 1538., confirmatus fuit a S. Pio V. anno 1572. & rursus a Sixto V. anno 1586. *Clerici Regulares Doctrinæ Christianæ*, quorum institutum confirmavit anno 1650. Innocentius X., a Cæsare *de Bus* anno 1576. duxerunt originem. Qui vero titulo *Matris Dei* secernuntur, Lucæ anno 1574. primam habuerunt institutionem, confirmationem vero a Clemente VIII. anno 1604., & titulum, quo fruuntur, anno 1614. a Paulo V. *Congregationem Oratorii*, quam anno 1575. instituit S. Philippus Nerius Florentinus, Paulus V. anno 1612. cum suis Constitutionibus confirmavit. *Monachi Fulienses* a Joanne Barreira Cisterciensi trahentes ab anno 1577. primordia, a Sixto V. anno 1586. approbati, atque a Clemente VIII. anno 1592. a Cisterciensium jurisdictione fuerunt exempti. Qui dicuntur *Ministri Infirmorum* instituti sunt anno 1585. a S. Camillo de Lellis, (1) & proximo anno a Sixto V., atque a Gregorio XIV. anno 1591. confirmati. *Clerici Regulares, Minores* nuncupati, ab Augustino Adorni Genuensi instituti anno 1588., & a Sixto V. approbati privilegia Theatinorum anno 1592. consecuti sunt a Gregorio XIV. Anno demum 1595. in Hispania duæ Congregationes Discalceatorum, approbante Clemente VIII. sunt institutæ, una Augustiniensium, & altera SS. Trinitatis Redemptionis Captivorum. (2)

ADDENDI sunt Equestres Ordines, *Sanctorum Ap. Petri & Pauli* anno 1540. institutus a Paulo III. *Sancti Stephani* Papæ ac Martyris anno 1560. institutus a Cosmo I. Mediceo Florentinorum Duce, & anno 1562. confirmatus a S. Pio V. Denique *Spiritus Sancti*, sive *Equitum Torquatorum* institutus ab Henrico III. Rege Galliarum postrema die anni 1578.

AP-

(1) Obiit proximo seculo, anno scilicet 1614. die 14. Julii.

(2) Congregatio *Coloritana* instituta sub Pio IV. & approbata a S. Pio V., quæ anno 1606. subjecta fuit Priori Generali Augustinensium, anno 1749. variis dissidiis exagitata, & paullo post extincta fuit.

APPENDIX.

Ceterarum Rerum Accessio.

GALLIARUM regi Ludovico XII. successit anno 1515. *Franciscus I.* Huic anno 1547. *Henricus II.* Isti autem anno 1559. *Franciscus II.* Anno 1560. regnare cœpit *Carolus IX.* & anno 1574. *Henricus III.* postremus stirpis Valesiorum. Successit anno 1589. *Henricus IV. Borbonius* (1); In Hispaniis vero post Catholicos Reges Ferdinandum V. & Isabellam, cœpit anno 1505. administrare regnum *Joanna*, quæ nupsit *Philippo* Austriaco. Anno 1516. *Carolus I.* inter Imperatores V. anno 1556. *Philippus II.* (2) & anno 1598. *Philippus III.* qui obiit anno 1621. Lusitaniæ regnum post Emmanuelem I. gubernare cœpit *Joannes III.* anno 1521. *Sebastianus* anno 1557. *Henricus* Cardinalis & Archiepiscopus Bracarensis anno 1578. *Philippus I.* inter reges Hispaniarum II. anno 1580. & *Philippus II.* inter reges Catholicos III. anno 1598. in Hispaniis itaque, & in Lusitania duo postremi reges tenuerunt imperium (3).

SULTANORUM autem series hæc est: Postquam anno 1512. Bajazethes II. periit veneno, imperium occœpit parricida *Selimus*. (4) Is pestilentia sublatus est anno 1520.

(1) Occisus anno 1610. ut dicetur Seculo proximo. Henricus autem III. prædicto anno 1589. Kal: Aug. a F. Jacobo Clemente confossus, proxima die obiit annos natus 38.

(2) Ingenti sumptu XX. decies centenorum millium aureorum Philippus II. extruxit *Escuriale* S. Laurentii monasterium 7. a Matrito leucis, ob victoriam e Gallis relatam anno 1557. ad Fanum Sancti Quintini. Extat in Escuriali Regum Hispanorum, qui postea decessere, mausolæum.

(3) Anno 1509. cœpit in Anglia regnare *Henricus VIII.* An. 1546. *Eduardus VIII.* Anno 1553. *Joannes*, cui præcisum fuit caput. Anno 1553. *Maria*, & anno 1558. *Elisabetha*. In Polonia cœpit regnum administrare an. 1501. Alexander. Anno 1506. *Sigismundus I.* Anno 1548. *Sigismundus II.* Augustus. Anno 1572. *Henricus*. Anno 1576. *Stephanus*. Anno 1587. *Maximilianus*, eodemque anno *Sigismundus III.*

(4) *Selimus* anno 1517. delevit Sectam *Mamalucorum*. Significantur hoc nomine *Stipendiarii ac ministri* Instituti fuerant Seculo XII. a Saladino, & erant ex Christianis Mahumetani, ad bellum instructi, & aliquando ad *Sultanorum* dignitatem evecti. Veneno opera Judæi medici patrem sustulit, duos necavit fratres, ac septem ex eis prognatos nepotes. Judæo patris interfectoris, loco præmii, jussit caput præcidi. Pestilenti carbunculo eodem in loco anno 1520. extinctus est, in quo Bajazethi parenti suo jusserat propinari venenum.

1520. & regnavit postmodum spatio annorum 46. *Solimanus II.* Huic extincto anno 1566. successit *Selimus II.* qui subitanea morte interiit anno 1574. Imperavit tum *Amurathes III.* usque ad annum 1595. Huic vita functo suffectus est *Mahumethes III.* qui e vivis excessit anno 1603.

INFAUSTA bella Christianis, aliisque hostibus intulere prædicti Turcarum Imperatores. Etenim Selimus anno 1516. Memphim, quam Alcairum dicunt, Sedem Sultanorum Ægypti, urbesque, & arces finitimas occupavit; subjecit sibi Damascum, obsedit Gazam, in sui potestatem redactis universa Syria, & Judæa. Solimanus vero anno 1521. expugnavit Albam Græcam, ideft, Belgradum, propugnaculum Hungariæ, & Rhodum cinxit obsidione: quam insulam proximo anno 1522. cœpit post miram defensionem Equitum S. Joannis, qui supra annos 212. (1) eamdem tenuerant. Per idem temporis Bassà *Ferrat* subegit Armeniam, Cappadociam, & Galatiam. Idem Solimanus anno 1526. superavit Ludovicum regem Uungariæ prælio, quo cum ipso rege occubuerunt XV. millia Christianorum. Budam expugnavit anno 1529. Viennam diebus 18. frustra obsidione cinxit, amisitque in hac expeditione milites 80000. Irrupit tamen rursus in Hungariam anno 1532. cum exercitu armatorum 300000. regnumque illud longe lateque vastavit. Contra Tamasum *Sophim* Persarum anno 1534. tetendit, exciditque Tauresium, urbem Persidis olim amplissimam. Venetis anno 1537. eripuit insulam Corcyram, multis captivorum millibus Constantinopolim abductis. In Hungariam iterum irruit anno 1541. & 43. atque anno 1551. Tripolim in Africa invasit. Deleta anno 1560. a Turcis Classis Hispanica, superiori anno comparata ad Tripolim recuperandam: triremes in illa 27. naves onerariæ 14. cum XVIII. millibus armatorum. Atque hæc Solimano imperante, a quo tres quoque filii interempti, & Achomati Bassæ primario guttur elisum fuit. Regnante Selimo II. Bellum Cyprium efferbuit: capta anno 1570. metropolis Cypri Nicosia: sequenti anno 1571. ditissima civitas Famaugusta, antiquis Arsinoe. Illic, violata fide, Præfecto Veneto nares aureſque præcisæ & vivo detra-

(1) Occupaverant enim anno 1310.

cta est pellis. (1) Classe tamen a Venetis instaurata, hujusque regimine commisso Joanni Austriaco filio notho Caroli V., Christiani insignem illam victoriam ad Naupactum sinum Corinthiacum [2] prope Echinadas insulas reportarunt, qua trucidati dicuntur XXX. M. Turcarum, captæ CXXX. triremes, præter reliquas partim illisas litoribus, partim absumptas flammis, aut fluctibus haustas; liberati vero a captivitate Christianorum XIV. Millia (3). Valachia anno 1574. in Turcarum potestatem venit; & anno insequenti Amurathes Russiam vastavit. Ab ipso Amurathe anno 1582. rebellarunt Tartari. Albam regalem urbem superioris Pannoniæ, vulgo *Stulweissenburg*, anno 1583. Turcæ expugnarunt: quam urbem Christiani tentantes anno 1593. trucidarunt octo millia Turcarum, cessitque nostris Novigradum, & Fillecum munitum Hungariæ oppidum. Ibrahim *Bassà* anno 1600. expugnavit Sanisiæ arcem in finibus Hungariæ, & Stiriæ. (4)

AD BELLA modo, quæ Occidentem vexarunt convertitur historica Epitomes. Anno 1507. exortum est bellum inter Maximilianum Imp. & Venetos: anno proximo initum fœdus contra eosd. Venetos, inter ipsum Maximilianum, Ludovicum XII. Galliarum regem, & Julium II. Romanum Pontificem; atque anno 1509. rex Ludovicus Venetos ad Abduam Insubriæ fluvium ingenti clade prostravit, eisque finitimas urbes eripuit. Pugnatum ad Ravennam anno 1512. inter Ludovicum XII. & Julium II. cæsæ Pontificis copiæ, & civitas capta; sed paulo post restituta advenientibus auxiliariis copiis Helvetiorum. Bellum inter Carolum V. Imp. & Franciscum I. regem Galliæ exortum est anno 1522. Franciscus ad Ticinum captus anno 1525., dimissus anno 1526. ubi pervenit in Gallias fœdus iniit adversus Cæsarem cum Venetis, & Clemente VII. Rom. Pontifice. At Roma anno 1527. ab Exercitu Caroli V. capta, & direpta fuit anno 1581. posteaquam Pontifica-

(1) *Bragadinus*, de quo Thuanus libro Histor. 49.

(2) Vulgo sinus *Lepanti*, & insulæ *Curzulari* maris Jonii.

(3) Additum tunc Litaniis, *Auxilium Christianorum*, & celebratum Festum S. *Mariæ de victoria* die 7. Octobris.

(4) Prætermisimus immane monstrum, cornua gerens in capite, oculum in mento, alas pro brachiis, rapacium ferarum ungues in pede, figuram crucis in pectore, natum Ravennæ anno 1512. Pestilentiam, qua Tornaci consumpta sunt 34000, hominum anno 1514.

tum gerente Sergio II. vastata fuerat a Saracenis: Quod contigit anno 846. (1). Dux militum Carolus Borbonius muros civitatis Leoninæ ascendens occisus fuit, eique suffectus Philibertus Princeps Arausicanus. Pontifex captus 6. Junii post menses septem mutata veste Urbem Veterem confugit. (2) Anno autem 1529. amicitia cum Carolo V. redintegrata, Italis pax affulsit, rediit Florentiam Alexander Medices Clementis pronepos, anno 1531. Florentinorum Dux constitutus. Anno autem 1535. Carolus V. trajiciens in Africam expugnavit Tunetem, regemque Muleassem, ejectum a Turcis, regno restituit, sibique reddidit vectigalem. In Africam anno 1541. idem Carolus V. cum magno exercitu trajiciens Algeriam, olim Juliam Cæsaream Mauritaniæ, appulit; sed classe tempestatibus jactata rediit re infecta, dicens malle se unum Christianum servare, quam perdere mille Mauros (3). Mauritius elector Saxoniæ anno 1550. Magdeburgum obsedit: anno 1552. cum Carolo V. gessit bellum; & anno 1553. pugnans adversus Albertum Brandeburgicum accepto vulnere interiit. Inchoatum est anno 1567. bellum Belgicum, quod perduravit circa annos 41. Classis Hispanicorum anno 1588. partim ab Anglis, partim tempestatibus disjecta fuit, ac dissoluta.

Bellorum incursionibus addenda sunt fata Principum. Annam Bolenam, & Mariam Scotorum reginam securi percussas, & Ludovicum Hungariæ regem interfectum in bello, narravimus supra. Elisum guttur anno

(1) In ea Urbis direptione *Christopherus Marcellus* Venetus, electus Archiepiscopus Corcyrensis, eloquentissimus piissimusque Scriptor, ut demonstrant illius *Exercitationes* in Psalmos editæ in lucem Romanis typis anno 1525., maximis affectus contumeliis, & ad arborem alligatus fuit, obiitque ex animi tristitia, corporis afflictatione, aerisque inclementia prope Cajetam: dignus sane, quem Pierius Valerianus insereret priori libro *de Litteratorum infelicitate*.

(2) Colligitur ex hoc quoque *Breviario* Romam sexies ab hostibus fuisse direptam, ut Historici tradunt complures. Contigit id itaque

I. Sedente *Innocentio I.* anno 410.
II. Sedente *Leone Magno* anno 455.
III. Sedente *Vigilio* anno 546.
IV. Sedente *Stephano II.* anno 755.
V. Sedente *Sergio II.* anno 846.
VI. Sedente *Clemente VII.* anno 1527.

Quis vero in Urbem singulis hisce annis hostili irruperit incursione, propriis in locis adnotavimus.

(3) Anno 1546. inchoatum a Carolo V. bellum Smalcadicum adversus Protestantes.

no 1517. Alphonso Cardinali Petrutio, insidias contra Pontificem molienti. Christernus rex Daniæ cum optima conjuge Elisabetha Caroli V. Sorore, anno 1523. a patruo suo Friderico dejectus regno, & fugere coactus fuit. Henricus II. rex Galliarum obiit anno 1559. ex vulnere accepto in equestri ludo; & Henricus III. anno 1589. inflicto vulnere a Jacobo Clemente. Henricus Stuartus Scotorum rex, ut diximus, a Bothuelo anno 1567. necatus est dormiens: Carolus Hispaniarum princeps sequenti anno 1568. jubente Philippo Patre, ut fertur, extinctus veneno; & rex Poloniæ Philippus, qui anno 1594. declaratus fuerat rex Sveciæ præstito juramento non mutandi religionem, anno 1599. ob violatum jusjurandum regno prædicto Svecorum excidit.

Non unam, sed plures calamitates senserunt Pisani, qui anno 1509. fame compulsi, & a sociis derelicti dederunt se Florentinis: Galliæ, & Navarræ regna anno 1512. subjecta fuerunt *Interdicto*, & hujus occasione irruptionibus hostium: (1) Constantinopolitana civitas, orta, ob indictum novum tributum, seditione, ubi facto incendio consumpta est magna pars urbis, domorum nempe quindecim millia, septem templa & hospitalia viginti-quinque. Saxones demum, inter quos anno 1598. pestilentia desævit.

Institutæ hoc Seculo permultæ Academiæ, ut in Galliis anno 1564. *Vesuntina* a Ferdinando I. Imp. In Germania *Vittembergensis* anno 1502. *Argentoratensis* anno 1538. ac *Trevirensis* anno 1558. In Hispania *Complutensis* (2) anno 1517. a Francisco Card. Ximenio, & *Granatensis* anno 1537. a Carolo V. Imperatore. In Belgio *Duacensis* a Philippo II. rege Hispaniæ anno 1562. & *Lugduni Batavorum* (3) ab Ordinibus Hollandiæ anno 1575. In Polonia *Elbingensis* anno 1542. & *Regiomontana* anno 1544. ab Alberto Borussiæ (4) Duce. In America quoque *Mexicana* anno 1551. a Carolo V. *S. Dominici* anno 1558. & *Quitensis* Peruana anno 1586. a Philippo II. Hispaniarum rege.

(1) Tornaci anno 1514. triginta quatuor millia hominum sæva pestis absumpsit. Proximo anno 1515. maximam, & inauditam exundationem aquarum Chronica commemorant Germanorum.

(2) Alcalà.

(3) Leyden.

(4) Prussiæ.

Non eam modo provinciam assumo Viros litteris ornatos celebresque cunctos commemorandi (1). Quis enim eloquentior, & de latina lingua magis benemeritus Purpuratis Patribus *Petro Bembo* Veneto, & *Jacobo Sadoleto* Mutinensi? Quis orationis copia, & delectu eruditionis uberior, *Petro Victorio* Florentino, *Latino Latinio* Viterbiensi, *Adriano Turnebo* Normanno, *Raphaele* Volaterrano, *Nobilio* Lucensi? Quis litterarum humaniorum libros illustravit melioribus notis, *Dionysio Lambino* Gallo, *Georgio Fabricio* Germano, *Paulo Manutio* Veneto? Si quis deambulet pulcherrima Sapientum Viridaria, plures mirabitur in omnium scientiarum genere sata ibidem sua coluisse. Elegantissimæ, plurimæque orationes elaboratæ fuerunt a *Gulielmo Buldæo* Parisiensi, a *Marco Antonio Mureto* Lemovicensi; & Thusca politiori lingua *Joannes Casa* Florent. Archiepiscopus Beneventanus ceteris pure ornateque dicendi reliquit exemplar (2). In *Justo Lipsio* Belga, in *Fulvio Ursino* Romano, in *Petro Pithœo* Trecensi habes omnis liberalis eruditionis ornatum. Quæris historias conscribendi methodum? *Franciscus Guicciardini* Florentinus, *Joseph Acosta* S. J. Hispanus, *Carolus Sigonius* Mutinensis facem præseferent (3). Peroptas in poesi venustos? Lege Vir-

(1) Quidam in Philosophia plura phantastica, & rationi dissona commenti, (ut *Cardanus* Mediolanensis ortus anno 1501) licet inter Philosophos clari, silentio sunt omittendi. Idem judicium ferendum de *Petro Pomponatio* Mantuano, qui natus anno 1462. obiit hoc seculo senio confectus, ideoque post annum 1512. quo anno decessisse putat Morerius. Audiit *Pomponatius* tanquam atheus ob librum de *Immortalitate animæ*: sed ante extremum halitum resipuisse testatur Helidæus Forojiviensis ejus discipulus: ac sunt etiam, qui scripserunt ejusdem apologiam. Haud secus asserendum de *Petro* Aretino maledico, & impuro scriptore, qui vixit hoc seculo XVI. cujus legitur Latinum, & Italicum Epitaphium. Latinum quidem,

Condit Aretini cineres lapis iste sepultus,
Mortales atro qui sale perfricuit.
Intactus Deus est illi, causamque rogatus
Hanc dedit: Ille, inquit, non mihi notus erat.

Italicum vero: „ Qui giace l'Aretin Poeta Tosco,
„ Che d' ognun disse mal, fuorchè di Dio,
„ Scusandosi col dir, Io no 'l conosco. „

Non fuit tamen Aretinus auctor libri *de tribus Impostoribus*; qui liber nuspiam fortassis extitit.

(2) *Joannes Casa natus est Florentiæ anno* 1503. *obiitque Romæ anno* 1556. *die* 14. *Novembris* 1559. *ut ait Hughellus*.

(3) Viris omnigenæ doctrinæ adnumerandus *Cælius Ricchierius Rhodiginus*.

Virgiliana carmina *Hieronymi Vidæ* Cremonensis Canonici Regularis, Itala *Torquati Tassi* Bergomensis, Latina, & vernacula *Actii Sinceri*, seu *Jacobi Sannazarii*, Neapolitani. Geographiam universam tradidit *Abrahamus Ortelius* Philippi II. regis Hispaniarum Cosmographus: Rationem temporum *Joseph Justus Scaliger* Julii Filius Gallus: astrorum adspectum *Nicolaus Copernicus* Borussus: Cometarum, stellarumque inerrantium Progymnasmata *Tycho Brahe* Danus: Euclidis Mathesim *Christophorus Clavius* Jesuita Bambergensis: Platonicam Philosophiam *Franciscus Patricius* Venetus: Medicinæ arcana *Hieronymus Mercurialis* Foroliviensis (1). Rerum publicarum politicam *Joannes Bodinus* Andegavensis. Si Jureconsultos quoque clarissimos laudare velimus profert Italia *Laurentium Campegium*, *Andream Alciatum*, *Joannem Paulum Lancillottum* (2): Hispania *Didacum*, & *Antonium Covarruvias*, *Antonium Augustinum*, *Franciscum Vargam*; & Gallia *Andream Tiraquellum*, *Barnabam Brissonium*, *Jacobum Cujacium*. Huic Tolosæ, ubi decessit anno 1590. erectum monumentum, in quo legitur,

CVIACI, THEMIDISQUE *vides commune sepulcrum*;
Conduntur simul hic, qui periere simul.

Hæc exscribentes laudibus ceterorum, qui aut commemorati sunt, aut brevitatis causa prætermissi silentio, noluimus quidquam detrahi (4).

 DE-

Excelluit item in Historia *Paulus Jovius* Novocomensis, Episcopus Nucerinus. De *Polydoro Virgilio* Urbinate, qui Anglicanam scripsit Historiam, & librum *de Inventoribus rerum*, notum illud Owveni:

Virgilii *duo sunt*, *alter* Maro, *tu* Polydore
Alter: Tu mendax, ille Poeta fuit.

(1) Docuit Pisis annuo 2000. aureorum stipendio.

(2) Non videtur prætermittendus *Guidus Pancirolus* Rhegiensis, neque *Georgius Buchananus* Scotus, &c.

(3) Claruerunt hoc quoque Seculo Typographi accuratissimi, *Sebastianus Gryphius*, *Simeon de Colines*, & *Henricus Stephanus*. Extat de his Epigr.

Inter tot norunt libros qui cudere, tres sunt
Insignes: languet cetera turba fame.
Castigat Stephanus, sculpit Colinæus, utrumque
Gryphius edocta mente manuque facit.

Sebastianum patrem Lugduni imitatus est *Antonius Gryphius*. Alterius generis fuit *Joannes Gryphius* Venetus. Laudandi & *Aldi*, *Jolliti*, *Juntæ*, alii.

Alii floruerunt Seculo XVI. viri percelebres. Inter quos *Joannes Auratus*, in Græcis maxime litteris excultus, sed quem inveniendi in Ho-

DECIMUM SEPTIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Seculi XVII. Pontifices Maximi.

Contigisse Clementis VIII. obitum anno 1605. diximus præced. Seculi conſcribentes hiſtoriam capite primo. Poſt Clementem vero Petri cathedram tenuit *Leo XI. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. Innocentius X. Alexander VII. Clemens IX. Clemens X. Innocentius XI. Alexander VIII. Innocentius XII. Clemens XI.*

CCXXXIV. Leo XI. Mediceus, vocatus antea Alexander Octavianus, creatus Calend. Apr. anno 1605. quoniam accelerata morte poſt dies 26. nempe die V. ante Calendas Majas mortem obiit, quæ conceperat animo, cunctique a Viro ſumma prudentia prædito expectabant, complere non potuit.

CCXXXV. At Leonis ſucceſſor *Paulus V.* ideſt, Camillus Card. Burgheſius origine Senenſis, electus eodem anno 1605. XVII. Calendas Junias, ſtatim dirimendæ controverſiæ *de auxiliis* applicuit animum. Ob violatam Eccleſiaſticam Immunitatem, de qua tamen Senatus Vene-

nero Sacra Biblia univerſa, inſana incendit cupido. Quare etſi natus ad omnes optimos auctores reſtituendos viſus fuerit Scaligero; de eo tamen diſtichon profert Hotmannus:

Ex ſolido eſſe prius vulgus, quem credidit auro,
Extrorſum auratus, plumbeus intus erat.

Obiit Pariſiis anno 1588. Accedunt *Flaminii* duo: unus Romæ litterarum humaniorum profeſſor, ſempiterno ſomno humi oppreſſus inter libros, ut narrat *de Infelicitate Litteratorum* Pierius Valerianus. Alter haud vulgaris Poeta, Longolii quoque, Morerii, Menagii, aliorumque elogio celebris; ac primus natione Siculus, alter Italus, & patria Imolenſis. Audiit iſte tamquam erroribus Proteſtantium adhærens. In Galliarum lingua clauerunt *Joannes*, & *Clemens Marot* Poetæ, quorum unus anno 1523. alter anno 1544. naturæ conceſſit. *Joannes Salmon* cognominatus *Horatius Gallicus* obiit anno 1555.

Venetus ſtatuta ad Reipublicæ ſuæ utilitatem ſancita anno 1536. ſervavit, in Venetam ditionem Eccleſiaſticum Interdictum anno 1606. die 17. Aprilis promulgavit. Opera Chriſtianiſſimi regis diſſidium, & interdictum ſublatum eſt anno proximo. Ut regem Angliæ Jacobum I. ad Romanæ Eccleſiæ ſinum revocaret, ad eum direxit Marcum Antonium de Dominis Ex-Jeſuitam, & Archiepiſcopum Spalatenſem: qui contra hæreticis adhæſit. Plures Neſtoriani Chaldæi Eccleſiæ uniti fuerunt anno 1617. Urbem Aquæductibus, Vaticano porticu, aliiſque magnificis ædificiis Paulus V. ornavit. Prædictæ controverſiæ de auxiliis finem impoſuit, indicto utrique parti ſilentio, & Apoſtolicæ Sedi reſervato judicio. Impoſtor quidam ſe filium Pauli V. appellans, Pariſiis affectus eſt ſupremo ſupplicio (1). Studuit Burgheſiam gentem honoribus, divitiiſque cumulare (2), & obiit XVI. Pontificatus anno, ideſt, 1621. die 28. Januarii.

CCXXXVI. Suffectus Paulo V. Alexander Ludoviſius Bononienſis, electus V. Idus Februarias eodem anno 1621. cui impoſitum nomen *Gregorii XV.* Inſtituta Congregatione de *Propaganda fide*, præſcripto Feſto SS. Annæ, & Joachim Genitorum B. M. V. bello laceſſitis hæreticis, compoſitis circa Volturrenam tractum Rhetiæ, ſive, ut ajunt, Vallem-Telinam diſſidiis, atque addita Vaticanæ Bibliothecæ magna librorum copia Bibliothecæ Palatinæ, ſibi dono datæ anno 1623. a Maximiliano duce Bavariæ, eodem anno 8. die Julii ceſſit e vita.

CCXXXVII. Maffeius *Barberinus* Florentiæ nobili

 gene-

(1) Bartholomæus Lancei Alchimiſta, de quo in *Amœnit. Litter.* Epigramma.

Pendeo. Dic, quis ſis? Pater eſt mihi Papa. Quis ille?
Romanus. Quonam nomine? Burgheſius.
Qui factum? Me non agnovit. Quid? Nothus ergo es?
Immo legitima conjuge Papa caret.
Sed cur conflagras flammis? Id moris habetur,
Ut quem Papa negat noſcere, flamma voret.

(2) Emiſſe fertur Nepotibus dominium Rignani ſcutis 353000. Civitatis Sulmonis in Regno Neapolitano 150000. Quatuor in Romano Territorio Rura Scutis 700000. Inſumpta in ædificio Palatii Burgheſii, cujus fundamenta Paulo V. vivente jacta fuerunt, ſcuta 300000. Dono ſuis data, non ſemel, ſed viginti vicibus, ſcuta centum millia. Solus pluteus Cardinalis ejus nepotis æſtimatus Scutis 600000. Vide *Hiſtoires des Papes* tom. 5. pag. 170. Impendiſſe in exornanda Mitra ſeptuaginta millia aureorum ſcribit in Addit. ad Ciacconium Oldoinus.

genere natus, (1) poeta in utraque lingua Etrusca, & Latina præclarus, idem qui in *Argenide* Barclay anagrammatico vocabulo dicitur *Iburranes*, successit Gregorio prædicto anno 1623. VIII. Idus Augusti, nomine sibi collato *Urbani VIII.* Sedit vero annis 21. nempe usque ad annum 1644. quo mors illum rapuit IV. Calendas Augusti. Urbani munificentiæ debet Roma mœnia Leoninæ civitatis, æream templi Vaticani tribunam, (2) Græcos proximæ Bibliothecæ Codices, Collegium de Propaganda Fide, ampliores Sapientiæ ædes, Pontificalis, Breviarii, Ritualis, & Martyrologii emendationem, Arcem in finibus Bononiensium, *Urbaniam* ab ejus nomine dictam, aliaque plura liberalitatis, doctrinæ, pietatisque munimenta. In familia sua decoranda Urbanus imitatus est Paulum V. (3) Quum palam, fortassis incaute, de Hispanis obloquutus foret, plures exacerbavit, vulgatusque Hexameter Gentilitio Stemmati alludens,

Mella dabit Gallis, Hispanis spicula figet.

CCXXXVIII. Anno 1644. XVII. Cal. Octobris inauguratus est Pontifex Jo. Baptista Pamphilius Romanus, appellatus *Innocentius X.* Castrum Invi Rutulorum oppidum, ob cædem Episcopi solo æquavit, sede Aculam, idest Aquipendium translata. Quinque Jansenianas proscripsit propositiones; (4) parvaque Religiosorum cœnobia Episcopis per Italiam subjecit, suppressitque. Adversus *Pacem* initam Haseburgi in Vvestphalia anno 1648. die 6. Augusti, firmatamque Monasterii die 26. Octobris, inter Imperatorem Ferdinandum & Ludovicum Christianissimum regem, Innocentius edidit

dit

(1) Familiæ nomen ortum ex *Barberino* oppidulo, sito in agro Florentino supra collem, Senas versus.

(2) Cum ad Absidem illam construendam *Urbanus* jusserit conflari trabes æneas ablatas ex atrio *Pantheon*, quas nec Vandali, nec Ostrogothi abstulerant; natum vulgare illud effatum, *Quod non fecerunt Barbari, fecere Barberini.* Cedit illud propterea in laudem *Urbani*, non autem in dedecus.

(3) Quamquam *Urbanus* amplissimas ædes Nepotibus ædificaverit, eorum duobus, Francisco, & Antonio, cum Purpura reditus summos contulerit, oppida dederit, vetustamque Latii urbem Prænestem; in hoc tamen est magnopere commendandus, quod vita functo Francisco Maria Urbini duce, dominium illud, necnon Pisauri, Senogalliæ, Eugubii, & Montis Feretrani, non suis, sed ditioni Ecclesiasticæ addixit.

(4) anno 1653. die 31. Maji.

dit Constitutionem eodem anno VI. Cal. Decembris; quoniam in illa permittebatur hæreticis liberum religionis suæ exercitium, pluraque illis Ecclesiarum Bona dignitatum titulo in feudum conferebantur. Suprema Innocentio dies fuit septima Januarii anno 1655. (1).

CCXXXIX. Præfuit deinde Romanæ Ecclesiæ *Alexander* VII. Senensis, idest, Fabius Chisius, creatus præcitato anno 1655. die 7. Aprilis, mortuus anno 1667. die 22. Maji. Egit cum Venetis ut Jesuitas reciperent, quod Senatus indulsit ea conditione, ut publicis processionibus interessent incedentes inter Confratres S. Marci, & S. Theodori. (2) Damnavit rursus propositiones Jansenii *in sensu ab auctore intento*. (3) Vetuit anno 1667. ne Theologi in quæstione de sufficientia attritionis se mutuo proscinderent. Christinam regina Svecorum ejurata hæresi Romam advenientem debito excepit honore. Exorta cum Galliarum rege dissidia propter Corsicorum militum licentiam, proprio servato jure composuit. Exornavit Urbem amplissimis beneficiis; & ipse post obitum magnifico monumento reconditus. Nec ipsi tamen pepercit, fratrique suo Mario Chisio, procacitas obtrectatorum. (4)

CCXL. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens IX.* Pistoriensis, electus anno 1667. XII. Calendas Julias vita functus

(1) Orta, Sedente *Innocentio X.* quæstio de duplici in Ecclesia Capite, plerisque constituentibus unum tantummodo, scilicet Petrum Apostolum, quibusdam vero asserentibus cum Petro fuisse Ecclesiæ Caput etiam Coapostolum ejus Paulum. Verum cum hæc quæstio in partes distraheret eruditorum virorum ingenia, atque per eam impeti videretur dignitas sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis; prudentia, & solicitudine Summi Pontificis Innocentii, anno 1647. composita est, & dirempta.

Aperto post obitum Innocentii corpore a chirurgo Nicolao Larchi, septem aquæ œnophora, & unum in capite fuerunt inventa; in cista autem fellis duo lapides unciarum sex. Pondus aquæ fuit librarum 15.

(2) Videtur ad ignominiam; nam & rei inter columnas plectuntur, quibus idem est nomen, sive, ut ajunt Veneti, *Tra Marco, e Todoro*.

(3) Proscriptio, & celebris *Formularii* constitutio edita ab Alexandro VII. anno 1656. die 16. Octobris.

(4) Tum Historia Margaritæ Marsiliæ, quæ capta a piratis Turcis anno 1525. fuit uxor Solimani, & mater Selimi II. Tum Satirica tabella, cum inscriptione, *Qui Crucifixus es pro nobis*, de qua nefandum Opus *Tableau des Papes*, pag. 252.

ctus anno 1669. (1) V. Idus decembris. Vocabatur antea Julius Cardinalis Rospigliosi. Uti in pauperes liberalissime, ita in suos parcissime se gessit. Exorta inter Jansenianos quæstione de Jure a Facto secernendo, controversias, quæ rursus emerserunt, caute prudenterque sopivit. Judæos ejecit ex urbe. Ludovicum XIV. bellum adversus Hispanos parantem studuit legatione missa pacare. Nimio dolore fertur extinctus, quoniam Veneti, quibus pecunia & milite suppeditaverat auxilia, eodem anno 1669. coacti fuerant Turcis cedere regnum Cretense. Dignus, qui diutius Christianam moderaretur Rempublicam.

CCXLI. Æmilius Alticrius Romanus post menses Comitiorum quinque successit Clementi IX. idem nomen elegit, scilicet, *Clementis X.* Hoc sedente, Ludovicus XIV. rex Galliarum anno 1674. *Regaliam* juris esse sui Edicto sancivit; quod pluribus dissidiis aperuit aditum. Lusitano regi, ut Oratorem haberet in Urbe, ut Monarchæ reliqui, primus indulsit. (2) Moscoviæ Regi, qui Romam legatum miserat, ut contra Turcas Christiani Principes fœdus inirent Pontifice suadente, negavit ambitum Cæsaris nomen. Ait Sandinus fuisse Clementem in omnes liberalem, præterquam in nepotes. Verum non habuit Familiæ propriæ nepotes, natis vero e Laura nepte sua dedit cum insignibus, & cognomine proprio paterna bona, ampliores contulit dignitates, ac tres principatus. (3) Obiit anno 1676. die 22. Quinctilis.

CCXLII. In locum Clementis X. omnium suffragio substitutus fuit XI. Cal. Octobris Benedictus Odeschalchi Cremensis, idest, *Innocentius XI.* hoc quidem nomine ob vitæ probitatem & castimoniam dignissimus. Pro libertate & immunitate Ecclesiastica Apostolicas litteras dedit ad Christianissimum regem anno 1679. & provinciam de hac materia scribendi commisit Christiano Lupo, Viro instituti nostri, Canonum scientissimo. Firmatis anno 1682. a Clero Gallicano quatuor articulis, quibus Concilium Œcumenicum præfertur Papæ, hujusque

que

(1) Ante obitum *Clemens IX.* in Ecclesiæ communionem recepit Episcopos, qui anno 1668. *Formulario* Alexandri VII., quod facere diu detrectaverant, subscripsere, exhibito exterius obsequio. Firmata pax, quæ vulgo dicitur *Pax Clementis IX.*, proximo anno 1669. promulgata.

(2) Primus Orator, seu Nuntius Lusitanus postquam Lusitania subtracta fuit a dominatu Regis Hispaniarum, fuit Comes *De Prado*,

(3) *Hist. des Familles de Rome*, pag. 421.

que auctoritas circumſcribitur, judicium errori non obnoxium elevatur, & in regna temporalia denegatur poteſtas: ſuas Cleri Comitiis ſignificavit querimonias repetens verba Cant. 1. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*: Caroli Henrici Lavardini Legati extraordinem Galliarum ſprevit & cohibuit inſultus: turpia Molinoſii delevit conventicula: morum laxitates perſtrinxit: a laſciviori cultu femineum ſexum amovit; neque parvo in Eccleſiæ commodum relicto theſauro, (1) proximus morti, quæ contigit anno 1689. pridie Idus Auguſti, ab Ordinum Mendicantium magiſtris, ceteriſque religioſis viris humillime petiit benedictionem.

CCXLIII. In locum Innocentii XI. ſubſtitutus eſt eodem anno 1689. die 6. Octobris Petrus Octoboni Venetus, nomine ſibi impoſito *Alexandri VIII.* Huic Galliarum Rex reddidit Avenionem. Plures damnavit propoſitiones ad morum doctrinam ſpectantes, inter quas peccatum philoſophicum, rectæ rationi contrarium, non tamen offenſam Dei; quod utique eſt commentitium, (2) Cleri etiam Gallicani theſes proſcripſit anno 1690. die 4. Auguſti. Eccleſiaſticis redditibus Nepotes ſuos cumulavit. (3) Deceſſit ſenex anno 1691. Calendis Februarii.

CCXLIV. Alexandro ſucceſſor datus eſt *Innocentius XII.* vocatus antea Antonius *Pignatelli* Archiepiſcopus Neapolitanus. Pleniſſimis ſuffragiis electus fuit IV. Idus Julias. Beneficentiſſimus fuit in pauperes; juſtitiæ miniſtris, ne quid acciperent diſtricte mandavit; nulli, niſi digno contulit Eccleſiaſticas dignitates, omnia alia, etiam Sanguinis, ratione poſthabita. Cum magna eſſet latronum, & nefariorum hominum copia (nam tempore præcedentis Conclavis occiſi fuerant 182.) ſeveritatem legum indixit. Nec nobiliſſimis matronis ob interdictum ludum alearum pepercit. Clericis comas inhibuit fictitias: Nepotiſmum eliminavit; concordiam Principum, monachorum diſciplinam, Concionatorum exemplarem vitam promovit quammaxime. Ne invidioſo Janſeniſtarum nomine traducatur, qui vel omnes, vel aliquam ex quinque propoſitionibus Janſenii propugnaſſe convictus non fuerit, præcepit Brevi edito anno 1694. die 6. Februarii. Aluit in uno hoſpitio pauperum, quos nepo-

(1) Scutorum quindecim centena millia.
(2) Peccatum *Piloſophicum* damnatum anno 1690
(3) Horum minimo, quem Purpura ornavit, dedit annuos Eccleſiaſticos reditus Scutorum LXXX. Millia.

nepotes appellabat, quingentos; ac pro iis fundum statuit scutorum CCCM. Post varium incolumitatis statum, extinctus est, cum omnium mœrore, anno 1700. V. Calendas Octobris.

CCXLV. Eodem anno 1700. IX. Calendas Decembris ad summi Sacerdotii fastigium evectus fuit *Clemens XI.* Urbinas, vocatus antea Joannes Franciscus Cardinalis Albani. De quo capite 1. proximi seculi.

CAPUT II.

De Seculi XVII. Conciliis, et quibusdam Cleri Gallicani Comitiis.

Nullum Generale Concilium Seculo XVII. novimus celebratum. Provincialia autem, & diœcesana fere singulis annis alicubi inveniuntur coacta. Quæ cum ad reformandam juxta Canones Tridentinos Ecclesiasticam disciplinam fuerint præsertim indicta, necessum non est cuncta sigillatim enumerare. Ad errores igitur eliminandos hæc tantum celebrata fuere; Petricoviense in Polonia anno 1607. præside Bernardo Cardinali Macieoviscki, adversus Socinianos Arianorum, & Ebionitarum pollutos hæresibus: Parisiense anni 1612. appellatum quoque Senonense, quoniam illi præfuit Cardinalis Perronius Senonensis Episcopus; in quo proscriptus fuit liber Edmundi Richerii *De Ecclesiastica & Politica Potestate*, ea adjecta clausula, *Salvis tamen juribus Regis, & Ecclesiæ Gallicanæ*: Ad Aquas Sextias eodem anno, & contra præfatum Richerii librum; & Constantinopolitanum anno 1638. 1642. & 1672. præsidibus Patriarchis Cyrillo, & Dionysio, contra Calvinianam hæresim, eique affinem Confessionem Fidei a Cyrillo Lucare editam, & proscriptam quoque eodem anno a Dositheo Patriarcha Hierosolymitano.

Inter Synodos itaque ad disciplinam servandam, instaurandamque celebratas, quarum singulas recensere, ut diximus, videtur supervacaneum, connumerantur Florentinæ anno 1619. 1637. 1645. 1681. & 1691. quarum primam indixit Archiepiscopus Alexander Martius Mediceus, secundam ac tertiam Archiep. Petrus Nicolini, quartam Franciscus Nerii, postea S. R. E. Cardinalis, & quintam Jacobus Antonius Morigia, ad Purpuram item promotus. Lucæ anno 1661. Cardinalis Bonvisius, & an. 1681. Julius Cardinalis Spinula Synodos celebra-

lebrarunt. Omittimus Senensem coactam a Francisco Maria Cardinali Tarusio, Sarzanensem a Benedicto Cardinali Lomellino, Montis Falisci a Marco Antonio Card. Barbadico, Mediolanensem a Friderico Cardinali Borromæo, in exemplis litterisque promovenda Ecclesiæ disciplina, S. Caroli, cujus nepos erat, imitatore vigilantissimo. Quinque saltem Synodos celebravit Viterbii Cardinalis Franciscus Maria Brancacci, triginta quatuor Vincentius Maria Card. Ursinus Ord. Præd. Archiepiscopus Beneventanus, & postea Pontifex maximus. Veliternam Franciscus Card. Barberinus anno 1673. Sublacensem Cardinalis Carolus illius Frater anno proximo, Auximanam Antonius Cardinalis Spinula anno 1677. Neapolitanam Cardinalis Junicus Caraccioli anno 1680. pro optimo suarum diœceseon regimine celebrarunt. Atque ita alii per Italiam constituti Episcopi se gesserunt, servantes Tridentini Concilii decreta, & munere fungentes suo. Quasdam vero istarum, aliarumque synodorum definitiones proferam cap. 6. pertractans de seculi XVII. disciplina.

Si extra Italiam vagari velimus, recensenda nobis erunt Concilium Machliniense in Belgio celebratum anno 1607. (1) Narbonense in Galliis anno 1609. Burdigalense anno 1624. de quibus in sua *Notitia Eccles.* prope finem Joannes Cabassutius. Inveniemus in extremis quoque mundi plagis Synodos ad instruendos neophytos, & Christianæ religionis rudimenta tradenda opportune, salubriterque coactas, ac tres præsertim a B. Toribio in civitate Limæ, Americæ meridionalis metropoli, emporioque percelebri, idest, anno 1601. 1602. & 1603. de quibus tom. 4. Conciliorum Hispaniæ Cardinalis de Aguirre.

Etsi vero abstinuimus a commemorandis hæreticorum Conciliis, utpote quæ nil sunt aliud, quam Satanæ congregationes; quædam tamen hoc in loco adnotantur, quibus inter densas tenebrarum caligines effulsit aliqua lux veritatis. Nam in Anglia in conventu Ministrorum, qui regem *Ecclesiæ caput* appellant anno 1603. damnati fuerunt Puritani, de quibus infra. Synodus Calvinistarum Roterodami anno 1621. damnavit Judaicam superstitionem in observantia Festorum. Iidem Calvinistæ Amstelodami anno 1604. Socinianos damnarunt. Huguenoti in Synodo habita in oppido Carentonii anno 1644. exa-

(1) Malines.

1520. & regnavit postmodum spatio annorum 46. *Solimanus II.* Huic extincto anno 1566. successit *Selimus II.* qui subitanea morte interiit anno 1574. Imperavit tum *Amurathes III.* usque ad annum 1595. Huic vita functo suffectus est *Mahumethes III.* qui e vivis excessit anno 1603.

INFAUSTA bella Christianis, aliisque hostibus intulere prædicti Turcarum Imperatores. Etenim Selimus anno 1516. Memphim, quam Alcairum dicunt, Sedem Sultanorum Ægypti, urbesque, & arces finitimas occupavit; subjecit sibi Damascum, obsedit Gazam, in sui potestatem redactis universa Syria, & Judæa. Solimanus vero anno 1521. expugnavit Albam Græcam, ideſt, Belgradum, propugnaculum Hungariæ, & Rhodum cinxit obsidione: quam insulam proximo anno 1522. cœpit post miram defensionem Equitum S. Joannis, qui supra annos 212. (2) eamdem tenuerant. Per idem temporis Bassà *Ferrat* subegit Armeniam, Cappadociam, & Galatiam. Idem Solimanus anno 1526. superavit Ludovicum regem Uungariæ prælio, quo cum ipso rege occubuerunt XV. millia Christianorum. Budam expugnavit anno 1529. Viennam diebus 18. frustra obsidione cinxit, amisitque in hac expeditione milites 80000. Irrupit tamen rursus in Hungariam anno 1532. cum exercitu armatorum 300000. regnumque illud longe lateque vastavit. Contra Tamasum *Sophim* Persarum anno 1534. tetendit, exciditque Tauresium, urbem Persidis olim amplissimam. Venetis anno 1537. eripuit insulam Corcyram, multis captivorum millibus Constantinopolim abductis. In Hungariam iterum irruit anno 1541. & 43. atque anno 1551. Tripolim in Africa invasit. Deleta anno 1560. a Turcis Classis Hispanica, superiori anno comparata ad Tripolim recuperandam: triremes in illa 27. naves onerariæ 14. cum XVIII. millibus armatorum. Atque hæc Solimano imperante, a quo tres quoque filii interempti, & Achomati Bassæ primario guttur elisum fuit. Regnante Selimo II. Bellum Cyprium efferbuit: capta anno 1570. metropolis Cypri Nicosia: sequenti anno 1571. ditissima civitas Famaugusta, antiquis Arsinoe. Illic, violata fide, Præfecto Veneto nares auresque præcisæ & vivo detra-cta

(2) Occupaverant enim anno 1310.

cta est pellis. (1) Classe tamen a Venetis instaurata, hujusque regimine commisso Joanni Austriaco filio notho Caroli V., Christiani insignem illam victoriam ad Naupactum sinum Corinthiacum [2] prope Echinadas insulas reportarunt, qua trucidati dicuntur XXX. M. Turcarum, captæ CXXX. triremes, præter reliquas partim illisas litoribus, partim absumptas flammis, aut fluctibus haustas; liberati vero a captivitate Christianorum XIV. Millia (3). Valachia anno 1574. in Turcarum potestatem venit; & anno insequenti Amurathes Russiam vastavit. Ab ipso Amurathe anno 1582. rebellarunt Tartari. Albam regalem urbem superioris Pannoniæ, vulgo *Stulweissenburg*, anno 1583. Turcæ expugnarunt: quam urbem Christiani tentantes anno 1593. trucidarunt octo millia Turcarum, cessitque nostris Novigradum, & Fillecum munitum Hungariæ oppidum. Ibrahim *Bassà* anno 1600. expugnavit Sanisiæ arcem in finibus Hungariæ, & Stiriæ. (4)

Ad bella modo, quæ Occidentem vexarunt convertitur historica Epitomes. Anno 1507. exortum est bellum inter Maximilianum Imp. & Venetos: anno proximo initum fœdus contra eosd. Venetos, inter ipsum Maximilianum, Ludovicum XII. Galliarum regem, & Julium II. Romanum Pontificem; atque anno 1509. rex Ludovicus Venetos ad Abduam Insubriæ fluvium ingenti clade prostravit, eisque finitimas urbes eripuit. Pugnatum ad Ravennam anno 1512. inter Ludovicum XII. & Julium II. cæsæ Pontificis copiæ, & civitas capta; sed paulo post restituta advenientibus auxiliariis copiis Helvetiorum. Bellum inter Carolum V. Imp. & Franciscum I. regem Galliæ exortum est anno 1522. Franciscus ad Ticinum captus anno 1525., dimissus anno 1526. ubi pervenit in Gallias fœdus iniit adversus Cæsarem cum Venetis, & Clemente VII. Rom. Pontifice. At Roma anno 1527. ab Exercitu Caroli V. capta, & direpta fuit anno 1581. posteaquam Pontifica-

(1) *Bragadinus*, de quo Thuanus libro Histor. 49.

(2) Vulgo sinus *Lepanti*, & insulæ *Curzulari* maris Jonii.

(3) Additum tunc Litaniis, *Auxilium Christianorum*, & celebratum Festum S. *Mariæ de victoria* die 7. Octobris.

(4) Prætermisimus immane monstrum, cornua gerens in capite, oculum in mento, alas pro brachiis, rapacium ferarum ungues in pede, figuram crucis in pectore, natum Ravennæ anno 1512. Pestilentiam, qua Tornaci consumpta sunt 34000. hominum anno 1514.

tum gerente Sergio II. vastata fuerat a Saracenis: Quod contigit anno 846. (1). Dux militum Carolus Borbonius muros civitatis Leoninæ ascendens occisus fuit, eique suffectus Philibertus Princeps Arausicanus. Pontifex captus 6. Junii post menses septem mutata veste Urbem Veterem confugit. (2) Anno autem 1529. amicitia cum Carolo V. redintegrata, Italis pax affulsit, rediit Florentiam Alexander Medices Clementis pronepos, anno 1531. Florentinorum Dux constitutus. Anno autem 1535. Carolus V. trajiciens in Africam expugnavit Tunetem, regemque Muleassem, ejectum a Turcis, regno restituit, sibique reddidit vectigalem. In Africam anno 1541. idem Carolus V. cum magno exercitu trajiciens Algeriam, olim Juliam Cæsaream Mauritaniæ, appulit; sed classe tempestatibus jactata rediit re infecta, dicens malle se unum Christianum servare, quam perdere mille Mauros (3). Mauritius elector Saxoniæ anno 1550. Magdeburgum obsedit: anno 1552. cum Carolo V. gessit bellum; & anno 1553. pugnans adversus Albertum Brandeburgicum accepto vulnere interiit. Inchoatum est anno 1567. bellum Belgicum, quod perduravit circa annos 41. Classis Hispanicorum anno 1588. partim ab Anglis, partim tempestatibus disjecta fuit, ac dissoluta.

Bellorum incursionibus addenda sunt fata Principum. Annam Bolenam, & Mariam Scotorum reginam securi percussas, & Ludovicum Hungariæ regem interfectum in bello, narravimus supra. Elisum guttur an-

no

(1) In ea Urbis direptione *Christopborus Marcellus* Venetus, electus Archiepiscopus Corcyrensis, eloquentissimus piissimusque Scriptor, ut demonstrant illius *Exercitaciones* in Psalmos editæ in lucem Romanis typis anno 1525., maximis affectus contumeliis, & ad arborem alligatus fuit, obiitque ex animi tristitia, corporis afflictatione, aerisque inclementia prope Cajetam: dignus sane, quem Pierius Valerianus insereret priori libro *de Litteratorum infelicitate*.

(2) Colligitur ex hoc quoque *Breviario* Romam sexies ab hostibus fuisse direptam, ut Historici tradunt complures. Contigit id itaque

I. Sedente *Innocentio I.* anno 410.
II. Sedente *Leone Magno* anno 455.
III. Sedente *Vigilio* anno 546.
IV. Sedente *Stephano II.* anno 755.
V. Sedente *Sergio II.* anno 846.
VI. Sedente *Clemente VII.* anno 1527.

Quis vero in Urbem singulis hisce annis hostili irruperit incursione, propriis in locis adnotavimus.

(3) Anno 1546. inchoatum a Carolo V. bellum Smalcadicum adversus Protestantes.

no 1517. Alphonso Cardinali Petrutio, insidias contra Pontificem molienti. Christernus rex Daniæ cum optima conjuge Elisabetha Caroli V. Sorore, anno 1523. a patruo suo Friderico dejectus regno, & fugere coactus fuit. Henricus II. rex Galliarum obiit anno 1559. ex vulnere accepto in equestri ludo; & Henricus III. anno 1589. inflicto vulnere a Jacobo Clemente. Henricus Stuartus Scotorum rex, ut diximus, a Bothuelo anno 1567. necatus est dormiens: Carolus Hispaniarum princeps sequenti anno 1568. jubente Philippo Patre, ut fertur, extinctus veneno; & rex Poloniæ Philippus, qui anno 1594. declaratus fuerat rex Sveciæ præstito juramento non mutandi religionem, anno 1599. ob violatum jusjurandum regno prædicto Svecorum excidit.

NON unam, sed plures calamitates senserunt Pisani, qui anno 1509. fame compulsi, & a sociis derelicti dederunt se Florentinis: Galliæ, & Navarræ regna anno 1512. subjecta fuerunt *Interdicto*, & hujus occasione irruptionibus hostium: (1) Constantinopolitana civitas, orta, ob indictum novum tributum, seditione, ubi facto incendio consumpta est magna pars urbis, domorum nempe quindecim millia, septem templa & hospitalia vigintiquinque. Saxones demum, inter quos anno 1598. pestilentia desæviit.

INSTITUTÆ hoc Seculo permultæ Academiæ, ut in Galliis anno 1564. *Vesuntina* a Ferdinando I. Imp. In Germania *Vittembergensis* anno 1502. *Argentoratensis* anno 1538. ac *Trevirensis* anno 1558. In Hispania *Complutensis* (2) anno 1517. a Francisco Card. Ximenio, & *Granatensis* anno 1537. a Carolo V. Imperatore. In Belgio *Duacensis* a Philippo II. rege Hispaniæ anno 1562. & *Lugduni Batavorum* (3) ab Ordinibus Hollandiæ anno 1575. In Polonia *Elbingensis* anno 1542. & *Regiomontana* anno 1544. ab Alberto Borussiæ (4) Duce. In America quoque *Mexicana* anno 1551. a Carolo V. *S. Dominici* anno 1558. & *Quitensis* Peruana anno 1586. a Philippo II. Hispaniarum rege.

(1) Tornaci anno 1514. triginta quatuor millia hominum sæva pestis absumpsit. Proximo anno 1515. maximam, & inauditam exundationem aquarum Chronica commemorant Germanorum.
(2) Alcalà.
(3) Leyden.
(4) Prussiæ.

Non eam modo provinciam assumo Viros litteris ornatos celebresque cunctos commemorandi (1). Quis enim eloquentior, & de latina lingua magis benemeritus Purpuratis Patribus *Petro Bembo* Veneto, & *Jacobo Sadoleto* Mutinensi? Quis orationis copia, & delectu eruditionis uberior, *Petro Victorio* Florentino, *Latino Latinio* Viterbiensi, *Adriano Turnebo* Normanno, *Raphaele* Volaterrano, *Nobilio* Lucensi? Quis litterarum humaniorum libros illustravit melioribus notis, *Dionysio Lambino* Gallo, *Georgio Fabricio* Germano, *Paulo Manutio* Veneto? Si quis deambulet pulcherrima Sapientum Viridaria, plures mirabitur in omnium scientiarum genere sata ibidem sua coluisse. Elegantissimæ, plurimæque orationes elaboratæ fuerunt a *Gulielmo Budæo* Parisiensi, a *Marco Antonio Mureto* Lemovicensi; & Thusca politiori lingua *Joannes Casa* Florent. Archiepiscopus Beneventanus ceteris pure ornateque dicendi reliquit exemplar (2). In *Justo Lipsio* Belga, in *Fulvio Ursino* Romano, in *Petro Pithœo* Trecensi habes omnis liberalis eruditionis ornatum. Quæris historias conscribendi methodum? *Franciscus Guicciardini* Florentinus, *Joseph Acosta* S. J. Hispanus, *Carolus Sigonius* Mutinensis facem præseferent (3). Peroptas in poesi venustos? Lege Vir-

(1) Quidam in Philosophia plura phantastica, & rationi dissona commenti, (ut *Cardanus* Mediolanensis ortus anno 1501) licet inter Philosophos clari, silentio sunt omittendi. Idem judicium ferendum de *Petro Pomponatio* Mantuano, qui natus anno 1462. obiit hoc seculo senio confectus, ideoque post annum 1512. quo anno decessisse putat Morerius. Audiit *Pomponatius* tanquam atheus ob librum de *Immortalitate animæ*: sed ante extremum halitum resipuisse testatur Helidæus Forolivienis ejus discipulus: ac sunt etiam, qui scripserunt ejusdem apologiam. Haud secus asserendum de *Petro* Aretino maledico, & impuro scriptore, qui vixit hoc seculo XVI. cujus legitur Latinum, & Italicum Epitaphium. Latinum quidem,

Condit Aretini cineres lapis iste sepultus,
Mortales atro qui sale perfricuit.
Intactus Deus est illi, causamque rogatus
Hanc dedit: Ille, inquit, non mihi notus erat.

Italicum vero: „ Qui giace l'Aretin Poeta Tosco,
„ Che d' ognun disse mal, fuorchè di Dio,
„ Scusandosi col dir, Io no 'l conosco. „

Non fuit tamen Aretinus auctor libri *de tribus Impostoribus*; qui liber nuspiam fortassis extitit.

(2) *Joannes Casa natus est Florentiæ anno* 1503. *obiitque Romæ anno* 1556. *die* 14. *Novembris* 1559. *ut ait Hughellus*.

(3) Viris omnigenæ doctrinæ adnumerandus *Cælius Ricchierius Rhodiginus*,

Virgiliana carmina *Hieronymi Vidæ* Cremonensis Canonici Regularis, Itala *Torquati Tassi* Bergomensis, Latina, & vernacula *Actii Sinceri*, seu *Jacobi Sannazarii*, Neapolitani. Geographiam universam tradidit *Abrahamus Ortelius* Philippi II. regis Hispaniarum Cosmographus: Rationem temporum *Joseph Justus Scaliger* Julii Filius Gallus: astrorum adspectum *Nicolaus Copernicus* Borussus: Cometarum, stellarumque inerrantium Progymnasmata *Tycho Brahe* Danus: Euclidis Mathesim *Christophorus Clavius* Jesuita Bambergensis: Platonicam Philosophiam *Franciscus Patricius* Venetus: Medicinæ arcana *Hieronymus Mercurialis* Foroliviensis (1). Rerum publicarum politicam *Joannes Bodinus* Andegavensis. Si Jureconsultos quoque clarissimos laudare velimus profert Italia *Laurentium Campegium*, *Andream Alciatum*, *Joannem Paulum Lancillottum* (2): Hispania *Didacum*, & *Antonium Covarruvias*, *Antonium Augustinum*, *Franciscum Vargam*; & Gallia *Andream Tiraquellum*, *Barnabam Brissonium*, *Jacobum Cujacium*: Huic Tolosæ, ubi decessit anno 1590. erectum monumentum, in quo legitur,

CVIACI, THEMIDISQUE *vides commune sepulcrum*;
Conduntur simul hic, qui periere simul.

Hæc exscribentes laudibus ceterorum, qui aut commemorati sunt, aut brevitatis causa prætermissi silentio, noluimus quidquam detrahi (4).

P 3 DE-

Excelluit item in Historia *Paulus Jovius* Novocomensis, Episcopus Nucerinus. De *Polydoro Virgilio* Urbinate, qui Anglicanam scripsit Historiam, & librum *de Inventoribus rerum*, notum illud Ovveni:

Virgilii *duo sunt*, *alter* Maro, *tu* Polydore
Alter: Tu mendax, ille Poeta fuit.

(1) Docuit Pisis annuo 2000. aureorum stipendio.

(2) Non videtur prætermittendus *Guidus Pancirolus* Rhegiensis, neque *Georgius Buchananus* Scotus, &c.

(3) Claruerunt hoc quoque Seculo Typographi accuratissimi, *Sebastianus Gryphius*, *Simeon de Colines*, & *Henricus Stephanus*: Extat de his Epigr.

Inter tot norunt libros qui cudere, tres sunt
Insignes: languet cetera turba fame.
Castigat Stephanus, sculpit Colinæus, utrumque
Gryphius edocta mente manuque facit.

Sebastianum patrem Lugduni imitatus est *Antonius Gryphius*. Alterius generis fuit *Joannes Gryphius* Venetus. Laudandi & *Aldi*, Jolisi, *Juntæ*, alii.

Alii floruerunt Seculo XVI. viri percelebres. Inter quos *Joannes Auratus*, in Græcis maxime litteris excultus, sed quem inveniendi in *Ho-*

DECIMUM SEPTIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Seculi XVII. Pontifices Maximi.

Contigisse Clementis VIII. obitum anno 1605. diximus præced. Seculi conscribentes historiam capite primo. Post Clementem vero Petri cathedram tenuit *Leo XI. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. Innocentius X. Alexander VII. Clemens IX. Clemens X. Innocentius XI. Alexander VIII. Innocentius XII. Clemens XI.*

CCXXXIV. Leo XI. Mediceus, vocatus antea Alexander Octavianus, creatus Calend. Apr. anno 1605. quoniam accelerata morte post dies 26. nempe die V. ante Calendas Majas mortem obiit, quæ conceperat animo, cunctique a Viro summa prudentia prædito expectabant, complere non potuit.

CCXXXV. At Leonis successor *Paulus V.* idest, Camillus Card. Burghesius origine Senensis, electus eodem anno 1605. XVII. Calendas Junias, statim dirimendæ controversiæ *de auxiliis* applicuit animum. Ob violatam Ecclesiasticam Immunitatem, de qua tamen Senatus Vene-

---

mero Sacra Biblia universa, insana incendit cupido. Quare etsi natus ad omnes optimos auctores restituendos visus fuerit Scaligero; de eo tamen distichon profert Hotmannus:

Ex solido esse prius vulgus, quem credidit auro,
Extrorsum auratus, plumbeus intus erat.

Obiit Parisiis anno 1588. Accedunt *Flaminii* duo: unus Romæ litterarum humaniorum professor, sempiterno somno humi oppressus inter libros, ut narrat *de Infelicitate Litteratorum* Pierius Valerianus. Alter haud vulgaris Poeta, Longolii quoque, Morerii, Menagii, aliorumque elogio celebris; ac primus natione Siculus, alter Italus, & patria Imolensis. Audiit iste tamquam erroribus Protestantium adhærens. In Galliarum lingua clauerunt *Joannes*, & *Clemens Marot* Poetæ, quorum unus anno 1523. alter anno 1544. naturæ concessit. *Joannes Salmon* cognominatus *Horatius Gallicus* obiit anno 1555.

Venetus ſtatuta ad Reipublicæ ſuæ utilitatem ſancita anno 1536. ſervavit, in Venetam ditionem Eccleſiaſticum Interdictum anno 1606. die 17. Aprilis promulgavit. Opera Chriſtianiſſimi regis diſſidium, & interdictum ſublatum eſt anno proximo. Ut regem Angliæ Jacobum I. ad Romanæ Eccleſiæ ſinum revocaret, ad eum direxit Marcum Antonium de Dominis Ex-Jeſuitam, & Archiepiſcopum Spalatenſem: qui contra hæreticis adhæſit. Plures Neſtoriani Chaldæi Eccleſiæ uniti fuerunt anno 1617. Urbem Aquæductibus, Vaticano porticu, aliiſque magnificis ædificiis Paulus V. ornavit. Prædictæ controverſiæ de auxiliis finem impoſuit, indicto utrique parti ſilentio, & Apoſtolicæ Sedi reſervato judicio. Impoſtor quidam ſe filium Pauli V. appellans, Pariſiis affectus eſt ſupremo ſupplicio (1). Studuit Burgheſiam gentem honoribus, divitiiſque cumulare (2), & obiit XVI. Pontificatus anno, ideſt, 1621. die 28. Januarii.

CCXXXVI. Suffectus Paulo V. Alexander Ludoviſius Bononienſis, electus V. Idus Februarias eodem anno 1621. cui impoſitum nomen *Gregorii XV.* Inſtituta Congregatione de *Propaganda fide*, præſcripto Feſto SS. Annæ, & Joachim Genitorum B. M. V. bello laceſſitis hæreticis, compoſitis circa Volturrenam tractum Rhetiæ, ſive, ut ajunt, Vallem-Telinam diſſidiis, atque addita Vaticanæ Bibliothecæ magna librorum copia Bibliothecæ Palatinæ, ſibi dono datæ anno 1623. a Maximiliano duce Bavariæ, eodem anno 8. die Julii ceſſit e vita.

CCXXXVII. Maffeius *Barberinus* Florentiæ nobili gene-

(1) Bartholomæus Lancei Alchimiſta, de quo in *Amœnit. Litter.* Epigramma.

Pendeo. Dic, quis ſis? Pater eſt mihi Papa. Quis ille?
Romanus. Quonam nomine? Burgheſius.
Qui factum? Me non agnovit. Quid? Nothus ergo es?
Immo legitima conjuge Papa caret.
Sed cur conflagres flammis? Id moris habetur,
Ut quem Papa negat noſcere, flamma voret.

(2) Emiſſe fertur Nepotibus dominium Rignani ſcutis 353000. Civitatis Sulmonis in Regno Neapolitano 150000. Quatuor in Romano Territorio Rura Scutis 700000. Inſumpta in ædificio Palatii Burgheſii, cujus fundamenta Paulo V. vivente jacta fuerunt, ſcuta 300000. Dono ſuis data, non ſemel, ſed viginti vicibus, ſcuta centum millia. Solus pluteus Cardinalis ejus nepotis æſtimatus Scutis 600000. Vide *Hiſtoire des Papes* tom. 5. pag. 170. Impendiſſe in exornanda Mitra ſeptuaginta millia aureorum ſcribit in Addit. ad Ciacconium Oldoinus.

genere natus, (1) poeta in utraque lingua Etrusca, & Latina præclarus, idem qui in *Argenide* Barclay anagrammatico vocabulo dicitur *Iburranes*, successit Gregorio prædicto anno 1623. VIII. Idus Augusti, nomine sibi collato *Urbani VIII*. Sedit vero annis 21. nempe usque ad annum 1644. quo mors illum rapuit IV. Calendas Augusti. Urbani munificentiæ debet Roma mœnia Leoninæ civitatis, æream templi Vaticani tribunam, (2) Græcos proximæ Bibliothecæ Codices, Collegium de Propaganda Fide, ampliores Sapientiæ ædes, Pontificalis, Breviarii, Ritualis, & Martyrologii emendationem, Arcem in finibus Bononiensium, *Urbaniam* ab ejus nomine dictam, aliaque plura liberalitatis, doctrinæ, pietatisque munimenta. In familia sua decoranda Urbanus imitatus est Paulum V. (3) Quum palam, fortassis incaute, de Hispanis obloquutus foret, plures exacerbavit, vulgatusque Hexameter Gentilitio Stemmati alludens,

Mella dabit Gallis, Hispanis spicula figet.

CCXXXVIII. Anno 1644. XVII. Cal. Octobris inauguratus est Pontifex Jo. Baptista Pamphilius Romanus, appellatus *Innocentius X.* Castrum Invi Rutulorum oppidum, ob cædem Episcopi solo æquavit, sede Aculam, idest Aquipendium translata. Quinque Jansenianas proscripsit propositiones; (4) parvaque Religiosorum cœnobia Episcopis per Italiam subjecit, suppressitque. Adversus *Pacem* initam Haseburgi in Vvestphalia anno 1648. die 6. Augusti, firmatamque Monasterii die 26. Octobris, inter Imperatorem Ferdinandum & Ludovicum Christianissimum regem, Innocentius edidit

dit

(1) Familiæ nomen ortum ex *Barberino* oppidulo, sito in agro Florentino supra collem, Senas versus.

(2) Cum ad Absidem illam construendam *Urbanus* jusserit constari trabes æneas ablatas ex atrio *Pantheon*, quas nec Vandali, nec Ostrogothi abstulerant; natum vulgare illud effatum, *Quod non fecerunt Barbari, fecere Barberini*. Cedit illud propterea in laudem *Urbani*, non autem in dedecus.

(3) Quamquam *Urbanus* amplissimas ædes Nepotibus ædificaverit, eorum duobus, Francisco, & Antonio, cum Purpura reditus summos contulerit, oppida dederit, vetustamque Latii urbem Prænestem; in hoc tamen est magnopere commendandus, quod vita functo Francisco Maria Urbini duce, dominium illud, necnon Pisauri, Senogalliæ, Eugubii, & Montis Feretrani, non suis, sed ditioni Ecclesiasticæ addixit.

(4) anno 1653. die 31. Maji.

dit Constitutionem eodem anno VI. Cal. Decembris; quoniam in illa permittebatur hæreticis liberum religionis suæ exercitium, pluraque illis Ecclesiarum Bona dignitatum titulo in feudum conferebantur. Suprema Innocentio dies fuit septima Januarii anno 1655. (1).

CCXXXIX. Præfuit deinde Romanæ Ecclesiæ *Alexander* VII. Senensis, idest, Fabius Chisius, creatus præcitato anno 1655. die 7. Aprilis, mortuus anno 1667. die 22. Maji. Egit cum Venetis ut Jesuitas reciperent, quod Senatus indulsit ea conditione, ut publicis processionibus interessent incedentes inter Confratres S. Marci, & S. Theodori. (2) Damnavit rursus propositiones Jansenii *in sensu ab auctore intento*. (3) Vetuit anno 1667. ne Theologi in quæstione de sufficientia attritionis se mutuo proscinderent. Christinam regina Svecorum ejurata hæresi Romam advenientem debito excepit honore. Exortà cum Galliarum rege dissidia propter Corsicorum militum licentiam, proprio servato jure composuit. Exornavit Urbem amplissimis beneficiis; & ipse post obitum magnifico monumento reconditus. Nec ipsi tamen pepercit, fratrique suo Mario Chisio, procacitas obtrectatorum. (4)

CCXL. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens IX.* Pistoriensis, electus anno 1667. XII. Calendas Julias vita functus

---

(1) Ortà, Sedente *Innocentio X.* quæstio de duplici in Ecclesia Capite, plerisque constituentibus unum tantummodo, scilicet Petrum Apostolum, quibusdam vero asserentibus cum Petro fuisse Ecclesiæ Caput etiam Coapostolum ejus Paulum. Verum cum hæc quæstio in partes distraheret eruditorum virorum ingenia, atque per eam impeti videretur dignitas sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis; prudentia, & solicitudine Summi Pontificis Innocentii, anno 1647. composita est, & dirempta.

Aperto post obitum Innocentii corpore a chirurgo Nicolao Larchi, septem aquæ œnophora, & unum in capite fuerunt inventa; in cista autem fellis duo lapides unciarum sex. Pondus aquæ fuit librarum 15.

(2) Videtur ad ignominiam; nam & rei inter columnas plectuntur, quibus idem est nomen, sive, ut ajunt Veneti, *Tra Marco, e Todoro*.

(3) Proscriptio, & celebris *Formularii* constitutio edita ab Alexandro VII. anno 1656. die 16. Octobris.

(4) Tum Historia Margaritæ Marsiliæ, quæ capta a piratis Turcis anno 1525. fuit uxor Solimani, & mater Selimi II. Tum Satirica tabella, cum inscriptione, *Qui Crucifixus et pro nobis*, de qua nefandum Opus *Tableau des Papes*, pag. 252.

ctus anno 1669. (1) V. Idus decembris. Vocabatur antea Julius Cardinalis Rospigliosi. Uti in pauperes liberalissime, ita in suos parcissime se gessit. Exorta inter Jansenianos quæstione de Jure a Facto secernendo, controversias, quæ rursus emerserunt, caute prudenterque sopivit. Judæos ejecit ex urbe. Ludovicum XIV. bellum adversus Hispanos parantem studuit legatione missa pacare. Nimio dolore fertur extinctus, quoniam Veneti, quibus pecunia & milite suppeditaverat auxilia, eodem anno 1669. coacti fuerant Turcis cedere regnum Cretense. Dignus, qui diutius Christianam moderaretur Rempublicam.

CCXLI. ÆMILIUS Altierius Romanus post menses Comitiorum quinque successit Clementi IX. idem nomen elegit, scilicet, *Clementis X.* Hoc sedente, Ludovicus XIV. rex Galliarum anno 1674. *Regaliam* juris esse sui Edicto sancivit; quod pluribus dissidiis aperuit aditum. Lusitano regi, ut Oratorem haberet in Urbe, ut Monarchæ reliqui, primus indulsit. (2) Moscoviæ Regi, qui Romam legatum miserat, ut contra Turcas Christiani Principes fœdus inirent Pontifice suadente, negavit ambitum Cæsaris nomen. Ait Sandinus fuisse Clementem in omnes liberalem, præterquam in nepotes. Verum non habuit Familiæ propriæ nepotes, natis vero e Laura nepte sua dedit cum insignibus, & cognomine proprio paterna bona, ampliores contulit dignitates, ac tres principatus. (3) Obiit anno 1676. die 22. Quinctilis.

CCXLII. IN locum Clementis X. omnium suffragio substitutus fuit XI. Cal. Octobris Benedictus Odeschalchi Cremensis, idest, *Innocentius XI.* hoc quidem nomine ob vitæ probitatem & castimoniam dignissimus. Pro libertate & immunitate Ecclesiastica Apostolicas litteras dedit ad Christianissimum regem anno 1679. & provinciam de hac materia scribendi commisit Christiano Lupo, Viro instituti nostri, Canonum scientissimo. Firmatis anno 1682. a Clero Gallicano quatuor articulis, quibus Concilium Œcumenicum præfertur Papæ, hujusque

(1) Ante obitum *Clemens IX.* in Ecclesiæ communionem recepit Episcopos, qui anno 1668. *Formulario* Alexandri VII., quod facere diu detrectaverant, subscripsere, exhibito exterius obsequio. Firmata pax, quæ vulgo dicitur *Pax Clementis IX.*, proximo anno 1669. promulgata.

(2) Primus Orator, seu Nuntius Lusitanus postquam Lusitania subtracta fuit a dominatu Regis Hispaniarum, fuit Comes *De Prado*.

(3) *Hist. des Familles de Rome*, pag. 421.

que auctoritas circumscribitur, judicium errori non obnoxium elevatur, & in regna temporalia denegatur potestas: suas Cleri Comitiis significavit querimonias repetens verba Cant. 1. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Caroli Henrici Lavardini Legati extraordinem Galliarum sprevit & cohibuit insultus: turpia Molinosii delevit conventicula: morum laxitates perstrinxit: a lasciviori cultu femineum sexum amovit; neque parvo in Ecclesiæ commodum relicto thesauro, (1) proximus morti, quæ contigit anno 1689. pridie Idus Augusti, ab Ordinum Mendicantium magistris, ceterisque religiosis viris humillime petiit benedictionem.

CCXLIII. In locum Innocentii XI. substitutus est eodem anno 1689. die 6. Octobris Petrus Octoboni Venetus, nomine sibi imposito *Alexandri VIII.* Huic Galliarum Rex reddidit Avenionem. Plures damnavit propositiones ad morum doctrinam spectantes, inter quas peccatum philosophicum, rectæ rationi contrarium, non tamen offensam Dei; quod utique est commentitium, (2) Cleri etiam Gallicani theses proscripsit anno 1690. die 4. Augusti. Ecclesiasticis redditibus Nepotes suos cumulavit. (3) Decessit senex anno 1691. Calendis Februarii.

CCXLIV. Alexandro successor datus est *Innocentius XII.* vocatus antea Antonius *Pignatelli* Archiepiscopus Neapolitanus. Plenissimis suffragiis electus fuit IV. Idus Julias. Beneficentissimus fuit in pauperes; justitiæ ministris, ne quid acciperent districte mandavit; nulli, nisi digno contulit Ecclesiasticas dignitates, omnia alia, etiam Sanguinis, ratione posthabita. Cum magna esset latronum, & nefariorum hominum copia (nam tempore præcedentis Conclavis occisi fuerant 182.) severitatem legum indixit. Nec nobilissimis matronis ob interdictum ludum alearum pepercit. Clericis comas inhibuit fictitias: Nepotismum eliminavit; concordiam Principum, monachorum disciplinam, Concionatorum exemplarem vitam promovit quammaxime. Ne invidioso Jansenistarum nomine traducatur, qui vel omnes, vel aliquam ex quinque propositionibus Jansenii propugnasse convictus non fuerit, præcepit Brevi edito anno 1694. die 6. Februarii. Aluit in uno hospitio pauperum, quos nepo-

(1) Scutorum quindecim centena millia.
(2) Peccatum *Pilosophicum* damnatum anno 1690
(3) Horum minimo, quem Purpura ornavit, dedit annuos Ecclesiasticos reditus Scutorum LXXX. Millia.

lebrarunt. Omittimus Senensem coactam a Francisco Maria Cardinali Tarusio, Sarzanensem a Benedicto Cardinali Lomellino, Montis Falisci a Marco Antonio Card. Barbadico, Mediolanensem a Friderico Cardinali Borromæo, in exemplis litterisque promovenda Ecclesiæ disciplina, S. Caroli, cujus nepos erat, imitatore vigilantissimo. Quinque saltem Synodos celebravit Viterbii Cardinalis Franciscus Maria Brancacci, triginta quatuor Vincentius Maria Card. Ursinus Ord. Præd. Archiepiscopus Beneventanus, & postea Pontifex maximus. Veliternam Franciscus Card. Barberinus anno 1673. Sublacensem Cardinalis Carolus illius Frater anno proximo, Auximanam Antonius Cardinalis Spinula anno 1677. Neapolitanam Cardinalis Junicus Caraccioli anno 1680. pro optimo suarum diœceseon regimine celebrarunt. Atque ita alii per Italiam constituti Episcopi se gesserunt, servantes Tridentini Concilii decreta, & munere fungentes suo. Quasdam vero istarum, aliarumque synodorum definitiones proferam cap. 6. pertractans de seculi XVII. disciplina.

Si extra Italiam vagari velimus, recensenda nobis erunt Concilium Machliniense in Belgio celebratum anno 1607. (1) Narbonense in Galliis anno 1609. Burdigalense anno 1624. de quibus in sua *Notitia Eccles.* prope finem Joannes Cabassutius. Inveniemus in extremis quoque mundi plagis Synodos ad instruendos neophytos, & Christianæ religionis rudimenta tradenda opportune, salubriterque coactas, ac tres præsertim a B. Toribio in civitate Limæ, Americæ meridionalis metropoli, emporioque percelebri, idest, anno 1601. 1602. & 1603. de quibus tom. 4. Conciliorum Hispaniæ Cardinalis de Aguirre.

Etsi vero abstinuimus a commemorandis hæreticorum Conciliis, utpote quæ nil sunt aliud, quam Satanæ congregationes; quædam tamen hoc in loco adnotantur, quibus inter densas tenebrarum caligines effulsit aliqua lux veritatis. Nam in Anglia in conventu Ministrorum, qui regem *Ecclesiæ caput* appellant anno 1603. damnati fuerunt Puritani, de quibus infra. Synodus Calvinistarum Roterodami anno 1621. damnavit Judaicam superstitionem in observantia Festorum. Iidem Calvinistæ Amstelodami anno 1604. Socinianos damnarunt. Huguenoti in Synodo habita in oppido Carentonii anno 1644. exa-

(1) Malines.

exagitare cœperunt Calvinianam prædestinationem ad malum, opera præsertim Beniamin Basnage. Fuerant tamen Arminiani, qui prædestinationem illam rejiciunt, & declinant ad Pelagianos, anno 1618. in Synodo Dordracensi rejecti atque oppressi a Gomaristis. Nomen hi trahunt a Francisco Gomaro, strenuo Jacobi Arminii adversario. Disceptantibus insuper Joanne Hoornbeek & Joanne Coccejo circa tertium præceptum Decalogi, pro hujus observatione Calviniani anno 1657. Synodum habuerunt Condomi. (1) Amstelodami aliam Synodum congregarunt anno 1690. contra asserentes non posse Magistratus vim adhibere ad hæreses, & ad Gentium eliminandas superstitiones. Quod mirum est, iidem Calvinistæ in Synodo Carentonii anno 1631. aliisque, statuerunt communionem servandam cum Protestantibus Confessionis Augustanæ; quamvis illi præfracte negent, & isti propugnent præsentiam Dominici Corporis in Eucharistia.

Addamus nonnulla de Cleri Gallicani Comitiis, quæ Nationalibus Synodis æquiparantur. Antonii Arnaldi librum de frequenti Communione, ubi in lucem prodiit anno 1643. suffragiis 24. Doctorum, XVI. Episcopi approbarunt, quod & anno 1645. fecerunt Comitia Auxitana Aquitaniæ, Metropolita, & decem Episcopis assidentibus. Reprobavit tamen librum illum anno 1648. Synodus Vesuntina, ut referunt ad eumdem annum Acta Eruditorum Lipsiæ. Comitia Luparæ (Regium est Galliæ Palatium) anno 1654. egerunt contentiose de *Augustino* Jansenii, quem postea proscripsere; atque ad Episcopos officiosas litteras dedit Innocentius X. eodem anno, die 27. Sept. quas Litteras in aliis Comitiis sequentis anni 1655. gratanter exceptas, ad omnes Galliarum Ecclesias transmitti curarunt. Horum Comitiorum acta confirmarunt Generalia Comitia Parisiis anno 1656. celebrata: in quibus exhibitum, probatumque *Formularium*, quo obedientia præstatur Constitutioni prælaudati Innocentii X. latæ anno 1653. die 13. Martii, atque in proprio, & intento ab Auctore sensu damnantur quinque propositiones Jansenii. In Comitiis anni 1657. recepta fuit Bulla Alexandri VII. emanata superiori anno 1656. die 16. Octobris, qua Prædecessorum Pontificum adversus Jansenium Constitutiones confirmantur

(1) Gonda.

tur & roborantur. De extinguendis omnino Jansenianis erroribus actum rursus in Comitiis anni 1663. De coactis Cleri Gallicani Comitiis anno 1682. & de articulis ibidem definitis, controversis tamen, rejectisque a Theologis Romanensibus pugnantibus pro ampliori Sedis Apostolicæ potestate, diximus præcedenti capite in *Innocentio XI.*

CAPUT III.

HÆRESES, ERRORESQUE SECULI XVII.

EX QUO in Angliam elapso Seculo irrupit turbulenta hæreseon illuvio, famosa evasit secta *Puritanorum*, seu *Presbyterianorum*, quam scissi in partes Anglicani Ministri anno 1603. & 1610. acerrime insectabantur. At celebrem nacta est propugnatorem *Guilelmum Amesium*, qui cœpit anno 1622. Franequeræ docere Theologiam, *Davidem Blondellum* Cabilonensem, qui librum inscriptum, *Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis & Presbyteris*, in lucem edidit Amstelodami anno 1646. & *Claudium Salmasium* Divionensem, qui inter doctiores anno 1640. habebatur. Originem tamen suam Puritani receperunt a *Joanne Knox* Scoto, vita functo superiori Sæculo, anno scilicet 1572. Hinc in Scotia Secta ista vegetior; ibique anno 1637. spreta regis auctoritate, inierunt fœdus contra *Episcopales*, eos nempe, qui Episcopos segregant a presbyteris. Confirmarunt conventionem illam, ex qua eis *Convenientium* accessit nomenclatura, sequenti anno 1638. celebratis Comitiis in urbe Scotorum Glasquo. Nostrates ajunt *Puritanos* dici, quod purum putum profiteantur Calvinismum: At Amesicas cujus supra meminimus, Grevinchovius, & alii, hoc illis nomen inditum asserunt a *Scelerifugio*, idest, ex repudio chorearum, spectaculorum, alearum, & comessationum, quibus ceteri indulgent. Ita quilibet nomen cohonestare studet suum. Puritani ergo præter reliqua Calvini dogmata, negant Presbyteros inter, ac Episcopos aliquod Ordinis interesse discrimen.

JACOBI *Arminii*, & *Francisci Gomari* mentionem fecimus paullo supra. Et *Arminius* quidem cœpit superiori Seculo dogmata recoquere Pelagianorum: verum vita cessit anno 1609. De illo plura Morerius, Wolfangus, & Jurieu. *Gomarus* autem obiit anno 1641. A

Go-

Gomariſtis vero rejectos Arminianos in Synodo Dordracenſi anno 1618. dictum eſt ſupra; neque opus eſt repetere Gomarum pro Calviniana prædeſtinatione, Arminium pro dogmate Pelagiano pugnaſſe.

ARMINIANIS adhæſit celebris *Hugo Grotius* natus in urbe Delphis Batavorum anno 1583. mortuus Roſtochii ad oram maris Baltici, anno 1645. Cum Grotius autem eſſet anno 1618. Aſſeſſor civitatis Roterodami, gliſcentibus in dies ſuper diverſitate dogmatum controverſiis, ab Hollandiæ proceribus perpetuo carceri damnatus eſt, ſumpto de Oldenbarneveldio, in eamdem ſententiam conſpirante, capitali ſupplicio. Novem menſibus Grotius detentus eſt in cuſtodia Hagæ Comitum, atque anno 1619. bonis omnibus publicatis rurſus damnatus. Inde anno 1620. deductus Lupeſteynium (1) Hollandicæ ditionis caſtrum, inter flumina Vahalim, & Moſam, ut miſerrime in pedore carceris extingueretur. Induſtria tamen lectiſſimæ conjugis Mariæ Reygersbergiæ, incluſus ciſtæ adſportandis libris inſervienti, anno 1621. die 22. Martii, priſtinæ redditus eſt libertati. Porro Grotii mentem oſtendunt Opuſcula Theologica quarto inſerta Volumini pag. 351. & ſequentibus.

PRO Arminianiſmo quoque pugnarunt *Simon Epiſcopius*, & *Stephanus Courcellejus*. Epiſcopius qui mortalium lucem adſpexit anno 1583. clauſit oculos Amſtelodami anno 1643. Hujus *Inſtitutiones* pluris æſtimabat prælaudatus Grotius, quam illarum pretium poſtularet. Opera autem cuncta in lucem edidit Courcellæus. Is Genevæ ortus, & Reformatæ, ut vocant, Eccleſiæ Paſtor in Galliis, ob Arminii ſententias a munere depoſitus fuit, ſed in locum Epiſcopii aſſumptus a Remonſtrantibus. Pugnavitque acriter pro Arminio cum Molinæo, Amyraldo, & Mareſio. Abiit autem ad plures anno 1659. Pro eodem Arminio ſteterunt quoque *Philippus a Limborch*, & *Joannes Clericus*: de quibus proximo ſeculo; nam Philippus Limborchius vitam protraxit uſque ad annum 1712. & Clericus uſque ad annum 1736. (2)

Quos

(1) Louvenſtein.

(2) Arianiſmum inſtaurare, & ab Eccleſiæ incunabulis propagatum, traditumque fuiſſe a PP. Antenicænis aſſeruit in Nucleo Hiſt. Eccl. Chriſtophorus Sandius. Fidem tamen Antenicænorum PP. non tantum vindicarunt Communionis noſtræ Theologi, ſed etiam Samuel Gardine-

Quos memoravi, Molinæus, Amiraldus, Marefius, necnon Vossius, & Dallæus addicti Novatorum deliramentis, hæc quidem corroborare studuerunt, sed sectam non instituerunt peculiarem. Ac *Petrus Molinæus* Ecclesiæ Calvinistæ Aurelianensis minister, & Academiæ Lugduno-Batavæ doctor; mortuus Sedani in Campania anno 1658. adversus Romanum Pontificem, Purgatorium, Indulgentias, Peregrinationes, & altaria stylum intemperanter exercuit. Samuel autem *Maresius* Picardus auditor Ludovici Cappelli, & Francisci Gomari, a Grotio vocatus *Borborita*, idest cœnosus, decessit anno 1675. & contra Volchelium, Blondellum, Dallæum, aliosque gessit litteraria certamina. *Joannes Volchelius* adhæsit Socinianis, ejusque Opus *de vera religione* jubente Magistratu anno 1642. Amstelodami flammis addictum fuit. In eum *Samuel Maresius* anno 1651. edidit Groeningæ opus inscriptum, *Hydra Socinianismi expugnata*. De Blondello Presbyteriano jam diximus. *Joannes Dallæus* Calvinistarum, qui Carentone cœtus agebant, in Galliis Pastor, ad evertendas Veterum traditiones, & Sacramenta Chrismatis & Unctionis extremæ oppugnanda scripsit *de usu Patrum*, & *de Latinorum Unctione*. Natus est anno 1594. & mortuus Lutetiæ anno 1670. *Joannes Gerardus Vossius*, magnum in Litteraria Republica nomen, Dordraci natus anno 1577. & defunctus anno 1650. quam mordicus hæreret Calvini placitis, commonstrat sextum Operum ejus Volumen edit. Amstelodami anno 1701.

Inter Calvinianos *Conradus Worstius*, tam Arminianis, quam Gomaristis oppositus, indigna de Deo protulit, affirmans mutationi obnoxium esse, & immensitate carere, nimirum non esse ubique. Fuit autem Worstius Coloniensis, natus anno 1569. mortuus Toningæ in Dania anno 1622. Ejus cadaver Fridericostadium urbem Norvergiæ translatum, magna pompa funeris ab Arminianis, quibus in ceteris consenserat, elatum fuit. Filium habuit Guilelmum Henricum Vorstium, & hunc ministrum Arminianæ Sectæ in oppido Hollandiæ Warmundo.

rus, & Georgius Bullus Angli, aliique. Præexistentiam quoque animorum cum Platone, & Origene asseruit Sandius in libro de Origine Animæ edito anno 1671. Sunt hæc heterodoxis aliis communia. Proprior videtur Sandii error, Spiritus Sancti nomine intelligi omnium angelorum sanctorum genus. Tradidit id Sandius in *Problemate Paradoxon* anno 1678. Illum vero refutavit Christophorus Vittichius Lugdunensis.

Non eam modo provinciam assumo Viros litteris ornatos celebresque cunctos commemorandi (1). Quis enim eloquentior, & de latina lingua magis benemeritus Purpuratis Patribus *Petro Bembo* Veneto, & *Jacobo Sadoleto* Mutinensi? Quis orationis copia, & delectu eruditionis uberior, *Petro Victorio* Florentino, *Latino Latinio* Viterbiensi, *Adriano Turnebo* Normanno, *Raphaele* Volaterrano, *Nobilio* Lucensi? Quis litterarum humaniorum libros illustravit melioribus notis, *Dionysio Lambino* Gallo, *Georgio Fabricio* Germano, *Paulo Manutio* Veneto? Si quis deambulet pulcherrima Sapientum Viridaria, plures mirabitur in omnium scientiarum genere sata ibidem sua coluisse. Elegantissimæ, plurimæque orationes elaboratæ fuerunt a *Gulielmo Budæo* Parisiensi, a *Marco Antonio Mureto* Lemovicensi; & Thusca politiori lingua *Joannes Casa* Florent. Archiepiscopus Beneventanus ceteris pure ornateque dicendi reliquit exemplar (2). In *Justo Lipsio* Belga, in *Fulvio Ursino* Romano, in *Petro Pithœo* Trecensi habes omnis liberalis eruditionis ornatum. Quæris historias conscribendi methodum? *Franciscus Guicciardini* Florentinus, *Joseph Acosta* S. J. Hispanus, *Carolus Sigonius* Mutinensis facem præseferent (3). Peroptas in poesi venustos? Lege Vir-

(1) Quidam in Philosophia plura phantastica, & rationi dissona commenti, (ut *Cardanus* Mediolanensis ortus anno 1501) licet inter Philosophos clari, silentio sunt omittendi. Idem judicium ferendum de *Petro Pomponatio* Mantuano, qui natus anno 1462. obiit hoc seculo senio confectus, ideoque post annum 1512. quo anno decessisse putat Morerius. Audiit *Pomponatius* tanquam atheus ob librum de *Immortalitate animæ*: sed ante extremum halitum resipuisse testatur Helidæus Forolivienfis ejus discipulus: ac sunt etiam, qui scripserunt ejusdem apologiam. Haud secus asserendum de *Petro* Aretino maledico, & impuro scriptore, qui vixit hoc seculo XVI. cujus legitur Latinum, & Italicum Epitaphium. Latinum quidem,

Condit Aretini cineres lapis iste sepultus,
Mortales atro qui sale perfricuit.
Intactus Deus est illi, causamque rogatus
Hanc dedit: Ille, inquit, non mihi notus erat.

Italicum vero: „ Qui giace l'Aretin Poeta Tosco,
„ Che d' ognun disse mal, fuorchè di Dio,
„ Scusandosi col dir, Io no 'l conosco. „

Non fuit tamen Aretinus auctor libri *de tribus Impostoribus*; qui liber nuspiam fortassis extitit.

(2) *Joannes Casa natus est Florentiæ anno* 1503. *obiitque Romæ anno* 1556. *die* 14. *Novembris* 1550. *ut ait Hughellus*.

(3) Viris omnigenæ doctrinæ adnumerandus *Cœlius Ricchierius Rhodiginus*.

Virgiliana carmina *Hieronymi Vidæ* Cremonensis Canonici Regularis, Itala *Torquati Tassi* Bergomensis, Latina, & vernacula *Actii Sinceri*, seu *Jacobi Sannazarii*, Neapolitani. Geographiam universam tradidit *Abrahamus Ortelius* Philippi II. regis Hispaniarum Cosmographus: Rationem temporum *Joseph Justus Scaliger* Julii Filius Gallus: astrorum adspectum *Nicolaus Copernicus* Borussus: Cometarum, stellarumque inerrantium Progymnasmata *Tycho Brahe* Danus: Euclidis Mathesim *Christophorus Clavius* Jesuita Bambergensis: Platonicam Philosophiam *Franciscus Patricius* Venetus: Medicinæ arcana *Hieronymus Mercurialis* Foroliviensis (1). Rerum publicarum politicam *Joannes Bodinus* Andegavensis. Si Jureconsultos quoque clarissimos laudare velimus profert Italia *Laurentium Campegium*, *Andream Alciatum*, *Joannem Paulum Lancillottum* (2): Hispania *Didacum*, & *Antonium Covarruvias*, *Antonium Augustinum*, *Franciscum Vargam*; & Gallia *Andream Tiraquellum*, *Barnabam Brissonium*, *Jacobum Cujacium*: Huic Tolosæ, ubi decessit anno 1590. erectum monumentum, in quo legitur,

CVIACI, THEMIDISQUE *vides commune sepulcrum*;
Conduntur simul hic, qui periere simul:

Hæc exscribentes laudibus ceterorum, qui aut commemorati sunt, aut brevitatis causa prætermissi silentio, noluimus quidquam detrahi (4).

P 3 DE-

Excelluit item in Historia *Paulus Jovius* Novocomensis, Episcopus Nucerinus. De *Polydoro Virgilio* Urbinate, qui Anglicanam scripsit Historiam, & librum *de Inventoribus rerum*, notum illud Ovveni:

Virgilii *duo sunt*, *alter* Maro, *tu* Polydore
Alter: Tu mendax, ille Poeta fuit.

(1) Docuit Pisis annuo 2000. aureorum stipendio.

(2) Non videtur prætermittendus *Guidus Pancirolus* Rhegiensis, neque *Georgius Buchananus* Scotus, &c.

(3) Claruerunt hoc quoque Seculo Typographi accuratissimi, *Sebastianus Gryphius*, *Simeon de Colines*, & *Henricus Stephanus*: Extat de his Epigr.

Inter tot norunt libros qui cudere, tres sunt
Insignes: languet cetera turba fame.
Castigat Stephanus, sculpit Colinæus, utrumque
Gryphius edocta mente manuque facit.

Sebastianum patrem Lugduni imitatus est *Antonius Gryphius*. Alterius generis fuit *Joannes Gryphius* Venetus. Laudandi & *Aldi*, *Joliti*, *Juntæ*, alii.

Alii floruerunt Seculo XVI. viri percelebres. Inter quos *Joannes Auratus*, in Græcis maxime litteris excultus, sed quem inveniendi in He-

DECIMUM SEPTIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Seculi XVII. Pontifices Maximi.

Contigisse Clementis VIII. obitum anno 1605. diximus præced. Seculi conscribentes historiam capite primo. Post Clementem vero Petri cathedram tenuit *Leo XI. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. Innocentius X. Alexander VII. Clemens IX. Clemens X. Innocentius XI. Alexander VIII. Innocentius XII. Clemens XI.*

CCXXXIV. Leo XI. Mediceus, vocatus antea Alexander Octavianus, creatus Calend. Apr. anno 1605. quoniam accelerata morte post dies 26. nempe die V. ante Calendas Majas mortem obiit, quæ conceperat animo, cunctique a Viro summa prudentia prædito expectabant, complere non potuit.

CCXXXV. At Leonis successor *Paulus V.* idest, Camillus Card. Burghesius origine Senensis, electus eodem anno 1605. XVII. Calendas Junias, statim dirimendæ controversiæ *de auxiliis* applicuit animum. Ob violatam Ecclesiasticam Immunitatem, de qua tamen Senatus Vene-

---

mero Sacra Biblia universa, insana incendit cupido. Quare etsi natus ad omnes optimos auctores restituendos visus fuerit Scaligero; de eo tamen distichon profert Hotmannus:

Ex solido esse prius vulgus, quem credidit auro,
Extrorsum auratus, plumbeus intus erat.

Obiit Parisiis anno 1588. Accedunt *Flaminii* duo: unus Romæ litterarum humaniorum professor, sempiterno somno humi oppressus inter libros, ut narrat *de Infelicitate Litteratorum* Pierius Valerianus. Alter haud vulgaris Poeta, Longolii quoque, Morerii, Menagii, aliorumque elogio celebris; ac primus natione Siculus, alter Italus, & patria Imolensis. Audiit iste tamquam erroribus Protestantium adhærens. In Galliarum lingua clauerunt *Joannes*, & *Clemens Marot* Poetæ, quorum unus anno 1523. alter anno 1544. naturæ concessit. *Joannes Salmon* cognominatus *Horatius Gallicus* obiit anno 1555.

Venetus ſtatuta ad Reipublicæ ſuæ utilitatem ſancita anno 1536. ſervavit, in Venetam ditionem Eccleſiaſticum Interdictum anno 1606. die 17. Aprilis promulgavit. Opera Chriſtianiſſimi regis diſſidium, & interdictum ſublatum eſt anno proximo. Ut regem Angliæ Jacobum I. ad Romanæ Eccleſiæ ſinum revocaret, ad eum direxit Marcum Antonium de Dominis Ex-Jeſuitam, & Archiepiſcopum Spalatenſem: qui contra hæreticis adhæſit. Plures Neſtoriani Chaldæi Eccleſiæ uniti fuerunt anno 1617. Urbem Aquæductibus, Vaticano porticu, aliiſque magnificis ædificiis Paulus V. ornavit. Prædictæ controverſiæ de auxiliis finem impoſuit, indicto utrique parti ſilentio, & Apoſtolicæ Sedi reſervato judicio. Impoſtor quidam ſe filium Pauli V. appellans, Pariſiis affectus eſt ſupremo ſupplicio (1). Studuit Burgheſiam gentem honoribus, divitiiſque cumulare (2), & obiit XVI. Pontificatus anno, ideſt, 1621. die 28. Januarii.

CCXXXVI. Suffectus Paulo V. Alexander Ludoviſius Bononienſis, electus V. Idus Februarias eodem anno 1621. cui impoſitum nomen *Gregorii XV.* Inſtituta Congregatione de *Propaganda fide*, præſcripto Feſto SS. Annæ, & Joachim Genitorum B. M. V. bello laceſſitis hæreticis, compoſitis circa Volturrenam tractum Rhetiæ, ſive, ut ajunt, Vallem-Telinam diſſidiis, atque addita Vaticanæ Bibliothecæ magna librorum copia Bibliothecæ Palatinæ, ſibi dono datæ anno 1623. a Maximiliano duce Bavariæ, eodem anno 8. die Julii ceſſit e vita.

CCXXXVII. Maffeius *Barberinus* Florentiæ nobili gene-

(1) Bartholomæus Lancei Alchimiſta, de quo in *Amœnit. Litter.* Epigramma.

Pendeo. Dic, quis ſis? Pater eſt mihi Papa. Quis ille?
Romanus. Quonam nomine? Burgheſius.
Qui factum? Me non agnovit. Quid? Nothus ergo es?
Immo legitima conjuge Papa caret.
Sed cur conflagras flammis? Id moris habetur,
Ut quem Papa negat noſcere, flamma voret.

(2) Emiſſe fertur Nepotibus dominium Rignani ſcutis 353000. Civitatis Sulmonis in Regno Neapolitano 150000. Quatuor in Romano Territorio Rura Scutis 700000. Inſumpta in ædificio Palatii Burgheſii, cujus fundamenta Paulo V. vivente jacta fuerunt, ſcuta 300000. Dono ſuis data, non ſemel, ſed viginti vicibus, ſcuta centum millia. Solus pluteus Cardinalis ejus nepotis æſtimatus Scutis 600000. Vide *Hiſtoire des Papes* tom. 5. pag. 170. Impendiſſe in exornanda Mitra ſeptuaginta millia aureorum ſcribit in Addit. ad Ciacconium Oldoinus.

genere natus, (1) poeta in utraque lingua Etrusca, & Latina præclarus, idem qui in *Argenide* Barclay anagrammatico vocabulo dicitur *Iburranes*, successit Gregorio prædicto anno 1623. VIII. Idus Augusti, nomine sibi collato *Urbani VIII*. Sedit vero annis 21. nempe usque ad annum 1644. quo mors illum rapuit IV. Calendas Augusti. Urbani munificentiæ debet Roma mœnia Leoninæ civitatis, æream templi Vaticani tribunam, (2) Græcos proximæ Bibliothecæ Codices, Collegium de Propaganda Fide, ampliores Sapientiæ ædes, Pontificalis, Breviarii, Ritualis, & Martyrologii emendationem, Arcem in finibus Bononiensium, *Urbaniam* ab ejus nomine dictam, aliaque plura liberalitatis, doctrinæ, pietatisque munimenta. In familia sua decoranda Urbanus imitatus est Paulum V. (3) Quum palam, fortassis incaute, de Hispanis obloquutus foret, plures exacerbavit, vulgatusque Hexameter Gentilitio Stemmati alludens,

Mella dabit Gallis, Hispanis spicula figet.

CCXXXVIII. Anno 1644. XVII. Cal. Octobris inauguratus est Pontifex Jo. Baptista Pamphilius Romanus, appellatus *Innocentius X*. Castrum Invi Rutulorum oppidum, ob cædem Episcopi solo æquavit, sede Aculam, idest Aquipendium translata. Quinque Jansenianas proscripsit propositiones; (4) parvaque Religiosorum cœnobia Episcopis per Italiam subjecit, suppressitque. Adversus *Pacem* initam Hasburgi in Vuestphalia anno 1648. die 6. Augusti, firmatamque Monasterii die 26. Octobris, inter Imperatorem Ferdinandum & Ludovicum Christianissimum regem, Innocentius edidit

(1) Familiæ nomen ortum ex *Barberino* oppidulo, sito in agro Florentino supra collem, Senas versus.

(2) Cum ad Absidem illam construendam *Urbanus* jusserit conflari trabes æneas ablatas ex atrio *Pantheon*, quas nec Vandali, nec Ostrogothi abstulerant; natum vulgare illud effatum, *Quod non fecerunt Barbari, fecere Barberini*. Cedit illud propterea in laudem *Urbani*, non autem in dedecus.

(3) Quamquam *Urbanus* amplissimas ædes Nepotibus ædificaverit, eorum duobus, Francisco, & Antonio, cum Purpura reditus summos contulerit, oppida dederit, vetustamque Latii urbem Prænestem; in hoc tamen est magnopere commendandus, quod vita functo Francisco Maria Urbini duce, dominium illud, necnon Pisauri, Senogalliæ, Eugubii, & Montis Feretrani, non suis, sed ditioni Ecclesiasticæ addixit.

(4) anno 1653. die 31. Maji.

dit Constitutionem eodem anno VI. Cal. Decembris; quoniam in illa permittebatur hæreticis liberum religionis suæ exercitium, pluraque illis Ecclesiarum Bona dignitatum titulo in feudum conferebantur. Suprema Innocentio dies fuit septima Januarii anno 1655. (1).

CCXXXIX. PRÆFUIT deinde Romanæ Ecclesiæ *Alexander* VII. Senensis, idest, Fabius Chisius, creatus præcitato anno 1655. die 7. Aprilis, mortuus anno 1667. die 22. Maji. Egit cum Venetis ut Jesuitas reciperent, quod Senatus indulsit ea conditione, ut publicis processionibus interessent incedentes inter Confratres S. Marci, & S. Theodori. (2) Damnavit rursus propositiones Jansenii *in sensu ab auctore intento*. (3) Vetuit anno 1667. ne Theologi in quæstione de sufficientia attritionis se mutuo proscinderent. Christinam regina Svecorum ejurata hæresi Romam advenientem debito excepit honore. Exortâ cum Galliarum rege dissidia propter Corsicorum militum licentiam, proprio servato jure composuit. Exornavit Urbem amplissimis beneficiis; & ipse post obitum magnifico monumento reconditus. Nec ipsi tamen pepercit, fratrique suo Mario Chisio, procacitas obtrectatorum. (4)

CCXL. REXIT deinde Ecclesiam *Clemens IX.* Pistoriensis, electus anno 1667. XII. Calendas Julias vita functus

(1) Orta, Sedente *Innocentio X.* quæstio de duplici in Ecclesia Capite, plerisque constituentibus unum tantummodo, scilicet Petrum Apostolum, quibusdam vero asserentibus cum Petro fuisse Ecclesiæ Caput etiam Coapostolum ejus Paulum. Verum cum hæc quæstio in partes distraheret eruditorum virorum ingenia, atque per eam impeti videretur dignitas sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis; prudentia, & solicitudine Summi Pontificis Innocentii, anno 1647. composita est, & dirempta.

Aperto post obitum Innocentii corpore a chirurgo Nicolao Larchi, septem aquæ œnophora, & unum in capite fuerunt inventa; in cista autem fellis duo lapides unciarum sex. Pondus aquæ fuit librarum 15.

(2) Videtur ad ignominiam; nam & rei inter columnas plectuntur, quibus idem est nomen, sive, ut ajunt Veneti, *Tra Marco, e Todoro*.

(3) Proscriptio, & celebris *Formularii* constitutio edita ab Alexandro VII. anno 1656. die 16. Octobris.

(4) Tum Historia Margaritæ Marsiliæ, quæ capta a piratis Turcis anno 1525. fuit uxor Solimani, & mater Selimi II. Tum Satirica tabella, cum inscriptione, *Qui Crucifixus es pro nobis*, de qua nefandum Opus *Tableau des Papes*, pag. 252.

ctus anno *1669.* (1) V. Idus decembris. Vocabatur antea Julius Cardinalis Rospigliosi. Uti in pauperes liberalissime, ita in suos parcissime se gessit. Exorta inter Jansenianos quæstione de Jure a Facto secernendo, controversias, quæ rursus emerserunt, caute prudenterque sopivit. Judæos ejecit ex urbe. Ludovicum XIV. bellum adversus Hispanos parantem studuit legatione missa pacare. Nimio dolore fertur extinctus, quoniam Veneti, quibus pecunia & milite suppeditaverat auxilia, eodem anno *1669.* coacti fuerant Turcis cedere regnum Cretense. Dignus, qui diutius Christianam moderaretur Rempublicam.

CCXLI. ÆMILIUS Altierius Romanus post menses Comitiorum quinque successit Clementi IX. idem nomen elegit, scilicet, *Clementis X.* Hoc sedente, Ludovicus XIV. rex Galliarum anno *1674.* *Regaliam* juris esse sui Edicto sancivit; quod pluribus dissidiis aperuit aditum. Lusitano regi, ut Oratorem haberet in Urbe, ut Monarchæ reliqui, primus indulsit. (2) Moscoviæ Regi, qui Romam legatum miserat, ut contra Turcas Christiani Principes fœdus inirent Pontifice suadente, negavit ambitum Cæsaris nomen. Ait Sandinus fuisse Clementem in omnes liberalem, præterquam in nepotes. Verum non habuit Familiæ propriæ nepotes, natis vero e Laura nepte sua dedit cum insignibus, & cognomine proprio paterna bona, ampliores contulit dignitates, ac tres principatus. (3) Obiit anno *1676.* die 22. Quinctilis.

CCXLII. IN locum Clementis X. omnium suffragio substitutus fuit XI. Cal. Octobris Benedictus Odeschalchi Cremensis, idest, *Innocentius XI.* hoc quidem nomine ob vitæ probitatem & castimoniam dignissimus. Pro libertate & immunitate Ecclesiastica Apostolicas litteras dedit ad Christianissimum regem anno *1679.* & provinciam de hac materia scribendi commisit Christiano Lupo, Viro instituti nostri, Canonum scientissimo. Firmatis anno *1682.* a Clero Gallicano quatuor articulis, quibus Concilium Œcumenicum præfertur Papæ, hujusque

que

---

(1) Ante obitum *Clemens IX.* in Ecclesiæ communionem recepit Episcopos, qui anno 1668. *Formulario* Alexandri VII., quod facere diu detrectaverant, subscripsere, exhibito exterius obsequio. Firmata pax, quæ vulgo dicitur *Pax Clementis IX.*, proximo anno 1669. promulgata.

(2) Primus Orator, seu Nuntius Lusitanus postquam Lusitania subtracta fuit a dominatu Regis Hispaniarum, fuit Comes *De Prado*.

(3) *Hist. des Familles de Rome*, pag. 421.

que auctoritas circumscribitur, judicium errori non obnoxium elevatur, & in regna temporalia denegatur potestas: suas Cleri Comitiis significavit querimonias repetens verba Cant. 1. *Filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Caroli Henrici Lavardini Legati extraordinem Galliarum sprevit & cohibuit insultus: turpia Molinosii delevit conventicula: morum laxitates perstrinxit: a lasciviori cultu femineum sexum amovit; neque parvo in Ecclesiæ commodum relicto thesauro, (1) proximus morti, quæ contigit anno 1689. pridie Idus Augusti, ab Ordinum Mendicantium magistris, ceterisque religiosis viris humillime petiit benedictionem.

CCXLIII. In locum Innocentii XI. substitutus est eodem anno 1689. die 6. Octobris Petrus Ottoboni Venetus, nomine sibi imposito *Alexandri VIII.* Huic Galliarum Rex reddidit Avenionem. Plures damnavit propositiones ad morum doctrinam spectantes, inter quas peccatum philosophicum, rectæ rationi contrarium, non tamen offensam Dei; quod utique est commentitium, (2) Cleri etiam Gallicani theses proscripsit anno 1690. die 4. Augusti. Ecclesiasticis redditibus Nepotes suos cumulavit. (3) Decessit senex anno 1691. Calendis Februarii.

CCXLIV. Alexandro successor datus est *Innocentius XII.* vocatus antea Antonius *Pignatelli* Archiepiscopus Neapolitanus. Plenissimis suffragiis electus fuit IV. Idus Julias. Beneficentissimus fuit in pauperes; justitiæ ministris, ne quid acciperent districte mandavit; nulli, nisi digno contulit Ecclesiasticas dignitates, omnia alia, etiam Sanguinis, ratione posthabita. Cum magna esset latronum, & nefariorum hominum copia (nam tempore præcedentis Conclavis occisi fuerant 182.) severitatem legum indixit. Nec nobilissimis matronis ob interdictum ludum alearum pepercit. Clericis comas inhibuit fictitias: Nepotismum eliminavit; concordiam Principum, monachorum disciplinam, Concionatorum exemplarem vitam promovit quammaxime. Ne invidioso Jansenistarum nomine traducatur, qui vel omnes, vel aliquam ex quinque propositionibus Jansenii propugnasse convictus non fuerit, præcepit Brevi edito anno 1694. die 6. Februarii. Aluit in uno hospitio pauperum, quos nepo-

(1) Scutorum quindecim centena millia.
(2) Peccatum *Pilosophicum* damnatum anno 1690
(3) Horum minimo, quem Purpura ornavit, dedit annuos Ecclesiasticos reditus Scutorum LXXX. Millia.

lebrarunt. Omittimus Senensem coactam a Francisco Maria Cardinali Tarusio, Sarzanensem a Benedicto Cardinali Lomellino, Montis Falisci a Marco Antonio Card. Barbadico, Mediolanensem a Friderico Cardinali Borromæo, in exemplis litterisque promovenda Ecclesiæ disciplina, S. Caroli, cujus nepos erat, imitatore vigilantissimo. Quinque saltem Synodos celebravit Viterbii Cardinalis Franciscus Maria Brancacci, triginta quatuor Vincentius Maria Card. Ursinus Ord. Præd. Archiepiscopus Beneventanus, & postea Pontifex maximus. Veliternam Franciscus Card. Barberinus anno 1673. Sublacensem Cardinalis Carolus illius Frater anno proximo, Auximanam Antonius Cardinalis Spinula anno 1677. Neapolitanam Cardinalis Junicus Caraccioli anno 1680. pro optimo suarum diœceseon regimine celebrarunt. Atque ita alii per Italiam constituti Episcopi se gesserunt, servantes Tridentini Concilii decreta, & munere fungentes suo. Quasdam vero istarum, aliarumque synodorum definitiones proferam cap. 6. pertractans de seculi XVII. disciplina.

Si extra Italiam vagari velimus, recensenda nobis erunt Concilium Machliniense in Belgio celebratum anno 1607. (1) Narbonense in Galliis anno 1609. Burdigalense anno 1624. de quibus in sua *Notitia Eccles.* prope finem Joannes Cabassutius. Inveniemus in extremis quoque mundi plagis Synodos ad instruendos neophytos, & Christianæ religionis rudimenta tradenda opportune, salubriterque coactas, ac tres præsertim a B. Toribio in civitate Limæ, Americæ meridionalis metropoli, emporioque percelebri, idest, anno 1601. 1602. & 1603. de quibus tom. 4. Conciliorum Hispaniæ Cardinalis de Aguirre.

Etsi vero abstinuimus a commemorandis hæreticorum Conciliis, utpote quæ nil sunt aliud, quam Satanæ congregationes; quædam tamen hoc in loco adnotantur, quibus inter densas tenebrarum caligines effulsit aliqua lux veritatis. Nam in Anglia in conventu Ministrorum, qui regem *Ecclesiæ caput* appellant anno 1603. damnati fuerunt Puritani, de quibus infra. Synodus Calvinistarum Roterodami anno 1621. damnavit Judaicam superstitionem in observantia Festorum. Iidem Calvinistæ Amstelodami anno 1604. Socinianos damnarunt. Huguenoti in Synodo habita in oppido Carentonii anno 1644. exa-

(1) Malines.

exagitare cœperunt Calvinianam prædestinationem ad malum, opera præsertim Beniamin Basnage. Fuerant tamen Arminiani, qui prædestinationem illam rejiciunt, & declinant ad Pelagianos, anno 1618. in Synodo Dordracensi rejecti atque oppressi a Gomaristis. Nomen hi trahunt a Francisco Gomaro, strenuo Jacobi Arminii adversario. Disceptantibus insuper Joanne Hoornbeek & Joanne Coccejo circa tertium præceptum Decalogi, pro hujus observatione Calviniani anno 1657. Synodum habuerunt Condomi. (1) Amstelodami aliam Synodum congregarunt anno 1690. contra asserentes non posse Magistratus vim adhibere ad hæreses, & ad Gentium eliminandas superstitiones. Quod mirum est, iidem Calvinistæ in Synodo Carentonii anno 1631. aliisque, statuerunt communionem servandam cum Protestantibus Confessionis Augustanæ; quamvis illi præfracte negent, & isti propugnent præsentiam Dominici Corporis in Eucharistia.

Addamus nonnulla de Cleri Gallicani Comitiis, quæ Nationalibus Synodis æquiparantur. Antonii Arnaldi librum de frequenti Communione, ubi in lucem prodiit anno 1643. suffragiis 24. Doctorum, XVI. Episcopi approbarunt, quod & anno 1645. fecerunt Comitia Auxitana Aquitaniæ, Metropolita, & decem Episcopis assidentibus. Reprobavit tamen librum illum anno 1648. Synodus Vesuntina, ut referunt ad eumdem annum Acta Eruditorum Lipsiæ. Comitia Luparæ (Regium est Galliæ Palatium) anno 1654. egerunt contentiose de *Augustino* Jansenii, quem postea proscripsere; atque ad Episcopos officiosas litteras dedit Innocentius X. eodem anno, die 27. Sept. quas Litteras in aliis Comitiis sequentis anni 1655. gratanter exceptas, ad omnes Galliarum Ecclesias transmitti curarunt. Horum Comitiorum acta confirmarunt Generalia Comitia Parisiis anno 1656. celebrata: in quibus exhibitum, probatumque *Formularium*, quo obedientia præstatur Constitutioni prælaudati Innocentii X. latæ anno 1653. die 13. Martii, atque in proprio, & intento ab Auctore sensu damnantur quinque propositiones Jansenii. In Comitiis anni 1657. recepta fuit Bulla Alexandri VII. emanata superiori anno 1656. die 16. Octobris, qua Prædecessorum Pontificum adversus Jansenium Constitutiones confirmantur

(1) Gonda.

tur & roborantur. De extinguendis omnino Jansenianis erroribus actum rursus in Comitiis anni 1663. De coactis Cleri Gallicani Comitiis anno 1682. & de articulis ibidem definitis, controversis tamen, rejectisque a Theologis Romanensibus pugnantibus pro ampliori Sedis Apostolicæ potestate, diximus præcedenti capite in *Innocentio XI.*

CAPUT III.

Hæreses, errorESQUE Seculi XVII.

Ex quo in Angliam elapso Seculo irrupit turbulenta hæreseon illuvio, famosa evasit secta *Puritanorum*, seu *Presbyterianorum*, quam scissi in partes Anglicani Ministri anno 1603. & 1610. acerrime insectabantur. At celebrem nacta est propugnatorem *Guilelmum Amesium*, qui cœpit anno 1622. Franequeræ docere Theologiam, *Davidem Blondellum* Cabilonensem, qui librum inscriptum, *Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis & Presbyteris*, in lucem edidit Amstelodami anno 1646. & *Claudium Salmasium* Divionensem, qui inter doctiores anno 1640. habebatur. Originem tamen suam Puritani receperunt a *Joanne Knox* Scoto, vita functo superiori Sæculo, anno scilicet 1572. Hinc in Scotia Secta ista vegetior; ibique anno 1637. spreta regis auctoritate, ineunt fœdus contra *Episcopales*, eos nempe, qui Episcopos segregant a presbyteris. Confirmarunt conventionem illam, ex qua eis *Convenientium* accessit nomenclatura, sequenti anno 1638. celebratis Comitiis in urbe Scotorum Glasquo. Nostrates ajunt *Puritanos* dici, quod purum putum profiteantur Calvinismum: At Amesicas cujus supra meminimus, Grevinchovius, & alii, hoc illis nomen inditum asserunt a *Scelerifugio*, idest, ex repudio chorearum, spectaculorum, alearum, & comessationum, quibus ceteri indulgent. Ita quilibet nomen cohonestare studet suum. Puritani ergo præter reliqua Calvini dogmata, negant Presbyteros inter, ac Episcopos aliquod Ordinis interesse discrimen.

Jacobi *Arminii*, & *Francisci Gomari* mentionem fecimus paullo supra. Et *Arminius* quidem cœpit superiori Seculo dogmata recoquere Pelagianorum: verum vita cessit anno 1609. De illo plura Morerius, Wolfangus, & Jurieu. *Gomarus* autem obiit anno 1641. A Go-

Quos memoravi, Molinæus, Amiraldus, Marefius, necnon Vossius, & Dallæus addicti Novatorum deliramentis, hæc quidem corroborare studuerunt, sed sectam non instituerunt peculiarem. Ac *Petrus Molinæus* Ecclesiæ Calvinistæ Aurelianensis minister, & Academiæ Lugduno-Batavæ doctor; mortuus Sedani in Campania anno 1658. adversus Romanum Pontificem, Purgatorium, Indulgentias, Peregrinationes, & altaria stylum intemperanter exercuit. Samuel autem *Marefius* Picardus auditor Ludovici Cappelli, & Francisci Gomari, a Grotio vocatus *Borborita*, idest cœnosus, decessit anno 1675. & contra Volchelium, Blondellum, Dallæum, aliosque gessit litteraria certamina. *Joannes Volchelius* adhæsit Socinianis, ejusque Opus *de vera religione* jubente Magistratu anno 1642. Amstelodami flammis addictum fuit. In eum *Samuel Marefius* anno 1651. edidit Groeningæ opus inscriptum, *Hydra Socinianismi expugnata*. De Blondello Presbyteriano jam diximus. *Joannes Dallæus* Calvinistarum, qui Carentone cœtus agebant, in Galliis Pastor, ad evertendas Veterum traditiones, & Sacramenta Chrismatis & Unctionis extremæ oppugnanda scripsit *de usu Patrum*, & *de Latinorum Unctione*. Natus est anno 1594. & mortuus Lutetiæ anno 1670. *Joannes Gerardus Vossius*, magnum in Litteraria Republica nomen, Dordraci natus anno 1577. & defunctus anno 1650. quam mordicus hæreret Calvini placitis, commonstrat sextum Operum ejus Volumen edit. Amstelodami anno 1701.

INTER Calvinianos *Conradus Worstius*, tam Arminianis, quam Gomaristis oppositus, indigna de Deo protulit, affirmans mutationi obnoxium esse, & immensitate carere, nimirum non esse ubique. Fuit autem Worstius Coloniensis, natus anno 1569. mortuus Toningæ in Dania anno 1622. Ejus cadaver Fridericostadium urbem Norvergiæ translatum, magna pompa funeris ab Arminianis, quibus in ceteris consenserat, elatum fuit. Filium habuit Guilelmum Henricum Vorstium, & hunc ministrum Arminianæ Sectæ in oppido Hollandiæ Warmundo.

rus, & Georgius Bullus Angli, aliique. Præexistentiam quoque animorum cum Platone, & Origene asseruit Sandius in libro de Origine Animæ edito anno 1671. Sunt hæc heterodoxis aliis communia. Proprior videtur Sandii error, Spiritus Sancti nomine intelligi omnium angelorum sanctorum genus. Tradidit id Sandius in *Problemate Paradoxon* anno 1678. Illum vero refutavit Christophorus Vittichius Lugdunensis.

GOMARISTARUM, sive Calvinistarum rigidiorum antesignanus dicitur *Joannes Piscator* Argentoratensis, qui ob hæresim exulare coactus Herbornam in Nassovia migravit, obiitque anno 1626. Gomarista item fuit pervicax, & accerrimus *Sibrandus Lubbertus* Frisius professor Franequeræ (*Franeker*) qui scripsit plura contra Arminium, Vorstium, & Grotium; interfuit Synodo Dordracensi, obiitque anno 1625. Quantum vero Sibrandus vapulat ab Episcopio, cæterisque Arminianis; tantum celebratur a Sixtino Amama, ceterisque Calvinianis.

ISAAC *Peyrerius* Calvinista fabulam invexit *Præadamitarum*, commentus ante Adam alios extitisse homines a Deo conditos. Illius dumtaxat in Veteri Testamento narrari generationes, non præexistentium: quos in ejus systemate nec Adæ prævaricatio perdidit, nec delevit Universale diluvium. In hanc opinionem descendit Peyrerius, quoniam Traditione contempta videbatur sibi consentanea rationi, nec repugnans Scripturis. Sed error ei veritatis viam patefecit: cum enim æque a Calvinistis, & a Catholicis revinceretur falsitatis ducto a constanti Traditione argumento; cognita ejusdem traditionis auctoritate, Sedente Alexandro VII. una cum systemate Præadamitico ejuravit hæresim Calvini Traditiones Majorum rejicientis. *Peyrerius* fuit Aquitanus genere, patria Burdigalensis, ejusque Tractatus *de Præadamitis* prodiit in lucem in Hollandia anno 1655. Antequam vulgaretur, ipse Peyrerius impressum librum misit ad Amicum cum versu Ovidii, mutata voce *Urbem* in *Ignem*.

Vade, nec invideo, sine me liber ibis in ignem.

OBSCURÆ, atque in suis incunabulis præfocatæ fuerunt hæreses, quarum sectatores dicti sunt Metaphoristæ, Illuminati, & Pelagini. *Illuminati*, etiamsi exorti dicantur anno 1575. immo a nonnullis anno 1524. & statim extincti, germinarunt tamen rursus anno 1623. in diœcesi Hispalensi. At rursus septem eorum concrematis eodem anno, reliquis in exilium pulsis, evanuerunt. Hispani dixere hujus furfuris homines *los Alumbrados*. In hoc situm istorum deliramentum, quod meditationum suarum vanitatem præferebant divinorum Sacramentorum virtuti. *Metaphoristæ* Calvinistarum surculus autumarunt Dominum Jesum non fuisse revera Verbum Dei, sed Verbi symbolum, & Metaphoricam quamdam Imaginem. Horum antesignanus Daniel Sciamier, qui anno 1604. (Spon-

danus

danus ait 1603.) præfuit synodo Huguenotorum Vapinci in Delphinatu, finibusque Provinciæ. *Gap* Galli urbem istam appellant: *Pelagini* nomen habent a quodam Jacobo Philippo directore oratorii *S. Pelagiæ* in urbe Mediolani. Prodierunt circa annum 1650. Jactabant hi, omnes gregarios suos esse prædestinatos, reprobos alios cunctos: orationem mente peractam lucidiorem inspiratione sacrorum librorum, digniorem Eucharistia, necnon præferendam Redemptioni: etiam peccata recto patrata fine, esse Deo accepta, ac salutaria; damnandam carnis mortificationem, quando subjicitur spiritui; aliaque perniciosissimæ Mysticæ tradebant rudimenta. Hos damnavit Petrus Card. Ottoboni postea Pontifex Maximus, dum administraret Episcopatum Brixiensem. Tarvisii anno 1659. die 19. Sept. eamdem hæresim ejuravit Joannes Augustinus Recaldinius e valle Camonica Brixiensis dioeceseos.

Agentes superiori capite de Conciliis damnatum diximus librum de Ecclesiastica & Politica potestate *Edmundi Richerii*. Lingonibus in Gallia Celtica Richerius humili loco natus fuit anno 1560. & vita functus Parisiis anno 1630. A defensoribus Pontificiæ auctoritatis vehementes pertulit persecutiones, Magistratui, quem *Parlamentum* vocant, summopere acceptus. Cum vero exortis inter Venetorum Rempublicam & Paulum V. diffidiis, quidam Joannis Gersonis Tractatus recusi forent Venetiis, refutati a Ven. Bellarmino; Richerius ardenti animo scripsit Gersonis *Apologiam*, ediditque ulterius anno 1611. librum superius laudatum. In quo docuit, Ecclesiam præcipue Conciliorum canone gubernari; Romanum Pontificem nihil quidquid absque aliis Episcopis in rebus magni momenti posse decernere; beneficia quælibet Ecclesiastica spatio 1400. annorum communi jure sacris electionibus collata, habere a lege naturali, & divina confirmationem. Sua tamen declaratione anno 1629. judicio S. R. Ecclesiæ quidquid scripserat, subjecit, tradiditque *declarationem* illam proprio obsignatam charactere Armando Cardinali Richelio (1). Factum id præsertim opera F. Joseph Ord. Min. Capuccinorum, viri in Galliis percelebris, & Institutoris Monialium *Calvarii*.

(1) Richelieu.

PER idem ferme tempus *M. Antonius de Dominis* Ex-Jesuita, Archiepiscopus Spalatensis, in Anglia, quo anno 1616. se contulit, edidit *de Republica Christiana* Opus virulentum. In hoc dejiciens Romani Pontificis primatum, commentus est unam sanam & Orthodoxam fidem conflari posse ex Romana, Calvinistica, Lutherana & Anabaptistica. Romam rediens anno 1622. errores suos abjuravit; sed rediens anno 1624. ad ingenium, in Hadriani arce mancipatus carceri, subita raptus est morte: & quamquam resipiscentiæ signa dedisset; illius tamen Cadaver una cum scriptis traditum fuit flammis in *Campo Floræ* eodem anno 1624.

JANSENIANA hæresis a *Cornelio Jansenio* Episcopo Iprensi denominata, magnum Seculo XVII. excitavit incendium. Jansenius apud Batavos natus anno 1585. Lovanii Doctoris lauream consecutus anno 1617. Iprensem Cathedram anno 1635. obiit in Ecclesiæ communione anno 1638. scripta sua, etiam extremis tabulis, judicio subjiciens Romanæ Ecclesiæ. In Opere tamen, quod inscripsit *Augustinus*, ad tenebras ab Urbano VIII. damnato, quinque hæreticæ propositiones notatæ sunt, atque anno 1650. a plurimis Galliarum Episcopis delatæ ad Innocentium X. Per biennium hac controversia exagitata, & discussa, idem Innocentius prædictas propositiones Const. *Cum occasione impressionis libri, &c.* tanquam falsas hæreticasque damnavit. Proscripsit illas iterum Alexander VII. anno 1664. & rursus Innocentius XII. anno 1694. declarans damnatas *in sensu obvio, quem verba præseferunt*, ac semper inconcussa manente SS. Augustini ac Thomæ sententia. In illis vero Jansenianis propositionibus enuntiatur, aliqua Dei præcepta hominibus justis conantibus & volentibus aliquando esse impossibilia, eosque gratia destitui qua fiant possibilia: omnem gratiam esse in hoc infirmitatis statu effectricem, & illi nunquam resisti: non requiri modo ad merendum, vel demerendum libertatem *indifferentiæ*; & hanc pertinere ad Semipelagianorum damnatam hæresim; & Christum non esse mortuum pro omnibus.

EXORTA ulterius hoc sæculo, prætextu elevandi animas ad spiritualis & mysticæ vitæ perfectionem, Secta *Quietistarum* perniciosissima. Hujus princeps *Michael Molinos* Hispanus dioecesis Cæsaraugustanæ in Aragonia, Romæ vivens magna apparentia probitatis. Turpissimæ hujus

hujus myſtices elementa ſunt, ad nihilum redigi oportere potentias animæ; hanc non debere in aliquo opere active ſe gerere, & ſeſe regendam committere divinæ voluntati: omnem deponendam eſſe ſolicitudinem, ſpem, timorem, & deſideria, quæque virtutum abjicienda: animam omni affectione ita exſpoliatam *in ſua quiete* orare etiam dum abripitur ſomno; atque ita ſuperiori parte Deo conjuncta quidquid in inferiori occurrat (videſis ad omnem turpitudinem aditum patefactum) nullam ei, qui ſemel Deo ſubjecit arbitrium, inferre maculam, nec ſuperiorem animæ partem vitiare. *Molinos* Sacræ inquiſitionis juſſu in carcerem injectus eſt anno 1685. Ejus aſſerta ab Innocentio XI. damnata Conſt. *Cæleſtis Paſtor* anno 1687. In carcere obiit anno 1696.

Sectatores Michael Molinos complures habuit; celebriores tamen fuere *Franciſcus Malavallius* (1) Maſſilienſis, *P. Guillorè* Jeſuita, *P. Le Combe* Barnabita, *Guyonia* matrona, & Franciſcus *de Fenelon* Archiepiſcopus Cameracenſis. De iſtorum libris, confutatione, & reſipiſcentia Auctor Hiſtoriæ Eccleſ. impreſſæ Coloniæ anno 1754. art. 34. Seculi XVII.

Circa hujus Seculi medietatem cœpit in Anglia Secta Fanaticorum, quos vocant *Tremblantes*, ſeu *Quakeros*. Hoc eis nomen acceſſit, quoniam revelationes ſuas jactantes, magna corporis agitatione, monent unumquemque verbis Apoſtoli, ut ſalutem ſuam operetur *cum timore, & tremore*. Principio quidem induti tantum induſio, plebemque Londinenſem in triviis, compitiſque commoventes, tanquam inſani cæſi ſunt flagris, ipſorumque duci *Jacobo Nailor*, qui fuerat caſtrorum metator, lingua ferro ignito fuit perforata. Non fuerunt tamen extincti; ſed vigent etiam num, & aliqui extra Italiam vagantur. Dogmatizant, cunctos homines eſſe conditione pares; neminem eſſe dominum, neminem ſervum alterius: urbanitatem aſpernantur, nec ſalutem alicui dicunt, neque caput aperiunt: interpretationis Scripturarum munus cuique indiſcriminatim concedi autumant: ceterum jus ſuum quibuslibet in reliquo tribuunt.

Vixerunt præterea Seculo XVII. perditiſſimi Athei: quorum princeps fuit *Benedictus de Spinoſa* Amſtelodami Judaico genere natus, ſed & Judaicæ, & Chriſtianæ reli-

(1) Malaval.

religionis desertor. Nova methodo & Geometras imitatus instaurare ausus est atheismum emisso in lucem anno 1670. Amstelodami, non ut fert titulus, Hamburgi, *Tractatu Theologico-Politico*: in quo tradit Deum non esse, nisi materiam ubique diffusam, vim naturæ in omni re disseminatam, quæ vegetior fuerit in Prophetis, quorum oracula a vividiori & subtiliori materia fluxerint, imaginationem excitantes acriorem, & nihil referre, utrum uni, vel alteri religioni quis interius adhæreat, modo exteriori cultu eam profiteatur, quæ obtinet, vel exigit politia. Non est novum Systema Spinosæ. Plures illi præluserunt Epicurei (1), & qui cum Lucano in libro 9. Pharsaliæ ajunt,

Est ne Dei sedes nisi terra, & pontus, & aer,
Et cælum, & virtus? Superos quid quærimus ultra?
Juppiter est quodcumque vides, quocumque moveris.

Obiit Spinosa Hagæ Comitis in Hollandia anno 1677. exacto vix anno ætatis suæ 44.

PARI cum Spinosa impietate Deum esse negavit *Lucilius Vanini* Neapolitanus, vivus exustus Tolosæ (2). Etiam in Prussia circa annum 1673. quædam Atheismi semina spargebat *Mathias Kunzen*.

RELIQUOS breviter percurramus. Anno 1614. in Thuringia *Ezechiel Meden* se nunc Dei Verbum, nunc Michaelem Archangelum nominabat. Similia effutiebant *Antonius Zinganella*, *Maria* Soror tertii Ordinis S. Francisci, & *F. Vincentius* Augustin. Excalceatus combusti anno 1621. Panormi. Romæ in campo Floræ igni tradita anno 1661. imago *Francisci Borri*, dogmatizantis Mariam esse Deam, & in ejus utero humanam assumpsisse carnem Spiritum Sanctum. Eodem anno Londini suspensus est *Venerius* quidam doliarius, qni erecto Vexillo cum inscriptione, *Vivat Dominus Jesus*, monarchias omnes evertere stulte, ac impie meditabatur. Combustus Parisiis anno

(1) Alexander quidam Epicureus, de quo Albertus Magnus in 1. Phys. Almaricus memoratus a Prateolo in Catalogo Hær. redactus anno 1208. in cineres. Hujus discipulus David de Dinant. Quidam etiam Mahumetani, qui appellantur *Ehl Bisabkikl*, aliique dicti *Zindikites*, fortassis nomine Sadducæorum, qui dicebant non *esse resurrectionem, neque angelum*, neque *Spiritum*, ut legitur Act. Apost. cap. 23. 8.

(2) Anno 1619. natus erat Taurisani in Apulia. Spinosistis quoque adnumeratur Andreas Cisalpinus Aretinus, qui obiit Romæ anno 1603. Medicus Clementis VIII.

no 1662. *Simon Morinus*, jactans venturum quamcito Christum in gloria, sibimet corporaliter conjunctum. Flammis item traditus in Moscovia anno 1674. *Quirinus Kuhlmannus*, pseudopropheta impudentissimus. Risu digna tanquam sibi divinitus revelata tradidit *Antoniola Bourignonia* orta Lilloæ in Belgio, & defuncta Franequeræ anno 1680. Ajebat enim Adam ante lapsum fuisse utriusque sexus, & filios pariturum absque muliebri concubitu, ipsumque revera hoc pacto genuisse humanam Christi naturam.

INTER errores ab Alexandro VII. damnatos anno 1690. connumerantur 31. propositiones Jansenistarum. At damnavit quoque *Peccatum Philosophicum*, quod propugnari cœperat Divioni circa annum 1686. auctore *P. Meunier* Jesuita. Permultas propositiones ad laxitatem morum tendentes proscripsit anno 1679. Innocentius XI. Apologiam Casuistarum anno 1658. Præsules Galliarum. *Antonii Sanctarelli* Jesuitæ doctrina anno 1627. damnata est a Theologis Parisiensibus [1], tanquam patrocinaretur molientibus vitæ regum insidias: sed eodem tempore Richerianos deprimentes Ecclesiasticam potestatem cohibuerunt Cardinales Rupefucaldius, & Richelius. Cœperat autem superiori seculo exagitari quæstio, an Rex tyrannus, vel hæreticus licite possit occidi. Quæ cum nimia libertate tractaretur; Henricus III. rex Galliarum a Jacobo Clemente gladio confossus est anno 1589. audaci facinore. Illius exemplum secutus Joannes *Chastel*, juvenis improbus, ac super ætatem facinorosus, anno 1594. pugione Henricum IV. tentavit confodere, [2]. Et quoniam interrogatus, ubinam tantum sibi licere crimen didicisset, respondit edoctum se in Schola Jesuitarum; in scriptis *Joannis Guignard* ejusdem Societatis in Collegio Claromontano S. Theologiæ Professoris repertis ejusdem perversitatis munimentis, Joannes *Chastel* prædicto anno 1594. die 29. Decembris, & *Guignar-*

(1) Ejusdem Sanctarelli Scripta anno 1626. die 14. Martii Parisiis fuerunt combusta. Subjerunt idem fatum anno 1757. Opera PP. Busembau & La-Croix ob factam cuique potestatem occidendi tyrannos, flammis tradita Tolosæ, & Burdigalæ; necnon Parisiis anno 1758. die 17. Martii *Epistolæ NN.* Cosmopoli, verius Lucæ, superiori anno labente in eorumdem Operum defensionem procusa.

(2) A quo Henricus IV. occisus fuit, dicetur inferius in Appendice.

dus proximo anno 1595. die septima Januarii extremo supplicio puniti sunt, in exilium pulsis Jesuitis omnibus in Galliis commorantibus. Vide Thuanum libro 112. Davilam lib. 14. & Hist. Soc. Jesu P. Juvenci tom. 2. pag. 5. qui Guignardum martyrio coronatum affirmat.

ERRORIBUS æquiparantur excedentes laudes Sanctorum; V. G. si præferatur S. Ignatii nomen in charta scriptum nomini Dei (1) prolato a Moyse, hujusque virgæ in signis patratis; atque his similia censuris inusta Parisiis anno 1611. de quibus *Abregé de l'Histoire Eccles.* tom. X. pag. 244. præcitatæ editionis Coloniensis (2).

CAPUT IV.

RECENSENTUR SCRIPTORES ECCLESIASTICI PRÆSTANTIORES SECULI DECIMISEPTIMI.

QUANTI Seculo XVII. floruerint Viri literis, & doctrina conspicui, ex tabulis Chronologicis Gravesonii, aliorumque potest deprehendi. Apud Gravesonium nempe recensentur ex Scriptoribus Galliarum nullo Regularium Ordinum voto obstrictis XI. Ecclesiastica Dignitate insigniti, Theologi ex Clero Seculari plusquam XX. Interpretes Scripturarum XII. Historici XXIV. Ascetici VI. Jureconsulti XIV. In patria lingua expolienda exercitatissimi VII. Calvinianis XI. prætermissis. Ex Italis Sacræ, & profanæ eruditionis, & antiquitatis studiosi XIX. Alii exteri quidem, sed in Italia commorati Ecclesiasticæ Historiæ cultores eximii V. & utriusque Juris scientissimi III. Ex Germanis Historici, Antiquarii & Orientalium Linguarum Cultores XII. Ex Belgicis in vario disciplinarum genere celeberrimi XXII. Ex Hispanis VI. Ex Anglis XI. Quid vero de Monachis, & Ordinum Regularium Viris conspicuis? Enumerat idem Graveson Ordinis S. Benedicti Scriptores præstantissimos XVIII. Cistercienses III. Carthu-

(1) Tetragrammato *Jehova*.

(2) Vertente Seculo XVII. exorta est apud Anglos nova quædam Secta *Rationalistarum*, seu *Latitudinariorum*, cujus anno 1663. fundamenta jecit Eduardus Baro Herbert in Tractatu *de Religione Gentilium*, Amstelodami procuso. Hujus Sectæ doctrina est, nihil fide tenendum esse, quod naturali rationi non sit consentaneum, nec tantum non repugnans, verum etiam accommodatum ac pervium.

thusianum unum, alterum Camaldulensem: Ordinis Prædicatorum LXXIV. Ordinis S. Francisci XVII. Augustinensium IX. Canonicorum Regularium V. Carmelitarum II. Carmelitarum Excalceatorum VIII. Societatis Jesu XCI. Congregationis Oratorii Jesu XV. Oratorii S. Philippi IV. Ordinis B. M. de Mercede I. Clericorum Regularium S. Pauli item I. Theatinorum pariter I. Congregationis Doctrinæ Christianæ II. Ordinis denique Minimorum, sive Sancti Francisci de Paula VIII. Horum vero si vel solum nomen velimus exscribere, ultra fines Compendii Historici progredi necessum erit. Quamobrem præstantiores tantummodo recensebimus.

ÆQUUM est, ut initio laudetur nomen celeberrimum *S. Francisci Salesii:* qui natus in diœcesi Genevensi anno 1567. initio hujus Seculi, nempe anno 1602. consecratus est Episcopus, anno 1622. castissimam animam Deo reddidit, & anno 1665. Sanctorum Fastis adscriptus fuit. Ille enim pietatis iter calcantibus institutiones tradidit saluberrimas, & Sanctimonialibus devotionis, caritatis, fidei, & perfectionis semitas exemplis scriptisque monstravit.

LUDOVICI *Molinæ* Societatis Jesu Theologi, cujus superiori seculo mentionem fecimus, obitus contigit anno 1601. Hujus doctrina circa Concordiam libertatis & gratiæ a FF. Prædicatoribus impugnata, plurimorum Theologorum exercuit ingenia. Illam enim *Dominicus Bannes*, & *Franciscus Zumel* tanquam Semipelagianis affinem traduxerant, & hi vicissim doctrinæ proximæ Calvini erroribus fuerunt insimulati. Illam Hispaniarum Universitates anno 1595. & 96. proscripserant: atque anno 1597. adversus eam Philippo II. Hispaniarum regi eruditissimum libellum obtulit celebris Dominicanus *Lanuza*. Is obiit anno 1625. Lobeti in Aragonia. (1) Hinc exortæ *Congregationes de Auxiliis* sub Clemente VIII. & Paulo V. inceptæ anno 1598. absolutæ anno 1607. Bulla tamen contra Molinæ errores conscripta & Consultorum manu signata suspensa est, & salva caritate potest propugnari Molinistarum atque Thomistarum sententia. (2)

Pu-

(1) Albarazin.
(2) Neque Ludovicus Molina, neque illius discipuli docent tam prædestinationem ad gloriam, quam prædestinationem ad gratiam esse ex præscientia meritorum. De prædestinatione ad gloriam id quidem ten§

Pugnarunt pro Gratia efficaci præ ceteris *Thomas de Lemos* & *Didacus Alvarez* Ord. Præd. *Jacobus Le Bossù* Monachus S. Benedicti, & *Gregorius Nunnius* Coronellus nostri Augustiniani Instituti. Thomas de Lemos naturæ concessit anno 1629. ejusque *Panoplia* typis edita fuit anno 1676. Alvarez, qui de Auxiliis spissum conscripsit volumen, obiit Archiepiscopus Tranensis anno 1640. Nunnius Coronellus Lusitanus Congregationum *de Auxiliis* a Secretis tanta adversus Molinam ipse scripsit, & ab aliis scripta collegit, ut nihil ad controversiam illam pertinens possit desiderari; inedita sunt tamen, & in Romano S. Augustini Archivio recondita. De Jacobo Le Bossù vide Historiam P. Serry prope finem.

Decem Jesuitæ sententiam de Efficacitate divinæ gratiæ oppugnare studuerunt occasione prædictorum dissidiorum, videlicet, *Michael Vasquez*, *Petrus Arrubal*, *Benedictus Perrerius*, *Mutius Vitelleschus*, *Christophorus Cobos*, *Bernardinus Rosignolius*, *Bartholomæus Peres*, *Joannes Azorius*, *Gregorius de Valentia*, & *Benedictus Justinianus*. Hi subscripserunt libro, cui titulus, *Confutatio cujusdam sententiæ falsæ de efficacitate divinæ gratiæ*: eumdemque librum a septem Germaniæ Universitatibus, & una Lotharingiæ approbari curarunt. In quinto Doctrinæ Molinistæ examine, quod cœpit sub Clemente VIII. anno 1602. die 20. Martii, prælaudatus *Gregorius* de Valentia quædam S. P. Augustini verba ex libro 19. de Civit. Dei corrumpens, atque a Pontifice reprehensus, deliquio corruit, & Neapolim concedens brevi tempore supervixit.

At quoniam aliquos nunc Theologos memoravi, nefas est alios quosdam præclarissimos præterire. Quis enim vel a limine Theologiam salutavit, cui ignota sint *Francisci Suaresii*, & *Gabrielis Vasquez* nomina celeberrima? Suaresio quidem nullum legimus modestiorem & doctiorem, atque nullum liberiorem acrioremque Vasquesio. Suarez autem obiit anno 1615. Vasquez anno

complures, sed loquuntur de præscientia meritorum, quæ cum gratiæ adjutorio comparantur, Prædestinationem vero ad gratiam esse ex prævisis meritis, est Pelagiana hæresis, ipsis Molinistis fatentibus. Horum itaque sententiam non recte quidam describunt, ut fecit in Historia Italo Sermone conscripta Franciscus Maria Ottieri, Volumine 6. lib. 17. ad annum 1713. pag. edit. Romanæ 314.

anno 1604. Protulit iſtos fecunda doctiſſimorum Virorum parens Societas Jeſu; quæ ulterius genuit Cardinalem *de Lugo*, *Fonſecam*, *Gabrielem Henno*, *Thyrſum Gonzales*, atque iis clariores paulo poſt numerandos. Nunc enim nobis quoſdam e Schola Theologos commemorantibus, occurrunt Thomiſtæ doctiſſimi *Joannes a S. Thoma*, *Petrus Ledeſma*, *Joannes Baptiſta Gonet*, *Antoninus Reginaldus*, *Gonzales duo*, *Vincentius Contenſonus*, &c. Sapientiſſimi item inter Theologos hujus Seculi XVII. habentur *Franciſcus Sylvius*, *Guilelmus Eſtius*, & *Gummarus Huygens* inter ſcriptores Belgas celebratiſſimi. Floruerunt in Auguſtiniana Familia *Angelus Rocca*, *Auguſtinus Gibbon*, *Lambertus Le Drou*, *Auguſtinus Lubinus*, *Nicolaus Gavardi*, *Chriſtianus Lupus*. In Seraphico Ordine *Claudius Fraſſen*, *Franciſcus Macedo*, *M. Antonius Cappellus*, *&c.*

INTER Purpuratos Patres immortalitatem famæ conſecuti ſunt *Cæſar Baronius*, *Robertus Bellarminus*, *Jacobus David Perronius*, *Joannes Bona*, *Laurentius Brancatus de Lauræa*, & *Henricus Noriſius*. Cæſar Baronius Congreg. Oratorii S. Philippi Soræ natus anno 1538. obiit anno 1607. & magnum Opus Eccleſiaſticorum Analium improbo labore ad annnm 1198. perduxit, & Martyrologium Romanum perpetnis notis illuſtravit. Robertus Bellarminus Politianus Societatis Jeſu, nepos e ſorore Marcelli II. natus anno 1542. vita functus anno 1621. præter alia permulta inſigne Controverſiarum Opus deſcripſit, a *Jacobo Gretſero* viro ejuſdem Societatis doctiſſimo, & *a Vito Erbemanno* adverſus hæreticos vindicatum. In illud quippe Junius, Danæus Hunnicus, Joannes Gerardus, Ameſius, aliique heterodoxi ſcripſere. Carpitur quoqne alicnbi a Launojo, de quo infra; & quantnm ſpectat ad Pontificum poteſtatem *in Temporalibus* ſupra reges, *a Joanne Barclaio*, qui deceſſit eodem anno 1621. Ut idem Bellarminus Faſtis Beatorum adſcriberetur, non tantum ſuperioribus annis ſedente Benedicto XIV, verum etiam anno 1677. ſub Innocentio XI, & anno 1711. ſub Clemente XI. Jeſuitæ irrito conatu tentarunt. Cardinalis *Perronius* Bernæ in Helvetia natus anno 1556, & vita functus Pariſiis anno 1618, fidem Euchariſtiæ adverſus Mornæum luculentiſſime propugnavit, diluitque omnes regis Anglorum oppoſitiones, cum Muſis quoque interdum verſatus. *Joannes Bona* Ciſtercienſis in Urbe Pedemontii Montis

Regalis

Regalis ortus anno 1609. & Romæ tranquilla morte sublatus anno 1674. de rebus Liturgicis, de divina Psalmodia, de Sacrificio Missæ, & aliis ad vitam Asceticam pertinentibus pie, sapienterque tractavit. Laurentius de Lauræa Ord. Min. Convent. Theologiam Asceticam; & S. Patris Augustini doctrinam de Prædestinatione, & Gratia plurimum illustravit; atque is est, qui magno adjumento esset solet Theologis Congregationis Sacrorum Rituum. *Henricus Noris* Augustinianus tanto celebrior evasit, quantum illum tanquam Jansenii asseclam adversarii studuerunt traducere (1). Immortale sibi nomen comparavit Historia Pelagiana, Vindiciis Augustinianis, pluribusque Historicis, Theologicis, & Chronologicis dissertationibus. Veronæ natus fuerat anno 1631. & obiit Romæ anno 1704.

NEQUE hi tantum, sed alii sapientes viri Vaticanam Purpuram decorarunt, ut *Josephus de Aguirre* Ord. S. Benedicti Clarus Theologiæ S. Anselmi Commentator, omniumque Conciliorum Hispaniæ Collector: *Joseph Maria Thomasius* Clericus Regularis Theatinus, non tam vitæ integritate, quam studio antiquitatis Ecclesiasticæ, linguarum peritia, editisque libris conspicuus, & *Cælestinus Sfondratus* Galliæ vindicatæ auctor, *Nodi* tamen Prædestinationis intricator potius, quam extricator.

TANTA fuit omnigenæ eruditionis in aliquibus copia, ut ad miraculnm videantnr exculti. In horum classe haud hæsitanter locamus *Jacobum Sirmondum*, & *Dionysium Petavium* Soc. Jesu presbyteros, quibus addendns est *Jacobus Benignus Bossuet*. Sirmondus Ricomagi in Arvernia natus anno 1559. vixit annis 92. atque ab ineunte ætate latina, & Græca MSS. pervolutavit, Bibliothecas excussit, numismata, & vetustas inscriptiones inspexit, nobisque plura occulta antea, vel inedita rese-

(1) Legantur Norisii Opuscula. Illius Historia Pelagiana cum Vindiciis Augustinianis, absque prævio decreto, aut malignantium fraude, aut nimia oscitantia, Indici Expurgatorio S. Inquisitionis Hispaniarum inserta, illinc deleta est mandato Inquisitoris Generalis Emmanuelis Archiepiscopi Pharsaliæ; adeo, ut Cl. Norisii Opera ab erudito auctore Litterariarum Ephemeridum, quæ Florentiæ prodeunt in lucem, recte dicantur, *Argentum igne examinatum, purgatum terræ, purgatum septuplum*. Ps. 11. Prælaudatum Decretum Hispanicum emanatum fuit anno 1758. die 28. Januarii.

referavit, Petavius Aurelianensis hanc lucem anno 1585. aspexit, obiitque anno 1652. Hunc inter Jesuitas Aquilam vocant. Edidit Synesium, Epiphanium illustravit, Tempora digessit, exagitavit Scaligerum, Themistii & Juliani orationes notis locupletavit, Poemata, & epistolas concinnavit, & dogmata Patrum amplissimis voluminibus explanavit. (1) *Bossuetius* Meldensis Episcopus, Divioni in Burgundia natus anno 1627. decessit anno 1704. Quæ autem is conscripsit in libris Variationum adversus hæreticos, in Isajam de Vaticinio Partus Virginei, contra reviviscentem sua ætate Quietismum; Compendium universalis Historiæ, de gratia ac libertate juxta Augustini doctrinam, funebres Orationes, aliaque Moralia, & Polemica bene multa, missa *Defensione* prolixa propositionum Cleri Gallicani anno 1682. hæc, inquam, admiratione potius digna censentur, quam laude.

In Historia illustranda sedulam impenderunt operam *Henricus Spondanus* Episcopus Appamiensis, qui scripsit Annales sacros a creatione mundi ad hujus reparationem, Cardinalis Baronii Opus in Epitomen redegit, & usque ad annum 1640. deduxit. Quamquam in Annalium Baronii prosecutione insudarunt plurimum *Odoricus Raynaldus*, & *Jacobus Laderchius*, ejusdem cum Baronio Congregationis. In prædictos autem Annales Baronii eruditas Historicas, Criticasque animadversiones edidit *Antonius Pagius* Ord. Min. Conventualium natus in Provincia loco humili, & vita functus anno 1699. Hujus postrema Scripta perpolivit complevitque *Franciscus Pagius* ejus nepos de historia Romanorum Pontificum optime meritus. Acta Sanctorum colligere & in lucem edere cœpit *Joannes Bollandus* Soc. Jesu, executus consilium, quod conceperat P. Heribertus Rosvveidus ejusdem Societatis. Prodierunt ingentis Operis duo priora volumina anno 1643. Huic admovere deinde manus viri docti, laborumque patientissimi Henschenius Papebrochius, Beartius, Janninghus, Sollierius, Pineus, Cu-

(1) *Petavius* posteaquam lib. 9. Theolog. Dogmatum S. P. Aug. Doctrinam de Prædestinatione docte exposuerat, & vindicaverat, addidit librum 10. cujus priori capiti titulum fecit. *Retractatur Augustini Sententia*, &c. Causam puto omnibus esse compertam. Vide *Abreg.* Hist. Eccl. tom. 10. edit. anno 1754. pagina 328.

Cuper Boschius, Stiltingus, Suyschen, & Perierius. Tridentini Concilii Historiam conscripsit *Sforia Card. Pallavicinus* (1) ejusdem Soc. Jesu, eamque latinitate donavit consocius Joannes *Baptista Giattinus*. Obiit Card. Pallavicinus anno 1667. ejusque scopus fuit refutare Historiam *Pauli Sarpi* Ord. Serv. Theologi Reipublicæ Venetæ, viri præditi felici, & præcoci ingenio, & quamvis a Theologis multis dissentiat, procul dubio doctissimi. Decessit Sarpius anno 1623. Historiam, & Annales Ordinum Regularium plures scripserunt, ut FF. Prædicat. *Thomas Malvenda*, Ord. Minorum *Lucas Wadingus*, Capuccinorum *Zacharias Boverius*, Augustinensium Eremitarum *Aloysius Torelli*, Societatis Jesu *Maffæus Orlandinus*, *&c.* Italiam Sacram *Ferdinandus Ughelli* Cisterciensis.

Ecclesiasticæ Antiquitatis, quæ historiæ anima dici potest, studiosissimi fuerunt, & præclara edidere monumenta, *Antonius Gallonius* Congreg. Oratorii S. Philippi, qui scripsit de SS. Martyrum cruciatibus, & obiit an. 1617. Subterranea Urbis Romæ, plurimaque ibi recondita monumenta lustravit *Paulus Aringhus* ejusdem Congregationis, qui decessit anno 1676. Martyrologium sui Ordinis edidit 1629. *Hugo Menardus* Benedictinus: idem anno 1642. perpetuis adnotationibus illustravit Sacramentarium S. Gregorii Magni. *Hugo Menardus* obiit anno 1644. *Petrus* de Marca, cujus Extat *Concordia* Sacerdotii, & Imperii, opera Stephani Baluzii semel iterumque in lucem edita cum Vita Auctoris, notisque, decessit anno 1656. Parisiis, renunciatus ejusdem Urbis Archiepiscopus. *Leo Allatius*, qui post Lucam Holstenium custos fuit Vaticanæ Bibliothecæ, obiitque anno 1669. plura scripsit aptissima ad Græcorum confutandos errores. *Philippi Labbei* Soc. Jesu, qui fatis cessit anno 1667. habemus præter alia complura Concordiam Chronologicam, suipsius, & Philippi Brietii, & Collectionem magnam Conciliorum: in quo eruditionis genere ferventissimum inge-

(1) Scripserunt Jesuitæ quidam, videlicet PP. *Conti*, & *Gobien*, de ceremoniis, & religione Sinensium, tam immodica Confucii, ejusque virtutum laudatione, ut quinque famosæ propositiones ex illorum libris depromtæ a sacra facultate Parisiensi proscriptæ fuerint anno 1700. die 18. Octobris.

ingenium suum exercuit quoque *Joannes Harduinus* itidem Jesuita. *Lucas Acherius* Ord. S. Benedicti innumera, quæ latebant, monimenta publici Juris fecit, sublatus pio obitu Parisiis anno 1685. *Joannis Launoii* Doctoris Sorbonici, qui extinctus est anno 1678. ingentia habentur, variique argumenti volumina, in quibus aliqui styli damnant intemperiem, aliqui nimiam rerum verborumque repetitionem. (1) Græcorum ritus accurate explicavit *Jacobus Goarius* Ord. Prædicat., qui obiit anno 1653. Græcorumque Patrum inedita olim Opera vertit, vulgavitque *Franciscus Combefis* ejusdem Ordinis, qui fato cessit anno 1679. *Henrici*, & *Adriani de Valois* fratrum, præclarum in Litteraria Republica nomen: ille enim Græcos Historicos Eusebium, Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Evagrium, Philostorgium, & Theodorum Lectorem latina vertit lingua, notisque illustravit: iste Galliam exquisitis dissertationibus reddidit notiorem. Henricus vero decessit anno 1676. & Adrianus anno 1692. Opera Patrum, qui sub tempora Apostolorum floruerunt, collegit, notisque exornavit *Joannes Baptista Cotelerius*, cujus mors consignatur anno 1686. Quæ sacram Chronologiam, & Geographiam haud mediocriter dilucidant, Romanorumque Pontificum propugnant auctoritatem, magno labore collegit *Emmanuel a Schelstrate* Belga, qui decessit Romæ anno 1692. postquam de Ecclesia Africana, de Patriarchatu Occidentali, atque de disciplina Arcani tractatus perutiles juvenili ætate elucubraverat.

In illa utiliori Theologia, quæ in stabiliendis Fidei no-

(1) *Launoii* liber inscriptus: *Veritable Tradition de l' Eglise, sur la predestination, & la grace*, typis procusus Leodii anno 1702. in S. P. Augustinum injuriarum plenissimus, damnatus fuit a Clemente XI. Pontifice Maximo anno 1704. die 18. Januarii. Hyacinthus Serry Ordinis Prædicatorum, de quo seculo proximo, non solum contra Launojum vindicias Augustini elucubravit, verum etiam lepidula Epistola, quasi ex Elisiis data, ostendit, quidquid Launojus in Augustinum effutiit, depromptum fuisse ex Scriptoribus, religiosissimæ alias, sanctissimæque, Societatis Jesu, quorum enumerat saltem viginti, nempe *Andream Junium*, *Christophorum Ortegam*, *Dionysium Petavium*, *Franciscum Annatum*, *Gabrielem Vasquez*, *Jacobum Sirmondum*, *Joannem Adamum*, *Joannem Hamelium*, *Joannem Iturem*, *Joannem Marianam*, *Joannem Martinonum*, *Joannem Baptistam Guesnay*, *Leonardum Lessium*, *Levinum Le Mayer*, *Ludovicum Molinam*, *Petrum Halloix*, *Petrum L' Abbé*, *Stephanum de Champs*, *Theophilum Raynaudum*, & *Thomam Bonartum*.

nostræ decretis tota versatur, præter Venerabilem Bellarminum, de quo supra, insudavit *Martinus Becanus*, & ipse Soc. Jesu, qui migravit e vita anno 1624. (1) ab omnibus ob singularem modestiam laudatus. Eamdem subierunt provinciam *Adrianus* & *Petrus de Watemburch* fratres Batavi; quorum primus Episcopus Adrianopolitanus, ac suffraganeus Archiepiscopi Moguntini obiit anno 1669. alter Episcopus Mysiensis, & suffraganeus Archiepiscopi Coloniensis obiit anno 1675. De Sacramento Pœnitentiæ, & de sacris Ordinationibus fuse, & erudite pertractavit *Joannes Morinus* Cong. Oratorii Gallus, qui e vivis excessit anno 1659. (2) Dogmata item Ecclesiæ Catholicæ & Ecclesiasticam disciplinam exposuit *Ludovicus Thomassinus* ejusdem Congregationis, qui e vita migravit anno 1695. His addendi, qui Polemica SS. Patrum scripta selectis animadversionibus collustrarunt, ut Optatum Milevitanum *Gabriel Albaspinæus* Episcopus Aurelianensis, qui decessit anno 1630. Irenæum adversus hæreses *Franciscus Fevardentius*, qui etiam sub hujus seculi initia scripsit Theomachiam Calvinisticam; & Marium Mercatorem *Joannes Garnerius* Societ. Jesu, qui obiit anno 1681.

Commentaria in Sacras litteras elucubrarunt prælaudatæ Societatis viri permulti, inter quos celebrantur *Salianus*, *Mariana*, *Villalpandus*, *Menochius*, *Tirinus*, *Pineda*, *Lorinus*, *Pererius*, *Serarius*, *A Lapide*, *&c.* Varia Sacra, & vindicias Textus Hebraici adversus Morinum edidit *Simeon de Muis* defunctus anno 1644. Biblia Maxima novemdecim comprehensa tomis prægrandibus concinnavit *Joannes de la Haye* Ordinis Minorum. Opera autem *Criticorum Sacrorum*, idest, adnotationum in Sacram Scripturam, variarumque eo inservientium dissertationum, compacta præsertim sunt ex libris Protestantium, ac primum prodierunt in lucem novem Voluminibus anno 1660. Londini.

De

(1) Plurima scripsit pro fide orthodoxa, & pro defensione *Controversiarum* Card. Bellarmini, necnon pro Societatis suæ, ejusque beatissimi Institutoris honore vindicando *Jacobus Gretserus* Jesuita, de quo Nathanael Sotuel pag. 369. Biblioth.

(2) Jo. Morinus in castris Calvinistarum educatus, Parisiis hæresim abjuravit. Idem fecerunt alii viri doctissimi, Gaspar Scioppius, Wilelmus Rainoldus, Petrus Pithœus, Henricus Spondanus, Tanaquillus Faber, Bertholdus Nihusius, Isaac Papinus, aliique literarum laude conspicui.

De Theologia morali pertractarunt Societatis Jesu permulti. *Baunium*, *Filiutium*, *Escobarium*, *Azorium*, *Tamburinum*, *Busembaum*, *&c.* nullus ignorat. Nec tamen benigniores, ut inquiunt, sunt Jesuitæ cuncti, sed exactiores premunt semitas *Paulus Comitolus*, &, Probabilismi insectator *Tyrsus Gonzales*. *Bonus Merbesius*, *Sambovius*, & *Henricus a S. Ignatio* Carmelita Belga prolixe item de doctrina morali scripserunt, laxitates rigidioribus fortasse præceptionibus insectantes. *Apologiam* Casuistarum, tot Præsulum Galliarum censuris dispunctam, omittimus. Italica lingua sive catechesibus, sive concionibus, nemo copiosius, & elegantius scripsit *Paulo Segneri* Soc. Jesu dignissimo, quem Parochi, & Verbi Dei Præcones studeant imitari.

Postremo loco recensendi sunt quidam Jansenistarum. Horum antesignanus *Antonius Arnaldus*, cujus Opus de frequenti Communione editum anno 1643. plura excitavit dissidia, sed majora movit quæ scripsit de Gratia, & de morali Practica Jesuitarum. Jansenismi notam non effugit liber inscriptus, *Amor Pœnitens*, Episcop. Castoriensis, in lucem emissus anno 1687. *Martinus de Barcos* Abbas S. Cyrani, qui anno 1643. refutavit *Prædestinatum* Sirmondi, & anno 1644. palam pro Jansenio certavit. Quædam hujus Opera latent sub nomine *Petri Aurelii*. Jansenianis adnumerandus quoque *Blasius Paschalis* qui sub nomine *Ludovici Montalti* vulgare cœpit anno 1656. *Epistolas Provinciales*; (1) & qui sub *Vendrochii* nomine illas Latinitate donavit, & notis corroborare studuit, *Petrus Nicolius*. Accedunt directores, cultoresque Monasterii Portus Regii *in Campis*, *Isaac de Saci*, *Petrus Thomas Fosseus*, *Nicolaus Fontana*, *Gothefridus Hermant*, *&c.* Hos inter recensent quoque Cl. *Tillemontium*, qui mortuus cum magna pietate ac religione anno 1688. in templo illius Monasterii, (2) quod semper coluerat, sepultus fuit. Sui, & fictitio *Vincentii Lenis* nomine scripsit pro Jansenio *Libertus Froemondus* Doctor Lovaniensis, extinctus anno 1653.

(1) Epistolis Provincialibus nullum datum responsum ante annum 1694. quo in lucem prodiit, *Entretiens de Cleandre & d'Eudoxe*. Hoc Opus celebri Apologia refutatum fuit anno 1696 & seqq. XVIII. aliis Epistolis a P. Matthæo Petit Didier Monacho Ordinis S. Benedicti.

(2) Monasterium illud anno 1709. dirutum fuit.

Adversus Janseniſtas & Bajaniſtas acuerunt ſtylum *Stephanus Deſcamps*, *Franciſcus Annatus*, *Joannes Martinus Ripalda*, & *Joannes Martinonus* ſeu *Moraines* S. J. presbyteri. Sed non ſinit, ut ulterius progrediamur, præfixa brevitas.

CAPUT V.

Augustissimorum Cæsarum, et Sanctorum quorumdam recensio.

Rodulphum II. Imperatorem vita functum abſque liberis anno 1612. IV. Idus Januarii dictum eſt alibi. Eodem itaque anno menſe Junio Francofurti electus eſt *Matthias* ejuſdem Rodulphi frater, rex Bohemiæ, & Hungariæ, qui ob graſſantem Lutheranam hæreſim Praga Viennam Auſtriæ transtulit Imperii Sedem. Cum autem Matthias ex Anna filia Ferdinandi Auſtriæ uxore ſua nullum ſuſcepiſſet filium, adoptavit Ferdinandum filium Caroli Auſtriaci filii Ferdinandi I. Imperatoris, & Mariæ filiæ Alberti Ducis Bavariæ; eique anno 1617. ceſſit Bohemiam, & anno inſequenti regnum etiam Hungariæ. Proteſtantes per hæc tempora pervicaciores effecti magna Chriſtianæ reipublicæ attulerunt incommoda. Ipſe vero Imperator contracto ex animi triſtitia languore vita exceſſit anno 1619. VI. Idus Martii.

Illi itaque ſucceſſit prælaudatus *Ferdinandus* hujus nominis II. evectus ad Imperii faſtigium citato anno 1619. V. Calendas Septembris. Rexit autem imperium uſque ad annum 1637. quo deceſſit apoplexia correptus 8. die Februarii. Fridericum Palatinum anno 1620. ſuperavit, recuperata Bohemia; atque anno 1623. reddita fuit Bavaria Duci Maximiliano, hoſtibus a Cæſare attritis. Anno rurſus 1626. ductor Cæſarei exercitus Valſtein proſtravit hæreticorum phalanges, & Danos Auguſti Principis arma fugarunt. Mantuam, quam occupaverant Galli, anno 1629. expugnavit: eodemque anno ſancivit, ut Eccleſiaſtica bona ab hæreticis uſurpata reſtituerentur Catholicis. (1)

Suc-

(1) Ea occaſione PP. Societatis dederunt operam, ut quæ ſpectabant ad Monachos S. Benedicti, monaſteria Monialium conſequerentur, opera P. Lamormani a Confeſſionibus Ferdinandi II.

SUCCESSIT pio, invictoque parenti *Ferdinandus III.* quem ei pepererat Marianna conjux, filia Guilelmi Ducis Bavariæ. Post diuturna bella quæ gessit cum Svecis, aliisque, anno 1648. pacem Monasterii cum omnibus iniit; eademque pace in posterum fruens Catholicæ religioni propugnandæ, pietatique exercendæ totus incubuit, donec anno ætatis suæ 49. & Imperii 20. decessit Viennæ anno 1657. die Aprilis secunda.

TENUIT deinde imperium *Leopoldus*, quem Ferdinando III. pepererat Marianna filia Philippi III. Regis Hispaniarum. Electus fuit Helenopoli, seu Francofurti anno 1658. die 18. Julii, & coronatus proximis Calendis Augusti. Fuit itaque post mortem Ferdinandi III. interregnum plusquam mensium quindecim. Bellum habuit Leopoldus cum Gallis diuturnum, regnante Ludovico XIV. Conspirantes adversum se plures Hungarorum nobilissimos anno 1669. capitali pœna mulctavit. Turcarum CCXL. millia in Hungariam irruerunt anno 1683. & Viennam die 13. Julii cinxerunt obsidione: sed abierunt inde, in fugam conversi, cæsis permultis, die 12. Septembris a Joanne Subiescki Poloniæ rege, & a Carolo V. duce Lotharingiæ, arrisitque Leopoldo insignis Victoria. Lacessitum deinceps Imperium Turcicum, inito fœdere inter Leopoldum, Innocentium XI. Venetamque Rempublicam, donec anno 1699. sancita pace, quieverunt paululum bellorum strepitus. At rursus pro successione in regna Hispaniarum, vita functo anno 1700. Carolo II. rege, inter Leopoldum & Ludovicum vario pugnatum est marte. (1) Tandem imperator anno 1705. III. Nonas Maji Viennæ in Austria extinctus est hydrope, anno imperii sui quadragesimo septimo.

PRÆTER S. Franciscum Salesium laudatum superiori capite IV. Sanctorum Confessorum numerum auxerunt *Vincentius a Paulo*, *Camillus de Lellis*, *Franciscus de Regis*, *Fidelis* de Simaringa, *Joseph* a Leonissa, *Franciscus Solanus*: quorum, quod infra cap. 6. hujus aut seq. Seculi commemoranda sit solemnis apotheosis, nunc solum nomen describimus. Migrarunt quoque ad cælestem

 spon-

(1) *Carolus II.* Rex Hispaniæ testamento instituerat Philippum V., filium Ludovici Galliarum Delphini, hæredem suum. Ipse autem Carolus II. filius erat Philippi IV. Austriaco sanguine procreati.

ſponſum Seculo XVII. Sanctimoniales *Maria Magdalena* de Pazzis Florentina, & *Roſa a S. Maria*, Americana. Martyrio plures coronati ſunt hæreticis, & infidelibus perſequentibus. Hanc promeruit coronam anno 1617. in Perſide cum aliis plurimis *Catharina* regina Georgiæ exquiſitiſſimis ſuppliciis tentata. In Japonia lento pro fide cremati fuerunt igne anno 1622. *Petrus Zuniga* Auguſtinenſis, *Ludovicus Florez* Ordinis Prædicatorum, *Petrus Davila* Ord. Minorum, & *Carolus Spinula* Januenſis Societatis Jeſu. De Martyrio *P. Britti* ejuſdem Societatis, quod conſignatur anno 1695. expectatur Apoſtolicæ Sedis judicium. Quia martyres non facit pœna, ſed cauſa, non ſunt in eorum numero computandi decem mille captivi Turcarum, qui Seditionem molientes anno 1662. in urbe Mauritaniæ Algerio crudeliſſime necati fuere. (1)

Vixit hoc Seculo, cœpitque Revelationes ſuas ſcripto tradere anno 1655. *Maria Agreda* Ord. Min. de cujus libris ac virtutibus non ſemel eſt diſputatum. Adverſus ejus aſſerta valde affinia Scotiſticæ Theologiæ cenſuram tulit anno 1696. ſacra Sorbonæ Facultas: nec unquam quidquid plures moliti ſint, ab Apoſtolica Sede fuerunt approbata, imo cum primum Hiſpanica lingua prodierunt in lucem, rejecta. Noſtrum tamen non eſt, quidquam aut ejus, aut *Catharinæ* matris, patriſque religioſiſſimi Viri detrahere virtutibus. Ad Catholicam enim Eccleſiam ſpectat de his proferre ſententiam.

Obierunt præterea in magna ſanctitatis fama anno 1641. *Claudius Bernardus* presbyter Divionenſis, eodemque anno *Joanna Franciſca Fremiot* de Chantal, quæ omnium prima inſtitutum a S. Franciſco Saleſio Ordinem Viſitationis ingreſſa eſt anno 1610. Hanc modo in Beatarum numero veneramur. *Emus* Parochus diœceſis Senonenſis anno 1644. migravit ad Superos: *Joſeph Calaſanctius* Inſtitutor Scholarum Piarum anno 1648. *Vincentius a Paulo* Inſtitutor Congreg. Miſſionis anno 1660. *Henricus Michael* diœceſis Trevirenſis, qui ſutores ad officia pietatis revocabat, anno 1666. *Petrus Guillerius* Canonicus Regularis

(1) Sunt qui inter martyres recenſent *Henricum Garnet* Soc. J. alioſque anno 1606. & ſequenti ſupplicio affectos, quod conſpiraſſent in *Parlamenti*, ut inquiunt, *Cameram* abdito pulvere pyrio ſubvertendam in Anglia, unde eam ob rem Catholici omnes fuerunt expulſi.

laris Bilumni in Sabaudia anno 1673. atque anno 1691. *Maria de Cyz* Leydensis Virgo ad Catholicam Ecclesiam a secta Calvinistarum Deo prædestinante vocata.

CAPUT VI.

Quænam Seculo XVII. in Ecclesia Catholica doctrina, et disciplina viguerint.

Spectantem ad fidem moresque doctrinam Seculo XVII. Ecclesia Christi incontaminatam servavit. Nam præter dogmata occasione emergentium hæreseon luculenter exposita, & firmiter stabilita; ubi innovatæ fuere, aut primum excogitatæ opiniones ad corruptelam, vel ad impietatem tendentes, opportune confixæ fuerunt, & refutatæ. Quod ex magno numero propositionum ab Apostolica Sede proscriptarum evidentissime apparet. Enimvero Urbanus VIII. anno 1641. damnatos a S. Pio V. 79. (1) articulos Baji rursus Apostolica Constitutione perstrinxit; Clemens VIII. anno 1602. confessionem factam per litteras, seu internuntium, nullam & irritam declaravit: Innocentius X. anno 1653. propositiones V. Jansenii, Alexander VII. anno 1665. propositiones 28. & anno 1666. alias 17. Innocentius XI. anno 1679. propositiones 65. atque eodem anno 1679. duas alias prohibuit. Vetuit insuper anno 1682. ne quis utatur aliquo pacto, etiam sine directa vel indirecta revelatione, & gravamine pœnitentis, scientia ex confessione acquisita, damnans oppositam assertionem. Idem Innocentius XI. anno 1687. perniciosissimam mysticam Michaelis de Molinos, hujusque positiones 68. reprobavit. Alexander VIII. anno 1690. peccatum philosophicum, deinde propositiones 30. ex Jansenistarum fontibus manantes, censuris confixit. Innocentius XII. novorum Quietistarum, & Francisci de Fenelon (2) Archiepiscopi Cameracensis anno 1699. damnavit propositiones viginti tres.

Ex His edocemur beneficia supernaturalium donorum excedere naturæ fines, Gratiam adjuvare, non perime-

(1) alias 76. duobus in unum bis copulatis.
(2) Qui errores suos palam e suggestu retractavit, magis ob humilitatem & fidei confessionem laudandus, quam propter falsam proscriptamque doctrinam reprehendendus.

re libertatem, neque hanc vinculo obstringi necessitatis, nullum esse imputabile crimen ubi non adest libertas indifferentiæ, invincibilem ignorantiam excusare a peccato, plura fieri a peccatoribus, & infidelibus, quæ non sunt a cupiditate vitiata, ad universos homines Christi redemptionem extendi, non sufficere in sacramento Pœnitentiæ attritionem naturalem, eam quæ ex metu gehennæ concipitur, bonam esse & ad gratiam disponere, præceptum annuæ communionis non impleri per communionem sacrilegam, veram animæ perfectionem & devotionem non excludere exteriores actus, atque exercitamenta virtutum; aliaque id genus, quæ opponuntur damnatis illis propositionibus. (1)

Quum autem hoc XVII. Seculo cum ingenti librorum copia laxiores quoque opiniones fuerint disseminatæ; Episcopi vigilantissimi curarunt collabentem disciplinam restituere, & exundantem malitiam coercere. Si quidam ausi sunt affirmare nemini, quamvis prava consuetudine implicato, denegandam esse sacramentalem absolutionem; facilitatem istam coactæ Sacerdotum Synodi reprobarunt, ut Farfensis 1685. Montisfalisci anno 1692. Cæsenatensis anno 1693. Bononiensis anno 1698. Socios criminum, seu complices absolvendos non esse a Confessario, ut postulat pœnitentiæ ardor, & ratio pudoris, decreverunt Synodi Veliterna anno 1673. Faventina 1674. Æsina 1683. Arcendas a Sacramentis mulieres comptas, fucatas, & pectora immodeste nudantes, præter Innocentii XI. sanctiones, decrevere Synodus Senogalliensis anno 1627.

(1) Apologia Casuistarum a pluribus Galliarum Episcopis & ab Apostolica sede confixa, prodiit auctore P. Pirot S. J. an. 1657. Alexander VII. anno 1667. proscripsit propositiones 45. & Innocentius XI. anno 1679. alias propositiones 65.

Apologias Auctorum Societatis conscripsere P. Moja, & P. Honoratus Fabri, tum proprio nomine, tum nomine Bernardi Stubrokii.

Antonii Sanctarelli liber a Sorbona damnatus fuit anno 1626. Marianæ item opus *de Rege, & Regis institutione* idem subiit fatum. Vid. Not. ad cap. 3.

Proscriptæ anno 1655. ab Archiepiscopo Mechliniæ, & exagitatæ proximo anno 1656. in Comitiis Cleri Gallicani Propositiones 21. Caramuelis fluentes ex principiis Probabilismi. Nota confixæ aliæ septem depromtæ ex Tract. Mascarenhas. Aliæ pariter 43. assertæ ab Escobario, Sancio, & Petro Michaele de Sanronam: rursus decem & septem a sacra Facultate Lovaniensi confixæ anno 1653. Plures demum id. numero 127. in Comitiis Cleri Gallicani anno 1700. damnatæ omnium, qui aderant, Episcoporum suffragiis.

1627. Juvenacensis anno 1639. Faventina 1649. Asculana, & Cremensis 1688.

Exorta Seculo XVII. quæstione, an qui dispensatur ab esu carnium, sit etiam dispensatus ab unica comestione, variæ fuerunt sententiæ Theologorum, ut liquet ex Lessio lib. 4. de Justit. cap. 2. Medina lib. 1. Instit. Sacerdot. §. 10. Comitolo Resp. Moral. lib. 4. q. 46. Azorio Instit. Moral. lib. 7. cap. 7. &c. Cum vero jejunium institutum sit ad frenandam carnis concupiscentiam, illa fuit sententia sanior & verior dispensatum in una parte, non esse dispensatum in altera, quam servare queat sine propriæ salutis discrimine. Saniorem dixi, & veriorem; nam anno 1657. Alexander VII. Cives Romanos dispensans ab esu carnium in Quadragesima declaravit illos teneri nihilosecius ad jejunandum: quod & Clemens XI. anno 1703. & eo jubente Gaspar Cardinalis Carpegna summi Pontificis in Urbe Vicarius fidelibus indixerunt; perspicue autem explicavit, omnemque eliminavit difficultatem anno 1741. Benedictus XIV.

Præter hæc, aliaque plura ad disciplinam, & ad integerrimam institutionem morum pertinentia, ad pietatem religionemque fidelium excitandam quosdam eximiæ virtutis in Sanctorum Fastos Summi Romanæ Ecclesiæ Pastores retulerunt Canonizatione solemni. Quem honorem Clemens VIII. anno 1601. detulit *S. Raymundo* de Pennafort Catalauno: Paulus V. anno 1608. *S. Franciscæ Romanæ*, & anno 1610. *S. Carolo Borromæo*; Gregorius XV. anno 1622. *SS. Isidoro Agricolæ*, *Teresiæ Virgini*, *Ignatio Loyolæ*, *Francisco Xaverio* Hispanis, & *Philippo Nerio* Florentino: Urbanus VIII. anno 1625. *S. Elisabethæ* Lusitanorum reginæ, adscriptis numero Beatorum *Andrea Avellino*, & *Felice a Cantalicio*; & anno 1629. inter Sanctos *Andrea Corsinio*, inter Beatos relato *Cajetano Thienæo*: Alexander VII. anno 1658. Sanctorum Catalogo adscripsit *Thomam* a Villanova Archiepiscopum Valentinum; Clemens IX. anno 1669. *Petrum* de Alcantara Ord. Min. & Mariam Magdalenam de Pazzis Ord. Carmelitarum: Clemens X. anno 1671. *Franciscum Borgiam*, *Cajetanum*, *Philippum Benitium*, *Ludovicum Bertrandum*, & *Rosam Limanam*; & anno proximo Beatis accensuit Pontificem Maximum *Pium V.* Anno autem 1675. Idem Clemens X. magnificentissima pompa adscripsit Sanctorum Fastis XIX. *Martyres Gorco-*

mienses. Decretus denique anno 1690. ab Alexandro VIII. cultus Sanctorum *Joanni* a Capistrano, *Joanni* de Deo, *Laurentio Justiniano*, *Joanni a S. Facundo*, & *Paschali Baylon*.

AD INSTAURANDAM disciplinam Monasticam conducunt plurimum aut institutæ, aut reformatæ religiosorum virorum Familiæ. Etenim hoc Seculo a Petro Cardinale *de Barulle* instituta est Congregatio *Oratorii Jesu*, cœpta Parisiis anno 1611. & confirmata a Paulo V. anno 1613. Clerici Regulares *Scholarum Piarum* instituti sunt anno 1617. a B. Joseph Calasanctio Aragonensi: (1) Qui *Pii Operarii* vocantur, instituti a Carolo Carafa Neapolitano anno 1606. approbati fuere anno 1621. a Gregorio XV. Congregationem Presbyterorum *Missionis* instituit anno 1626. S. Vincentius a Paulo.

Rigidiorem vivendi formam professæ sunt plures Congregationes, ut Monachorum S. Benedicti Congregatio *Verodunensis* in Lotharingia confirmata anno 1604. a Clemente VIII. & *S. Mauri* anno 1618. approbata a Gregorio XV. *Cistercienfium*, qui dicuntur *de la Trappa*, reformatio cœpit anno 1662. Canonicorum Regularium *S. Genovefæ* anno 1634. ab Apostolica Sede confirmationem obtinuit. Reformationi Ordinis Prædicatorum in Galliis operam dedere *Sebastianus Michael*, & *Joannes Baptista Carre*, quorum ille decessit anno 1618. & iste anno 1653.

FEMINARUM quoque perutilium, & puellarum institutionem curantium, cœtus hoc XVII. Seculo prodierunt. Enimvero *Victoria Furnaria* anno 1604. Genuæ Virgines, quæ a ceruleo vestis colore vocantur *Cælestes*, in unum congregavit. Quæ appellantur *Visitationis*, auctore Francisco Salesio, anno 1610. primam domum Annecii in Sabaudia incoluerunt. Insequenti autem anno *Ursulinas Maria Luillier* Parisiis, eodemque anno 1611. in Lotharingia *Petrus Fererius* instituit. Moniales S. Benedicti in Galliis *Calvarii* nomine celebres originem habuerunt circa annum 1618. adprobationem vero a Gregorio XV. anno 1621. Harum institutor, cum *Antonia* principe Aurelianensi vita functa anno 1618. Pictavi, sexto ab exordio Congregationis mense, fuit *Joseph* Ordinis Capuccinorum, qui

(1) Anno 1617. Ordo Clericorum *Scholarum Piarum* segregatus fuit a Congregatione Clericorum *Matris Dei*, cui aggregatus fuerat anno 1614. Quare *Matris Dei* stemma, nomenque retinuit. Sacri hujus instituti primordia ad annum 1597. videntur esse referenda.

qui pie deceffit labente anno 1638. antequam Vaticanam Purpuram, ad quam Ludovicus XIII. illum nominaverat, fuiffet affecutus. *Jefuitiffas* extra clauftra viventes Urbanus Papa VIII. anno 1630. fuppreffit (1).

Præter Equeftres Ordines, *Sanguinis Chrifti* inftitutum a Vincentio Gonzaga Duce Mantuæ anno 1608. & *S. Ludovici* a Ludovico XIV. Chriftianiffimo Rege anno 1693. alii hoc Seculo Equites fpeciofis titulis condecorati fuerunt, nimirum anno 1652. in Silefia Equites *Mortis*: anno 1660. Brennoburgi Equites *Concordiæ*: anno 1685. in Borouffia Equites *Generofitatis*: anno 1692. in Argelia, vulgo Torgau, Equites *Sinceritatis*, & anno 1690. in Saxonia Equites *Integritatis*. Etiam Matronarum Ordines inftituti, videlicet, anno 1662. fub nomine *Virtutis*, cum Epigraphe circa fymbolum folis, *Sola triumphat ubique*; & anno 1668. *Crucis Dominicæ*, aureo hujus figno infcriptis verbis, *Salus & Gloria*. Huic Ordini Auguftiffima Imperatrix præficitur.

APPENDIX

Rerum aliarum complurium.

Henricus *IV. Borbonius* rex Galliarum anno 1610. pridie Idus Majas a Francifco Ravalliaco nefario parricida confolfus interiit (2). Regnavit poftmodum ufque ad annum 1643. *Ludovicus* XIII. filius Henrici IV. & Mariæ Mediceæ: tum *Ludovicus XIV.* cognomento Magnus,

---

(1) Bulla Urbani VIII. qua fupprimitur Congregatio *Jefuitiffarum*, promulgata fuit fequenti anno 1631. menfe Maio. Eadem congregatio in Germania, Viennæ præfertim, & Pragæ fuerat propagata. Adverfus illam Romæ coram Sacra Congr. *de Propaganda Fide* orationem habuit graviffimam, inftructamque nervofis rationum momentis Valerianus *Magni* Mediolanenfis Ordinis FF. Prædicatorum: Valerianus ifte laudatus in Epiftola decimaquinta ex Provincialibus. Scripfit Valerianus adverfus Gomenium miniftrum Proteftantium librum infcriptum: *Echo Abfurditatum Ulrici de Neufelbloefa*, impreffum Cracoviæ anno 1646. Vaticanam Purpuram, quam ut illi conferret Urbanus VIII. per epiftolam enixe rogaverat Uladislaus rex Poloniæ, fprevit humillime, ut Evangelicis Miffionibus totus incumberet. Videfis Bailletium Volumine I. *Anti*; pag. 239. Obiit Valerianus Salisburgi apud Bavaros ann. 1661. Extat de p o illius obitu Relatio anno proximo 1662. typis procufa.

(2) Agebat *Henricus* annum 57. parricida autem die 27. ejufdem menfis affectus fupplicio natus erat annorum 32. Cor Regis ad Collegium Jefuitarum translatum fuit.

gnus, filius Ludovici XIII. & Annæ Auſtriacæ qui obiit die 1. Septembris anno 1715. In Hiſpania poſt Philippum III. vita functum anno 1621. regnarunt *Philippus IV.* ejus filius uſque ad annum 1665. deinde *Carolus II.* qui abſque liberis deceſſit Cal. Novembris anno 1700. conſtituto tabulis Teſtamentariis herede *Philippo Borbonio* duce Andegavenſi. Is eſt *Philippus V.* qui ab anno 1700. Hiſpaniarum Monarchiam gubernavit uſque ad annum 1724. quo filio *Ludovico I.* renunciavit regnum, quod tamen eodem anno, Ludovico extincto, rurſus ſuſcepit administrandum. In Luſitania vero ab anno 1621. uſque ad annum 1640. regnavit prælaudatus *Philippus IV.* rex Hiſpaniarum: at anno 1640. Luſitani proprium regem elegerunt *Joannem IV.* ducem Bragantiæ, qui regnavit uſque ad annum 1656. Huic ſucceſſit *Alphonſus VI.* mortuus anno 1683. atque Alphonſo *Petrus II.* qui e vivis migravit anno 1706. V. Idus Decembris (1)

Mahumeti III. extincto anno 1603. ſucceſſit *Achmetes I.* qui obiit anno 1617. die 15. Novembris. Imperium tunc adminiſtravit brevi tempore illius frater *Muſtapha*, ſed hoc ob inertiam & immanitatem depoſito, acclamatus eſt Imperator *Oſmannus* filius Achmetis. Oſmannus ob bellum infeliciter geſtum cum Polonis anno 1620. poſt biennium e throno dejectus, & laqueo peremptus eſt. E carcere eductus, & ad thronum rurſus evectus *Muſtapha*, tranſactis vix ſex menſibus, de throno rurſus deturbatus anno 1623. tenebricoſo incluſus eſt carceri. Commiſſum tum imperium *Amurathi IV.* fratri Oſmanni, & filio Achmetis I. qui periit ob nimiam ebrietatem anno 1640. die 8. Februarii. Imperarunt deinde *Ibrahim* frater Amurathis IV. uſque ad annum 1649. *Mahumetes IV.* filius Ibrahim uſque ad annum 1687. *Solimanus IV.* frater Mahumetis uſque ad annum 1691. *Achmetes II.* frater Solimani uſque ad annum 1695. *Muſtapha II.* filius Mahumetis IV. & nepos Achme-

(1) Angliæ Coronam poſt Eliſabetham mortuam anno 1603. conſecuti ſunt *Jacobus I. Stuartius* eodem anno *Carolus I.* anno 1625 *Cromwelius* tyrannus anno 648. *Richardus* item tyrannus anno 1659. *Carolus* II anno 1660 *Jacobus II.* anno 1685 regno expulſus. *Guilelmus III.* anno 1680. In Polonia poſt Sigiſmundum III. adepti ſunt regnum anno 1632. *Uladislaus Sigiſmundus*; anno 1648 *Joannes Caſimirus*: anno 1669. *Michael Choributius*: anno 1674. *Joannes Sobieski*, & anno 1697. *Fridericus Auguſtus*.

Achmetis II. ab anno 1695. usque ad annum 1703. quo anno solium conscendit *Achmetes III.* illius Frater.

INTER Christianos, horumque hostes infensissimos Mahumetanos non semel bellum exarsit. Primo hujus Seculi anno nempe 1601. Hispani Algerium frustra occupare tentarunt. At anno 1603. in Hungaria Turcæ magna affecti sunt clade. Post biennium ipsi occuparunt Strigonium urbem Pannoniæ inferioris. Maurorum nongenta millia anno 1610. regnante Philippo III. jussa ex Hispaniis discedere. Melitensium Equitum triremes anno 1644. deprædarunt naves Turcicas, quibus cum Osmanno filio Ibrahim vehebatur Sultana Saphira. Irruentes anno sequenti 1645. in Cretam insulam, Caneam, olim Cydoniam, urbem munitissimam longa obsidione expugnarunt. A Venetis anno 1649. devicti maritima pugna, & rursus anno 1651. 1655. & 1657. superati, anno 1663. in Hungaria victoriis potiti sunt, atque anno 1669. insulam Cretensem in suam redegerunt potestatem, post certamen vigintiquatuor annorum, & obsidionem mensium 28. dierumque 27. Centum quinquaginta millia Barbarorum, Christianorum vero triginta millia in bello Cretensi perierunt. Algerium anno 1682. 1683. & 1689. tormentis bellicis, quæ bombardas vocant, Galli vexarunt. Apud Strigonium anno 1685. sub Carolo V. duce Lotharingæ, & anno 1687. apud Patras in Peloponneso, a Venetis Turcæ clade postrati sunt magna. Taurunum (1) anno 1690. occuparunt, & anno 1692. amiserunt in Hungaria Varadinum.

NEQUE hæc tantum bella Sæculo XVII. contigerunt, sed alia plurima. In Galliis enim viguit bellum civile Calvinistarum, anno præsertim 1625. & sequenti. At anno 1627. Rupella a Ludovico XIII. fuit expugnata, ibique restituta religio Catholica. Vexata quoque est Gallia intestinis discordiis, auctore præcipuo Gondæo bellicosissimo principe. Adversus Sabaudiæ Ducem anno 1630. prælaudatus Ludovicus XIII. castra movit. Inter Gallos vero, Hispanosque sæpe sæpius exarsit bellum, ut anno 1635. 1647. 1650. 1654. 1658. & 1673. Etiam cum Anglis, Danisque Galli anno 1656. pugnarunt. Ingentem Hispanorum cladem ad Rupem Regiam in Campania, seu in finibus Hannoniæ anno 1643. Epi-

(1) Belgrado.

Episcopi Monasteriensis adversus Batavos copias militares anno 1665. coactas, ceterosque flagrantium bellorum apparatus, motusque prætereo. Angli anno 1694. Britanniæ portum *Brivaten* (vulgò *Brest*) occupare frustra tentarunt.

NEC diu in enarrandis rebus aliis, quæ aliquibus infaustæ fuere, morabor. Recensendæ sunt tamen Urbes tormentis bellicis, quæ bombas vocitant, quassatæ, ac semidirutæ. Experta est hujusmodi tormenta anno 1684. jussu Christianissimi regis Civitas Genuensis, Algerium insuper anno 1682. & rursus anno sequenti; necnon Bruxellæ anno 1695. Incendio anno 1621. absumptum est una cum Bibliotheca Collegium Jesuitarum Coloniense: quo anno Jacobus Reingius ejusdem Societatis ad Protestantes defecit. Tertia item pars Civitatis Constantinopolitanæ cum Bibliotheca MSS. Arabicis refertissima, anno 1633. voracitate flammarum redacta est in cineres. Terræmotus Neapoli, finitimisque urbibus anno 1688. & 1694. damna attulit maxima. Concidit priori Sacræ Jesuitarum Ædis testudo, porticus elegantissima Templi Castoris, & Pollucis; Beneventum vero, & propinqua oppida æquata solo. Verum hæc ex tristibus enarrasse sufficiat.

PROSPERIORA referamus, ac primum fœdera pacis, & dissidentium concordiam. Ergo inter Paulum V. & Venetos anno 1607. compositæ sunt controversiæ. Sopita anno 1618. in Galliis civilis discordia. Maria Medicea Regina anno 1620. reconciliata Ludovico XIII. Inter Gallos Anglosque anno 1629. pax inita, & anno 1664. Pisanos inter, & Romanum Pontificem, Galliarumque Monarcham: inter Gallos quoque & Hispanos anno 1668. ac pariter inter Angliam, Hollandiam, & Daniam. Item anno 1669. inter Carolum Ducem Lotharingiæ, & Electorem Palatinum. Anno autem 1679. Imperium, Gallia, Dania, Svecia, Electores, Turcæ etiam, Noviomagi, idest Spiræ, concordiam firmarunt. Apparuit anno 1680. die 26. Decembris ingens ille Cometes, cujus occasione *Casinus* percelebris Mathematicus conscripsit *Systema* de istorum crinitorum siderum reditu periodoque; suasque commentationes, cum titulo *Pensées diverses*, edidit Petrus Bayle, caute legendum Opus. Vide proximi Seculi caput tertium. Episcopi Gallicani anno 1692. dissidiis compositis Innocentio XII. obtemperarunt.

EA

Ea inſuper jucundiora ſunt, fideique Chriſtianæ monumenta ſplendidiora, quæ ſubſequuntur. Magni enim Principes Seculo XVII. abdicatis erroribus, & terreno principatu neglecto, nomen Chriſto dederunt. Anno 1621. filius Mahumetis Imperatoris Turcarum ſuſcepit baptiſmum, Franciſci nomine aſſumpto. Rex Tuneti pariter anno 164[illegible] baptizatus eſt, illi Dominici nomine impoſito. Filius quoque primogenitus Jungley Imperatoris Sinenſium cum matre ad Chriſtianam religionem acceſſit, ei nomine indito Conſtantini, atque parenti impoſito nomine Helenæ. Quod contigit eodem anno 1646. Rex itidem Monomotapæ in Africa anno 1652. baptiſmate regeneratus eſt, & appellatus Dominicus. Major natu Dynaſtæ Marochii, quod Africæ regnum veteres dixere Bocanum Hemerum, anno 1667. ſacro initiatus lavacro, ingreſſus eſt Societatem Jeſu. Hanc anno 1642. amplexus quoque fuerat Caſimirus Poloniæ Princeps, qui anno 1646. promotus fuit ad Purpuram Vaticanam, qua tamen ſeſe abdicavit anno 1668. proficiſcens in Gallias. (1)

Hisce Catholicæ Religionis triumphis acceſſit Chriſtianæ Reginæ Svecorum ad Catholicam fidem converſio. Quæ anno 1654. regnum ceſſit Carolo Guſtavo filio Joannis Caſimiri Comitis Palatini: anno proximo Romanæ Eccleſiæ profeſſa eſt dogmata: Laureti Deiparæ regale diadema ſceptrumque dicavit; atque anno 1656. in urbe Roma abjuravit errores Lutheri, & ſacro Chriſmate ab Alexandro VIII. obſignata, poſtmodum Chriſtina Alexandra fuit appellata. Etſi autem anno 1660. & rurſus anno 1666. in Sveciam ob regni negocia tractanda conceſſit; nunquam tamen a propoſito ſuſceptæ religionis Catholicæ potuit dimoveri; & Romam reverſa, doctiſſimorum virorum uſa eſt contubernio, ibique magna litterarum altrix ac patrona obiit anno 1689. monumento in Æde Vaticana eidem erecto.

Æquum tandem eſt, ut nonnulla dicamus de litterarum incrementis, Viriſque clariſſimis. Academiæ inſtitutæ ſunt in Belgio anno 1614. Groningana, & anno 1636. Ultra-

(1) Permulti alii viri principes ab hæreſi ad Romanam Eccleſiam venere: anno 1614. Wolphangus Wilhelmus dux Neoburgi: anno 1655. Chriſtianus Auguſtus Palatinus Elector, cujus exemplum ſorores præclariſſimæ ſecutæ ſunt. Vide Indicem præmiſſum Epiſtolis dogmaticis P. Seedorff. S. J. editis Gallico, Italoque idiomate.

Ultrajectina: Parisiis anno 1666. Academia scientiarum: In Germania anno 1607. Gissena, & anno 1669. Chiloniensis; atque in America Guatimalensis, in nova Hispania anno 1628.

VIRIS Seculi XVII. præstantissimis præter enumeratos cap. 4. accensendi sunt; *Justus Lipsius* Belga, qui obiit anno 1606. *Antonius* Possevinus Societatis Jesu ob. anno 1611. *Scævola Sammarthanus* obiit anno 1623. *Andreas Schottus*, *Famianus Strada*, & *Joannes Mariana*, Soc. Jesu, quorum primus obiit anno 1636. alter ineunte Seculo floruit, tertius circa annum 1624. decessit (1). *Isaac Casaubonus* Card. Baronii adversarius vita functus est anno 1614. *Joannes Drusius* anno 1616. *Arnoldus Pontanus* de Chronologia præclare meritus, anno 1605. *Jacobus Augustus Thuanus* Historicus accuratissimus anno 1617. (2) *Sethus Calvisius*, & ipse Chronici auctor obiit anno 1615. *Joannes Buxtorfius*, Hebraicarum litterarum peritissimus obiit anno 1629. *Fronto Ducæus* Jesuita egregie eruditus obiit anno 1623. *Trajanus Bocalinus* facetus & maledicus interiit Venetiis, sacculis arena plenis contusus. *Philippus Cluverius* insignis Geographus ob. anno 1623. *Thomas Campanella* Ord. Prædicat. celebris Philosophus anno 1639. *Petrus Cunæus* illustrator Reipublicæ Hebræorum anno 1638. *Joannes Meursius* indagator Antiquitatis anno 1639. *Renatus Cartesius* peracutus Philosophiæ Novator decessit anno 1650. *Petrus Molinæus* hostis Catholicæ Religionis infensissimus, anno 1558. *Petrus Gassendus* Philosophiæ Epicureæ instaurator, anno 1655. *Gerardus Joannes* Vossius miræ eruditionis, & eloquentiæ, (3) utinam Orthodoxus? obiit anno 1650. Quid maris arenas enumero, oceanumque dimetior? Occurrunt & Ca-

(1) Excelluit in Mathematicis *Christophorus Clavius* Bambergensis Soc. J. Mortuum Romæ anno 1612. die 6 Februarii tradit *Alegambe* in Biblioth. pag 74. A bubalo humi afflictum, contritum, necatumque, dum inviseret septem Urbis templa, narrat in Oratione *de Philosoph. luctuoso exitu* Paganinus Gaudentius. *Benedictus Menzini* inter Poetas Italos haud vulgaris Florentiæ natus est anno 1646. Sed Romæ decessit inchoato jam Seculo XVIII. idest, anno 1704 *Ægidius Menagius* Græca, Latina, Itala, & Gallica poesi celebris anno 1692. Parisiis occubuit. *Joannes-Baptista Moliere*, quem Galli tanquam Comœdiæ inter suos parentem habuerunt, obiit Parisiis anno 1673. dum in theatro personam ageret *Ægroti Imaginarii*, correptus apoplexia.

(2) Thuani Historia Romæ proscripta est anno 1609. una cum libris Gallice scriptis, *Le Plaidoyer de M. Arnauld contre les Jesuites*, & *L'Arret du Parlement de Paris contre Jean Chatel*.

(3) De isto etiam supra pag. 3.

& Catholici, & Heterodoxi prorsus innumeri *Ludovicus Capellus*, *Aubertus Miræus*, *Erychius Puteanus*, *Nicolaus Rigaltius*, *Gaspar Scioppius*, *Joannes Seldenus*, *Daniel Heinsius*, *Jacobus Usserius*, *Joannes Dallæus*, *Samuel Petitus*, *Gabriel Naudæus*, *Claudius Salmasius*, *Fridericus Spanhemius*, *Samuel Bochartus*, *Joannes Lightfootius*, *Lucas Holstenius*, *Joannes Henricus Hottingerus*, *Joannes Fredericus Gronovius*, *Tanaquillus Faber*, *Thomas Villis*, *Thomas Pope-Blount &c.*, *&c.* (1).

Ne mireris prætermissum a nobis *Galilæum* Galilæi Florentinum, Mathematicum, & Philosophum præstantissimum. Non oblivionis, sed sollertiæ id fuit, quoniam de Galilæo quædam sunt adnotanda. Ac primum Patavii, & Pisis illum tradidisse Mathematicas disciplinas maximo cum plausu, auditorumque profectu. Deinde principem Galilæum haberi recentiorum philosophorum, quales sunt, Bacon, Hobbes, Boile, Des-Cartes, Van Helmont, aliique sexcenti, ut inquit *Animadv.* in Philosoph. sect. 18. Rapinus, insuper ad Galilæum invisendum Florentiam e longinquis civitatibus iter viros sapientissimos instituisse. Ulterius Galilæi sententiam de motu terræ, quæ anno 1633. proscripta fuit, modo ab illius quoque Instituti, cujus opera damnata fuit, Philosophis propugnari. Inexplebilem sapientiæ animam exhalavit vir ille maximus anno 1642.

DE-

---

(1) Concesserunt naturæ Seculo XVII. viri eloquentia, & poetica eruditione conspicui. Recensebo nonnullos. Decessit Anno 1602. Paulus Melissus *Schedius* Heidelbergæ inter Germanos Poetas Pindaro, & Venusino Horatio comparatus: Anno 1606. Philippus *Desportes* Carnutensis Henrico II. Galliarum regi acceptissimus, & Gallicanæ linguæ princeps & solertissimus expolitor. Anno 1618. Jacobus Cardinalis *Petronius* tenacissimæ vir memoriæ, & magnæ apud Paulum V. Romanum Pontificem auctoritatis. Ad scientias reliquas, in quibus excelluit, poeseos addidit ornamenta. Joannes *B. Marini* Neapolitanus inter Poetas Italos ætate sua clarus, sed neque imitatione, neque lectione dignus, obiit anno 1625. Franciscus *Malherbe*, qui Parisiis decessit anno 1638. parens Gallicæ poeseos a suis habetur. Joannes Armannus *Du Plessis* Cardinalis *Richelieu*, inter maxima Regni negocia illi commissa, musis deditus fuit, exuitque mortalitatem anno 1642. Franciscus *Tristanus*, cognomento *Eremita*, vita functus anno 1655. inter Gallos dramatibus componendis totus incubuit. Petrus Justus *Sautel* Soc. J. Valentinus demortuus anno 1662. de rebus minimis allegorias expolito carmine panxit. Joannes *Denham* Dublinensis anno 1668. Joannes *Milton* Londinensis anno 1674 Edmundus *Waller* itidem Anglus anno 1687. obierunt carminibus patrio idiomate editis admodum conspicui. Eodem anno 1687. Petrus *Petit* in Gallia, & anno 1684. Petrus *Cornelius* fatis cesserunt. Joannes *Racine* anno 1699. defunctus est.

DECIMUM OCTAVUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Absolvitur Pontificum Romanorum Catalogus.

ROMANAM & Apoſtolicam Eccleſiam proximo hoc Seculo gubernarunt Pontifices Maximi *Clemens XI. Innocentius XIII. Benedictus XIII. Clemens XII. Benedictus XIV. Clemens XIII.*

CCXXXXV. Clementem XI. electum fuiſſe in ſupremum Catholicæ Eccleſiæ Paſtorem anno 1700. IX. Calendas Decemb. dictum eſt in fine Catalogi Pontificum Seculi præcedentis. Patria illi Urbinum Umbriæ civitas, Familia Albana, nomen Joannes Franciſcus. Vix poſt triduum delatum honorem excepit, ſpecimen exhibuit ſingularis humilitatis. Præfuit ditionis ſuæ regimini prudentia, ſedulitate, juſtitia. Eccleſiaſticæ Juriſdictionis propugnator regiam Siciliæ Monarchiam abolere ſtuduit, improbavitque collatam Duci Hannoverenſium Heterodoxo dignitatem Electoris Imperii. Commendant vero Clementis liberalitatem collata Jacobo II. & III. e regno Angliæ extorribus ſubſidia, &. pauperibus diſtributa ſupra decies centena millia aureorum: devotionem, pietatemque celebratum quotidie ſacrum, indictum Conceptionis B. M. V. Feſtum, novum Sanctiſſimi ejus Sponſi Officium: eliminandi cujuſlibet erroris ſtudium, damnatio rituum Sinenſium facta anno 1704. die 28. Novembris, Conſtitutio *Vineam Domini* adverſus Janſenianos edita anno 1705. die 20. Octobris, (1) Approbatio

(1) Damnatur eadem Conſtitutione famoſus *Caſus Conſcientiæ*, jam a 40. Sorbonæ doctoribus anno 1701. approbatus: quo aſſerebatur fas eſſe obſequioſo ſilentio Conſtitutioni *Unigenitus* obtemperare, & ſubſcribere *Formulario*, latente in animo de ſenſu quinque propoſitionum Janſenii ſubſcribentium judicio. Eumdem *Caſum Conſcientiæ* proſcripſerat *Clemens XI.* anno 1703. die 12. Februarii, biennio ante Conſtitutionem *Vineam Domini Sabaoth*.

batio rerum gestarum a Thoma Card. de Tournon per Breve, *Ad Apostolatus*, emissum anno 1711. die 15. Martii, proscriptio 101. propositionum Quesnelli per Const. *Unigenitus*, emanatam anno 1713. die 8. Septembris, declaratio immunitatis doctrinæ Theologorum Catholicorum per Apostolicas litteras, *Pastoralis Officii*, datas anno 1718. die 28. Augusti. (1) Denique Clementis XI. singularem eloquentiam commonstrant illius Homiliæ, aliaque scripta typis commissa. Excessit e vivis decurrente anno Pontificatus sui XXI. nempe anno 1621. die Martii 19. in festo S. Joseph, quem peculiari devotione coluerat.

CCXXXXVI. SEDIT post Clementem *Innocentius XIII.* antea Michael Angelus de Comitibus Romanus, qui summum Pontificatum splendida majestate, pacato imperio, & munificentissima liberalitate administravit biennio, ac mensibus fere decem; illum quippe obtinuerat anno 1721. VIII. Idus Majas, & cum mortali vita dimisit anno 1724. Nonis mensis Martii.

CCXXXXVII. SEDIT postea *Benedictus XIII.* antea Vincentius Maria Card. Ursinus Ord. Prædicat. simplicitatis maximæ, summæ probitatis, humilitatis eximiæ Pontifex, & Ecclesiasticæ disciplinæ custos diligentissimus. Hunc S. Philippi Nerii beneficio a terræmotus ruina liberatum, a Beneventana ad Romanam Ecclesiam regendam Deus transtulit anno 1724. IV. Calendas Junias. Omnia Pontificum officia ipsemet sacrorum rituum peritissimus exercuit, Clericorum habitum laicis inhibuit, ipse vero religiosam Dominicani Ordinis vestem nunquam dimisit. Ecclesiam suam Beneventanam anno 1727. & 1729. invisit. Doctrinam de gratuita prædestinatione, & gratia *se ipsa* efficaci confirmavit Apostolicis litteris datis in forma Brevis ad FF. Præ-

(1) ro immunitate Ecclesiastica anno 1715. Clemens XI. abolere in Sicilia studuit magistratum *Judicis Monarchiæ* nuncupatum: atque Ecclesiastici obtemperantes Pontifici a potestate laica pulsi fuerunt in exilium.

dicat. anno 1724. die 6. Novembris (1) Proscripsit & ipse Sinensium ceremonias. Diffidia inter Romanam & Prin-

(1) Incipit Breve Benedicti XIII. *Demissas preces*. Eidem Pontifici anno 1728. ad controversias circa Gratiam eliminandas propositi fuere duodecim articuli: de quibus, peculiari etiam Congregatione instituta, & Theologorum praemissa consultatione, nihil est definitum. Sunt vero

DUODECIM ARTICULI.

I. Post Adae peccatum nemo deinceps veram justitiam, aut salutem aeternam adipisci potest, absque Mediatoris & Redemptoris fide, modo magis explicita, seu distincta, pro varietate temporum, seu personarum.

II. Lex Moysis, vi propria, necessariam ad implenda praecepta Dei gratiam non conferebat.

III. Absolutae Dei voluntati nemo resistit.

IV. Ut in statu naturae lapsae liberum hominis arbitrium peccare, aut mereri censeatur, non requiritur aequalis ad bonum & ad malum facilitas, aut aequalis utrinque propensio, nec vires in voluntate aequales.

V. Caecis, & obduratis omnem gratiam interiorem aliquando subtrahi in poenam praecedentium peccatorum, multi & celebres Theologi sine erroris periculo propugnant. Qui autem omni gratia destituti gravia peccata contraherent, coram Deo reos non esse nemo dicere audeat.

VI. Praecipuum Religionis caput est divinum mandatum de dilectione Dei a ceteris praeceptis distinctum.

VII. Omnium actionum nostrarum ad Deum directio res est praecepti, non consilii tantum, nec sufficit si tendant solum interpretative in Deum.

VIII. Qui Deum ignorans, vel de Deo actu non cogitans, vel expresse ad peccati malitiam non advertens graviter peccat, Deum offendit.

IX. Tutam salutis viam minime sectantur, qui in sacramento Poenitentiae non requirunt eam dilectionem, quam ad justificationem in Baptismo ab adultis exigunt Concilium Arausicanum II. & Concilium Tridentinum.

X. Evangelicis praeceptis, & Ecclesiae regulis consentanea est praxis, qua differtur absolutionis beneficium poenitentibus gravissimorum, aut publicorum scelerum reis; vel iis, qui in peccati lethalis consuetudine, aut occasione proxima versantur, vel iis qui inimicitias deponere, ablata proximo suo bona, seu famam honoremve restituere, scandala reparare renuunt, aut sua culpa procrastinant, vel qui sincerae conversionis animi dubia exhibent signa; vel iis, qui mysteria fidei, aut Christianae vitae praecepta addiscere negligunt; vel generatim iis omnibus, quos non, sicut oportet, dispositos prudens Confessarius judicaverit.

XI. Scripturae Sacrae lectio omnibus & singulis hominibus non est ad salutem necessaria; nec unicuique licet pro suo arbitrio, aut ex privato spiritu interpretari, aut eas legere absque debita Pastoribus reverentia & obedientia, aut sine sincera animi submissione erga Ecclesiam, cujus est de vero sensu & interpretatione Scripturarum judicare, earumdem lectioni vacare.

XIII: Si qua excommunicatio manifeste prohibeat virtutis verae actum, aut a vero praecepto avertat, injusta simul & invalida est juxta Ecclesiae decreta.

Principum Curias composuit: Comaclum, quod milites Cæsarei occupaverant, recepit: cum Ludovico Antonio Card. de Noailles egit, ut Constitutioni *Unigenitus* præberet assensum. Nec alienus erat à probandis XII. articulis, quibus receptis pax fortassis universæ Ecclesiæ illuxisset. Sed *oportet*, ut inquit Apostolus, *hæreses esse*, ut appareat fides credentium, & sanior doctrina. S. Gregorii VII. *Officium* anno 1729. præscripsit, cultu antea, ut dicam cap. 5. Sanctis aliis decreto. Ipse autem sequenti anno 1730. IX. Calendas Martias plenus meritis, laboribus fractus, ætate longævus (1) febri, & rheumate migravit ad Superos. (2)

CCXXXXVIII. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens XII.* vocatus antea Laurentius Cardinalis Corsinus, nobilissima gente Florentiæ prognatus. Electus est prædicto anno 1730. V. Idus Julii. Huic plurimum debent Romanæ Urbis viæ, & sacræ ædes, maxime Lateranensis, amplissimo S. Andreæ facello, porticu cum vetusta Constantini Magni statua, elegantissimoque prospectu exornata, necnon Capitolium omnigenæ antiquitatis monumentis decoratum, ad commodum Sculptorum, Pictorum, & studiosorum Romanæ Historiæ. Aquam *Virginem* magnifico ornavit cultu. Anconam firmiori portu, & loemocomio miræ structuræ ampliavit: Ravennam ab inundatione fluviorum reddidit extructa mole, fossisque deductis immunem, & facili mercium transvectioni corrivatis aquis prospexit. Thomisticæ scholæ litteris *Apostolicæ providentiæ* anno 1733. die 2. Octobris addidit confirmationem. In Ecclesiam Aretinam, cujus Pastoribus usum Pallii concessit, in Florentinum Theologorum Collegium, quod privilegiis decoravit, in Incolas Montis Libani, quos legatione pecuniisque firmavit in fide, in Saxones, & religiosos apostatas, quibus omnem indulgentiam exhibuit, in omnes denique mortales beneficentissimus, debitum naturæ persolvit anno 1740. die 6. Februarii.

CCXXXXIX. Clementi XII. suffectus est Prosper Card. Lambertini Bononiensis, creatus Pontifex Maximus prædicto anno 1740. XVI. Kal. Septembris, *Benedicti XIV.* assumpto nomine. Hujus Pontificis eruditionem

(1) Anno ætatis suæ 81. Pontificatus anno 6. currente.
(2) Ejus Corpus e Vaticana Basilica ad Templum S. Mariæ supra Minervam translatum fuit anno 1733. VII. Kal. Martias.

nem & ſapientiam præclara & prælo commiſſa ſcripta commonſtrant, maxime egregium Opus de Canonizatione Sanctorum, atque in Feſta Chriſti & Deiparæ Adnotationes uberrimæ ante Pontificatum in lucem editæ, & adornatæ poſtmodum lucubrationes de Synodo Diœceſana, de Inſtitutionibus Eccleſiaſticis, Epiſtolæ Encyclicæ, & quæ ampliſſima implent volumina, Conſtitutiones ac Brevia. Inde Sacri Antiſtites, Eccleſiaſtici ſinguli, cunctique fideles rerum agendarum normam, regulaſque percipient. Exortas eo ſedente controverſias de matrimoniis initis in hæreticorum ditione, de uſuris, de jejunio, de abſolutione complicis, de laicorum in Miſſis privatis communione, aliaſque vel ad dogmata, vel ad diſciplinam ſpectantes, luculenter, & perſpicue explanavit. Ad ſtudia fovenda plures aut erexit, aut reſtauravit Academias: cimelarchium Capitolinum, & Bononienſe locupletavit; Seminaria conſtruxit, litteratorum adamavit contubernia. Non reſpexit, ut decet principem Sacerdotum, *carnem*, & *ſanguinem*, amplificandis ornandiſque templis, non augendo patrimonio nepotum, intentus. Neque vero Occidentali tantum, & Latinæ proſpexit Eccleſiæ; ſed quid ſtatuerit de Maronitis, de Græcis, de Malabaricis, Eccleſiaſtica monumenta anno 1744. in lucem edita, Bulla *Ex quo ſingulari*, & *Si Paſtoralis*, Conſtitutio *omnium ſollicitudinum*, aliæque commonſtrant (1). Nulla eſt religioſorum hominum familia, cui largitus non ſit gratias & privilegia. Ad ſedandas in Galliarum regno circa deneganda Sacramenta refractariis Conſtitutionis *Unigenitus* diſſenſiones dedit anno 1756. die 16. Octob. *Encyclicas*, quarum initium, *Ex omnibus Chriſtiani Orbis regionibus*. Incidit ſub exitum ejuſdem anni in grave vitæ periculum: ſed convaluit, actæque Numini gratiæ Kal. Januarii anni 1757. Poſteaquam in varia incidit vitæ diſcrimina, V. Nonas Maji anno 1758. conceſſit naturæ.

CCL. Pridie Nonas Julias eodem anno 1758. creatus eſt Pontifex Max. *Clemens XIII.* antea Carolus S. R. E. Card. Rezzonicus Venetus, & Epiſcopus Patavinus,

(1) Tanta emicuit in Benedicto XIV. doctrina, ut etiam Matthæus Pfaffius Acatholicus in quadam diſſertatione Tubingæ, ſeu Auguſtæ Svevorum anno 1746. in lucem edita de illo ſcripſerit: *Quo per multa ſecula non fuit eruditior alter*.

hus, Ecclesiasticæ disciplinæ studio, & liberalitate in pauperes præclarissimus: Augustissimæ Mariæ Theresiæ Reginæ Hungarorum, *Reginæ Apostolicæ* honorificentissimum titulum, successoribus quoque Regibus tribuendum, contulit, & jure competere declaravit. Magnificentissima pompa, splendidissimoque Purpuratorum Patrum, Procerumque comitatu ad Lateranensem, a Vaticana Basilica pridie Id. Novembris processit. In singulis Dominicis diebus *Præfationem* de SS. Trinitate, nisi alia ex propriis præscribatur, recitandam esse in Missa sancivit, prout repetam sequenti capite 6. Apostatis sponte ad Superiores suos redeuntibus non tantum pœnarum omnium remissionem, sed etiam ad omnes gradus honoresque pristinos anno 1759. restitutionem indulsit.

CAPUT II.

DE CONCILIIS SECULO XVIII. CELEBRATIS.

SI NON tempore, saltem dignitate ceteras hujus Seculi synodos antecellit Lateranensis sub Benedicto XIII. celebrata. Indicta fuit anno 1724. die 24. Decembris, celebranda in festo Pentecostes sequentis anni. Plures hanc Synodum præcesserunt Congregationes in Collegio *de Propaganda*, quum intentio Pontificis foret, ea præsertim definiendi, quæ in Bullis *Ex illa die* contra ritus Sinensium, & *Unigenitus* contra propositiones Quesnelli a Clemente XI. sancita Ecclesiam adhuc turbabant. His, aliisque congressibus illorum rituum comprobata est superstitio, adversus confratres testimonium quoque perhibente P. Fouquet Jesuita Gallo, qui apud Sinas versatus veritatem suismet oculis inspexerat. Comprobata item fuit Ambrosii Mediobarbi Apostolici ad Sinas Legati agendi ratio, & prudentia, de qua historiam conscripsit P. Viani Ord. Servorum socius itineris, rerumque ocularis inspector.

IGITUR Synodus præstituto die inchoata est. Interfuerunt priori Sessioni Cardinales 32. Archiepiscopi & Episcopi 57. cunctisque assentientibus decem articuli ad Fidem moresque spectantes firmati sunt. Pertractatum in aliis sessionibus de Clericis, de Festis, de Sacramentorum administratione, de Ecclesiarum Immunitate, de Monachis & Eremitis, de Confraternitatibus laicorum, de puellarum reclusoriis, de Sepulturis, Se-

minariis, ceterisque ad optimum Ecclesiæ regimen pertinentibus. Quantum ad dogmata spectat, Constitutioni *Unigenitus*, quæ etiam ibidem dicitur *Regula Fidei*, (1) omnem exhibendam esse obedientiam statutum fuit. Post Sessionem IV. disputatum est, num Concilium Provinciale, cui præsit Romanus Pontifex, obliget universam Ecclesiam. Contradicente Cardinali De Polignac, indecisa controversia permansit. Concilium istud Lateranense absolutum fuit eodem anno 1725. proxima Dominica SS. Trinitatis: eique post Pontificem Benedictum subscripsere Cardinales XXXII. Episcopi XLIV. Absentium Prælatorum Procuratores XXXV., numero omnes CXI. Provincialis autem fuit Synodus, non Œcumenica, ut idem Pontifex declaravit: neque enim ad hanc celebrandam invitavit totius Orbis Episcopos.

In Causa Constitutionis *Unigenitus*, alia Comitia & Concilia coacta fuerunt. Primum congregati sunt Parisiis anno 1713. die 16. Octobris Episcopi XXIX. quorum caput Card. de Noailles, quibus Rex ut Quesnellum damnarent, prædictam Bullam significavit. Anno autem proximo 1714. Episcopi majori numero congregati mense Februario *Instructionem Pastoralem* edidere, qua a proscriptis erroribus doctrina, quam nos propugnamus, declaratur immunis. Instructionem XL. approbarunt Episcopi. Cardinalis tamen de Noailles cum aliis 7. vel 8. Quesnellio adhuc faventibus, discessit e Comitiis. Anno rursus 1720. ut agerent de Constitutione Gallicani Episcopi convenerunt & illam acceptarunt, editis tamen *Explicationibus* sanæ, & Augustinensi doctrinæ affinibus, quas Centum Episcopi propria subscriptione firmarunt.

Inter alia vero Comitia, Synodosque diœcesеon, posterorum memoria servabitur Concilium Ebroduni in Delphinatu, celebratum anno 1727. ad proscribendam Instructionem Pastoralem Episcopi Sanicensium, vulgo *de Senez*, editam anno 1726. die 28. Augusti. Indixit Synodum *M. de Tencin* Ebrodunensis Archiepiscopus, adfuere tres alii Episcopi suffraganei, & ipse accusatus, regia vocatus Epistola. Stitit se Episcopus Sanicensis annum agens 80. Ebrodunensi Synodo: in qua prædicta Instructio damnata fuit

(1) In Actis Synodi MSS. & genuinis non reperiri Constitutionem *Unigenitus* esse *Regulam Fidei*, idque postea insertum pro lubitu, affirmant qui tum Romæ aderant, ut epistola 21. ad M. *Mortnas*, pag. 541. aliisque in locis asseritur.

fuit die 27. Septembris ejusdem anni 1727. quoniam in ea laudantur Reflexiones Morales Quesnelli, & Constitutio *Unigenitus* refutatur. Quamquam vero contra hanc sententiam senex Episcopus protestatus sit, XII. Præsules pro illo apud Regem intercesserint, & L. Parisienses Advocati res in Conventu Ebroduni gestas, agendique modum improbaverint; Benedictus tamen XIII. summopere illam commendavit in Epistola ad Archiepiscopum *De Tencin* scripta eodem anno 1727. VIII. Kalendas Novembris.

Anno 1736. ineunte Octobre celebrata fuit Synodus Montis Libani in Ecclesia B. V. de Loaisa Monachorum S. Antonii. Interfuere Patriarcha Antiochenus, XIV. Episcopi Maronitæ, duo Syri, totidem Armeni, Abbates, aliique complures: in qua Synodo decreta S. Congregationis *de Propaganda Fide* proposita, & recepta fuerunt, actumque de numero, limitibus, & divisione Diœcesum Maronitarum, & de contributione erogari solita Episcopis in collatione Ordinum, & Sacrorum Oleorum distributione. Quibus Romæ discussis, Synodus approbata est anno 1741. Kal. Septembris a Benedicto XIV. Quæ approbatio facta est adjecta clausula, „ *Ita tamen, quod per nostram prædictæ Synodi confirmationem nihil derogatum esse censeatur Constitutionibus Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum, & decretis Conciliorum Generalium super ritibus ceterarum quarumcumque nationum, sive generaliter, sive specialiter factis, &c.* Adhibere solet hanc clausulam Apostolica Sedes in qualibet confirmatione Synodorum Orientalium: adhibuitque illam anno 1714. confirmando Synodum Albaniæ, sive Epiri, & anno 1720. confirmando Synodum Rhutenorum Zamoscii in Polonia celebratam.

Quamvis plurimas Diœceseon Italiæ Synodos prætermittamus; laudandæ sunt tamen Pisanæ tres habitæ sub Archiepiscopo, & Primate Francisco Frosini an. 1708. an. 1717. & anno 1726. stylo Pisano; his enim addita sunt Ecclesiastica documenta eo delectu, & ordine, quo potest quilibet Episcopus quidquid ad optimum regimen attinet unico intuitu percipere. Paucis comprehenditur, sed exacta est, ac perutilis Synodus Diœcesana Segusii in Gallia Subalpina, coacta anno 1745. a Victorio Amadeo a Lanceis, nunc S. Rom. Ecclesiæ Cardinali, & Augustinianæ doctrinæ strenuo propugnatore.

CAPUT III.

XVIII. SECULI HÆRESES, ERRORESQUE.

QUIETISTARUM hæresim, & quæ inde consequitur, turpitudinum omnium licentiam, occultis conventiculis, docuit rursus, exercendamque proposuit *Joseph Beccarelli* Diœcesis Brixiensis presbyter: qui, ejus comperta nequitia anno 1710. die 13. Sept. palam abjurare coactus est, & ad septennium damnatus ad triremes. Illum vero Decemviri, idest, excelsus Venetorum Senatus anno 1711. perpetuo tetroque carceri addixerunt. Solicitudini & vigilantiæ Joannis Cardinalis Badoarii Brixiensis Episcopi tribuenda est serpentis clanculum pestilentiæ detectio atque extinctio.

PRÆTER *Protestantes*, & *Remonstrantes*, etiam *Contraremonstrantes* prodiere. Sunt primi, ut diximus, Lutherani & Calvinistæ absolutam Dei prædestinationem cum libertatis interitu propugnantes: *Remonstrantes* vero *Arminiani* prædestinationem illam respuentes sensu Pelagianorum. Cum utriusque sectæ hæretici inter se communionem servarent; exorti sunt, qui tradidere non posse concordiam istam haberi, nisi abnegata alterius partis sententia; atque hi *Contraremonstrantes* sunt appellati. De his vero pertractat Philippus Limborchius Arminianus, in sua Theologia Christiana in Belgicum, & Anglicum idioma translata. Derivatum nomen *Protestantium* a *protestatione* facta anno 1529. ab hæreticis contra statuta Comitiorum Noviomagi, seu Spiræ, dictum est alibi. *Arminiani* vero appellati sunt *Remonstrantes*, quoniam post mortem Arminii ab omnibus ejecti ab Ecclesia, libellum titulo *Remonstrantiæ* inscriptum obtulerunt Hollandiæ Ordinibus. Quoniam eidem libello adversarii alium opposuerunt cum inscriptione *Contraremonstrantiæ*; idcirco hi *Contraremonstrantes* dicuntur. His adhæsit inter ceteros memoratus *Philippus a Limborch* Amstelodamensis, discipulus Vossii, & Curcellæi: qui scripsit *Theologiam Christianam* pluries typis editam, atque translatam, ut dixi, in Belgicum, Anglicumque sermonem. Cessit e vita *Limborchius* anno 1712. ætatis suæ 79. & in ejus obitum Orationem conscripsit Jo. Clericus.

IDEM *Clericus* ob maximam librorum copiam a se editam in Litteraria Republica notissimus, quique sub

initia anni 1736. obiit Amstelodami, non tantum Arminianis adhæsit, & Pelagianorum sectans vestigia intemperanter in libros Augustini calamum strinxit; sed ad evertendas Veterum traditiones, & impium dogma statuendum, quod necessaria non sit ad salutem fides in Christi divinitatem, duorum priorum sæculorum conscripsit Historiam.

Fuere, qui perniciosissimos hoc Seculo sparserunt errores. Nam quidam post *M. Lock* in libro inscripto, *Essai de Philosophie concernant l'entendement humain lib. 2. cap. 11.* putarunt bruta animantia intelligere & ratiocinari, quamvis limitato ordine, & circa ideas particulares in illorum sensu versantes. Alii cum eodem, *III. Replique a M. Stillingfleet*, autumarunt demonstrari non posse immortalitatem animæ rationalis, nisi ex suppositione veracitatis divinarum promissionum, quibus Deus æternam vitam pollicetur justo, æternumque supplicium minatur improbo. Absurdior quoque est ipsius *Lock* sententia in libro, cui titulus, *Christianisme Rationable*, quo statuitur duo tantum esse credenda tanquam fundamentalia religionis Christianæ decreta, videlicet, Deum esse unum, & Christum ab illo fuisse missum, unumquemque vero hæc credendo salutem consequi, modo sectæ suæ, qualiscumque demum ea sit, obtemperet institutis. Ex his vero Materialistarum, Libertinorum, Atheorumque numerus nimium excrevit.

Non tantum in *Dictionario* suo Manichæismi hæresumque plurimarum *Petrus Bayle* inseruit momenta; verum etiam in IV. tomis *de Cometa*, qui apparuit anno 1680. adstruere ausus est ad bonos aut malos mores indifferenter se habere, & nihil conferre sive religionem, sive incredulitatem. *Spinosa* pejorem fuisse hunc hæreticum, vita functum anno 1706. senserunt complures.

Non uno decreto Sinenses, & Malabarici ritus superstitiosi declarati fuerunt, posteaquam proscripti fuerant a sacra Congregatione *de Propaganda* jam ab anno 1645. sed postea anno 1656. ad relationem P. Martinii Soc. J. sublatis superstitionibus, approbati. Ad illos explorandos ad Sinas anno 1693. *Carolus Maigrot*; anno 1701. Carolus *Thomas de Tournon*; anno 1720. *Ambrosius Mediobarbus*; anno 1738. Episcopus Halicarnassensis *De la Beaume* in regnum Indiæ ulterioris Cocinchinam, tanquam Legati Apostolici missi fuere. Ritus itaque

a Ca-

a *Carolo Maigrot* proscriptos *Carolus Thomas* de Tournon solemni edicto damnavit Pudicherii anno 1704. IX. Cal. Julias; sed in exilium pulsus a Sinarum Imperatore, anno 1707. die 19. Junii, Amacai consistere jussus est, ubi relegatus, eodemque anno 1707. promotus ad Purpuram, pie obiit anno 1710. die 8. Julii. *Mediobarbus* anno 1722. Romam reversus est, legatione sua inter magna pericula expleta, & Episcopus Laudis-Pompeiæ in Insubria creatus; eique vita functo successit anno 1742. Joseph Galeratus. Antistes vero Halicarnassensis in Cocinchinam profectus, anno 1740. decessit. Omnes isti Ritus, de quibus agitur, reprobarunt. Decretum vero Cardinalis *de Tournon* confirmavit Clemens XI. anno 1711. ut diximus cap. 1. & rursus Bulla *Ex illa die*, edita anno 1715. die 19. Martii, & pariter Benedictus XIII. Clemens XII. & Benedictus XIV. in cujus Constitutione *Ex quo singulari*, emanata anno 1742. expressæ inveniuntur, & confirmatæ Pontificum Prædecessorum definitiones.

Horum Rituum pravitas in eo potissimum sita est, quod Confucio templum erigunt, quod appellant *Miao*, quo nomine vocantur quoque templa Idolorum: eidem immolant victimas, accensis cereis genua flectunt, & prostrati frontemque percutientes in terram illius spiritum, quem adesse putant, cultu religioso prosequuntur. Progenitorum pariter animas venerantur inscriptis tabellæ verbis *Xin Goëy*, vel *Xin Chu*, quæ significant illic easdem animas, tanquam in throno, vel sede morari. Deum vocant *Xang Ti*, ac *Tien*, quo nomine demonstratur æetherea materies: nuptis collo apponunt tesseram cum imagine idoli, quod vocant *Polleyarem*, & reticulam 108. filis contextam, croceoque succo delinitam: festum ob muliebria, dum primo fluunt, & puella apparet apta viro, concelebrant: tali fluxu laborantes adire templa, atque ad sacramenta accedere prohibentur: ad *Parreas*, ædesque ignobilium Missionarios infirmum visitaturos, & administraturos Sacramenta, ire non sinunt; aliaque plura, quæ legi possunt in prælaudata Benedicti XIV. Constitutione.

Post editam Bullam *Unigenitus*, de qua 1. capite, plures in illa damnari putantes orthodoxam doctrinam Scholæ Augustinianæ (quod a vero alienum esse idem Clemens XI. altera Bulla, *Pastoralis Officii*, declaravit)

ad

ad futurum Concilium Œcumenicum appellarunt. Horum primi fuerunt quatuor Galliarum Episcopi, Mirapiscæ, Agathopolis, seu Montis Pessuli, Bononiæ, & Santii, qui Appellationis libellum vulgarunt anno 1717. die 1. Martii. Eidem libello die 5. ejusdem mensis ex CX. Doctoribus, quibus constabat Facultas Theologica Sorbonæ, subscripserunt XCVII. duodecim nil decernentibus & hæsitantibus, & uno tantummodo repugnante. Crevit deinde magnopere multitudo adversantium Constitutioni: atque hi sunt, qui dicuntur *Appellantes*. Verum ipsa Constitutio a majori Galliarum quoque parte recepta est, atque ne quis audeat ei refragari, solemni Actu, quem *Justitiæ* vocitant, anno 1756. die 13. Decembris Rex Christianissimus Ludovicus XV. mandavit. (1)

Abutentes nonnulli auctoritate Constitutionis *Unigenitus* ad roborandam Molinistarum sententiam, tanquam Baji, & Jansenii asseclas traduxere Theologos Gratiam constituentes in sanctæ dilectionis inspiratione, asserentes auxilia sufficientia quibusdam infidelibus & peccatoribus scelestissimis denegari, necessarium in Sacramento Pœnitentiæ amorem Dei propter se, saltem inchoatum, asserentes, & operum bonorum relationem in ipsum Deum, ut habeant finis rectitudinem, propugnantes (2). Quanti sint hujus generis Jansenistæ, colligitur ex *Bibliotheca* Jansenistica, & *Dictionario* Jansenistico, quorum illa P. *De Colonia* Jesuitam, istud vero *P. Patuel* ejusdem Societatis habet auctorem. Hanc opprobriosam notam Fulgentio Bellel-

(1) Regia Declaratio Versaliæ subscripta fuit die Decembris decima.

(2) Duacenses Theologi descíscentes a Doctrina Majorum, quorum censuram adversus propositiones Lessii laudavimus in Not. I. ad Caput 4. Seculi XVI. aliam ediderunt contra Theologos Gratiæ per se efficacis propugnatores, præsertim Thomistas, cum doctrina Jansenii eam, quam illi propugnant, comparantes, maxime Vincentio Contensonio, & Antonio Massoulié nominatis At Sacra Indicis Congregatio postremam hanc Censuram proscripsit anno 1729. die 18. Julii, causamque petenti Canonico Theodoro *du Mony*, responsum fuit die 3. Aprilis an. 1731 ex hac Censura abradenda esse quæ dicuntur de doctrina Thomistica, & iniquam comparationem quorumdam Catholicorum cum Jansenianis. Quæ ex libro 17. Act. prædictæ Congregationis, & ex Carolo Duplessis sunt alibi evidentissime demonstrata. Perperam itaque Censuram istam quidam præferre audent latæ a Duacensibus anno 1588. adversus Lessium. Hæc enim posterior proscripta est: at prior ab ipsis Duacensibus confirmata anno 1648 & adversus Jesuitam Deckerium, qui illam Calviniani insimulavit erroris, vindicata est, etiam ab Episcopis Atrebatensi, & Tornacensi. *Bibliotheca* vero Jansenistica damnata est Decreto Sacræ Congregationis Indicis anno 1749. die 20. Septembris, & *Dictionarium* Jansenistarum anno 1754. die 11. Martii.

Bellelli, nobisque intulerunt anno 1744. Rutenus Episcopus, & anno 1750. Archiepiscopus Senonensium, accusationibus suis ad Benedictum XIV. delatis: Sed hoc jubente Pontifice scripta nostra ad trutinam revocata, & diligenter discussa omnem evaserunt Censuram, & insuper nos Insimulatores refutavimus. *Bibliotheca* quoque, & *Dictionarium* Jansenisticum prohibita Romæ fuerunt: Qui ergo Scriptoribus Orthodoxis, & prædictarum doctrinarum defensoribus, Jansenianæ hæreseos notam inurunt, Ecclesiæ turbant pacem, atque ii sunt, qui Apostolicas infringunt Constitutiones, dum pro illis pugnare videntur; quoniam iisdem Constitutionibus prohibemur inferre istiusmodi criminationes, & cum proscriptis erroribus confundere quæ in Scholis Catholicis propugnantur.

SERPERE ajunt occultam quamdam hominum Societatem, quam Gallice vocant *Des Francs-Maçons*, Italice *De' Liberi Muratori*. Secretos conventus agunt, aliis prorsus ignotos, emisso jurejurando nemini congressus sui instituta, & consuetudines revelandi. Testantur tamen a se nunquam vel de Religione, vel Principibus pertractari. Quæ nonnullis libellis in lucem editis de hac societate narrantur, fabulosa vulgo creduntur. Ut, ut sit, secreta hujusmodi conventicula, & juramenta improbantur; ex his namque Principes suspicari possunt molitiones in rempublicam, & Ecclesiæ Præsules vitiorum errorumque fomenta. Provide idcirco *Benedictus XIV.* & *Clemens XII.* PP. MM. necnon utriusque Siciliæ Rex *Carolus* incompertam hanc sectam severioribus legibus proscripserunt. Meminimus Evangelicæ sententiæ Joannis 3. *Omnis enim, qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*. Nec ignoramus impium illud proloquium,

Jura, perjura, secretum pandere noli,

e latebris Priscillianistarum erupisse.

OMNIUM fere impietatum errorumque semina inveniuntur conspersa in perniciosissimo Opere, procuso anno 1758. typis Parisiensibus, cum simplici titulo *De l' Esprit*, appositis duntaxat in fronte verbis Lucretii ex libro I. De rerum natura,

Unde animi constet natura videndum,
Qua fiant ratione, & qua vi quæque gerantur
In terris.

Se-

Severioribus censuris a *Clemente XIII.* idem Opus confixum est. (1) Permulti quoque reperiuntur errores circa fidem & bonos mores in libro inscripto, *L'esprit de M. de Voltaire;* quem nos peculiari censura perstrinximus.

CAPUT IV.

VIRI HUJUS SECULI DECIMI OCTAVI SACRA ERUDITIONE COMSPICUI.

FLORUERUNT hactenus litteris, & eruditione postremo hoc seculo plurimi, quorum nonnullos commemorabo; cunctos enim recensere non est delineantis Historiæ Ecclesiasticæ solum prospectum. Veniunt autem primo loco ex Monastico S. Benedicti Ordine Scriptores præclarissimi, *Joannes Mabillon*, vita functus anno 1707. cujus immensam eruditionem *Secula* sui Ordinis, Museum Italicum, amplissimum de Re Diplomatica Opus, aliaque scripta plura erudita, & singularia collaudant: *Theodoricus Ruinart* sublatus e vivis anno 1709. cujus ingenium deprehendet quisquis Acta Martyrum sincera & Historiam persecutionis Vandalicæ, ut alia prætereamus scripta, pervolutabit: *Renatus Massuet* mortuus anno 1716. librorum S. Irenæi editor, & illustrator, atque Editionis Operum S. P. Augustini, adversus *P. Langlois* Jesuitam, Vindex acerrimus (2): *Joannes Martianæus*, qui e vivis concessit anno 1717. adversus Patrem *Pezron* Textum, & Chronologiam Hebraicorum Codicum defendit, ediditque summo studio S. Hieronymi Opera. *Dionysius Sammarthanus* Galliæ Christianæ eruditissimus auctor, qui decessit anno 1725. Prætermitto *Petrum Coustant*, ejusque in Epistolas Romanorum Pontificum notas uberrimas, *Edmundum Martenem*, & ejus Rituum omnium sacrorum eruditissimas Explanationes,

(1) In hunc proscriptum librum acuit stylum eruditus auctor alterius Operis, cui titulus, *Examen serieux & comique*, in duas partes distributi, ac in lucem editi anno 1759. *Antissiodori*. Dictionarium itidem *Encyclopedicum* absurdissimis scatens erroribus, vigilantia Christianissimi Regis, & Sedis Apostolicæ anathemate damnatum tenebris, & præfocatum, studuit anno 1758. refellere Abraham Joseph *de Chaumeix* Aurelianensis.

(2) Scripsit etiam Opus ineditum, in quo Græcorum PP. pro S. P. Augustini sententia *de Gratia* testimonia collegit, sub titulo, *Augustinus Græcus*.

nes, (2) *Matthæum Petitdier*, atque illius pro Theologia Morali, & auctoritate Ecclesiæ lucubrationes Apologeticas: quorum primus obiit an. 1724. tertius an. 1728. alter anno 1749. Quis vero cuncta *Augustini Calmet*, qui claruit annis nuperrime elapsis, in sacras litteras Commentaria, dissertationes, Chronologiam, & sacræ antiquitatis monumenta percurrat? Itali etiam Monachi æmulantur studia ceterorum; idque ostendunt *Angeli Mariæ* Cardinalis *Quirini* Episcopi Brixiensis, qui decessit anno 1755. litterarii labores, & aliorum complurium jam editæ, & ad prælum paratæ, subacti ingenii dissertationes.

Neque in aliorum Monachorum Congregationibus Ecclesiastica Studia torpescunt. *Claudius Du Vert* Cluniacensis vita functus anno 1708. Ceremonias Sacras quatuor voluminibus plano, litterali, & historico sensu explicavit. Ordinis Vallisumbrosæ monumenta colligit, vindicatque Domnus *Fidelis Soldani*. Ex Camaldulensium Cœtu Abbatis *Guidonis Grandi*, qui obiit anno 1742. non tantum Mathematicis disciplinis, verum etiam sacra Theologia, & Historia percelebris, apud nos immortalis viget memoria. Hunc æmulatur vir præclarus *Claudius Fromond*. Annales historiamque ejusdem Ordinis Ab. *Anselmus Costadoni*, & *D. Benedictus Mittarelli* erudite diligenterque conscribunt: *Angelus Calogerà* multiplici præstat eruditione.

Claruerunt in amplissima Prædicatorum Familia *Antonius Massoulié* mortuus an. 1706. auctor Voluminum, quorum titulus *Divus Thomas sui interpres*: *Natalis Alexander* de Universa Sacra & Ecclesiastica Historia, de Theologia Morali, & de Evangelica doctrina optime meritus, qui decessit anno 1724. *Michael Le Quien*, cujus extat insigne Opus *Christianus Oriens*, vita functus an. 1733. *Jacobus Hyacinthus* Serry Historiæ Congregationis *de Auxiliis*, aliorumque plurium librorum Auctor illustris, vita functus anno 1738. Cardinales, *Ludovicus Vincentius Gotti*, qui obiit anno 1742. Universæ Theologiæ, Dogmatum, & Veritatis Catholicæ illustrator, & *Ludovicus Maria Lucini* e vivis ereptus anno 1745. profligator rituum Sinensium: *Daniel Concina* insectator Probabilismi, & uni-

(1) De hoc argumento etiam P. *Le-Brun*, *Renaudotius*, &c. *Joannis* S. R. E. Card. *Bona* libri rerum Liturgicarum, aliaque Opera amplissimis Commentariis illustrata, una cum ejusdem piissimi Cardinalis Epistolis in lucem prodierunt anno 1747. opera D. *Roberti Sala*, Congregationis S. Bernardi, Augustæ Taurinorum.

& universæ doctrinæ morum præceptor, qui fatis cessit anno 1756. Pro *Concina* vero carmine, & prosa *Dinellus* Epistolis vernacula scriptis lingua sub nomine Eusebii Eranistis *P. Patuzzi*, & Anonymus alter sub *Agenoris* larva pugnam exercent. Quis vero ignorat quanti pretii sint Opera Historica & Theologica *Ignatii Hyacinthi de Graveson*, Tractatus *de l'Action de Dieu* (1) Monumenta Aquilejensis Ecclesiæ, & perpolitæ dissertationes *Bernardi de Rubeis*, variæ *Casti Innocentii* Ansaldi lucubrationes, *P. Mamachii* Ecclesiasticæ Origines, *Thomæ Vincentii Moneglia* adversus Fatalistas, & Materialistas, aliæque disputationes gravissimæ, *Josephi Augustini Ursii* S. R. E. Cardinalis Vindiciæ Petri a Soto, Confutatio Defens. Declarationis Cleri Gallicani, Historia Ecclesiastica eloquenti gravissimoque stylo enarrata, & *Raymundi Mariæ Corsi*, qui *Ursii* premit vestigia, *Vita* Virorum, qui doctrina, & sanctitate condecorarunt Ecclesiam? *Antonini Bremond* Ordinis Magistri, *Augustini Ricchini* Magistri S. Pal. Apostolici, *Portæ*, *Remedellii*, aliorumque plurimorum præclara nomina ubique resonant.

INTER nostrates suæ apud posteros famæ consuluerunt *Guilelmus Bonjour* Hebraicæ, Græcæ, & Copticæ linguæ, quarum illustria edidit monumenta, necnon motus astrorum, scientissimus: *Augustinus Arpe* auctor *Summæ Ægidianæ*, institutionum Moralium, libri, qui inscribitur, *Pantheon Augustinianum*, *&c.* *Joannes Baptista Cotta* Historicus & Poeta, Etrusca præsertim lingua, expolitus: *Bernardus Desirant* Quesnelli oppugnator, sed in quo *Adeodatus Nuzzi* absurda detexit plura: *Petrus Lambertus Le Drou* amoris initialis in sacramento Pœnitentiæ sententia nostra necessarii strenuus assertor: Joseph *ab Absumptione* Martyrologii Ordinis, multorumque voluminum Editor: *Hyacinthus Tonti* defensor dogmatum Catholicorum, & concionator apud Italos clarus, licet ingeniosior, quam eloquentior: Theologi in Hispania percelebres, *Petrus Manso*, *Henricus Florez*, *Antonius Guerrero*: in Belgio *Philippus Van-Waure*, *Leonardus Vanroy*, *Aurelius Piette*, *Jacobus Van-Bossuyt*, *Nicolaus de Tombeur*, *Joannes Libens*: in Germania *Sigismundus Buttner*, *Bartholomaeus Faber*, *Anselmus*

(1) Verus auctor est *Laurentius Franciscus Boursier* Doctor Sorbonicus.

selmus Hormonseder; in Italia *Thaddæus Caluschi*, sapientissimus Præceptor meus *Benedictus Gattinius*, & *Fulgentius Bellelli*, in cujus funere anno 1742. orationem habuit *Nicolaus Maria Troisius*, vir magno ingenio præditus. Accedit *Thomas* Archiepiscopus *Cervioni* circa idem tempus fato functus, orator item ac poeta haud ineptus: *Felix Mayr*, cujus extat *Augustinus vitæ spiritualis Magister* (1): *Jacobus Philippus Gatti* artis Rhetoricæ, & Poeticæ peritus, quantum opera ejus testantur: pius ac devotus Asceticorum librorum auctor *Jo. Nicolaus Chiesa*. Mitto præstantes viros *Nicolaum Landini* eloquentissimum Oratorem, *Danielem Marcolinum* Theologum, & Poetam, librorumque helluones *Hieronymum Zazzerium*, *Joannem Thomam de Bonis*, *Thomam Rinaldi*, *Antonium Augustinum Giorgi*, inter ceteros, quorum consuetudine usi fuimus, doctissimum, atque honestissimum. Alios prætermitto, quos commendant publica litteraria monumenta. Nostra vero, si quis pro sua benevolentia commemorare velit, postremo, & infimo loco recenseat.

CUNCTOS Societatis Jesu Scriptores vel hoc seculo vita functos, vel adhuc viventes enumerare arduum est. Quorumdam tamen mentionem faciamus oportet. *Tamburinus* Societatis Præpositus Generalis, & *P. Cerceau* notissimi inter Probabilistas Theologi obierunt anno 1730. Decesserant antea peracuti, sed luxuriantis ingenii *Harduinus*, & *Daniel*; ille anno 1723. & iste anno 1728. Theologiam cum delectu quæstionum & sententiarum concinnavit *Edmundus Simonetti*. Moralem, speculativam, & dogmaticam nervose breviterque complexus est *Paulus Gabriel Antoine*, plus externis acceptus, quam suis. Conscripserunt in sacras Litteras exercitationes Italico idiomate PP. *Catani*, *Umbertus De Cocconato*, *Calini*, *Nicolai*, *Richa*, alii. Doctrinam & disciplinam Ecclesiæ exposuit *Ludovicus du-Meslin*. Plures Italica commendantur eloquentia, inter quos *Antonius Franciscus Bellati*, & *Jacobus Bassani*. Apparatum ad Jurisprudentiam, præsertim Ecclesiasticam, erudite conscripsit *Joseph Biner*; Ecclesiasticam Historiam *Hadrianus Daude*. Principia Moralia, in quibus aliqua postmodum retractavit, vernacula lingua edidit *Nicolaus Ghezzi*. Propheta-

rum

(1) *Silvester Morani* Ep. Porphyriensis refutavit Animadversiones *Pheriponi* (idest Jo. Clerici) in Augustinum; sed nondum Opus prodiit in lucem.

rum vaticinia *Baltus* vindicavit. Mittimus (1) Historiam *P. Berruyer* Gallice ſcriptam , in quam Abbas *Gaultier* vulgavit nuper tria Epiſtolarum volumina , & librum de frequenti communione *Joannis Pichon*, plurium Epiſcoporum cenſuris confixum. Etiam illos prætermittimus, qui ſuorum auctorum nuperrime ſcripſere vindicias, *Carolum Nocetum*, *Philibertum Balla*, *Jacobum Sanvitali*, *&c. Franciſcus Antonius Zacharias* Orator, Hiſtoricus, & Criticus in Hiſtoria Litteraria horum plures, ceteros, necnon ſeipſum celebrat, laudatque.

Ex ALIORUM QUOQUE Religioſorum virorum Ordinibus nomina ſaltem quorumdam univerſæ Italiæ notiſſima laudabimus. Fratrum Minorum Conventualium Familiam ſcriptis condecorant *Laurentius Ganganelli* doctrina magis, quam Vaticana Purpura clarus, *Raymundus Miſſorius* , *Franciſcus Leoni* , *Carolus Dominicus de Moja*, *Joannes H. Sbaralea* , *Caſimirus Tempeſti* , *Dominicus Maria Speroni* , *Antonius Felix Matthæius* , aliique de Hiſtoria Eccleſiaſtica , & de Sacra Theologia optime meriti . Minorum , quos *Obſervantes* vocant , *Antonius Bianchi* Lucenſis , *Fortunatus* a Brixia , *Philippus* a Carboneano , *Damaſus* Emporienſis . Fratrum Capuccinorum *Franciſcus Maria* Cardinalis *Caſinus* , *Cajetanus Maria* Bergomas , *Viator* a Coccalio , *Norbertus* a Lotharingia . Clericorum Regularium , quos *Theatinos* appellant , *Antonius Franciſcus Vezzoſi* , *Joannes Baptiſta Caraccioli P. G.* Scholarum Piarum, *Alexander Politi*, *Paulinus a S. Joſeph* vir eloquentiſſimus, *Eduardus Corſinius* omnigena eruditione conſpicuus, *Joannes Carolus Boſsius* illuſtris Theologus, *Carolus Antoniolus* ſupra ætatem ſapiens , &c. Congregationis Oratorii *Joſeph Blanchinus*, *Hieronymus e Prato* , & e Gallia *Joannes Cabaſſutius* , *Bernardus Lamy*, *Gaſpar Juenin* , *Paſchaſius Queſnellus* , cujus ſunt 101. propoſitiones damnatæ in

(1) Hujus Hiſtoriæ ſecundam partem jam proſcriptam , Italico idiomate iterum editam, una cum adjectis diſſertationibus damnavit rurſus Benedictus XIV. anno 1758. die 17. Februarii . Subiit idem fatum eodem anno die 2. Decembris Pars III. eam damnante *Clemente* XIII. *P. Iſaac Joſeph Berruyer* deceſſit eodem anno 1758. die 18. Februarii . Plures Hiſtoriam illam confutarunt ; locupletiſſime vero *Franciſcus* Epiſcopus *Sueſſionenſis* Instructione Paſtorali edita anno 1759. Eodem anno die 30. Auguſti prælaudatus *Clemens XIII.* tomos duos, & Epiſtolam quamdam pro ipſomet P. Berruyer editam condemnavit ;

Atheorum refutavit deliramenta, obiitque anno 1741. Verum si diutius moraremur in Galliis, occurrerent permulti litteratissimi viri, puta ex Theologis *Nicolaus L' Herminier*, *Carolus Vitasse*, *Honoratus Tournelius*: ex Christianæ vitæ morumque Institutoribus, *Genettus*, *Besombes*, *Pontas*, & qui ad usum Seminariorum, V. G. Gratianopolitani, & Petrocorensis, perspicue, breviterque Moralem Theologiam concinnarunt: ex Historicis, præter Ephemeridum, (*Journal des Sçavans*, & *Nouvelles Ecclesiastiques*) Scriptores Anonymos, qui Ecclesiasticam Historiam typis Coloniensibus nuper edidit, cujus volumen XIII. prodiit anno 1754. ne commemoretur altera impressa Agathopoli (1), contra quam editæ Leodii sunt anno 1755. Epistolæ XXI. (2)

VERUM non opus est, ad viros longe doctissimos adinveniendos, ut ab Italis discedamus. Quanta eruditio, quanta librorum copia, quantus labor *Joannis Lami* in omnium scientiarum genere præstantissimi? Quanta in veteribus monumentis pervolutandis *Antonii Francisci Gori* sollertia? Quantum antiquitatis sacræ studium in *Francisco Blanchino*, *Joanne Ciampinio*, *Justo Fontanini*, aliisque Romanæ Curiæ Præsulibus (3)? Strenui sunt in doctrina morum vindicanda *Ballerinii* Fratres: sagax fuit in selectis Historiis exornandis *Antonius Sandini*: assiduus & eloquens in conscribendis libris *Scipio Maffejus*. Verum illos mihi commemoranti, qui sacram Cyclopædiam illustrarunt, (de aliis enim nonnulla dicam in Appendice) ad mentem redit vir immortalis *Ludovicus Antonius Muratori*, qui magno litterariæ Reipublicæ damno fatis cessit anno 1750. in quo sive Rerum Italicarum *Scriptores*, sive Dissertationes *Medii Ævi*, sive Confutationem *Phereponi*, sive Collectionem *Liturgicam*, sive *Annales* Italiæ, sive cujuslibet fere argumenti Scripta pervolutemus; admiremur necesse

(1) Eadem Civitas est, ac Mons Pessuli, vulgò *Mompellier*. Auctor *Franc. Morenas*, plura mutuatus a P *Daurigny* Soc. J.

(2) Obiit die 9. Januarii anno 1757. Parisiis *Bernardus Bouyer de Fontenelle* centenarius, quippe natus fuerat anno 1657. die 24. ejusdem mensis, vir ingenio paucis secundus.

(3) Hos inter forent recensendi præstantissimi viri *Joseph Simonius Asseman*, *Joannes Bottari*, *Michael Angelus Jacomelli*, *Dominicus Giorgi*, *Carolus Boschi*, *Nicolaus Antonelli* nuper Vaticana Purpura decoratus, *Joseph Garampi*, &c.

cesse est maximum ingenii acumen, memoriam singularem, omnigenam eruditionem, styli facilitatem, adeo, ut Italia etiamsi nullum alium scriptorem peperisset, hoc uno posset magnopere gloriari. (1)

CAPUT V.

AUGUSTORUM CÆSARUM ABSOLVITUR SERIES, ALIORUM QUORUMDAM PRETIOSA MORTE ADJECTA.

POST obitum Augustissimi Cæsaris Leopoldi consignatum anno 1705. III. Nonas Majas ad Imperium evectus est *Joseph Jacobus Ignatius Joannes Antonius Eustachius*, quem Leopoldo pepererat anno 1678. uxor Eleonora Magdalena Theresia. Joseph coronatus fuerat Hungariæ rex anno 1687. XV. Kalendas Decembris, & Rex Romanorum anno 1690. IX. Kalendas Februarias. Imperium vero, ei commissum statim ac mortuus est Pater, occupatis armorum vi Mantuana, Mediolanensi, & Neapolitana ditione, cum vita dimisit variolarum morbo correptus anno 1711. XV. Kalendas Majas.

EI successit frater *Carolus VI.* natus an. 1685. Kalendis Octobris, electus Imperator Romanorum Francofurti eodem anno 1711. die Octobris 12. ibique Augustali corona redimitus die 22. Decembris. Coronatus deinde est anno 1712. XI. Kalendas Junias rex Hungariæ, atque anno 1723. die V. Septembris rex Bohemiæ. Renunciatus fuerat jam ab anno 1703. rex Hispaniarum, patre Leopoldo, & fratre Joseph in ipsum omne, quod habebant supra Hispanicam Monarchiam, jus transferentibus; quod contigit duodecima die Septembris. Sed quoniam Carolus II. ut alibi diximus, heredem testamento nuncupaverat Philippum Borbonium, hunc inter & Carolum diuturnum bellum exarsit. Utriusque Siciliæ

(1.) Inter Ludovici Antonii Muratorii Italica Opera unum extat *Della Regolata divozione*. Plures in isto comprehendi hæreses PP. *Plazza*, & *Zacharius* S. J. autumarunt. Vindicias Concivis sui exornavit doctus scriptor *Epistolarum Mutinensium* vernacula lingua editarum. Quibusdam Sociis eumdem Librum proscriptum esse Viennæ affirmantibus, provide, & opportune occurrit sapientissimus ejusdem Metropolis Archiepiscopus anno 1759.

ciliæ regnum adeptus eſt anno 1722. (1) Innocentio XIII. quod Clemens XI. noluerat, aſſentiente. Actum de pace anno 1725. & firmata Viennæ die 30. Aprilis ea conditione, ut regnum Neapolitanum, Sicilia, Mediolanenſis ditio, Belgiumque cederet Auſtriacæ Genti; de Hiſpanica Monarchia nullum deinceps oriretur diſſidium: eam Philippus V. pacifice poſſideret; ejuſque filio Carolo obvenirent Etruria, & Parmæ ac Placentiæ ducatus, ſi forte hereditarii Principes defeciſſent. Tunc Carolus VI. *Pragmaticam* ſanctionem edidit, qua Primogenitam ſuam Mariam Thereſiam conſtituit regnorum ſuorum heredem. Suſcepit hanc glorioſiſſimam Filiam anno 1717. ex Imperatrice Eliſabetha Chriſtina, quam Barcinone anno 1708. ſibi ſacro conjugii fœdere copulaverat. Poſt varia cum Turcis, aliiſque hoſtibus geſta bella, ac tandem pacem cum omnibus initam, anno 1740. XIII. Kalendas Novembris piiſſimus & Auguſtiſſimus Imperator deceſſit.

Sopita Electorum diſſenſione & Praga, quæ regni Bohemici Caput eſt, labente anno 1741. a Carolo Alberto Bavariæ Duce occupata, in hunc devenit ſupremum Imperii regimen. Eſt is Imperator *Carolus VII.* inauguratus Francofurti anno 1742. IX. Kalendas Februarias. Coronatus eſt die ejuſdem menſis duodecima, & proximi menſis Martii octava die impoſitum fuit Imperiale Diadema Auguſtæ conjugi Mariæ Amaliæ. At breve, nec tranquillum fuit Caroli VII. imperium; ſemel enim, iterumque Bavariæ regnum amiſit, tametſi illud ſemel, ac iterum recuperavit: fuitque ſuprema ejus dies viceſima Januarii anni 1745.

(1) Circa hæc tempora, ideſt, anno 1722. Magnus Ruſſiæ & Moſcoviæ Dux *Petrus I.* Imperatoris Auguſti nomen eſt aſſecutus, aſſentientibus tum Anglis, & Hollandiæ Statibus, temporis deinde decurſu Principibus aliis. Petrus an. 1717. dum eſſet Pariſiis, Doctoribus Sorbonæ poſtulantibus promiſit ſe daturum operam, ut Ruſſiæ Magnæ Eccleſia Græcorum ſchiſmati addicta, cum Romana unionem iniret: ſed Ruſſiæ Epiſcopis contranitentibus, res non eſt pro votis perfecta. Imperavit poſt Petrum *Catharina* ſecunda ejus uxor, quæ obiit anno 1727. biennio poſt mortem Viri. Tum *Petrus II.* filius Alexii Petrowitz Czarowitz filii Petri I. nam Alexius anno 1718. a patre conſpirationis cauſa degradatus occubuit mœrore. Parens Alexii Eudoxia Petrowna Petri I. cognomento Magni conjux prior. Poſt Petrum II. vita functum anno 1730. ad imperium evecta eſt *Anna* filia Yvanis fratris Petri I. Nunc ab anno 1741. imperat *Eliſabeth Petrowna* filia ejuſdem Petri I. & Catharinæ Auguſtæ, ſecundæ illius uxoris, de qua paullo ſupra.

Renunciatus tandem Imperator eodem anno 1745. *Franciscus Stephanus*, electus Rex Romanorum die 13. Septembris, & coronatus Augustus die 4. Octobris. Is primum Dux Lotharingiæ in lucem editus est anno 1708. VIII. Idus Octobris, eique Carolus VI. conjugio junxit anno 1736. die 12. Februarii Mariam Theresiam Walburgam, quam, ut dictum est supra, *Pragmatica* Sanctione declaraverat anno 1725. regnorum suorum hæredem, nuptias benedicente Dominico Passionei Nuntio Apostolicæ Sedis, nunc S. R. E. Cardinali. Nata erat Maria Theresia 13. Maji 1717. cui Soror Maria Anna Eleonora: quæ nata sequenti anno 1718. die 14. Septembris, nupta Carolo Francisci Imperatoris Fratri, e vivis florentissima ætate rapta est. At *Franciscus* inter Imperatores hujus nominis I. ut universum pacaret Imperium, anno 1735. Christianissimo Regi tutari Sanctionem *Pragmaticam* pollicenti, paternos cesserat principatus, consecuturus post obitum Magni Ducis Etruriæ Joannis Gastonis hujus ditionis dominium. Atque id factum est eodem Joanne Gastone, Gentis Mediceæ postremo, fatis functo VII. Idus Julias anno 1737. Ad hanc nobilissimam Italiæ partem sua cohonestandam præsentia anno 1739. advenit cum Maria Theresia Conjuge, renunciata singulari subditorum plausu, & gratulatione, a morte Patris Hungarorum regina; & præcipuis Etruriæ urbibus peragratis rediit in Austriam. Solemni Francisci Coronationi celebratæ Francofurti anno dieque prænarratis interfuit potentissima Uxor; quæ acclamata Imperatrix Augusta in omnes exercuit suam vere Cæsaream, regiamque munificentiam. Imperium modo, Hungariam, Bohemiam, Etruriam, Austriam, ditionesque ceteras Austriæ Domus, tenent, & provide, feliciter, sedulo, ac sancte Augustissimi Conjuges gubernant; servatque Cæsar Felix, Invictus, quod ajebat in VI. Æneidum Anchises,

Tu regere imperio populos, FRANCISCE, *memento*,
(*Hæ tibi erunt artes*) *pacisque imponere morem*,
Parcere subjectis, & *debellare superbos*.

Permulti cum odore sanctitatis hoc seculo migrarunt e vita: ac nostri Ordinis postulat necessitudo, ne *Hilarii* a Monte-Orthono vita functi anno 1704. *Francisci Mariæ Querni* Pratensis defuncti an. 1731. obliteretur memoria. Auximi anno 1746. decessit cum odore sancti-tatis

tatis F. *Thomas Antonius Arbuatti*. Carmaniolæ *Nicolaus Roppo* anno 1748. *Angelus* Paoli Carmelita e vico Minutiano obiit anno 1721. In Ordine Minorum sancto fine quievit Romæ anno 1712. F. *Jacobus Antonius* a Romaniano: Belegræ, vulgo *Civitella*, anno 1729. *Thomas Corensis*: Fucechii anno 1740. *Theophilus* Cenesti, Curia, vulgo *Corte*, in Corsica ortus. *Catharina* Lucensis an. 1755. Romæ anno 1750. F. *Crespinus* Ordinis Capuccinorum, & Offidæ in Piceno *Bernardus* a Monte Ulmi ejusdem Ordinis anno 1756. in Domino dormierunt. Liburni anno 1709. *Juniperus* Bargensis, item Capuccinus. Tiferni anno 1728. *Veronica* ejusdem Ordinis. *Rosa Maria Serio* Carmelitarum soror obiit in Apulia anno 1726. *Maria Clementina* filia Jacobi Sobiescki regii Poloniæ Principis, & conjux Jacobi III. Catholici Angliæ regis, huic nuptiarum fœdere conjuncta ad Montem Faliscum anno 1719. immortale matronarum regumque decus decessit Romæ anno 1735. die 18. Januarii. Fescenniæ anno 1739. Kal. Martii obdormivit in Domino vigilantissimus Episcopus *Joannes Franciscus Tenderini*. His vero, quorum sanctitas ab Ecclesia, quando Domino videbitur expedire, lucupletiori nunciabitur testimonio, & de qua judicium ferre nostra non interest, tamquam hujus Seculi coronam addimus invictos Ord. Prædicatorum Martyres, *Franciscum de Federicis*, sociumque ejus *Matthæum*, a Sinensibus truncatos capite an. 1746. *Petrus Martyr* Mauricastrensis Episcopus itidem capite plexus fuit: *Franciscus Serranus* Tipasitanorum Præsul, & Vicarius Apostolicus, & strenui hujus commilitones, *Joannes*, *Joachimus*, *Franciscus*, anno 1747. pro fide orthodoxa variis suppliciis necati; quique Syros Nestorianos, eorumque Patriarcham ad Romanam revocavit Ecclesiam, & anno 1753. naturæ plenus meritis debitum persolvit, *Dominicus Codeleoncinus* Mediolanensis.

CAPUT VI.

DECIMI OCTAVI ECCLESIÆ SECULI DOCTRINA, ATQUE DISCIPLINA.

ETIAMSI occaſione Conſtitutionis *Unigenitus* plura ab iis, qui luci tenebras offundunt, excitata fuerint diſſidia, plures etiam calumniæ ab aliis, qui Moliniſticæ Scholæ nimis indulgent, intentatæ fuerint S. P. Auguſtini diſcipulis; nequaquam tamen cenſura notatis Scholarum placitis, quæ ſalva fide, & caritate in utramque partem diſcuti poſſunt, neceſſum eſt, ut Catholici omnes exhibita eidem Conſtitutioni omnimoda obedientia, quæ ibidem perſpicue definita ſunt, firmiſſime profiteantur. Et quantum ad Gratiam attinet, præter eam, quæ a nullo duro corde reſpuitur, dari auxiliatricem, cui reluctatur humana voluntas: non eſſe ſupernaturale Dei adjutorium ſolius *Caritatis* & dilectionis Dei inſpirationem, ſed etiam timoris, fidei, ſpei, aliarumque virtutum, ſeu bonarum actionum; neque omnia, quæ a caritate, & ab amore Dei *propter ſe* non procedunt, ex noxia cupiditate labefactari, vel quæ fiunt aut ab impiis nondum juſtificatis, aut ab infidelibus, inquinamenta eſſe, & peccata. Ante fidem quoque nullam dari gratiam, omneſque gratias per fidem conferri: Gratiam Adami fuiſſe debitam primæ integritati, ſequelam creationis, & produxiſſe merita tantummodo humana: non eſſe ſpem, nec religionem, ubi deeſt caritas: orationem impiorum novum eſſe peccatum, timorem cohibere duntaxat manus; & in corde ſuo peccatum committere qui ab illo non abſtinet, niſi timore ſupplicii: hæc, aliaque omnia proſcripta in prælaudata Conſtitutione jure meritoque damnata fuerunt. Atque hæc, & cetera omnia, quæ credenda proponit S. Mater Eccleſia, conſtituunt ea veræ doctrinæ capita, quæ nefas eſt oppugnare. (1)

NON

---

(1) Ejuſdem S. M. E. doctrinam, ac fidem, abjurata hæreſi Lutherana, anno 1712. die 12. Novembris amplexus eſt Bononiæ *Fridericus Auguſtus* Saxo, filius Regis Poloniæ.

Non sunt tamen audiendi, qui ajunt prælaudata Constitutione proscripta esse quæ in Catholicorum Scholis propugnantur de gratia per semetipsam efficaci, de auxiliis sufficientibus aliquando impio, aut infideli sublatis, vel de relatione humanarum actionum in Deum, vel de necessitate amoris saltem initialis ad obtinendam in Sacramento Pœnitentiæ gratiam Justificationis [1]; siquidem ipse Clemens XI. post editam Constitutionem ipsam declaravit non esse cum damnatis erroribus confundendas sententias illas, ac doctrinas, quæ palam & libere in Catholicis Scholis docentur ac defenduntur. Quare universum systema nostrum de Gratia Romæ, & Mediolani Clerici Regulares S. Pauli anno 1755. & seq. scriptis in lucem editis, publicisque thesibus propugnarunt; & necessitatem amoris Dei *propter se* non tantum docuerunt, ac docent Theologi in Italia doctissimi, verum etiam exigit in Epistola Pastorali de Pœnitentia edita anno 1751. *Clarissimus Episcopus Gurcensis, & S. R. I.* Princeps Josephus Maria Comes *de Thun*, ne commemorem superiorum temporum monumenta, quæ produxi pertractans de Pœnitentiæ Sacramento.

Perseverat autem in Romana Ecclesia Vetus disciplina. Si quæ suborta sunt dubia, fuerunt vigilantia Romanorum Pontificum, præsertim *Benedicti XIV.* explanata; hujus generis sunt Clericos Græce initiatos transeuntes ad Romanam Ecclesiam, etiamsi in presbyteros sint ordinati, debere ordines suscipere, qui in Latinis conferuntur

T 5 Eccle-

(1) Vide *adnot.* ad præcedens caput tertium. Qui in Orthodoxos, & Augustini sectatores Theologos, istiusmodi accusationes ejaculantur, etiam nos studuimus pro nostra virili confutare. Legatur *Augustinianum Systema* vindicatum, *Judiciique* Archiepiscopi Senonensis discussio. Huc spectant Opuscula a nobis, aliisque edita adversus Historiæ Litterariæ, seu Scriptorum Italorum, Auctorem. Exstant inter eadem Opuscula duorum Eminentissimorum Cardinalium, qui jussu *Benedicti XIV.* Pontificis Maximi nostras Theologicas dissertationes, & accusantium objecta revocarunt ad libratum, accuratissimumque examen, locupletissimæ pro nobis censuræ. Inter permultos, qui nobiscum in propugnanda Augustiniana doctrina confœderati sunt, commemoro grati animi causa præclaros viros, *Hominbonum de Bonis* Cl. Reg. S. Pauli, *Felicem Amadeum Franchi* Monachum Casinensem, *Raynerium Guidelli* Monachum Vallisumb *Viatorem* Ord. Capuc. *Josephum Catalani* Congregat. Oratorii, sodales amicosque *Joannem Papalardi*, *Josephum Dini*, *&c.* qui me, licet prorsus immeritum, pro singulari humanitate sua laudibus verbo scriptoque cohonestarunt.

Ecclesiis [1]: optandum esse, ut in Missis privatis sacram Communionem aliqui laicorum percipiant: ubique terrarum servandum & celebrandum esse decreto *Clementis XI.* festum Conceptionis B. M. semper Virginis: exercitia spiritualia, ut mandaverat superiori Seculo *Innocentius XI.* non debere ab ordinandis, aliisque viris Ecclesiasticis prætermitti: Festum SS. Nominis Jesu celebrandum Dominica II. post Epiphaniam, & S. Joachim Dominica III. Augusti: Sat esse in quibusdam Festis, in Etruria, & alibi, ad minorem cultum redactis, interesse Sacro, nec opera servilia in iisdem minoribus festivitatibus esse interdicta: Indulgentiam centum dierum, & semel in anno plenariam concessam a *Benedicto XIII.* recitantibus ad signum æris Campani salutationem Angelicam flexis genibus, non requirere, ut ita recitetur tempore Paschali, & diebus Dominicis: denegandam esse in exitu mortis absolutionem Sacramentalem publicis, & notoriis refractariis Constitutionis *Unigenitus*, a judice competente damnatis, prædictæ Constitutioni contumaciter denegantibus venerationem, obsequium, & obedientiam, & eo tempore, quo sacrum Viaticum suscepturi sunt, sponte suam inobedientiam & contumaciam profitentibus. Incœpta anno 1759. dominicis diebus recitari in Missa *Præfatio* SS. Trinitatis, jubente *Clemente XIII.* propterea quod Deus, qui est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sicut opifex rerum omnium, *ad quem omnia referenda sunt*; ipso autem die dominico Deus condiderit lucem, Christus resurrexerit, & Spiritus Sanctus descenderit super Apostolos: quæ item sunt causæ, propter quas Catholica Ecclesia sanctificationem diei septimæ in eumdem dominicum diem transtulit.

Solemni Canonizatione *Clemens XI.* retulit inter Sanctos *Pium V.* Pontificem Maximum, *Andream Avellinum*, *Felicem* a Cantalicio, & *Catharinam* Bononiensem. *Innocentius XIII.* cultum immemorabilem *B. Andreæ* de Comitibus approbavit. A *Benedicto XIII.* Sanctorum fastis fuerunt adscripti *Franciscus Solanus*, *Jacobus* de Marchia, *Joannes Nepomucenus*, *Joannes a Cruce*,

(1) Quos non susceperunt, idest, Lector *tres minores* omissos Subdiaconus *Exorcistatum*, quia cum Subdiaconatu censetur etiam *Ostiariatum*, & *Acolythatum* recepisse, &c.

Cruce, *Aloysius Gonzaga*, *Stanislaus Kostka*, *Margarita* Cortonensis, aliique plures inter Beatos fuerunt adsciti. *Clemens XII.* inseruit Sanctorum numero *Vincentium a Paulo*, *Joannem Franciscum Regis*, *Julianam* de *Falconeriis*, & *Catharinam Fliscam Adurnam* Januensem. A *Benedicto XIV.* *Petrus* agnomine *Regalatus*, *Joseph* a Leonessa Aprutinus, *Fidelis* a Simaringa, *Catharina de Ricciis*, *Camillus de Lellis* Sanctorum albo, Beatorumque numero *Joannes* Polonus, *Joseph Calasanctius*, *Gabriel Ferretti* Anconitanus, *Joannes Æmilianus*, *Ladislaus* e Polonia, *Alexander Sauli*, *Joseph* a Copertino, *Francisca de Chantal*, aliique adscripti fuerunt. In Beatorum numerum ob perantiquum cultum referendos sancivit anno 1759. *Clemens XIII.* tres Augustinianæ Familiæ alumnos præclarissimos, *Augustinum* Novellum, *Antonium* Aquilanum, & *Antonium* de Amandula. Annum Jubilæi 1725. *Benedictus XIII.* & anno 1750. *Benedictus XIV.* aperuerunt. Anno 1759. approbante *Clemente XIII.* confirmata est institutio religiosorum virorum, qui uno emisso voto præstandi obedientiam Romanæ Congregationi de *Propaganda Fide*, prædicando Infidelibus Evangelium sese addicunt. Equestres Ordines postremo hoc Seculo XVIII. instituti fuere titulo *S. Ruperti* anno 1701. ab Ernesto *de Thun* Archiepiscopo Salisburgensi, approbante Imperatore Leopoldo. *Aquilæ Nigræ* eodem anno 1701. a Friderico I. Rege Borussiæ: *Nobilis Passionis* anno 1704. *Aquilæ albæ* anno 1705. ab Augusto II. Poloniæ Rege: *Amoris erga Proximum* anno 1708. ab Imperatrice Elisabetha Christina: *Fidelitatis* anno 1732. a Christiano VI. rege Daniæ.

APPENDIX

CETERARUM RERUM.

GALLIARUM Rex invictissimus *Ludovicus XIV.* cognomine *Magnus* anno 1715. Kal. Septembris debitum naturæ persolvit. Proavo successit *Ludovicus XV.* natus anno 1710. XV. Kal. Martias ex Ludovico Burgundiæ duce, qui obiit anno 1712. & Maria Adelaide filia Amædei II. Sardiniæ regis, Ducisque Sabaudiæ, quæ eodem anno decessit. Tutor regis in minori ætate fuit Philippus Dux Aurelianensis: coronatus est autem

Remis

Remis anno 1722. VIII. Kal. Novembris. Huic infanus, & audacissimus omnium mortalium Nonis Januarii an. 1757. vulnus inflixit, non tamen lethale, Numine vitam regis protegente. [1] In Hispania *Philippus V.* qui anno 1724. regnum Ludovico I. quem anno 1707. ei pepererat prima uxor Maria Aloysia Sabaudiæ, dimiserat in Castrum S. Idelphonsi secedens, eodem Ludovico extincto postrema die Augusti eodem anno 1724. rursus Monarchiam regendam assumpsit. Defuncta priore conjuge anno 1714. XVI. Kal. Martii, alteram duxit principum regumque parentem, Elisabetham Farnesiam Odoardi II. Ducis Parmensis filiam unicam. Contractæ fuerunt nuptiæ prædicto anno 1614. IX. Kalendas Januarias. Obiit Philippus V. die 9. Julii anno 1746. eique successit *Ferdinandus VI.* ortus priori conjuge anno 1713. die 23. Septembris, coronatus vero præcitato an. 1746. IV. Idus Augusti. Quo vita functo anno 1759. die 10. Augusti, Hispanica Monarchia pertransiit ad *Carolum* utriusque Siciliæ regem. In Lusitania sublato e vivis *Petro* II. anno 1706. die 9. Decembris, successit *Joannes V.* regio diademate coronatus Kalendis Januarii proximi anni 1707. Huic vita functo anno 1750. suffectus est *Joseph I. Emmanuel*, qui an. 1729. die 19. Januarii conjugium iniit cum Maria Victoria, filia Philippi V. Regis Hispaniarum. [2] Turcis post *Achemetem III.* qui supre-

(1) Parricida Thomas Robertus Franciscus Damiens exquisitissimis suppliciis dilaniatus, ac discerptus fuit eodem anno 1757. die 28. Martii.

In Anglia anno 1702. invadente regnum *Guilelmo* Principe Arausicano, sed fatis erepto, regnavit *Anna* Stuart filia Jacobi II. qui superiori anno 1701. obierat in Gallia mense Septembri, jure regni ad *Jacobum III.* ipsius filium devoluto. Ad regni tamen fastigium evectus est *Georgius Ludovicus* Elector Hannoverensis extinctus anno 1727. mense Junio. Occupavit exinde regnum *Georgius Augustus II.*

In Polonia in regem electus anno 1704. *Stanislaus* regno deturbatur, eique suffectus est *Fridericus Augustus* Elector Saxoniæ. Hoc defuncto an. 1733. rursus *Stanislaus*, gente *Lesczincki*, Socer Ludovici XV. regis Galliarum, proclamatus est: sed magnis exortis dissidiis inauguratus eodem anno Elector Saxoniæ *Fridericus Augustus III.*

Borussia ineunte hoc seculo, idest, anno 1701. a Leopoldo Imperatore in Regnum erecta est, & rex primus inauguratus *Fridericus I.* Elector Brennoburgensis, Romano Pontifice, & magno Ordinis Theutonici Magistro repugnantibus.

(2) Fidelissimo Lusitaniæ regi Josepho Emmanueli an. 1758. die 3. Septembris mors laxata rota, & ignitis glandibus fuit intentata. Detecti punitique anno proximo sceleris auctores. Religiosis viris celeber-

ſupremum thronum adſcendit anno 1703. tenuitque principatum uſque ad annum 1730. (1) imperavit *Mahumetes V.* quo extincto anno 1754. Idibus Decembris imperium indeptus eſt die proxima *Oſmannus* hujus nominis III. natus anno *1696*. Oſmanno extincto anno 1757. acclamatus *Muſtafà* III. ejuſdem Oſmanni nepos.

PLURIMA hoc decurrente Seculo patrata ſunt bella. Unus Eugenius Princeps Sabaudiæ Cæſarearum copiarum Imperator invictus uberrimam hiſtoriæ præbuit materiam. Inter alias pugnas eo duce commiſſas, ea inſignis eſt, qua anno 1704. Gallos Bavaroſque ingenti clade proſtravit. Poſt biennium, anno ſcilicet *1706*. Auguſtam Taurinorum, & ſubinde Inſubriam ac Pedemontium pulſis hoſtium copiis liberavit. Ad Nuceriam in Agro Mantuano anno 1702. ad Lilloam munitiſſimam Belgii arcem anno 1708. ad Quercetum in Hannonia anno 1712. fudit Gallorum milites. Turcis vero anno *1716*. exercitu illorum attrito eripuit Hungariæ urbem, arcemque Temiſuariam, trucidato paulo antea ad Acumincum (Petrowaradinum vulgo dicunt,) corumdem Turcarum incredibili numero. Belgradum quoque, alias Taurunum, inſequenti anno 1717. expugnavit, palmiſque onuſtus, ipſe inexorabili fato ceſſit anno *1736*. XI. Calendas Majas.

QUID de Turcarum exercitibus? Fruſtra Achmetes, qui anno 1715. Corinthum, Naupaliam (2), Coronem, Methonemque cum reliquis Peloponneſi arcibus expugnaverat, anno proximo *1716*. Corcyram cinxit obſidione, Chriſtianis Principibus in Venetorum auxilium convolantibus: belliſque fractus in Serviæ oppido, quod vo-

rimæ in Eccleſia Familiæ hac de cauſa e Luſitaniæ regnis anno 1759. ejectis, iniquiſſimæ conſpirationis machinationem Ulyſſiponenſes judices adſcripſere. Præ ceteris ejuſdem conſpirationis auctores declararunt *Gabrielem Malagridam*, *Joannem de Mathos*, & *Joannem Alexandrum*. Miſſiones veró, templa, ſupellex, & corpus quoque *S. Franciſci Xaverii* Apoſtoli Indiarum, FF. Prædicatoribus, ut fertur, conceſſa.

(1) Achmet III. anno 1713. Oſmannum *Aga*, & Mehemet *Viſirium*, alioſque in ejus vitam conſpirantes condigna pœna mulctavit.

(2) Hac urbe expugnata ob præfecti militum Græcorum proditionem, permulti una cum Archiepiſcopo *Angelo Maria* Ordinis Præd. gladio perempti ſunt. Abierunt plures in barbarorum captivitatem, inter quos Veneti militiæ duces, ac nonnulli Patritiorum cum viliori plebe primum permixti, tum arctiſſima turrium cuſtodia detenti. Mancipia ſupra CC. viliſſimo empta precio a Viſirio ad ludibrium eo ſpectante, quaſi mactatæ Mahumeti hoſtiæ, obtruncata fuere capitibus.

vocant Passarovitz, pactis conditionibus anno 1717. die 27. Junii cum Imperatore Carolo VI. & Venetorum Republica iniit concordiam. Verum Christiano nomini infensissimi hostes, ab impio Apostata Comite de Bonneval, quem appellabant Bassam Osmannum, edocti, atque excitati, rursus anno 1737. in Hungariam irruperunt; varioque marte pugnatum est: donec anno 1739. victores recuperarunt Belgradum, totam Serviam & Valachiam. Exinde arma converterunt in Persas.

Non sinit præstituta brevitas, ut singula alia bella narremus, cujus generis sunt diuturna inter Austriacos, & Hispanos Gallosque dissidia. Quorum Insubria anno 1732. & seqq. cum Galliæ Cisalpinæ urbibus, arcibusque præmunitis theatrum fuit; anno 1734. quo Rex Carolus Borbonius Neapolim die Maji decima ingressus est, Campania, Apulia Peucetica, & Sicilia: 1744. oppidum Latii Velitræ, Pedemontium item, & Belgium. Eodem autem anno 1744. Galli expugnarunt munitissimas Belgii arces, Manhemium, Correriacum, Hypras, atque anno 1747. Trajectum ad Mosam (vulgo Mastricht) quod putabatur inexpugnabile. Genua, quam anno 1746. milites Austriaci occupaverunt, ejecti inde plebis tumultu Decembris mense, rursus sequenti anno cincta fuit, sed irrito conatu, eorumdem militum obsidione. Adversus Genevensem Rempublicam anno 1730. rebellavit indomitus Corsicæ populus: rursus anno 1734. excitavit rebellionem, eidem se ducem & regulum exhibuit Theodorus Antonius, Boruscus, ut fertur, genere, principio a seditiosis libenter exceptus, sed postea Liburnum versus coactus fugere monachali veste indutus. Ad eamdem Corsicæ Insulam iterum appulit scenicus rex Theodorus anno 1743. sed spretus rejectusque in Hollandiam, aut in Angliam (id enim incertum) se contulit.

Angli vero, qui anno 1746. in America Portum *Britonem* nuncupatum expugnaverant, pluries superiori anno 1756. fuerunt Galliarum armis devicti, suisque propugnaculis expulsi; arcemque præmunitam, portumque amplissimum Minoricæ Insulæ, cui nomen Mago, seu *Mahon*, III. Kalendas Julias cessere victoribus (1). Ve-

(1) Classis præfectus *Byng* ob deditam arcem morte affectus die 14. Martii an. 1757.

Verum Angliam, ideſt, regnum ſuum Jacobus rex Stuardus fruſtra an. 1717. (1) tentavit in ſuam redigere poteſtatem; atque exul e Galliis quoque deſcedens, diu Bononiam, poſtea Romam incoluit; ubi etiamnum magno apud Pontificem maximum honore habitus commoratur. Carolus item Odoardus Catholicus Valliæ Princeps, ipſius regis Jacobi III. filius cum Gallorum claſſe adiit Scotiam anno 1746. ſed pugna infeliciter commiſſa V. Calendas Majas, caute prudenterque ſaluti ſuæ conſulens ingratum litus reliquit. Demum, ne diutius inter arma verſemur, rex Pruſſiæ Fridericus III. qui anno 1745. ſublato e vivis Carolo VII. non procul a Friburgo cum Auſtriaco Exercitu immani pugna certavit, ſed anno ipſo ad finem properante cum Hungarorum regina, & noſtra Clementiſſima Domina Maria Thereſia iniit concordiam; rurſus anno nuper elapſo 1756. & ſequenti 1757. ingenti exercitu comparato bellum ſuſcepit, nullatenus Regina invictiſſima trepidante (2).

ITALIÆ Principum obitus varias attulit regiminum viciſſitudines. In Etruria *Ferdinando* Magno Principe vita functo anno 1713. Kal. Novembris, nullo ex optima Conjuge Violante Beatrice filia Ferdinandi Electoris Bavariæ ſuſcepto filio, neque ſpes relicta eſt futuri Principis hæreditarii. Nam & *Franciſcus Maria* ejus patruus, qui anno 1709. depoſita Vaticana Purpura uxorem duxerat

(1) Poſt obitum *Annæ* Anglorum Reginæ evectus fuit ad regnum *Georgius* dux Hannoverenſis, excluſo *Jacobo III.* Catholico, & religioſiſſimo Principe. Nullum aliud Georgio jus ad regnum, niſi quia natus fuerat ex *Sophia* filia Eliſabeth uxoris Friderici V. Electoris Palatini, poſtea regis Bohemiæ. *Eliſabeth* vero filia fuerat *Jacobi* I. Anglorum regis. Contigit *Georgii* in regem electio anno 1714. die Auguſti duodecima, contra quam edita fuit ſolemnis *Jacobi III.* proteſtatio die 29. ejuſdem menſis. Regina *Anna* prædicto anno 1714. die 10. Auguſti defuncta, ipſius Jacobi III. Stuardi ſoror fuerat.

(2) Pugnatum ſævo Marte die 6. Maji ad Pragam Bohemorum metropolim: & rurſus die 18. & 20 Junii, attritis fugatiſque hoſtibus. Varia deinde contigerunt certamina. Cum ingenti utrinque clade anno 1758. die 25. Auguſti Borouſſi Ruſſique pugnarunt. Eodem anno Prid. Idus Octob. apud Saxones iidem Borouſſi ab Auſtriacis devicti & fugati fuerunt. Non ſemel commiſſum bellum, ſævoque marte pugnatum eſt proximo anno 1759. Auſtriacis, Ruſſis, Fœderatiſque Imperii Romani Copiis ex una parte, ex alia Borouſſis, Hannoverenſibus, &c. decertantibus. Leopoldus Comes a Dahun Auſtriaci exercitus imperator retulit glorioſas de hoſte victorias. Inter Anglos Galloſque non ſemel eodem anno 1759. navali prælio pugnatum eſt. Anno proximo 1760. Laudohnius 23. die Junii retulit præclaram de Borouſſis victoriam.

xerat Eleonoram Gonzagam, absque prole decesserat anno 1711. tertio Nonas Februarias. Defuncto autem anno 1723. ultima die Octobris Magno Duce Cosmo III. successit *Joannes Gasto*, qui ab uxore in Germania commorante divulsus obiit sterilis anno 1737. VII. Idus Julii. Quomodo deinde Etruriæ Francisco Stephano Imperatori Augusto commissum sit regimen, dictum est supra. Quando etiam Carolus Borbonius, qui in Tusciam venerat anno 1732. (1) hinc Neapolim ad regnum capessendum adierit, constat ex dictis. Ducatus Parmæ & Placentiæ cum vita reliquit *Franciscus Farnesius* anno 1727. IV. Kal. Martias. *Antonius* ejus frater ducta uxore Henricheta Estensi, absque prole decessit an. 1731. XIII. Kalendas Februarias. Ita Farnesiorum extincta linea, Ducatus pervenit ad *Philippum*, alterum filium Elisabethæ Farnesiæ, & Philippi V. regum Hispaniarum. Idem Philippus Dux anno 1745. hanc adeptus est ditionem, ei confirmatam conventionibus inter Supremos Principes statutis Aquisgrani anno 1748. vulgatisque anno proximo. Mantua, hujusque Principatus anno 1714. Duci *Ferdinando Carolo Gonzagæ* ablatus fuit; itemque *Franciscus Picus* expoliatus ducatu Mirandulæ, quem pretio soluto obtinuit dux Mutinæ *Rinaldus Estensis*. Hujus nepoti Herculi Rinaldo filio Francisci III. cum nuptiis Mariæ Theresiæ filiæ Alderani Cibo Ducis Massæ & Carrariæ, iste quoque ducatus accessit. Nata fuerat Maria Theresia anno 1725. Nupta est anno 1741. Immutatus est itaque omnis fere Principatus Italiæ, Mantuanus, Mirandulanus, Vastallensis, Parmensis, Etruriæ, Massæ, regnorumque Neapolis, & Siciliæ. (2)

PERSEVERAT apud Italos *Victorii Amadei* Ducis Regisque

(1) Regnante *Carolo Borbonio* detecta in Campania Felice non procul a Vesevo, seu Vesuvio, & ad regium rus *Porticus*, an. 1738. usq. ad an. 1747. plura antiquæ urbis *Herculanei* rudera & monumenta; cujus tamen vestigia ab an. 1689. & rursus ad an. 1711. apparuerant. Sunt, qui *Heracleam* quoque dictam volunt, vocabulo urbibus aliis communi, & eam esse quam Ovidius in XV. Metamorph. appellat *Herculeam Urbem*.

(2) Occubuit anno 1718. die 11. Decembris in obsidione Friderici. Halæ in Norvergia ignito globo percussus, dum ageret ætatis suæ annum 37. strenuissimus vir, & vario bellorum eventu in Historia percelebris *Carolus XII.* Rex Sveciæ: quem anno 1682. die 27. Junii Carolo XI. pepererat conjunx Ulrica Eleonora filia Friderici Daniæ regis.

gisque propago apud strenuissimum *Carolum Emmanuelem III.* hujusque natos. Victorius Amædeus anno 1713. inter summos Principes firmata pace declaratus Rex Siciliæ, hoc Regnum in alterum Sardiniæ anno 1720. commutavit, istud vero cum Ducatu Sabaudiæ, ceterisque ditionis suæ provinciis renunciavit anno 1730. regnanti *Carolo Emmanueli* nuper laudato; obiitque anno 1732. Kal. Novembris. Sed Reges, Principes, bella, regnorumque mittamus vicissitudines.

QUÆDAM nunc occurrunt calamitates. Romam, agrosque finitimos anno 1703. pervasit aquarum eluvies, inundante Tyberi: Galliæ Togatæ campestria usque ad maris Adriatici litora anno 1705. Pado erumpente: Florentiam anno 1740. & rursus anno 1758. superante aggeres Arno; universalem fere Italiam anno 1755. fluminibus excrescentibus, Galliam quoque Narbonensem, maxime Montem Pessulanum, furente Rhodano, Veronam anno 1757. tumescente Adice (1). Vesevus Campaniam anno 1727. iterumque anno 1737. magno terrore, erumpentibus flammis, affecit. Eamdem, ceterasque Italiæ Provincias perterrefecit pestilentia, quæ anno 1720. & 21. Massiliam, & Occitaniæ fines, atque anno 1743. Messanam amplam Siciliæ urbem immani cæde vexavit. Aeris quoque inclementiam, frigusque maximum experti sumus, anno præsertim 1709. quo Padus constrictus est gelu, vitesque, & aliæ fructiferæ arbores perierunt. Boum epidemia anno 1712. longe lateque grassata est: sæviit rursus anno 1747. in Vicetino, Veronensi, & Mantuano districtu, atque anno 1748. in Romandiola, & Æmilia. Terræmotus denique urbes plurimas concusserunt. Anno 1703. Romam, Nursiam vero in Umbria, Aquilam, & Civitatem Ducalem, aliaque Aprutii loca cum incolis obruerunt. Panormo præcedentibus igneis trabibus, & quibusdam aliis phænomenis aeris, intulerunt terrorem & damnum maximum. Rursus Nursiam anno 1730. in lapidum verterunt acervum: Campaniam, Lucaniam, Magnam Græciam, & Calabriam Citeriorem excusserunt, Equotutico Apuliæ oppido, quod *Foggiam* vocant, penitus everso. Haud

(1) Ingens pluvia Neapolim, & patriæ nostræ campestria anno 1757. pariter damno maximo affecit.

Haud levi itidem motu terræ anno 1742. Liburnus concussus est. Anno demum 1755. Kal. Novembris corruit ingenti terræmotu, quem & incendium subsecutum est, pars magna regiæ urbis Ulyssiponensis metropolis Lusitaniæ, ejusdemque mensis die 18. in ea Africæ regione quam *Barbariam* appellamus, multæ urbes dirutæ sunt; tellurisque hiatu absorpti cum camelis jumentisque sex millia Arabum. Percrebuit anno 1758. rebellantium adversus Lusitaniæ, Hispaniarumque Reges in America Meridionali, maxime incolarum *Paraguajæ*, vulgaris rumor, sparsique palam de hac rebellione, & constituta ibidem *Republica* libelli, non absque Religiosæ cujusdam Familiæ, cujus famæ nullatenus detrahere volumus, ignominia & dedecore.

LITTERARUM incremento ac splendori summi Principes hoc præsertim seculo animum applicuerunt. Academias sacræ ac prophanæ Historiæ in urbe Roma Benedictus XIV. instituit: Præmia solventibus difficiliora problemata Galli, Angli, Russi, aliique etiam olim inculti, ut ad studia allicerent, decrevere. Novam docendi methodum scholis Rex Lusitanus præscripsit. In Viennensi Universitate Augustinensem unum, & Thomistam alterum Theologum Imperatrix & Regina Augustissima Theresia imbuendis sacra Doctrina præfecit. Ex Augustinensibus prælectus *Joseph Azzoni Senensis*, uberrima ornatus eruditione.

PRÆTER viros, quorum capite IV. meminimus, Eruditionis cujuslibet ornarunt spartam Scriptores accuratissimi. Quorum ut recenseamus perpaucos; Græcam, Latinam, & Italicam eloquentiam excoluerunt, Florentiæ *Antonius Maria Salvini*, Patavii *Dominicus Lazzarinus*, *Jacobus Facciolati*, *Joannes Gratianus*, *Jo. Antonius Vulpius*, Pisis prælaudati *Alexander Politi*, *Eduardus Corsinius*, *Leopoldus Guadagni*, præstantissimus quoque Jureconsultus. In Poesi summa cum laude exercuerunt ingenii acumen *Joseph Ursius*, *Scipio Maffejus*, *Jo. Petrus Zannotti*, *Petrus Metastasius*, *Antonius Vannuchi*, ut mittam *Joannem Lamium*, *Antonium-Philippum Adami*, & Etruriæ nostræ, quæ musarum dici potest domicilium, alios quamplurimos. Fuerunt insuper, ac sunt modo apud Italos, qui ex tempore versus eloquentissimos dulcissimis rythmis ceclnere; quibus præteritis nuper annis præeminebat *Bernardinus Eques Perfetti* Senensis, in

Ca-

Capitolio Poetica laurea coronatus anno 1725. quod ab ætate Francisci Petrarchæ numquam viderat Romanus populus. De Etrusca lingua, & hujus venustate Editores amplissimi Vocabularii, cujus volumen ultimum prodiit Florentiæ anno 1738. & alii complures optime promeTentur, eosque sectatur *D. Salvator Corticellius* Cl. Regularis S. Pauli. De Mathesi pertractarunt editis in lucem voluminibus *Eustachius Manfredius*, *Thomas Perelli*, *Joannes Poleni*, *Julius Accetta* Augustinianus, *Franciscus Jaquier*, & *Thomas Le-Seur* Ordinis Minimorum, *Joannes Baptista* Caraccioli Theatinus, *Octavianus Cametti* Ordinis Vallisumbrosæ, *Paulus Frisius* Clericus Regularis S. Pauli, *Rogerius Joseph Boscovich*, & *Leonardus Ximenes* Societatis Jesu, &c. De Pilosophia scripsere post *Cl. Newton* permulti, manibusque nostratium teruntur libri *Petri*, & *Nicolai de Martino*, *Joannis Mariæ a Turre*, *Petri Van-Moschenbroeck*, *Antonii Genuensis*, *Verney*, *Gravesand*, *Jo. Alberti de Soria*, *Fortunati* a Brixia, *Joannis Baptistæ Beccaria*, aliorum. Qui pro Cartesii pugnarunt systemate, *Antonius Le Grand*, *Franciscus de Regis*, *Edmundus Purchotius*, videntur jam exolescere. Philosophica Opera *Benedicti Stay* conscripta Latino carmine, singulari excepta sunt plausu. Nec desunt Aristotelicæ propugnatores sententiæ, quos commemorare non vacat. De re Medica *Antonius Vallisnerius*, *Richardus Mead*, *Hermannus Boerhaave*, *Antonius Cocchi*, *Janus Plancus*, *Dominicus Brogianus* solide eleganterque disseruerunt, Jurisprudentiam illustrarunt *Zegerus-Bernardus Van-Espen*, *Joseph Averanius* Benedicti viri eloquentissimi frater, *Janus Vincentius Gravina*, qui libro I. *Originum Juris* celebriorum Auctorum censum agit. Adde compilatores Codicum *Amædei*, & *Friderici*: auctorem Operis inscripti *de l' Esprit des Loix*, *Franciscum Verde*, ne contexentes longiorem Catalogum etiam *Heineccium*, *Voet*, *Puffendorfium*, *Barbeyracium*, *Cocceium*, *Bohemerum*, ceterosque recensendo, plusquam oporteat prolixum conficiamus Opusculum. (1) In hujus autem exitu ap-

---

(1) Eamdem ob causam plures hujus Seculi egregios poetas prætermisimus. Decesserunt enim Londini anno 1701. *Joannes Drydem*: Parisiis anno 1702. *Jo. Commirius Soc Jesu*. Eadem in Urbem anno 1703. *Carolus Perrault*: Illic item anno 1705. *Stephanus Ravillon*: Herefordiæ in Anglia anno 1708 *Joannes Philips*: Eodem anno Parisiis *Petrus Cornelius*: Ibidem anno 1710. *Alexander Lainez*: rursus anno 1711. *Eustachius le Noble*: Pariter anno 1713. *Franciscus Seraphinus Des-*

apprecamur vita functis in Ecclesiæ communione æternam requiem, viventibus diuturnam vitam nominisque incrementum, nobisque a doctioribus veniam, ab æqualibus benevolentiam, ab inferioribus, si qui sunt, qualem nos cunctis impendimus, dilectionem.

Marais: in Hibernia anno 1719. *Willelmus Congreve:* S. Germani in Ledia anno 1720. *Antonius Hamilton:* Parisiis anno 1725. *Carolus de la Rue* Societatis Jesu: anno 1731. *Antonius Odoardus de La Mothe*; & anno 1741. *Carolus Rollin*. Anno 1747. in eadem regia Parisiorum urbe *Franciscus Michael Deschamps*. Mathematicos, *Heilbronnerum*, *Alembertum*, & *Eulerum*, Medicos præstantissimos *Haller*, *Van-Swieten*, rhetoresque ac Theologos *Bonellum*, a *Petra rubra*, aliosque nemo unus ignorat.

F I N I S.

